

DUMITRU IVĂNUȘ

SILVIA PITIRICIU, DRAGOȘ-VLAD TOPALĂ

METODICA

PREDĂRII LIMBII
ȘI LITERATURII ROMÂNE
ÎN GIMNAZIU ȘI LICEU

LUCRARE EDITATĂ LA SOLICITAREA
MINISTERULUI EDUCAȚIEI ȘI ȘTIINȚEI

EDIȚIE
SPECIALĂ

LIMBA ROMÂNĂ

Nr. 2 (44) 1999 ANUL IX CHIȘINĂU

LIMBA ROMÂNĂ

REVISTĂ
de știință și cultură

Nr. 2 (44) 1999
februarie

REDACTOR-ŞEF
Alexandru BANTOŞ

REDACTORI-ŞEFI ADJUNCŢI
Ana BANTOŞ, Leo BORDEIANU

COLEGIUL DE REDACŢIE
Eugen BELTECHI (Cluj), Silviu
BEREJAN, Vladimir BEŞLEAGĂ,
Cătălin BORDEIANU (Iaşi), Leo
BUTNARU, Valentina BUTNARU,
Augustin BUZURA (Bucureşti),
Gheorghe CHIVU (Bucureşti), Mihai
CIMPOI, Anatol CIOBANU, Ion CIO-
CANU, Anatol CODRU, Eugeniu
COŞERIU (Germania), Nicolae
DABIJA, Boris DENIS, Stelian DU-
MISTRĂCEL (Iaşi), Andrei EŞANU,
Corneliu FLOREA (Canada), Ion
HADÂRCĂ, Ion IACHIM, Dumitru
IRIMIA (Iaşi), Dan MĂNUCĂ (Iaşi),
Nicolae MATCAŞ, Vasile MELNIC,
Ion MELNICIUC, Valeriu RUSU
(Franţa), Petru ȚARANU (Vatra
Dornei), Vasile ȚARA (Timişoara),
Dumitru TIUTIUCA (Galaţi), Ion
UNGUREANU, Grigore VIERU

REDACŢIA
Casa Presei, str. Puşkin nr. 22, Chişinău.
Pentru corespondenţă: Căsuţa poştală
nr. 83, bd. Ştefan cel Mare nr. 134,
Chişinău, 2012, Republica Moldova.
Tel.: 23 76 63, 23 44 12, 23 25 83.

*Și limba strămoșească
e o muzică
și ea
ne atmosferizează
cu alte timpuri mai vrednice
și mai mari
decît ticăloșia de azi,
cu timpuri
în care
unul s-au făcut poporul
și una limba.*

Mihai EMINESCU

LIMBA ROMÂNĂ

REVISTĂ
DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

FONDATOR
colectivul redacției
ISSN 0235—9111

PROCESARE COMPUTER
Maria FRUNZĂ, Galina ZAVTUR

CORECTOR
Ilinca ROȘCA

Coperta I.
Constantin BRÂNCUȘI.
Pasăre în spațiu

Com. nr. 6431
Concernul PRESA

**Articolele publicate în revistă
reflectă punctul de vedere al
semnatarului, care nu coincide
neapărat cu cel al redacției**

DUMITRU IVĂNUȘ
SILVIA PITIRICIU, DRAGOȘ-VLAD TOPALĂ

METODICA
PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE
ÎN GIMNAZIU ȘI LICEU

Ediția a II-a, revăzută și adăugită

Ediția princeps a apărut
la Editura Avrămeanca din Craiova în 1997

SUMAR

ARGUMENT.....	6
I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE.....	7
II. PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT.....	8
1. Definiție.....	8
2. Trăsăturile caracteristice.....	8
3. Principiile didactice.....	10
III. CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE ÎN GIMNAZIU ȘI LICEU.....	11
1. Planul de învățămînt.....	12
2. Programa școlară.....	12
3. Manualul școlar.....	13
4. Planificarea trimestrială a materiei.....	14
IV. PROIECTAREA ȘI DESFĂȘURAREA ÎNVĂȚĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE.....	16
1. Precizarea obiectivelor educaționale.....	16
2. Analiza resurselor.....	22
3. Elaborarea strategiei didactice.....	23
4. Evaluarea.....	26
V. METODE FOLOSITE ÎN PROCESUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE.....	43
1. Expunerea.....	43
2. Conversația.....	44
3. Demonstrația.....	46
4. Exercițiul.....	47
5. Analiza fonetică, lexicală, gramaticală.....	51
6. Descoperirea.....	52
7. Problematizarea.....	53
8. Brainstormingul.....	63
9. Instruirea programată.....	63
10. Jocul didactic.....	65
VI. TIPURI DE LECȚII DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ.....	68
1. Evenimentele instrucționale ale lecției.....	68
2. Lecția de dobîndire de noi cunoștințe.....	68
3. Lecția de fixare și de formare a priceperilor și deprinderilor.....	70
4. Lecția de recapitulare și sistematizare.....	71
5. Lecția de verificare și evaluare a cunoștințelor și a deprinderilor.....	72

6. Fonetica.....	73
7. Vocabularul.....	73
8. Morfosintaxa.....	74
9. Ortografia, ortoepia și punctuația.....	75
10. Comentariul literar.....	75
11. Prezentarea unui scriitor.....	76
12. Concepte operaționale de teorie a literaturii și stilistică.....	77
13. Compunerile școlare.....	77
14. Lectura suplimentară.....	77
VII. ACTIVITĂȚI ÎN AFARA CLASEI.....	79
VIII. CABINETUL METODIC DE LIMBA ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ.....	81
IX. COMISIA METODICĂ A PROFESORILOR DE LIMBA ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ.....	91
X. PROIECTE DIDACTICE.....	92
XI. BIBLIOGRAFIE.....	177

CONCURSUL DE CREAȚIE AL REVISTEI "LIMBA ROMÂNĂ"

EDIȚIA A II-A

Revista "Limba Română" în colaborare cu *Casa Limbii Române* și Direcția Cultură a municipiului Chișinău organizează ediția a II-a a Concursului de creație ce se va desfășura pe parcursul anului 1999.

Concursul, incluzând trei probe — **poezie, proză și lucrări didactice la limba și literatura română** (*experiență, analize, comentarii, interpretări*) —, va fi deschis pentru toate categoriile de cititori și, în primul rând, pentru elevi, liceeni, studenți, cadre didactice.

Cele mai bune lucrări vor fi publicate în revistă și în volume aparte din colecția *Biblioteca revistei "Limba Română"*.

Premiile vor fi acordate de către organizatorii și sponsorii concursului.

Juriul concursului va fi format din personalități ale vieții literare, culturale și științifice din republică.

Premierea câștigătorilor va avea loc pe data de 15 ianuarie 2000 la *Casa Limbii Române* din Chișinău.

Lucrările cu specificarea "Pentru concurs", dactilografiate la două rânduri și însoțite de un curriculum vitae, o poză și de adresa exactă, eventual și numărul de telefon, vor fi prezentate pînă la 31 decembrie 1999 la redacție (*Casa Presei*, str. Pușkin nr. 22, Chișinău) sau expediate prin poștă pe adresa: Căsuța poștală nr. 83, bd. Ștefan cel Mare nr. 134, Chișinău, 1202.

Informații suplimentare la telefonul 23-44-12, revista "Limba Română", Chișinău.

COLEGIUL DE REDACȚIE

ARGUMENT

Deși s-au scurs aproape zece ani de la începutul reformei sistemului de învățământ, profesorii de limba și literatura română din Republica Moldova nu au, deocamdată, instrumentarul necesar pentru a-și onora misiunea — sacră și mereu actuală — de dascăli ai neamului. Nu putem vorbi nici despre o strategie educațională bine conturată și de durată, ce ar exprima cu precizie rolul și rostul profesorului de română în calitate de promotor principal al renașterii noastre spirituale și care ar stabili, concomitent, modul de punere în valoare a personalității și competenței didactice ale acestuia. O analiză pertinentă a conținutului învățământului lasă puțin loc concluziilor optimiste, întrucât eficiența predării-învățării-evaluării limbii și literaturii române se află, cu regret, în continuă erodare. Nu intenționăm să elucidăm aici circumstanțele ce facilitează declinul procesului educațional, oricum, un lucru este evident: nu am avut și nu avem încă la îndemână o autentică strategie didactică; principiile, metodele și formele de predare a limbii și literaturii române în Republica Moldova nu au suficientă acoperire științifică, cu adevărat înnoitoare, și în măsură să deblocheze multășteptatul reviriment. Or, limba și literatura română trebuie să ocupe un loc privilegiat în sistemul învățământului de la noi, dacă dorim să evadăm din actualul mediu lingvistic și cultural, mediu cu totul dezagreabil, și care alimentează complexul de inferioritate al basarabenilor. Este firesc, așadar, să ne întrebăm: de ce planurile de învățământ, programele și manualele școlare nu sînt elaborate în concordanță cu cele mai performante tehnologii educaționale și de proiectare didactică, de ce acestea nu au drept punct de reper cele mai avansate modalități de concepere, de realizare și evaluare a activității pedagogilor, de ce finalitățile generale ale disciplinei nu sînt corespunzătoare spiritului vremii?

Aceste și alte întrebări apar la lectura **Metodicii de predare a limbii și literaturii române**, găzduite de revista noastră, subliniem, la sugestia ministerului de resort din Republica Moldova. Publicarea acestei lucrări de referință în literatura de specialitate din Țară și de o importanță vitală pentru învățământul basarabean, va declanșa, sperăm, metamorfoze de principiu în abordarea problemei. **Metodica...** dlui Prof. Dumitru Ivănuș, șef al catedrei de Limba Română de la Universitatea din Craiova (elaborată în colaborare cu dna Silvia Pitiriciu, lector, și dl Dragoș-Vlad Topală, asistent), avînd un solid temei teoretic și practic, va înlesni procesul de predare (și însușire) a limbii române, iradiind un puternic aflux de siguranță și încredere în munca de instruire. E tocmai **energia** care îi lipsește atît de mult profesorului de română și pe care, iată, o primește cu bunăvoință și dragoste din partea colegilor craioveni. Împărtășim aceste sentimente fraterne și dorim succese tuturor celor care rezidesc, cu modestie și rîvnă de martir, patria noastră dintotdeauna — **Limba Română**.

Alexandru BANTOȘ

I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Data fiind importanța limbii române — ca modalitate fundamentală de expresie a culturii noastre naționale, profesorului de limba și literatura română îi revine obligația de a realiza prin fiecare lecție un act de creație ce stă la baza formării intelectuale și culturale a elevilor, a educației civice și patriotice a acestora. Fără însușirea limbii române literare, întregul proces de pregătire în școală ar fi îngreunat și lipsit de suport, întrucât cunoașterea limbii înlesnește asimilarea cunoștințelor, noțiunilor, conceptelor specifice diferitelor discipline studiate. “Școlii, în ansamblul său, ca instituție de bază a societății, îi revine obligația de a face din cunoașterea limbii române, a limbii noastre naționale, un obiectiv esențial al culturii generale a elevilor. Profesorii de limba română au datoria profesională și morală să realizeze, prin lecția de română, o activitate dintre cele mai plăcute și folositoare pentru elevi, un act de cultură cu largi răsfrîngeri în formarea caracterelor, a personalității¹.”

Pe lângă pregătirea de specialitate, profesorul trebuie să aibă și o bună pregătire pedagogică, teoretică și practică. Aceasta se obține după absolvirea cursurilor și seminariilor de pedagogie, psihologie și metodică, ca și prin practica pedagogică într-o anumită disciplină de învățământ.

METODICA este o disciplină pedagogică, “parte integrantă a DIDACTICII GENERALE, care studiază metodele și formele de predare adaptate la specificul fiecărui obiect de învățământ”². Așadar, **Metodica predării limbii și literaturii române** se ocupă cu principiile, obiectul și metodele utilizate de profesorul de limba și literatura română în procesul de învățământ.

Termenul “metodică” nu se confundă cu cel de “metodologie”, întrucât cel de-al doilea se referă strict la metodele de cercetare folosite într-o știință.

Ca disciplină, metodică predării limbii și literaturii române se află în strînsă legătură cu psihopedagogia, estetica, etica, legislația și administrația școlară, istoria și dezvoltarea școlii românești. Ea s-a dezvoltat în ultimii ani ca o știință cu un câmp circumscris de cercetare și cu rezultate care privesc atât orientările teoretice, cât și îndrumările cu caracter practic, aplicativ.

NOTE

¹ Mîș, Departamentul învățămîntului preuniversitar, Direcția proiectare-evaluare, **Programa de limba română pentru clasele V—VIII**, București, 1991, p. 3

² **Mic dicționar enciclopedic**, București, Editura Enciclopedică Română, 1972, p. 582.

II. PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Învățămîntul este considerat unul dintre factorii importanți ai dezvoltării social-economice, fapt atestat atît de resursele umane și materiale consacrate acestui sector, cît și de grija pentru utilizarea lor rațională și pentru dezvoltarea armonioasă a sistemului de învățămînt. Societatea își structurează anumite așteptări față de sistemul școlar și, implicit, față de procesul de învățămînt. Permanent se caută soluții și modalități pentru folosirea eficientă a resurselor alocate și pentru corelarea învățămîntului cu cerințele dezvoltării economico-sociale.

1. DEFINIȚIE

Procesul de învățămînt reprezintă "un ansamblu de acțiuni exercitate în mod conștient și sistematic de către educatori asupra educaților într-un cadru instituțional organizat, în vederea formării personalității acestora în conformitate cu cerințele idealului educațional"¹, în scopul integrării socio-culturale și profesionale.

Experiența de viață și de muncă a generațiilor adulte, valorile culturale, morale, artistice, științifice, pe care trebuie să și le însușească generațiile tinere, constituie conținutul învățămîntului, ceea ce se însușește prin procesul de învățămînt. Instruirea și educarea se pot realiza și în afara procesului de învățămînt, prin muncă independentă, lectură, conferințe etc., dar această activitate se desfășoară cu rezultate mai sigure și mai temeinice în școală, sub îndrumarea învățătorilor și profesorilor.

Procesul de învățămînt este un proces instructiv-educativ. Învățătorii și profesorii transmit elevilor cunoștințe, le formează priceperi și deprinderi, conduita morală, trăsături de voință și caracter. Ei organizează și îndrumă munca independentă a elevilor, controlează și apreciază cunoștințele acestora, contribuie la exersarea și formarea capacităților intelectuale și morale ale elevilor, îi "învață" cum să învețe, cum să descopere singuri cunoștințele noi, cum să se adapteze condițiilor vieții.

2. TRĂSĂTURILE CARACTERISTICE

Trăsăturile specifice ale procesului de învățămînt sînt:

— **caracterul informativ (sau instructiv)**: sub îndrumarea profesorilor, elevii descoperă realitatea obiectivă, cunoștințele fiind rezultatul acestei reflectări active în conștiința elevilor sub formă de imagini, noțiuni, principii, legi etc. Elevii observă, analizează, gîndesc cînd sînt puși în contact cu obiectele și fenomenele. Cunoștințele noi se leagă de cele vechi, realizîndu-se sisteme de cunoștințe. Acestea se structurează sub formă de noțiuni, reguli, definiții, legi, teorii, ipoteze etc. sau sub formă de abilități intelectuale și practice.

— **caracterul formativ (sau educativ)**: în cursul procesului de învățămînt se realizează unitatea instrucției cu educația. Schimbările din învățămîntul actual, vizibile la nivelul conținutului și tehnologiei didactice, au ca efect și intensificarea caracterului formativ. Se urmărește dezvoltarea inteligenței și a creativității elevilor, însușirea de cunoștințe fundamentale operante, utilizabile în condițiile economiei de piață, însușirea limbajelor de programare și de prelucrare a informației, dezvoltarea spiritului de observație, a gîndirii divergente, formarea deprinderilor intelectuale, a unui comportament moral concretizat în respectul față de oameni și de muncă, o nouă concepție despre lume și viață, trăsături

pozitive de caracter, cultivarea capacității de adaptare la schimbările sociale.

— **caracterul bilateral**: vizează colaborarea celor doi factori educativi, educatorul și educatul, fiecare cu atribuții specifice: profesorul avînd rolul de conducător al activităților instructiv-educative, iar elevul — de participant la aceste acțiuni.

Profesorul îi stimulează pe elevi, le solicită gîndirea creatoare, transmite cunoștințe și formează caractere. Pe lîngă pregătirea științifică, de specialitate, el trebuie să aibă și o temeinică pregătire didactică și metodică, să întrunească o serie de calități.

Elevul trebuie să depună efort pentru a înțelege cunoștințele pe care să le poată folosi cînd are nevoie de ele, așa încît informațiile asimilate să devină operante.

În concluzie, profesorul organizează și îndrumă munca elevilor, iar aceștia învață cum să se formeze neconținut.

— **caracterul de autoreglare**: schimbul de informații profesor—elev creează și posibilitățile cercetării și reorganizării procesului de învățămînt în scopul obținerii rezultatelor dorite.

Eforturile întreprinse în direcția perfecționării procesului de învățămînt au evidențiat necesitatea evaluării, "element indispensabil al planificării învățămîntului"². Aprecierea rezultatelor prin comparație cu obiectivele propuse spre realizare constituie domeniul evaluării. Aceasta urmărește corectările, reorientările și restructurările, găsirea mijloacelor adecvate pentru definirea și măsurarea variabilelor independente ale procesului de învățămînt, ca și elaborarea modelelor practice de apreciere a obiectivelor, proceselor și rezultatelor din învățămînt. Aprecierea elevilor pe baza unor metode și norme bine definite are în vedere formularea judecăților de valoare asupra seriilor școlare, asupra eficienței muncii profesorilor, a planurilor și a programelor de învățămînt, a metodelor pedagogice, spre a preveni și înlătura eșecul școlar.

Învățămîntul românesc a cunoscut, în ultimii ani, o serie de prefaceri menite să modernizeze conținutul și metodologia predării acestuia, conform cerințelor sociale ale vieții de a forma oameni capabili să satisfacă nevoile actuale și de perspectivă ale societății. Modernizarea metodelor de învățămînt valorifică noul conținut al învățămîntului, punînd accent pe munca independentă a elevilor, pe formele de pregătire diferențiată a acestora, pe activitățile desfășurate în cabinete, laboratoare, ateliere etc.

Orientările noi privind implicarea tot mai puternică a școlii în rezolvarea problemelor economice și sociale pe care le impune dezvoltarea societății se referă la:

- generalizarea învățămîntului de 9 ani;
- înființarea școlilor normale de învățători și educatoare, a școlilor profesionale și complementare sau de ucenici;
- organizarea învățămîntului superior în trei cicluri: colegii, învățămînt universitar și postuniversitar;
- restructurarea programelor școlare și revizuirea manualelor;
- posibilitatea cadrelor didactice de a-și exprima opțiunea în privința manualelor și a programelor școlare și de a contribui la îmbunătățirea acestora;
- modernizarea conținutului învățămîntului care este deschis spre problematica lumii contemporane și proiectat pe baza unui **curriculum** "centrat pe trebuințele elevilor, ale studenților și ale personalului destinat reciclării profesionale"³;
- introducerea de noi educații: pentru protecția mediului înconjurător, în spiritul păcii și al cooperării internaționale, pentru democrație și drepturile omului etc.;
- o nouă dimensiune a învățămîntului tehnologic oferind elevilor o viziune de ansamblu asupra științelor și tehnologiei, prin promovarea interdisciplinarității și prin deschiderea școlii spre lumea muncii productive;
- folosirea unui nou sistem de evaluare concretizat în înlocuirea examenului de admitere din învățămîntul secundar superior (liceu) cu examenul de absolvire a învățămîntului secundar inferior; examenul de bacalaureat cuprinzînd disciplinele: limba română, o limbă străină, o disciplină socio-umană, o

știință experimentală și o disciplină opțională;

- adoptarea unui model flexibil și deschis de proiectare didactică;
- democratizarea relațiilor dintre profesori și elevi sau studenți;
- caracterul accesibil al învățămîntului pentru toate minoritățile etc.

3. PRINCIPIILE DIDACTICE

Eficiența procesului de predare-învățare-evaluare nu se poate obține numai prin fixarea obiectivelor și întocmirea unei strategii didactice, ci pornind de la cunoașterea și respectarea **principiilor didactice**⁴.

a) **principiul corelației dintre senzorial și rațional** presupune contactul direct al elevului cu materialul de învățat, profesorul ajutîndu-l să redescopere, să interpreteze ceea ce observă;

b) **principiul însușirii conștiente și active** a cunoștințelor — ceea ce presupune ca elevul, prin efort propriu, să pătrundă în esența obiectelor și fenomenelor, să stabilească unele corelații și să emită ipoteze, judecăți, raționamente;

c) **principiul accesibilității** solicită respectarea nivelului de gîndire conform vârstei elevilor și învățarea gradată;

d) **principiul sistematizării** vizează ordonarea cunoștințelor și integrarea lor în structuri complexe;

e) **principiul însușirii temeinice** se referă la formarea deprinderilor de învățare logică, ritmică și la autocontrol;

f) **principiul diferențierii** procesului de instruire în raport cu particularitățile de vîrstă și cele individuale presupune ca procesul de predare-învățare să se desfășoare conform ritmului de muncă al elevilor, urmărind dezvoltarea atît a aptitudinilor școlare, cît și a celor specifice.

Metodologia și perfecționarea activității didactice contribuie în mod hotărîtor la înnoirea procesului de învățămînt și a relațiilor educaționale.

Progresul în metodologia procesului de învățămînt trebuie văzut în perspectiva transformărilor ce au loc în practica socială actuală, în statutul individului și al colectivităților. Pornind de la aceste considerații, s-a observat că "progresul în domeniul metodologiei procesului de învățămînt constă în înțelegerea faptului că eficiența sporește în măsura în care educatorul reușește să-și însușească și să aplice un inventar cît mai variat de metode"⁵, organizate într-un sistem flexibil, deschis.

Folosite simultan și alternativ, în diverse combinații sau succesiuni, metodele aplicate în funcție de specificul situației educaționale, de problemele concrete ce trebuie rezolvate în cadrul ei sînt:

- a) analiza unor situații problematice;
- b) evaluarea resurselor și mijloacelor de acțiune disponibile;
- c) controlul treptat al raționalității, eficienței și operativității demersurilor.

Aceste metode de activare a calităților umane conferă valoare operațională cunoștințelor prin aplicarea corespunzătoare la rezolvarea problemelor socio-umane.

NOTE

¹ Okon, W., **Didactica generală**, EDP, București, 1974, p. 100.

² Kravetz, N., **Project de recherche sur l'évaluation des résultats des systèmes d'enseignement (Etude exploratoire)**, UNESCO, IIPE, Paris, 1970.

³ Stoica, Marin, **Pedagogie școlară pentru cadrele didactice înscrise la definitivat, grădii I și II-lea, grădii I și la perfecționare**, Ed. Gheorghe Cîrțu-Alexandru, p. 12.

⁴ Id., *ibid.*, p. 88—90.

⁵ Apostol, Pavel, **Progresul în metodologia procesului de învățămînt**, în **Studii de metodică a limbii și literaturii române** (coord. Al. Bojin), EDP, București, 1974, p. 8.

III. CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE ÎN GIMNAZIU ȘI LICEU

Conținutul învățămîntului se constituie ca un ansamblu al cunoștințelor, priceperilor, deprinderilor și aptitudinilor pe care trebuie să și le formeze elevii în procesul de învățămînt. El este înregistrat în documentele școlare — planurile de învățămînt, programele analitice — și detaliat prin manualele școlare.

În pedagogia modernă, noțiunea de “conținut al învățămîntului” a fost substituită cu cea de “curriculum al învățămîntului”. Acesta cuprinde “sistemul de valori (științifice, tehnologice, literar-artistice, filozofice, morale, politice, religioase), de deprinderi și abilități intelectuale, organizate pe trepte de școlarizare, pe baza unor criterii științifice, psihologice și pedagogice, în scopul formării integrale, armonioase a personalității, în concordanță cu cerințele actuale și de perspectivă ale dezvoltării societății”¹. Curriculum-ul învățămîntului corespunde transformărilor social-economice, noii revoluții științifico-tehnice, valorilor culturii literar-artistice.

Consiliul Național pentru Curriculum și Pregătirea Profesorilor, organism înființat recent, a elaborat în 1996 “Curriculum-ul școlar pentru clasa a VIII-a” la disciplina limba română. Acesta constituie un punct de plecare pentru realizarea viitoarelor manuale școlare alternative care se vor adresa, la început, posibilelor autori și, apoi, profesorilor de la catedră. Documentul are la bază cîteva principii pedagogice specifice²:

- a) adoptarea unui model flexibil și deschis de proiectare curriculară;
- b) accentuarea caracterului activ și actual al studiului limbii române;
- c) reevaluarea compartimentării disciplinei în “limbă” și “literatură”, prin opțiunea pentru un nou model didactic ce are la bază patru deprinderi integratoare: înțelegerea după auz, vorbirea, lectura și scrierea;
- d) reechilibrarea ponderii acordate exprimării scrise față de cea orală, precum și proceselor receptive (înțelegerea după auz și lectura) față de cele productive (vorbirea și redactarea);
- e) promovarea unei paradigme funcțional-comunicative cuprinzătoare, cu accent pe aspectele concrete ale folosirii limbii literare;
- f) formarea de priceperi și deprinderi complexe, stimularea unor motivații;
- g) asigurarea caracterului progresiv al obiectivelor vizate și al gradului de dificultate a unităților de conținut prin care acestea se realizează.

Conținuturile propuse pentru clasa a VIII-a sînt organizate într-un **set modular de unități**, în funcție de vîrsta elevilor și necesitățile studiului limbii române în gimnaziu și privesc: **lectura, practica rațională și funcțională a limbii și elementele de construcție a comunicării**.

Organizarea modulară a conținutului vine în sprijinul elevilor prin faptul că ține seama de interesele și capacitățile acestora, de ritmul lor de muncă intelectuală. Modulele didactice se referă la programele de instruire și sînt alcătuite din programe, manuale, materiale didactice și mijloace de învățare, obiective didactice, teste de evaluare.

Curriculum-ul școlar pentru clasa a VIII-a la limba română cuprinde:

- 1) obiectivele generale ale studiului limbii și literaturii române în gimnaziu;
- 2) obiectivele de referință și activitățile de învățare recomandate pentru atingerea acestora;
- 3) conținuturile învățării.

Se prevede ca varianta integrală a curriculum-ului pentru gimnaziu să mai cuprindă, pe lângă obiective și conținuturi, o componentă metodologică (care va sprijini acțiunea concretă la clasă) și o componentă privind evaluarea (necesară în stabilirea aprecierii performanțelor școlare)³.

1. PLANUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT

Planul de învățămînt este un act oficial în care sînt precizate obiectele de învățămînt pe care trebuie să le studieze elevii dintr-un anumit tip de școală, succesiunea obiectelor de învățămînt pe ani școlari, numărul de ore afectat fiecărui obiect pe timp de un an, un trimestru, o săptămîină. Uneori planul de învățămînt prezintă și structura anului școlar pentru tipul de școală respectiv. El este elaborat de Ministerul Învățămîntului, are caracter unitar și obligatoriu pentru fiecare tip de școală.

Planurile de învățămînt elaborate în perioada actuală de tranziție includ, pe lângă disciplinele obligatorii, care sînt dominante, și pe cele facultative și opționale, în acord cu interesele profesionale și aptitudinile elevilor. Toate aceste discipline concură la formarea culturii generale, concept vast, care include cunoștințe fundamentale din domeniile principale de activitate, abilități intelectuale, modalități de operare cu informațiile etc.

2. PROGRAMA ȘCOLARĂ

Programa școlară este un document oficial în care sînt precizate cunoștințele, priceperile și deprinderile pe care trebuie să și le însușească elevii la fiecare obiect de învățămînt, pe ani școlari, pe capitole, subcapitole și teme, indicîndu-se și numărul de ore destinate predării, recapitulării cunoștințelor, lucrărilor de control și tezelor, precum și orelor rămase la dispoziția profesorului.

Programele școlare sînt elaborate de o comisie din care fac parte cadre didactice din învățămîntul universitar și liceal (sau gimnazial), în urma dezbaterii în colectivele catedrelor din școli. **Programa de limba și literatura română pentru gimnaziu (1995-1996)** are avizul Comisiei naționale de limba română și este aprobată de Ministerul Învățămîntului, devenind document de stat obligatoriu pentru toți profesorii de limba și literatura română care predau la ciclul gimnazial. Ea este determinată de condițiile actuale ale perioadei de tranziție, în care manualele sînt deja tipărite, fiind descongestionată în raport cu materia cuprinsă în manualele deja existente.

Ea cuprinde⁴:

a) **obiectivele generale și specifice**;

b) **repartizarea orelor** pe săptămîină și pe an la fiecare clasă începînd cu a V-a pînă la a VIII-a la **lectura literară** (cu noțiuni de teorie literară și compoziție), **limba română** (fonetică, vocabular, gramatică, ortografie, ortoepie, punctuație), **lectura suplimentară** (opere literare incluse în manual), **recapitularea** la începutul anului școlar (cu probă de evaluare inițială), recapitulări trimestriale și la sfîrșitul anului școlar (cu probă de evaluare sumativă), de asemenea **teze și ore la dispoziția profesorului**;

c) **disciplinele opționale** la clasa a VIII-a⁵.

Programa de limba și literatura română pentru învățămîntul liceal, școlile normale de învățători și educatoare, școlile profesionale și complementare sau de ucenici (1994-1995) are o structură asemănătoare:

a) **obiective generale și specifice**⁶;

b) **repartizarea orelor**⁷ pe secvențele: **noțiuni de teorie literară**; **momente, personalități și opere din literatura română**; **compuneri și exerciții de cultivare a exprimării orale și scrise**; **recapitulări, lucrări scrise și ore la dispo-**

ziția profesorului; evaluări — toate acestea variind în funcție de tipul de școală;
c) **criterii de evaluare**⁸.

În ambele programe de limba și literatura română conținuturile sînt prezentate detaliat pe ani școlari și tipuri de școli, oferind elevilor posibilitatea de a cunoaște valorile literaturii române, scriitori și opere reprezentative, literatura populară, de a-și însuși și de a folosi limba română literară, de a-și dezvolta deprinderile de comunicare orală și scrisă, motivațiile și atitudinile intelectuale și psihosociale etc.

Și **Programa de limba și literatura română pentru liceu** a cunoscut multe modificări, fiind descongestionată printr-o regîndire a echilibrului dintre numărul de ore de predare-învățare, a orelor de compunere, a testărilor sumative, prin sistematizarea informațiilor.

3. MANUALUL ȘCOLAR

Manualul școlar este cartea în care sînt expuse cunoștințele prevăzute în programă, ținîndu-se seama de cerințele metodice. El prezintă detaliat conținutul programei școlare, fiind mijlocul de bază folosit în procesul de învățămînt pentru comunicarea și consolidarea cunoștințelor, un model de expunere sistematică a materialului din programă. Pentru cadrele didactice, manualele oferă sugestii privind organizarea muncii independente a elevilor, atît în clasă, cît și acasă. Pe baza muncii cu manualul, elevii își formează deprinderea de a folosi și alte cărți necesare în instruirea și formarea lor.

În întocmirea manualelor se impun cîteva cerințe de ordin științific și psihopedagogic: conținutul acestora să fie bine structurat logic, accesibil și sistematizat, să vizeze cunoștințele fundamentale evitînd supraîncărcarea elevilor, să cuprindă întrebări-problemă, exerciții, demonstrații, așa încît să-l determine pe elev să învețe prin redescoperire, nu prin memorare mecanică, pentru a putea ajunge la autoinstruire și autoevaluare. Pentru a asigura o înțelegere ușoară și rapidă a conținutului, manualul trebuie să fie redactat într-un limbaj clar și precis determinat, conținutul propriu-zis fiind însoțit permanent de scheme, fotografii, diagrame, tabele etc.

Manualele de limba și literatura română revizuite în conformitate cu programele școlare actuale îi ajută pe elevi să învețe disciplina limba și literatura română, obișnuindu-i cu munca individuală cu cartea. În general, puține teme de limba sau de literatura română sînt eșalonate liniar, într-o etapă sau clasă, cu noțiuni prezentate și însușite într-o formă definitivă, fără a fi reluate în clasele superioare. Cele mai multe sînt redactate în **sistemul concentric calitativ** (noțiunile însușindu-se în etape, prin reluări și reinterpretări) sau în **sistemul concentric cantitativ** (materia parcursă în clasele anterioare este reluată și lărgită în conformitate cu succesiunea claselor și a treptelor școlare).

Ideea creării manualelor alternative adecvate unui curriculum școlar presupune întocmirea unor modele diferite și originale de abordare didactică a materiei. Acestea constau în selectarea și structurarea textelor de bază și a celor auxiliare, a secvențelor de comunicare, a exercițiilor și a materialelor ilustrative. Ce ar cuprinde manualele alternative? Se preconizează ca acestea să conțină următoarele compartimente⁹: text de bază și auxiliar; probleme de comunicare orală și scrisă; lexic, fonetică; gramatică funcțională; ortografie, ortoepie, punctuație, elemente de stilistică, noțiuni de istorie a limbii ș.a.m.d.

Pentru a fi eficiente, manualele alternative trebuie să fie coerente și unitare din punct de vedere conceptual — prin respectarea pe plan național a unor obiective generale și de referință și prin acoperirea unităților de conținut prevăzute în programă — și din punctul de vedere al evaluării — prin stabilirea aceluiași obiective de referință pe clase care vor sta la baza instrumentelor de evaluare și a unor competențe și capacități măsurabile în performanțe concrete¹⁰.

4. PLANIFICAREA TRIMESTRIALĂ A MATERIEI

Planificările trimestriale se elaborează de către profesori pe baza programelor și a manualelor, în funcție de nivelul de cunoștințe ale elevilor.

Rubricația acestora cuprinde: capitolul, numărul de ore prevăzut în programă, succesiunea lecțiilor, obiectivele generale și specifice, conținutul, strategiile didactice și evaluarea. Cum nivelul claselor din același an de studiu poate fi diferit, profesorul trebuie să țină seama de repartizarea orelor, să modifice strategiile didactice în funcție de capacitățile elevilor etc.

Planificarea trimestrială a disciplinei respective este obligatorie pentru toți profesorii, indiferent de vechimea în învățământ sau de gradul didactic.

Prezentăm o secvență de planificare la limba și literatura română în ANEXA I.

NOTE

¹ Stoica, Marin, *Pedagogie școlară...*, p. 68.

² v. Mî, *Limba română - Curriculum școlar pentru clasa a VIII-a*, București, 1996, p. 5.

³ Id., *ibid.*, p. 5.

⁴ v. Mî, *Programa de limba și literatura română pentru gimnaziu 1995/ 1996*, p. 2.

⁵ Id., *ibid.*, p. 14.

⁶ v. Mî, *Programa de limba și literatura română pentru învățământul liceal, școlile normale de învățători și educatoare, școlile profesionale și complementare sau de ucenici*, EDP, 1994, p. 3; 34—35.

⁷ Id., *ibid.*, p. 14; 26; 27; 31; 33.

⁸ Id., *ibid.*, p. 6—10.

⁹ v. Mî, *Limba română — Curriculum școlar...*, p. 5.

¹⁰ Id., *ibid.*, p. 5.

ANEXA I

Școala.....
Clasa a VI-a
Profesorul.....

Planificarea activității la limba și literatura română pe trimestrul..... anul școlar.....

Capitolul	Nr. de ore	Activități didactice	Obiective specifice (teminale)	Conținut	Strategii didactice. Resurse. Metode. Materiale. Mij. de învăț. Data	Evaluări	Bibliografie
Morfosintaxa	6	Lecția 1 Substantivul și articolul — actualizare Lecția 2 Substantive colective Ortografie Lecția 3 Funcții sintactice ale substantivului Lecția 4 Declinarea cu art. hot și nehot a substantivelor simple Lecția 5 Declinarea substantivelor compuse Lecția 6 Declinarea substantivelor proprii Aplicații ortografice	La sfârșitul cap. elevii vor fi capabili: — să cunoască subst. și articolul — să cunoască categoriile gram. ale substantivului — să identifice funcțiile sintactice ale acestuia — să cunoască și să-și formeze deprinderile de scriere corectă a substantivelor articulate și nearticulate — să declină substantivele — să folosească corect în enunțuri substantivul și articolul	— noțiunea de substantiv colectiv — funcții sintactice subst. — articlarea substantivelor — declinarea substantivelor — folosirea corectă în enunțuri a substantivului și a articolului			

IV. PROIECTAREA ȘI DESFĂȘURAREA ÎNVĂȚĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE

TEHNOLOGIA EDUCAȚIONALĂ ȘI PROIECTAREA DIDACTICĂ

Conceptul de "tehnologie educațională", noțiune complexă și de maximă utilitate în abordarea problematicii metodic-didactice, reprezintă o modalitate sistematică de concepere, realizare și evaluare a activității didactice. Conceperea sau "proiectarea activității didactice" constituie în mod obligatoriu "punctul de plecare" al oricărui proces de învățămînt, indiferent de obiectivele propuse și mijloacele de atingere a acestora.

Proiectarea didactică implică analiza tuturor factorilor care intră în componența procesului instructiv-educativ și conceperea unui proiect după care se va desfășura lecția.

Cercetătorii români și străini consideră că în proiectarea didactică trebuie să se țină seama de cîteva aspecte, concretizate în întrebări și răspunsuri:

Întrebări

1. Ce voi face?
2. Cu ce voi face?
3. Cum voi face?
4. Cum voi ști dacă ceea ce am făcut este bine făcut?

Răspunsuri

1. Trebuie **să precizez obiectivele educaționale** urmărite.
2. Trebuie **să analizez resursele educaționale** disponibile.
3. Trebuie **să elaborez strategiile didactice** potrivite.
4. Trebuie **să evaluez eficiența activității** desfășurate, stabilind o metodologie de evaluare.

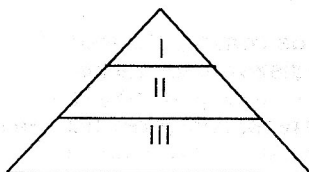
Precizarea acestor elemente (întrebări și, mai ales, răspunsuri) este esențială în proiectarea didactică. În stabilirea celor patru etape ținem seama și de condițiile concrete (nivelul real de pregătire a clasei, materialele și mijloacele didactice disponibile, finalitățile propuse etc.). De aceea, proiectele de activitate didactică pot fi diferite pentru aceeași unitate de învățare (lecție, capitol, subcapitol etc.). În prealabil, profesorul trebuie să cunoască foarte bine conținutul programei și al manualului, particularitățile psihopedagogice ale elevilor (uneori și pe cele individuale), condițiile concrete de desfășurare a procesului de învățămînt.

1. PRECIZAREA OBIECTIVELOR EDUCAȚIONALE

Prima etapă a proiectării didactice implică precizarea obiectivelor educaționale urmărite. La acest nivel, există mai multe raporturi pe care profesorul trebuie să le aibă în vedere: relația dintre obiectivele unei lecții și capitolul din care face parte, concordanța obiectivelor cu cerințele programei și ale planificărilor calendaristice, corelarea domeniilor de dezvoltare (intelectual, afectiv și psihomotor etc.).

Identificarea cu exactitate a obiectivelor operaționale oferă posibilitatea: a) selectării corespunzătoare a conținutului învățării și a solicitării capacităților de învățare necesare atingerii lor; b) elaborării unor strategii de asimilare a informațiilor; c) evaluării continue, formative a rezultatelor printr-o raportare permanentă la obiectivele operaționale.

Structura obiectivelor educaționale ale disciplinei limba și literatura română poate fi reprezentată în mod eficient prin următorul triunghi:

I finalități generale

II obiective specifice

III obiective operaționale¹

Finalitățile generale ale predării și învățării limbii și literaturii române se regăsesc în programa de învățământ care este periodic revizuită și îmbunătățită de diverși specialiști în domeniu.

Obiectivele specifice sînt concepute și sistematizate pe ani de învățământ; ele au o formulare precisă, indicînd cu exactitate competențele psiho-informative care trebuie formate în procesul instructiv-educativ prin intermediul unor cunoștințe și valori ale limbii și literaturii române.

Obiectivele operaționale rămîn în sarcina fiecărui cadru didactic, fiind stabilite și urmărite cu ajutorul unor proceduri de operaționalizare complexe.

Prin stabilirea ierarhică a obiectivelor educaționale, procesul de învățământ va fi mult ușurat. Astfel, activitățile didactice vor avea o desfășurare coerentă, eliminînd definitiv tentația improvizației, întrucît un obiectiv operațional stabilește un nivel standard al performanței de învățare acceptabile, care poate fi măsurat pe baza unor teste de progres. Toate obiectivele generale și specifice trebuie să fie cunoscute bine de profesor, deoarece operaționalizarea corectă și temeinică trebuie să acopere întreaga sferă de capacități ce pot fi dezvoltate prin conținutul disciplinei limba și literatura română. Obiectivele specifice sau cu generalitate medie pe clase și niveluri de învățământ gimnazial sau liceal fixează ceea ce trebuie să se realizeze în procesul predării și învățării limbii și literaturii române. Scopul este ca toți elevii sau majoritatea să poată realiza anumite operații de gîndire ori trăiri afective și comportamente, ca rezultate ale laturii formative. Aceste capacități intelectuale, deprinderi și comportamente ce urmează a fi formate la elevi sînt prevăzute în programe pe niveluri și pe clase. Astfel, la încheierea ciclului gimnazial, elevii trebuie să aibă următoarele cunoștințe și deprinderi principale²:

1. Citirea

- să știe să citească fluent și corect orice text studiat în clasă, orice text tipărit în limba română literară actuală, în diverse stiluri funcționale ale limbii;
- să realizeze o citire logică, inteligentă a textelor accesibile vîrstei și pregătirii lor;
- să tindă spre o lectură expresivă.

2. Scrisul

- să aibă un scris citet și ordonat, frumos;
- să aibă formate deprinderile de așezare în pagină a unui text (scrierea titlurilor, folosirea alineatelor etc.);
- să aibă caiete curate, îngrijite.

3. Vocabularul

- să cunoască noțiunile lexicale și principalele categorii semantice și să le poată ilustra prin exemple;
- să cunoască sensul propriu al cuvintelor folosite;
- să poată preciza sensul de bază și sensul contextual al cuvintelor;
- să știe să folosească diverse dicționare ale limbii române;
- să definească sfera semantică a unor cuvinte;

- să dea seriile sinonimice ale unor cuvinte;
- să dea antonimele unor cuvinte;
- să dea contexte cu perechi de paronime;
- să utilizeze corect omonimele în funcție de context;
- să recunoască neologismele și să evidențieze caracterul lor polisemantic;
- să cunoască și să folosească abrevierile recomandate în lucrările cu caracter normativ;
- să cunoască mijloacele de îmbogățire a vocabularului;
- să grupeze cuvintele în familii lexicale.

4. Fonetica

- să pronunțe corect cuvintele din limba română literară actuală, în conformitate cu normele de ortoepie recomandate;
- să deosebească pronunțarea de scriere, să facă diferența dintre cuvinte și litere;
- să cunoască noțiunile de *sunet, literă, silabă, diftong, triftong, hiat, vocală, consoană, semivocală, accent*;
- să știe să despartă cuvintele în silabe;
- să aibă formată deprinderea de a vorbi și a citi în public;
- să știe să accentueze frazele, să le intoneze.

5. Gramatica

- să cunoască noțiunile și categoriile gramaticale ale diferitelor părți de vorbire;
- să facă deosebire între părțile de vorbire și părțile de propoziție;
- să construiască diverse enunțuri în care au loc schimbări ale valorii gramaticale a cuvintelor;
- să cunoască și să aplice în scris regulile privind realizarea acordului diferitelor părți de vorbire determinate;
- să cunoască și să aplice în scris regulile acordului predicatului cu subiectul;
- să stăpânească noțiunile de propoziție principală, propoziție secundară, propoziție regentă și propoziție subordonată;
- să identifice elementul regent al unei subordonate;
- să delimiteze propozițiile în cadrul frazei;
- să construiască diferite tipuri de fraze formate prin coordonare și prin subordonare;
- să observe corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție corespunzătoare;
- să observe modificările de sens ale enunțurilor, în urma contragerii și a expansiunii.

6. Lectura literară

- să citească integral textele literare cuprinse în manuale; să știe titlurile și autorii acestora;
- să cunoască subiectul operelor epice și dramatice studiate în clasă sau recomandate ca lectură suplimentară;
- să desprindă ideile și sentimentele care își găsesc expresia în poeziile lirice incluse în manualele școlare;
- să cunoască principalele personaje din operele studiate, să prezinte trăsăturile lor caracteristice;
- să observe și să explice relația care există între titlul unei opere și conținutul acesteia;
- să cunoască mesajul unei opere literare studiate, valorile morale care își găsesc expresia artistică în acestea;
- să memorizeze poeziile sau versurile din manualele indicate ca sarcină

obligatorie;

- să citească integral cărțile de lectură suplimentară stabilite de profesor.

7. Teoria literară

- să cunoască trăsăturile caracteristice ale genurilor literare;
- să poată încadra operele, pe baza structurii, a conținutului și a modalităților de exprimare artistică învățate;
- să cunoască trăsăturile caracteristice ale speciilor literare învățate;
- să indice momentele subiectului unei opere literare epice și dramatice;
- să știe ce înseamnă a caracteriza un personaj literar;
- să cunoască modurile de expunere dintr-o operă literară;
- să stăpânească noțiunile de vorbire directă și indirectă; să transforme vorbirea directă în vorbire indirectă și invers;
- să aibă cunoștințe elementare de prozodie.

8. Stilistica

- să cunoască și să aplice, în vorbire și în scris, caracteristicile fundamentale ale exprimării literare;
- să aibă cunoștințe elementare despre polisemie, despre sensul de bază, sensul secundar și sensul figurat al cuvântului;
- să știe să diferențieze limbajul propriu de limbajul figurat;
- să releve diferite valori expresive, stilistice ale părților de vorbire și de propoziție;
- să aibă cunoștințe elementare despre principalele figuri de stil și procedee artistice specifice limbajului poetic;
- să releve rolul neologismelor, al arhaismelor, al regionalismelor etc. în diferite contexte.

9. Ortografia și punctuația

- să cunoască forma-tip a cuvintelor (ortografia lexicală);
- să aibă priceperile și deprinderile necesare pentru ortografierea diferitelor grupuri nominale și verbale în flexiune;
- să motiveze diferitele ortograme și folosirea semnelor de punctuație;
- să ortografieze, după normele actuale, cuvintele compuse;
- să fie familiarizați cu scrierea abrevierilor în limba română.

10. Comunicarea orală

- să răspundă concis sau dezvoltat, prin enunțuri clare și corecte, la diferite întrebări care se referă la pregătirea lor în școală;
- să poată susține un dialog pe teme cât se poate de diferite;
- să poată prezenta, descrie sau explica diverse fenomene și procese;
- să știe să povestească fapte și întâmplări cunoscute, văzute, trăite;
- să rezume conținutul unei narațiuni;
- să caracterizeze sumar un personaj literar;
- să comenteze o operă literară studiată în clasă.

11. Compunerile

- să transpună, în scris, un enunț oral;
- să răspundă, în scris, la întrebări;
- să reproducă o povestire ascultată;
- să dezvolte un subiect care ține de obligațiile școlare;
- să știe să ia notițe după explicații, expuneri, experiențe, demonstrații;
- să facă un rezumat;
- să relateze o întâmplare, un fapt etc.;
- să elaboreze un plan simplu de idei sau un plan dezvoltat;
- să caracterizeze personajele principale din operele literare studiate;
- să redacteze compuneri libere sau pe o temă dată.

Toate aceste obiective specifice derivă din obiectivele generale ale limbii și literaturii române în ciclul gimnazial:

- însușirea și folosirea limbii române literare;
- dezvoltarea deprinderilor de comunicare orală și scrisă;
- lectura expresivă și eficientă a textului literar și nonliterar;
- formarea și dezvoltarea motivațiilor și a atitudinilor (intelectuale, psihosociale, axiologice) generate de mesajul oral și scris. Aceste obiective se organizează pe trei dimensiuni³: 1) practica rațională și funcțională a limbii române — premisă pentru formarea culturii lingvistice a elevului; 2) formarea unei culturi literar-artistice, precum și a unui univers afectiv și atitudinal coerent; 3) însușirea unor metode și tehnici de muncă intelectuală.

La terminarea învățământului secundar superior (liceu, școală normală, școală profesională etc.), prin continuarea disciplinei limba și literatura română studiată în gimnaziu, elevii vor fi capabili⁴:

- să poată argumenta latinitatea și specificul limbii române în ansamblul limbilor romanice;
- să identifice noțiunile de teorie literară și compoziție în relația cu opera studiată;
- să determine specificitatea operei literare studiate;
- să decodeze textul liric, epic și dramatic;
- să interpreteze opera literară din perspectivă sociologică, filozofică, psihologică, lingvistică;
- să circumscrie elementul estetic al textului;
- să situeze creațiile literare între tradiție și inovație;
- să integreze operele literare în circuitul valorilor naționale și universale;
- să manifeste atitudine față de opera literară studiată prin emiterea unor judecăți de valoare;
- să aplice elementele receptate în comentarii scrise și orale.

Aceste obiective specifice ale studierii limbii și literaturii române în liceu sînt circumscrise obiectivelor generale:

- cunoașterea valorilor literaturii române și integrarea acestora în contextul culturii naționale și universale;
- cunoașterea noțiunilor de teorie literară și compoziție;
- perfecționarea tehnicilor de interpretare a textelor literare prin adecvarea demersului analitic la specificul acestora;
- exersarea competențelor de transfer al informației achiziționate;
- formarea și dezvoltarea motivațiilor și a atitudinilor intelectuale, psihosociale și axiologice generate de mesajul oral și scris.

Practica demonstrează că nu întotdeauna se ajunge la o deprindere intelectuală de formulare a obiectivelor.

Este nevoie de o exprimare clară în precizarea acțiunii, altfel aceasta devine echivocă.

Astfel, **Procedura lui Mager**⁵ obligă la trei precizări:

Forma-standard

1. Denumirea comportamentului
2. Condițiile în care trebuie să se producă respectivul comportament
3. Criteriul de reușită sau performanța acceptabilă

Exemplificare

1. Reproduceți în scris
2. din memorie
3. cel puțin patru versuri din **Scrisoarea III** de M. Eminescu, respectînd succesiunea și punctuația lor originală.

Procedura lui De Landsheere⁶ obligă la cinci precizări:

Forma-standard	Exemplificare
1. Subiectul (cine va produce comportamentul dorit).	1. Elevul
2. Comportamentul observabil (care va dovedi că obiectivul a fost atins).	2. să identifice
3. Performanța (sau produsul ce se va obține pe baza acestui comportament).	3. cel puțin cinci episoade din romanul Răscoala de L. Rebreanu, prezentînd accentuarea nemulțumirii țăranilor în preajma izbucnirii răscoalei,
4. Restricții la comportament (în ce condiții trebuie să aibă loc comportamentul).	4. pe baza lecturii operei,
5. Restricții de performanță (criteriile în temeiul cărora ajungem la concluzia că produsul este satisfăcător sau acceptabil).	5. numind personajele fiecărui episod.

Această procedură, precizînd criteriile de evaluare a performanței standard, contribuie mult la elaborarea itemilor în testul formativ.

Procedura lui D' Hainaut⁷, uzitată de obicei în procesul de predare-învățare a limbii și literaturii române, stabilește că un obiectiv este bine operaționalizat dacă sînt definite natura lui și performanța-standard:

Forma-standard	Exemplificare
Natura obiectivului	
1. Acțiunea	1. Citind un fragment din romanul Răscoala de L. Rebreanu
2. Obiectul asupra căruia se acționează	2. și cunoscînd în întregime subiectul acestuia,
3. Produsul acțiunii (performanța)	3. elevul trebuie să identifice locul respectivului fragment în structura romanului,
Nivelul performanței (produsului)	
4. Contextul în care produsul va apărea	4. identificarea trebuie să fie exactă,
5. Criterii precise care să permită evaluarea produsului	5. elevul putînd să indice episodul anterior și episodul posterior fragmentului dat.

Această din urmă procedură este mai avantajoasă în sensul că previne aglomerarea de obiective operaționale. Oricare din aceste proceduri de operaționalizare prin folosire continuă devine o "deprindere intelectuală", fiind de un real folos în proiectarea didactică. O serie de verbe indică activitățile mintale observabile, în baza cărora devin posibile performanțele (v. ANEXA I)⁸.

Pentru a asigura eficiența activității didactice, obiectivele generale, specifice sau operaționale trebuie să îndeplinească anumite cerințe⁹:

— să fie în concordanță cu cerințele programei, ale manualului, cu nivelul de cunoștințe ale elevilor;

- să precizeze conținutul acțiunii — elevul să știe să construiască, să enumere, să rezolve, să interpreteze, să analizeze etc.;
- să ofere posibilitatea de a proba, de a măsura performanța obținută (prin rezolvări de exerciții și probleme, efectuarea unei compuneri, a unei analize literare sau gramaticale, elaborarea unui plan de idei, a unui conspect etc.);
- să fie realizabil de către toți cei cărora se adresează;
- să fie formulate într-o succesiune logică;
- să fie reanalizabile în timpul stabilit etc.

Odată stabilite obiectivele operaționale ale activității didactice (în strânsă legătură cu unul sau cu mai multe obiective specifice), se poate trece la cea de-a doua etapă a proiectării didactice.

2. ANALIZA RESURSELOR

Analiza resurselor implică: a) conținutul necesar realizării obiectivelor operaționale propuse; b) capacitățile de învățare necesare realizării obiectivelor operaționale.

Conținutul propriu-zis al activității didactice la limba și literatura română constă în exerciții de explicare și înțelegere, aplicare, analiză, sinteză și evaluare. Ideea este aceea a unei activități de substanță; de aceea se va evita eroarea identificării procesului de învățămînt cu memorarea inefficientă și rigidă de informații (mai ales în studierea literaturii), acumularea făcîndu-se gradat, și, mai ales, în concordanță cu stimularea psihointelectuală a fiecărui elev.

O problemă importantă vizează selectarea conținutului esențial al învățării. Profesorul, în virtutea pregătirii sale, dispune de un "surplus" de cunoștințe în raport cu obiectivele operaționale, fapt ce-i conferă o anumită trăire psihică numită de psihopedagogi "**narcisism educațional**". Aceasta îl poate duce la incapacitatea temporară de a distinge clar "conținutul esențial" și "conținutul neesențial" al disciplinei (pericolul acesta apare de obicei la orele de literatură).

Pornind de la cerințele programei școlare și avînd stabilite obiectivele specifice, profesorul va putea alcătui **conținutul esențial** al învățării. Structurarea lui va ține seama de cîteva cerințe științifice și didactice:

- să fie organizat logic (de la exerciții mai simple la unele mai complexe, de la descriere la explicare etc.);
- să fie esențial, adică să nu cuprindă elemente fără valoare, de umplutură, să nu aibă date și denumiri inutile, care duc la suprasolicitarea elevilor;
- să fie redat în modalități cît mai diferite: definiții, reguli, text explicativ, notiuni, scheme, grafice etc.;
- să fie integrat în predare în structuri mai ample.

În general, conținutul se trece în proiectul didactic sub forma unui plan, a unor idei principale, în funcție de obiectivele informative (Ce știe elevul?) și formative (Ce să știe să facă elevul?). Clasificarea acestor obiective stă la baza întocmirii planificării calendaristice.

Pentru a putea întocmi o planificare calendaristică individuală la limba și literatura română pe un trimestru, profesorul va avea în vedere:

- selectarea din manual a conținutului informativ inclus în programă, adică volumul de cunoștințe;
- coroborarea conținutului informativ cu selectarea conținutului formativ (priceperi, deprinderi, abilități etc.) cerut de programă;
- raportarea celor două tipuri de conținut (informativ și formativ) la elementul timp, prin stabilirea secvențelor de lecții într-o anumită succesiune și a numărului de ore afectat acestora;
- concretizarea temelor pentru acasă, a probelor de evaluare pentru fiecare temă și lecție, a tezelor și lucrărilor de control etc.

Planificările calendaristice trimestriale și anuale sînt foarte diferite și supuse

permanent discuțiilor: de la cele mai sofisticate cu o rubricăție numeroasă, pînă la cele foarte simple, reduse la ordonarea și enumerarea pe fiecare săptămînă a secvențelor de lecții cu numărul de ore afectat fiecăreia.

Astfel la clasa a V-a¹⁰ sînt repartizate 170 de ore pe an (5 pe săptămînă): 62 pentru lectura literară, 60 pentru limba română, 9 pentru lectura suplimentară, 20 pentru recapitulări, 19 pentru teze și ore la dispoziția profesorului; la clasa a VI-a: 136 de ore pe an (4 pe săptămînă), dintre care: 47 pentru lectura literară, 58 pentru limba română, 9 pentru lectura suplimentară, 15 pentru recapitulări, 7 pentru teze și ore la dispoziția profesorului; la clasa a VII-a: 136 ore pe an (4 pe săptămînă), dintre care: 46 pentru lectura literară, 56 pentru limba română, 5 pentru lectura suplimentară, 17 pentru recapitulări, 12 pentru teze și ore la dispoziția profesorului; la clasa a VIII-a: 136 de ore pe an (4 pe săptămînă), dintre care: 52 pentru lectura literară, 50 pentru limba română, 8 pentru lectura suplimentară, 17 pentru recapitulări, 9 pentru teze și ore la dispoziția profesorului.

În învățămîntul liceal¹¹, cursuri de zi, la toate clasele se prevăd 102 ore pe an, dintre care: la clasa a IX-a: 26 pentru noțiuni de teorie literară, 41 pentru literatura română, 16 pentru compuneri și exerciții de cultivare a limbii, 8 pentru recapitulări, teze, ore la dispoziția profesorului și 11 pentru evaluări; la clasa a X-a: 72 pentru literatura română, 11 pentru compuneri și exerciții de cultivare a limbii, 11 pentru recapitulări, teze, ore la dispoziția profesorului și 8 pentru evaluări; la clasa a XI-a: 73 de ore pentru literatura română, 8 pentru compuneri și exerciții de cultivare a limbii, 13 pentru recapitulări, teze, ore la dispoziția profesorului și 7 pentru evaluări; la clasa a XII-a: 72 pentru literatura română, 3 pentru compuneri și exerciții de cultivare a limbii, 20 pentru recapitulări, teze, ore la dispoziția profesorului și 7 pentru evaluări.

Din repartizarea orelor pe clase și discipline se observă că, în general, aceasta este omogenă pe cele două secțiuni: limba română și literatura română, în raport cu obiectivele generale și specifice, în liceu ponderea revenind literaturii române și noțiunilor de teorie literară (din cele 408 ore, 271 sînt repartizate pentru literatură și teorie literară).

În funcție de cerințele societății și de profilul învățămîntului, numărul orelor repartizate la limba și literatura română poate varia într-o perioadă de timp determinată, programele școlare fiind permanent revizuite în scopul realizării unui învățămînt eficient.

3. ELABORAREA STRATEGIEI DIDACTICE

A treia etapă a elaborării proiectului didactic o constituie elaborarea strategiilor didactice sau educaționale. În didactica modernă, conceptul de strategie didactică cunoaște două accepții: a) în sens larg, este o concepție, metodologică cu ajutorul căreia poate fi realizat un set de obiective educaționale predeterminate într-o lecție sau grup de lecții; b) în sens restrîns, este un ansamblu de metode, mijloace și materiale de învățămînt cu ajutorul cărora pot fi realizate unul sau mai multe obiective operaționale într-o activitate didactică.

Fiecare obiectiv operațional are rezervată cîte o strategie didactică ce pune pe elev în situația de a rezolva o sarcină de învățare. Combinațiile metodologice apar ca "strategii didactice" numai din punctul de vedere al profesorului, elevul le va resimți ca sarcini de învățare cu "țintă" pe obiectivele operaționale urmărite. Astfel eficiența strategiei didactice se probează numai atunci cînd elevul are "ocazii" de învățare în clasă. De aceea, în stabilirea strategiilor didactice, profesorul va ține seama de natura obiectivului urmărit și de nivelul performanței așteptate din partea elevului. În acest scop, el își pune în valoare personalitatea și competența didactică.

La literatură, obiectivele privind memorarea de informații (aflate la nivelul elementar al taxonomiei) sînt foarte rare. Se cere rezolvarea, în special, a obiectivelor operaționale aflate pe niveluri taxonomice superioare, care se

adreasează capacităților intelectuale ale gândirii: analiză, sinteză, aplicare, evaluare. Obiectivelor de analiză sau sinteză le corespund strategii didactice bazate pe problematizare și pe euristică, celor de evaluare — strategii bazate pe conversații sau studiu de caz.

O strategie activă este, în concluzie, aceea care îl pune pe elev în situația de “a învăța făcînd”, adică exersînd comportamentul pe care îl solicită verbul implicat de definirea obiectivului operațional¹². Cu atît mai mult, la literatură elevul trebuie să fie solicitat pentru înțelegere, analiză, judecată riguroasă, spirit critic. Aceste obiective nu pot fi realizate decît prin lectura operei, reflecții asupra unor pasaje din textul literar, emiterea unor judecăți și ipoteze etc. Obiectivele afective cunoscute numai de profesor sînt urmărite și realizate prin mai multe activități didactice, ele vizînd dezvoltarea gustului pentru lectură, dragostea pentru literatură, sensibilitatea în fața creației literare, simțul estetic etc.

Un rol important în elaborarea strategiilor didactice îl au metodele de învățămînt, căile prin care profesorul îi pune pe elevi în legătură cu un anumit sistem de cunoștințe și le stimulează activitatea pentru însușirea acestora. Metodele de învățămînt servesc “nu numai la dobîndirea cunoștințelor, ci și la dezvoltarea capacităților creatoare, la dobîndirea însușirilor de caracter, a atitudinilor etc.”¹³. Pedagogii recunosc existența unui ansamblu de metode diferențiate în funcție de diverse criterii: astfel, din punct de vedere istoric, metodele **sînt tradiționale și moderne**; din punctul de vedere al capacităților psihice solicitate, sînt metode **active și pasive**; în funcție de gradul de stimulare a elevilor, sînt metode **participative și mai puțin participative** (sau neparticipative); în funcție de categoriile de capacități formate cu ajutorul lor, sînt metode **informative și formative** etc.

Învățămîntul modern se realizează prin metode active, participative, informativ-formative. Acestea au o pondere indiscutabilă față de celelalte.

Concret, metodele moderne conduc la promovarea originalității și a creativității, cultivă aptitudini intelectuale, spirit critic, independență în muncă. Metodele participative presupun autoinstruire și participare activă la lecție, pentru că “activ este elevul care gîndește, care depune un efort de reflecție personală, interioară, abstractă, care întreprinde o activitate mentală de căutare, de cercetare, de redescoperire a adevărilor, de elaborare a noilor cunoștințe”¹⁴.

Valoarea unei metode constă în felul cum este folosită spre a servi cît mai bine la realizarea obiectivelor propuse. Considerăm foarte util tabloul orientativ cu capacitățile intelectuale solicitate prin obiective ce se pot dezvolta cu ajutorul diferitelor metode didactice, conform ANEXEI II¹⁵.

În procesul de învățare metodele didactice își sporesc valoarea numai dacă sînt suplimentate prin **materialele didactice și mijloacele de învățămînt**. În general, prin materiale didactice înțelegem scheme, hărți, planșe, folii transparente, grafice, filme, diapozitive, benzi, discuri înregistrate etc. Mijloacele de învățămînt precum: retroproiectorul, calculatorul, pick-up-ul, magnetofonul, casetofonul, televizorul, aparatul de filmat, epidiascopul, tabla, creta etc. sînt numai instrumente de folosire sau producere a materialelor didactice.

Cînd elaborează strategia didactică, profesorul trebuie să selecteze bine materialele și mijloacele de învățămînt necesare, pe care apoi le va combina între ele și cu metodele de învățămînt stabilite. Cu cît o metodă de învățămînt este mai puțin activă, cu atît mai mult e necesar să fie combinată cu materiale didactice care să confere strategiei create un caracter mai activ. De aceea, profesorul trebuie să cunoască particularitățile psihologice ale materialelor didactice, cum ar fi, spre exemplu, rolul culorilor în receptare, estetica materialelor didactice etc. “Piramida experienței educaționale”¹⁶ realizată de către E. Dale demonstrează că modalitățile și materialele cu potențial de activizare mai mare se întîlnesc cu cît se coboară mai mult pe “scara lui Dale” (v. figura).

Prin corelarea metodelor cu mijloacele de învățămînt și materialele didactice se urmărește ca efortul de învățare al elevului să fie cît mai eficient.

Baza materială a școlilor nu corespunde întotdeauna cerințelor realizării procesului de predare-învățare la limba și literatura română. De aceea se recomandă amenajarea unor săli speciale și cabinete dotate cu materiale didactice și mijloace de învățămînt adecvate, cu mobilier corespunzător, biblioteci de specialitate, panouri, afișe, un stand de cărți de fiecare dată în funcție de scriitorii a căror operă se studiază etc.

Forma tradițională de instruire este clasa, iar procesul de învățămînt organizat este cel frontal. Acestuia i se adaugă și alte modalități, precum învățarea în grup (grupuri omogene, eterogene etc.) sau individuală. S-a dovedit că lecțiile în care se îmbină mai multe modalități de învățare sînt mai eficiente, întrucît în lecțiile frontale elevii sînt solicitați și diferențiați; unele sarcini de învățare solicită activitatea elevilor în grupuri; evaluările formative constau în rezolvarea individuală a sarcinilor de lucru. Specificul tipurilor de activitate trebuie să fie în acord cu specificul obiectivelor urmărite și cu tipul de evaluare practicat.

Astfel, activitățile didactice se clasifică în trei tipuri¹⁷:

Activități — didactice	— Formative	— Lecția introductivă (epocă, scriitor, curent) — Lecția de comentariu literar — Lecția combinată — Lecția de predare de noi informații — Lecția de formare a capacităților de a utiliza informații, date (priceperi și deprinderi)
	— Cumulative	— Lecția de recapitulare — Lecția de sistematizare-fixare — Meditațiile — Consultațiile
	— Evaluarea	— Lecția de verificare — Lucrări scrise — Teste sumative — Bareme — Examene — Concursul "Mihai Eminescu" etc.

Activitățile didactice formative sînt cele mai frecvente. Ele se concretizează în lecții sau grupe de lecții care acoperă obiectivele operaționale în întregime sau parțial și se finalizează prin evaluări formative. Elevul are, astfel, posibilitatea de a afla "distanța" la care se află de performanțele standard ale obiectivelor operaționale ale unui capitol, ale unei lecții etc.

Activitățile didactice cumulative se practică la încheierea unităților instructive (grup de lecții, capitole etc.), se verifică direct la nivelul obiectivelor terminale, urmărind precizia atingerii obiectivelor prin cumulara învățării și se încheie cu evaluări sumative. Elevii sînt diferențiați și notați.

Activitățile evaluative se referă la lecții întregi sau numai la secvențe ale lecțiilor cumulative și constau în evaluarea sumativă propriu-zisă, prin teste, bareme, examene etc.

De multe ori, lecțiile de recapitulare sînt și lecții de verificare. În principiu, se impune o diferențiere între activitățile cumulative — cele care vizează recapitularea și sistematizarea — și cele evaluative, care urmăresc măsurarea și aprecierea rezultatelor.

În activitățile cumulative profesorul reintegrează rezultatele îndeplinirii obiectivelor operaționale în obiective terminale și asigură cumulumul învățării; un obiectiv terminal urmărit pe parcursul mai multor activități formative nu se realizează decît după ce au fost parcurse toate obiectivele operaționale care îl compun.

4. EVALUAREA

A patra etapă în elaborarea proiectării didactice o constituie evaluarea rezultatelor în procesul de învățămînt. Ea vizează:

- a) în ce măsură obiectele generale și specifice au fost atinse;
- b) progresul sau insuccesul elevilor;
- c) eficiența metodelor și a mijloacelor folosite de profesor sau a celor folosite de elevi în activitatea de învățare, permițînd reglarea și perfecționarea strategiilor didactice.

Evaluarea rezultatelor școlare trebuie să vizeze cît mai multe categorii și tipuri de comportamente:

- nivelul de cunoștințe (cantitatea, calitatea, varietatea și temeinicia lor);
- capacitatea de înțelegere, analiză, abstractizare și generalizare, de a stabili relații între cunoștințe, de a discerne esențialul de ceea ce este neesențial etc.;
- dobîndirea unor priceperi, deprinderi, abilități intelectuale, de cercetare științifică etc.;
- capacitatea de aplicare a cunoștințelor;
- trăsăturile de caracter: motivații, atitudini, convingeri, nivel de aspirații etc.

Criteriul fundamental de evaluare îl constituie conținutul și obiectivele stabilite în programele școlare. Astfel, la limba și literatura română pot fi evaluate¹⁸:

- a) capacitatea de comunicare a elevilor în scris și oral prin stabilirea unor itemi care îi pun pe elevi în situația de a:

- identifica sensurile proprii și figurate ale cuvintelor;
- elabora compuneri literare sau pe diverse teme;
- alcătui rezumate, descrieri, comentarii, sinteze etc.;
- construi corect enunțuri;
- citi și a vorbi corect, nuanțat etc.;

- b) cunoașterea și aplicarea normelor ortografice, ortoepice și de punctuație prin fixarea unor itemi privitor la:

- folosirea corectă a semnelor ortografice și de punctuație;

- despărțirea în silabe a cuvintelor;
- pronunțarea corectă a cuvintelor, conform normelor;

c) cunoașterea unor noțiuni de istorie și teorie literară:

- operă literară;
- limbaj poetic;
- subiect, compoziție, personaj, temă, motiv etc.;
- moduri de expunere;
- figuri de stil;
- genuri și specii literare etc.;

d) cunoașterea unor noțiuni de limbă privitoare la :

- caracterul latin al limbii române;
- vocabularul limbii române standard;
- mijloacele de îmbogățire a vocabularului;
- polisemia cuvintelor;
- stilurile funcționale ale limbii;
- noțiuni de morfosintaxă etc.;
- identificarea unor personaje din operele literare studiate și caracterizarea acestor personaje;
- încadrarea corespunzătoare a operelor literare în curentul literar, genul, specia literară etc.

Programa de limbă și literatură română pentru învățământul liceal... elaborată în 1994 prevede ca probele de evaluare să respecte¹⁹:

- stabilirea și formularea unor obiective concrete în funcție de perioada didactică în care se aplică;

- includerea în probele de evaluare a acelor secvențe de conținut esențiale, prevăzute de programă și concretizate în manualele didactice de uz;

- acoperirea progresivă, pe măsură ce elevii parcurg ciclul liceal, a domeniilor principale ale studierii limbii și literaturii române care se regăsesc în obiectivele specifice de la fiecare clasă;

- alegerea itemilor, urmărindu-se exersarea continuă a deprinderilor fundamentale testate (cunoașterea, înțelegerea, analiza, comparația, sinteza și generalizarea);

- controlarea și aprecierea respectării exprimării corecte, clare și precise;

- cunoașterea și folosirea conștientă a normelor ortografice, ortoepice și de punctuație;

- rezultatele probelor și concluziile, desprinse de profesor din analiza acestora, trebuie să constituie factori importanți care să asigure ameliorarea activității de predare-învățare, a stilului didactic prin aplicarea feed-back-ului în proiectarea, desfășurarea și evaluarea lecțiilor.

Evaluările rezultatelor școlare sînt de mai multe tipuri²⁰:

1) **evaluarea inițială**²¹ realizată în fiecare oră prin probe de evaluare orale, scrise sau practice;

2) **evaluarea sumativă** (sau **cumulativă**) efectuată de profesori periodic, prin lucrări de sondaj și de verificare la încheierea unui trimestru sau a unui an școlar. Ea are în vedere obiectivele terminale, verificînd nivelul reintegrării capacităților obținute, prin realizarea obiectivelor operaționale, în capacități complexe, finale: urmărește să diferențieze între ei elevii, are deci caracter normativ, notele care semnifică reușitele finale se înscriu obligatoriu în catalog. Scopul, ca atare, este stabilirea nivelului performanțelor finale ale elevilor;

3) **evaluarea continuă** (sau **formativă**) desfășurată pe tot parcursul

procesului de învățămînt în cadrul lecțiilor și la închiderea unui capitol. Ea urmărește verificarea unor obiective operaționale exprimate în termeni de comportament observabil și precizînd parametrii performanțelor standard minimale. Are în vedere reușita tuturor elevilor, testul fiind alcătuit din itemi corespunzători sarcinilor minimale de învățare. Are caracter predictiv, deoarece indică lacunele și erorile temporare și parțiale. Notele rezultatelor parțiale nu trebuie neapărat înscrise în catalog. Ea se constituie doar ca un instrument de reglare a procesului de învățămînt, de adaptare permanentă la obiectivele urmărite, avînd valoare diagnostică.

Comparativ, evaluarea sumativă și formativă pot fi prezentate contrastiv astfel:

TIPUL DE EVALUARE	FUNCȚIA	EFECTELE	PERIODICITATEA	JUDECATA DE VALOARE
FORMATIVĂ	corectivă	nivelatoare	continuă	diagnostică
SUMATIVĂ	selectivă	diferențiată	finală	normativă

Evaluarea formativă pregătește reușita elevilor pentru evaluarea sumativă. Ambele pot fi scrise, în special cele sumative, și orale, în special cele formative, informează asupra rezultatelor așteptate (parțiale sau finale) pe profesori și pe elevi. Se recomandă ca itemii sumativi — care privesc cerințele obligatorii ale programei școlare — să fie cunoscuți de elevi încă de la începutul anului școlar, al trimestrului etc. De altfel, condițiile reușitei activității evaluative²² sînt:

- a) să se organizeze periodic, înainte de începerea anului de studiu, în timpul și la sfîrșitul anului școlar;
- b) să se stabilească criteriile și itemii cu grad de generalitate și accesibilitate medie;
- c) să se aducă la cunoștința elevilor și părinților rezultatele în mod diferențiat, nu global;
- d) să se atribuie testelor valoare de predicție, nu și valoare prognostică definitivă.

Pe lîngă evaluare, la clasele mari se poate practica și autoevaluarea. Elevii trebuie să fie capabili să-și verifice rezultatele la teste fie singuri, ceea ce, desigur, e mai greu, fie cu ajutorul unor grile-standard de răspunsuri corecte. În acest fel se dezvoltă la elevi capacitatea de autoapreciere, spiritul critic, maturizarea și obiectivizarea reacției lor față de aprecierea școlară.

Sistemul verificării rezultatelor școlare constă în chestionarea orală, probe scrise și practice, teste de cunoștințe și deprinderi, examinare etc. Notarea elevilor trebuie să fie continuă, ritmică și obiectivă.

Testarea și notarea continuă contribuie la cunoașterea randamentului școlar real, la clasificarea fiecărui elev în funcție de achizițiile la fiecare lecție, capitol. Elevii își dau seama mai repede de ceea ce știu și de ceea ce nu știu la notarea pe bază de test, pentru că nu mai sînt raportați la performanța colegilor de clasă, cum se întîmplă în cazul lucrărilor de control obișnuite. Notele lor se stabilesc în funcție de performanța raportată la obiectivele fixate în predare și evaluare²³.

În elaborarea testelor, profesorul trebuie să țină seama de: obiective, conținut, structura logică a conținutului, formularea întrebărilor (itemilor), precizarea exercițiilor și a problemelor de rezolvat, fixarea punctajului etc.

Prezentăm cîteva tipuri de evaluare la diferite clase în ANEXA III, consi-

derînd că, avînd la dispoziție obiectivele specifice limbii și literaturii române, precum și itemii din evaluările sumative, profesorul va putea ajunge ușor la obiectivele operaționale ale fiecărei unități instructive, convertind orice obiectiv terminal în unități de definire operațională. Aceste unități de conținut vor servi împreună cu inventarele de verbe și de complemente directe la definirea obiectivelor operaționale concrete.

Evaluarea este foarte importantă în măsura în care asigură controlul procesului de învățare a elevilor, permite îmbunătățirea strategiilor didactice și a competenței pedagogice a profesorilor, contribuie la perfecționarea conținutului limbii și literaturii române, a repartizării corespunzătoare a acestuia pe subcapitole, capitole, lecții. Practicată sistematic, evaluarea contribuie la schimbarea atitudinii negative a elevilor față de învățatură, a rezervei față de profesor, asigurînd formarea unei atmosfere deschise, favorabile în raporturile dintre elevi și profesori, înțelegerea importanței instruirii și educării pentru elevi și pentru societate.

Dată fiind complexitatea problemelor de care profesorul trebuie să țină seama în elaborarea și implementarea proiectului didactic, unii cercetători au studiat formule de sistematizare a operațiilor ce trebuie executate pentru a parcurge corect etapele întocmirii și transpunerii în practică a proiectelor didactice. O bună sinteză au alcătuit I. Jinga și I. Negreș²⁴, schematizînd operațiile proiectării didactice corecte (v. ANEXA IV).

ANEXA I
DOMENIUL COGNITIV³
(Metfessel, Michael și Kirschner, 1970)

Verbe la infinitiv (comportamente)	Complemente directe (categorii de conținuturi)	Nivel	Categorii taxonomice
a defini, a aminti, a recunoaște, a identifica, a dobîndi	—	1.00 1.10	<i>Achiziția informațiilor</i> (cunoașterea) Achiziția datelor particulare
	vocabular, termeni, terminologie, definiții, referenți, elemente	1.11	Memorarea terminologiei
	fapte și informații factice (nume, date, evenimente, personal, perioade de timp, exemple, fenomene etc.)	1.12	Memorarea faptelor particulare
	—	1.20	Cunoașterea mijloacelor care permit utilizarea datelor particulare
	forme, uzanțe, convenții, reguli, modalități, simboluri, stiluri, reprezentări	1.21	Memorarea convențiilor
	acțiuni, procese, mișcări, tendințe, secvențe,	1.21	Memorarea (achiziția) tendințelor

	evoluții, cauze, relații, influențe		și secvențelor
	arii, tipuri, caracteristici, clase, ansambluri, aranjări, categorii, clasificări	1.23	Memorarea clasificărilor și claselor (categoriilor)
	criterii, baze, elemente	1.24	Memorarea (achiziția) criteriilor
	metode, tehnici, procedee, abordări, utilizări, tratamente	1.25	Achiziția metodelor
	—	1.30	Memorarea reprezentărilor abstracte
	principii, legi, părți esențiale, generalizări, elemente esențiale, implicații	1.31	Memorarea principiilor și legilor
	teorii, baze, structuri, doctrine etc.	1.32	Cunoașterea (memorarea) teoriilor
a traduce, a transforma, a exprima în cuvinte proprii, a redefini, a schimba, a rescrie	—	2.00	Comprehensiunea
	semnificații, exemple, definiții, abstracții, reprezentări, cuvinte, fraze	2.10	Transpunerea
a interpreta, a reorganiza, a rearanja, a diferenția, a explica, a demonstra, a interpola, a extrapola	pertinente, relații, fapte esențiale, aspecte, puncte de vedere noi, concluzii, metode, teorii, abstracții	2.20	Interpretarea
	—	2.30	Extrapolarea
a aplica, a generaliza, a utiliza, a stabili legături,	principii, legi, concluzii, efecte, metode, teorii, abstracții, situații, generalizări, procese, fenomene, procedee	3.00	Aplicarea
a organiza a distinge, a detecta, a clasifica, a discrimina, a identifica, a categorisi, a deduce	elemente, ipoteze, concluzii, supoziții, enunțuri de fapte, enunțuri de intenții, argumente, particularități	4.00	Analiza
		4.10	Căutarea elementelor

a analiza, a controla, a compara, a distinge, a deduce	relații, interrelații, pertinente, teme, evidențe, erori, argumente, cauze, efecte, căi indirecte, părți, idei	4.20	Căutarea relațiilor
a analiza, a distinge, a detecta, a deduce	forme, modele, scopuri, puncte de vedere, tehnici, aranjamente, organizări, mijloace indirecte, teme etc.	4.30	Căutarea principiilor de organizare
a scrie, a povesti, a produce, a crea, a modifica, a documenta	structuri, modele, produse, performanțe, proiecte, lucrări, comunicări, eforturi, fapte specifice, compuneri etc.	5.00	Sinteză
		5.10	Crearea unei opere personale
a propune, a planifica, a produce, a proiecta, a modifica, a specifica	planuri, obiective, fapte schematice, operații, modalități, soluții, mijloace	5.20	Elaborarea unui plan de acțiune
a produce, a deriva, a dezvolta, a combina, a organiza, a sintetiza, a clarifica, a deduce, a dezvolta, a formula, a modifica	fenomene, taxonomii, concepte, scheme, teorii, relații, abstracții, generalizări, ipoteze, percepții, modalități, descoperiri	5.30	Descrierea unor relații abstracte dintr-un ansamblu
a judeca, a argumenta, a valida, a decide	—	6.00	Evaluarea
	exactități, pertinente, erori, veracități, lacune, sofisme, precizii, grade de exactitate	6.10	Critica literară
a judeca, a argumenta, a considera, a compara, a contrasta, a standardiza, a evalua	scopuri, mijloace, eficiență, calitate, economicitate, utilitate, alternative, planuri de acțiune, standarde, teorii, generalizări	6.20	Critica externă

DOMENIUL AFECTIV
(Metfessel, Michael, 1970)

Verbe la infinitiv (comportamente)	Complemente directe (categorii de conținuturi)	Nivel	Categorii taxonomice
------------------------------------	--	-------	----------------------

a diferenția, a separa, a izola, a diviza	—	1.00	Receptarea
	imagini, sunete, inten- ții, argumente	1.10	Conștiința
a acumula, a combina, a alege, a accepta	modele, exemple, con- figurații, mărimi, metri, cadențe	1.20	Dorința de a recepta
a alege, a răspunde, a asculta, a controla	alternative, răspunsuri, ritmuri, nuanțe	1.30	Atenția prefe- rențială
a se conforma,	—	2.00	Răspunsul
a urma, a încredința, a aproba	directive, legi, instruc- țiuni, linii de conduită, demonstrații	2.10	Asentimentul
a oferi spontan, a se juca, a practica, a discuta	instrumente, jocuri, pa- rodii, opere dramatice	2.20	Voința de a răspunde
a aplauda, a aclama, a-și petrece timpul liber făcînd ceva, a spori	cuvîntări, piese, pre- zentări, lucrări literare	2.30	Satisfacția de a răspunde
a-și spori competența prin, a spori cantități de, a renunța, a specifica	—	3.00	Valorizarea
	producții muzicale, ca membru al unui grup, producție artistică, pri- etenii personale	3.10	Acceptarea unei valori
a asista, a ajusta, a subvenționa, a încuraja	artiști, proiecte, puncte de vedere, argumente	3.20	Preferința pen- tru o valoare
a nega, a protesta, a dezbate, a argumenta	decepții, inconsecvențe abdicări, manifestări ne- raționale	3.30	Angajarea
a discuta, a teoretiza asupra unei teme, a abstrage, a compara	—	4.00	Organizarea
	parametri, coduri, stan- darde, scopuri	4.10	Conceptualiza- rea unei valori
a armoniza, a organiza, a defini, a formula	sisteme, abordări, crite- rii, limite	4.20	Organizarea unui sistem de valori
a revizui,	—	5.00	Interiorizarea

a schimba, a completa	planuri, comportamente, metode, eforturi	5.10	Ordonarea generalizată
a fi apreciat de către cei egali cu tine, a fi apreciat de către superiori pentru o calitate, a evita, a dirija	umanitarism, morală, in- tegritate, maturitate, ex- cese, conflicte, enormi- tăți	5.20	Caracterizarea printr-o conduită

DOMENIUL PSIHOMOTOR (Gronlund, 1970)

Obiectivele din domeniul psihomotor nu pot apărea decât cu totul întâmplător în procesul predării și învățării limbii și literaturii în liceu, inventarul verbelor active este expus fără alte precizări:

a asambla (mișcări)	a combina,	
a calibra,	a percepe,	a identifica (un obiect),
a schimba,	a fixa,	a face,
a racorda,	a atașa,	a manipula
a corija,	a urma,	a repera.

ANEXA II¹⁵

METODE	OBIECTIVE EDUCAȚIONALE	
	CLASE	VERBE DE ACȚIUNE
Algoritmizarea	Cunoaștere Înțelegere	a aminti, a identifica, a recunoaște, a ilustra, a reorganiza, a distinge, a conchide, a stabili etc.
Brainstormingul Sinectica	Analiză Sinteză	a distinge, a detecta, a analiza, a compara, a contrasta, a produce, a deriva, a combina, a formula, a modifica, a propune, a relata etc.
Studiul de caz Conversația Euristica Dezbaterrea	Înțelegere Analiză Sinteză Evaluare	a exprima în cuvinte proprii, a ilus- tra, a redefini, a interpreta, a expli- ca, a demonstra, a estima, a stabili, a conchide, a extinde, a distinge, a detecta, a identifica, a analiza, a constata, a propune, a combina, a modifica, a judeca, a argumenta, a decide, a compara, a evalua etc.
Demonstrația Aplicare	Înțelegere a prevedea,	a explica, a demonstra, a induce, a determina, a extinde, a interpola, a extrapola, a comple- ta, a stabili, a estima, a ilustra, a schimba, a utiliza, a stabili legături, a transfera, a clasifica, a restaura ș.a.
Descoperirea	Analiză	a distinge, a detecta, a identifica, a

	Sinteză	discrimina, a recunoaște, a descoperi, a deduce, a crea, a modifica, a produce, a proiecta, a organiza, a sintetiza, a deriva, a scrie ș.a.
Exercițiul	Aplicare Analiză	a aplica, a utiliza, a se servi de, a clasifica, a analiza, a compara, a recunoaște ș.a
Expunerea		a aminti, a identifica, a recunoaște, a dobîndi
Jocul de rol Simulările Modelarea	Aplicare Analiză Sinteză	a exprima în cuvinte proprii, a interpreta, a reorganiza, a prevedea, a extrapola, a stabili, a aplica, a stabili legături, a utiliza, a organiza, a compara, a relata, a produce, a crea, a propune, a planifica, a proiecta, a sintetiza, a judeca, a valida, a argumenta, a standardiza, a evalua ș.a.
Metoda Proiectelor	Sinteză Evaluare	a produce, a crea, a construi, a scrie, a povesti, a propune, a proiecta, a specifica, a deriva, a formula, a judeca, a standardiza, a argumenta, a decide, a contrasta, a evalua ș.a.
Problematicizarea	Elaborare Înțelegere Aplicare Analiză Sinteză Evaluare	a estima, a induce, a prevedea, a interpola, a extrapola, a completa, a aplica, a dezvolta, a restructura, a clasifica, a distinge, a detecta, a deduce, a crea, a construi, a propune, a proiecta, a combina, a sintetiza, a valida, a evolua ș.a.

ANEXA III

Clasa a IX-a

EVALUĂRI TRIMESTRIALE²⁵

(conținutul unor itemi din evaluarea sumativă)

- Să releve trăsăturile și valorile literaturii populare; raporturile ei cu literatura cultă.
- Să comenteze texte din literatura populară și să identifice particularitățile artistice.
- Să definească principalele etape ale dezvoltării limbii române.
- Să explice în ce constă caracterul latin al limbii române.
- Să identifice stilurile funcționale ale limbii și să explice în ce constau particularitățile acestora.
- Să redacteze compuneri în diferite stiluri.
- Să releve contribuția istoriografiei la dezvoltarea limbii și literaturii române.

- Să argumenteze în ce constă contribuția **Școlii Ardelene** la dezvoltarea culturii române și a conștiinței naționale.
- Să definească rolul și locul "**Daciei literare**" la crearea unei literaturi originale.
- Să demonstreze, cu exemplificări, caracterul popular, național și militant al literaturii de la 1848.
- Să demonstreze în ce constă contribuția creației literare a lui V. Alecsandri la dezvoltarea literaturii și a limbii române.
- Să reliefeze particularitățile artistice ale dramei **Răzvan și Vidra** de Bogdan Petriceicu-Hasdeu.
- Să demonstreze în ce constă valoarea artistică a romanului **Ciocoli vechi și noi** de N. Filimon.

EVALUĂRI ANUALE

- Să identifice particularitățile secolului al XIX-lea în ceea ce privește dezvoltarea limbii și literaturii române (caracterul național patriotic al literaturii; diversitatea genurilor și a speciilor; clasicismul și romantismul; unitatea limbii literare etc.).
- Să redacteze compuneri în diferite stiluri funcționale.
- Să comenteze textul literar (dintre cele studiate sau la prima lectură — din scriitorii studiați).
- Să explice semnele ortografice și de punctuație dintr-un text dat.

Clasa a XI-a

EVALUARE CUMULATIVĂ²⁶

(la încheierea studiului asupra lui Liviu Rebreanu)

1. Enunțați principalele domenii ale activității lui Liviu Rebreanu.
— două puncte
 2. Enunțați cel puțin trei romane ale scriitorului și tematica acestora.
— două puncte
 3. Caracterizați personajul principal din romanul **Ion**, relevând cel puțin patru modalități artistice folosite de scriitor.
— patru puncte
 4. Definiți locul scriitorului în contextul literaturii române.
— un punct
- Corectitudinea exprimării, estetica — un punct.
Timp de lucru: o oră.

Clasa a VI-a

TEST DOCIMOLOGIC

ATRIBUTUL²⁷

Obiective: 1. Definiția noțiunii sintactice de atribut.

2. Clasificarea atributului după partea de vorbire prin care poate fi exprimat.
3. Întrebările specifice atributului.
4. Recunoașterea într-un text a atributelor învățate.
5. Motivarea recunoașterii atributului pe baza stabilirii relației dintre determinant și determinat.
6. Corelarea cunoștințelor de sintaxă cu cele de morfologie.
7. Utilizarea corectă a întrebărilor specifice atributului.

(La aceste elemente de conținut se observă că primele trei se adresează informației sau cunoașterii pasive, iar ultimele patru se adresează informației operaționale, eficiente).

Numele elevului _____
 Clasa _____
 Data _____

I. 1. Atributul este partea..... care.....

— Scrie algoritmul de recunoaștere.....

2. Scrie în spațiul punctat felurile atributului după partea de vorbire prin care poate fi exprimat:

- a).....
 b).....
 c).....
 d).....
 e).....

3. La ce întrebări răspunde atributul?

- a).....
 b).....
 c).....
 d).....

II. În textul de mai jos există 10 atribute diferite. Subliniază-le pe fiecare. Apoi analizează-le în tabelul dat.

Bucuria copiilor din clasele mici este nespus de mare.

Elevi ca ei rar văd marea în zori. Dorul de ea îi stăpânește de-a binelea.

Mîine le va fi satisfăcută dorința de a revedea marea în sezonul estival. Drumul de parcurs va fi greu, dar satisfacția zilei de mîine va fi mare.

4. Atributul	5. Cuvîntul pe care îl determină	6. Felul atributului după partea de vorbire prin care este	7. Întrebarea corectă la care răspunde

III. Subliniază atributele din propozițiile de mai jos și indică prin săgeată cuvintele pe care le determină.

Verbul "a scrie" este un verb de conjugarea a treia.

Prepoziția "spre" este o prepoziție simplă.

Strigătul "vai" m-a speriat.

Clasa a VII-a

PROBĂ DE EVALUARE SUMATIVĂ

Numele și prenumele.....

Clasa.....

Data.....

Timp de lucru: 1 oră

Obiective: Elevii vor demonstra că știu:

— să identifice momentele subiectului unei opere literare și să le definească pe scurt;

- să întocmească un rezumat;
- să recunoască o metaforă, o comparație, un epitet din citatele învățate;
- să explice folosirea unor ortograme și să analizeze morfosintactic cuvintele date;
- să utilizeze corect valorile gramaticale ale verbului "a fi".

Conținut: 1. Identificați momentele subiectului operei literare

Fefelega.	5 itemi
Formulați ideea corespunzătoare fiecăreia.	5 itemi
Definiți-le pe scurt.	5 itemi

2. Întocmiți rezumatul lecturii **Fefelega**.
- un item introducere
 - un item cuprins
 - un item încheiere

3. Folosind citatele învățate, dați exemple de o metaforă, o comparație și un epitet. trei itemi

4. Se dă enunțul: "S-ar fi bucurat să vă vadă pe toți în casa lui".

Se cere:

- a) explicați ortograma "s-ar fi bucurat" un item
- b) analizați morfosintactic cuvintele:

să vadă, pe toți, lui. trei itemi

5. Formulați pe scurt un text în care să folosiți valorile gramaticale ale verbului "a fi" (minimum două). doi itemi

Total: 27 itemi.

27 itemi corespund notei 10.

TEST GRILĂ²⁸ ADJECTIVUL

Răspunsurile corecte se marchează cu X în căsuța corespunzătoare.

Total — 10 puncte corespunzătoare celor 10 cerințe:

1. Adjectivele **obosit, citit, rupt, stins** sînt:

- ☐ a) propriu-zise
- ☐ b) provenite din alte părți de vorbire;
- ☐ c) împrumutate din alte limbi.

2. Adjectivele **mare, verde, cuminte** au:

- ☐ a) o terminație;
- ☐ b) două terminații;
- ☐ c) sînt invariabile.

3. Cuvintele următoare — formate cu un adjectiv și altă parte de vorbire — **nou-născut, prim-ministru, prim solist** sînt:

- ☐ a) substantive compuse;
- ☐ b) adjective compuse;
- ☐ c) altă parte de vorbire.

4. În enunțul:

Fata era deșteaptă foc.

adjectivul este la gradul de comparație:

- ☐ a) pozitiv;
- ☐ b) comparativ;
- ☐ c) superlativ absolut.

5. Adjectivul poate fi termen regent pentru:

- ☐ a) atribut;
- ☐ b) nume predicativ;
- ☐ c) complement indirect.

6. Prin conversiune, adjectivul poate deveni:

- ☐ a) substantiv;
- ☐ b) verb;
- ☐ c) numeral.

7. Adjectivul poate îndeplini funcția sintactică de:

- ☐ a) complement de agent;
- ☐ b) complement sociativ;
- ☐ c) complement circumstanțial de cauză.

8. Folosirea corectă a adjectivului "principal" este:

- ☐ a) Lucrul cel mai principal în viață este sănătatea.
- ☐ b) Lucrul principal în viață este sănătatea.
- ☐ c) Lucrul foarte principal în viață este sănătatea.

9. Adjectivul "vindecativ" este sinonim cu:

- ☐ a) vindecător;
- ☐ b) de vânzare;
- ☐ c) răzbunător.

10. În versul:

Gigantică poartă-o cupolă pe frunte.

(G. Coșbuc)

adjectivul are valoare stilistică de:

- ☐ a) comparație;
- ☐ b) epitet;
- ☐ c) hiperbolă.

Din cele trei variante de răspuns, numai una este corectă.

Clasa a VIII-a

TEST²⁹

VOCABULAR

1. Corecți cuvintele "deformate" din enunțurile:

1. Pe semne că magna vulcanică pietrificase resturile vegetale.
2. Regina îi dăruise un piaptăn fiicei sale vitrege.
3. Elevii răi pun pioneze și plastelină pe scaunul dascălului lor.
4. Traiul libertin și promiscu al unor tineri era prinplanul filmului.
5. Lipsa unui repertor teatral variat are repercursiuni asupra vânzării de bilete și a renumerației actorilor.
6. Deși matur, omul acela mai trăia pe spesele părinților.
7. Imaginea preeriei era simbolul singurătății și crea tot odată premisele unui sfârșit confuz.

2. Corecrați greșelile de vocabular:

1. Tînărul conducea bine automobilul, dar se încurca la marșalier.
2. Războiul civil a decimat toți locuitorii dintr-un sat.
3. Doamna Popescu îl aniversa pe fiul ei, Ionel.
4. Unii elevi se duc la școală doar pentru ambianță.
5. Anul acesta se comemorează 146 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu.

3. Alegeți contextul optim pentru cuvintele:

pröfunzime

1. Medicul studiase cazul în..... și cu simț de răspundere.
2. Orașul era în sărbătoare, o..... de lumini și de culori.

a recupera

1. A trebuit să insiste pentru a-și..... cartea împrumutată de atîta vreme.
2. După un seism de amplitudine, cu greu se mai..... pierderile.

scolastic

1. Examinatorul era convins că un studiu aprofundat i-ar fi făcut pe studenți să dea răspunsuri mai bune, nu așa de puerile și de
2. Pantagruel trebuia mai întîi să elimine surplusul de învățătură pe care sistemul..... îl impunea.

speculativ

1. Studiul pur teoretic nu are decît un caracter limitat și.....
2. Demersurile unui om cupid trădează intenții.....

Punctajul ar putea fi:

1. 7,50 puncte;
2. 1,50 puncte;
3. 1 punct.

TEST GRILĂ³⁰

SUBORDONATA COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

1. Subordonata completivă indirectă răspunde la întrebarea "pe ce?"

- ☐ a) da;
☐ b) nu.

2. Subordonata completivă indirectă poate avea ca termen regent o locuțiune verbală la mod nepredicativ?

- ☐ a) da;
☐ b) nu.

3. Subordonata completivă indirectă poate fi introdusă în frază prin pronume relativ fără prepoziție?

- ☐ a) da;
☐ b) nu.

4. În textul:

"Sunt o natură absolut plebeiană, un nibelung robît **să prefacă**

aurul împrumutat în coroane."

subordonata subliniată este completivă indirectă?

- ☐ a) da;
☐ b) nu.

5. Subordonata completivă indirectă are elemente relaționale specializate?

- ☐ a) da;
☐ b) nu.

6. Subordonata completivă indirectă poate fi reluată printr-un complement indirect în propoziția regentă?

☐ a) da;

☐ b) nu.

7. Subordonata completivă indirectă poate fi anticipată de un complement indirect în propoziția regentă?

☐ a) da;

☐ b) nu.

8. Subordonata completivă indirectă are în regentă corelative?

☐ a) da;

☐ b) nu.

9. Locul subordonatei completive indirecte este întotdeauna după regentă?

☐ a) da;

☐ b) nu.

10. Subordonata completivă indirectă se desparte întotdeauna prin virgulă când precedă regenta?

☐ a) da;

☐ b) nu.

În cazul alegerii răspunsului corespunzător lui "da" acesta se motivează sau se exemplifică după caz.

Se acordă câte 1 punct pentru fiecare întrebare.

Probă de control³¹ **— DERIVAREA CU PREFIXE —**

Obiective: — Să recunoască cuvintele formate cu prefixe.

— Să despartă corect în silabe termenii formați prin derivare cu prefixe.

Itemi

Punctaj

1. Despărțiți în silabe cuvintele: 2 p.

constrângere, despărți, desena, dezacord, preșcolar, transpune.

2. Formați cuvinte noi cu ajutorul prefixelor: **re-, îm-, ră-, în-.** 2 p.

3. Subliniați, în seria de cuvinte de mai jos, cuvintele formate cu prefixe: 3 p.

convingere, constrângere, concetățean, decolorant, demolare, despărți, dezbinare, premieră, preșcolar, transmite, transpune.

4. Alcătuiți serii de câte trei cuvinte cu prefixele **ante-, anti-, extra-;** explicați sensul cuvintelor. 3 p.

Probă de control **— CARACTERIZAREA SUMARĂ A UNUI PERSONAJ LITERAR —**

Itemi

Punctaj

1. De ce este Tudor Șoimaru un personaj reprezentativ pentru "șoimărești"? 5 p.

2. Relatați succint scene în care Tudor Șoimaru face dreptate pentru el și pentru răzeși. 3 p.

3. Ce trăsături de caracter apreciați la Tudor Șoimaru? 2 p.

ANEXA IV

ETAPE

Operațiile

Precizarea obiectivelor	1. Înainte de a face orice altceva, stabiliți, cât mai corect cu putință, ce va ști și ce va ști să facă elevul la sfârșitul activității. 2. Verificați dacă ceea ce ați stabilit este în consens cu programa de învățământ. 3. Verificați dacă ceea ce ați stabilit este realizabil în timpul disponibil. 4. Analizați și selectați conținutul învățării. 5. Analizați și organizați capacitățile de învățare ale elevilor. 6. Analizați resursele materiale disponibile. 7. Alegeți materialele didactice necesare. 8. Alegeți mijloacele de învățământ de care aveți nevoie. 9. Combinați metodele și mijloacele în strategii didactice "focalizate" asupra obiectivelor urmărite. 10. Imaginați în întregime "scenariul" desfășurării activității didactice. 11. Elaborați sistemul de evaluare a instruirii (testul formativ, evaluarea calității și eficiența activității).
Analiza resurselor	
Elaborarea strategiei	
Elaborarea sistemului de evaluare a activității	

NOTE

¹ Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica predării limbii și literaturii române în liceu**, EDP, București, 1983, p. 25.

² v. MÎȘ, **Programa de limba română pentru clasele V—VIII**, București, 1991, p. 4—12.

³ v. MÎ, **Programa de limba română pentru gimnaziu**, 1995/1996, p. 8—9.

⁴ v. MÎ, **Programa de limba și literatura română pentru învățământul liceal, școlile normale de învățători și educatoare, școlile profesionale și complementare sau de ucenici**, EDP, București, 1994, p. 3.

⁵ Mager, R.F., **Preparing Instructional Objectives**, Palo Alto, Fearon, 1962, apud. Constanța Bărboi (coord.), **Metodica...**, p. 63.

⁶ De Landsheere, G., De Landsheere, V., **Definirea obiectivelor educaționale**, EDP, București, 1979, apud. Constanța Bărboi (coord.), **Metodica...**, p. 63.

⁷ D' Hainaut, **Programe de învățământ** (trad.), EDP, București, 1981, apud. Constanța Bărboi (coord.), **Metodica...**, p. 63—64.

⁸ Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 65—69.

⁹ Stoica, Marin, **Caiet de practică pedagogică**, Univ. Craiova, 1988, p. 9.

¹⁰ v. MÎ, **Programa de limba și literatura română pentru gimnaziu**, 1995/1996, p. 2.

¹¹ MÎ, **Programa de limba și literatura română pentru învățământul liceal...**, p. 4.

¹² Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 73.

¹³ Cerghit, I., **Metode de învățământ**, EDP, București, 1976, p. 38.

¹⁴ Jinga, I., **Educația permanentă**, București, 1979, p. 81.

¹⁵ Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 78—79.

¹⁶ Id., **ibid.**, p. 81.

¹⁷ Id., **ibid.**, p. 86.

¹⁸ Id., **ibid.**, p. 94—95—96.

¹⁹ v. MÎ, **Programa de limba și literatura română pentru învățământul liceal...**, p. 7.

²⁰ v. și Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 88—89.

²¹ Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 118.

²² Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 91.

²³ v. Oros, Valeriu, **Contribuții experimentale la optimizarea testării și evaluării cunoștințelor gramaticale**, EDP, București, 1980, p. 45.

²⁴ Jinga, Ion, Negreț, Ion, **Predarea și învățarea eficientă**, în "Revista de pedagogie" 1—6/1982, apud. Constanța Bărboi (coord.), **Metodica...**, p. 44.

²⁵ Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 102—103.

²⁶ Id., **ibid.**, p. 90.

²⁷ Oros, Valeriu, **Contribuții...**, p. 171—172.

²⁸ v. Răduică, Elena, Trandafir, Maria, **Limba română. Culegere de exerciții și teste pentru examenele de admitere în facultăți, colegii, licee**, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 29—30—31.

²⁹ v. Chiriac, Marilena, Iancu, Marin, **Vocabular. Teorie și teste**, Ed. Recif, 1995, p. 162-163.

³⁰ v. Răduică, Elena, Trandafir, Maria, **Limba română. Culegere de exerciții și teste pentru examenele de admitere în facultăți, colegii, licee**, Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 130—131.

³¹ MEÎ, **Barame obligatorii de cunoștințe și deprinderi pentru clasa a VIII-a**, EDP, București, 1982.

V. METODE FOLOSITE ÎN PROCESUL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

Modernizarea procesului de învățământ implică și perfecționarea metodelor și procedeele de învățare constituite ca modalități de organizare a cunoștințelor și a deprinderilor în funcție de obiectivele didactice, tipul lecției, natura conținutului învățământului și vârsta elevilor.

De-a lungul timpului, metodele au cunoscut îmbunătățiri și reevaluări, progrese și diversificări, permanent raportându-se atât la cadrele didactice (ce face profesorul și cum procedează, în raport cu elevii pe care îi înstruiește și îi educă), cât și la elevi (elevul fiind subiect și obiect al procesului instructiv-educativ)¹. Procedeele didactice au secundat metodele, permițând trecerea rapidă de la o activitate la alta, stimulând afirmarea și dezvoltarea inițiativei și a inovației, înviind și făcând mai atractivă munca la clasă².

Metodele se clasifică în funcție de anumite criterii³. În procesul de predare-învățare-evaluare a limbii și literaturii române fiecare metodă practică are rolul ei, de obicei se asociază cu alta sau chiar cu mai multe, spre a asigura eficiența activității; metodele clasice, tradiționale, mult discutate de pedagogi, nu sînt excluse sau ignorate, ci activate prin îmbinarea cu cele noi.

1. EXPUNEREA

Expunerea — metodă de comunicare orală — se prezintă sub trei forme:

a) povestirea — folosită îndeosebi în orele de literatură la clasele mici: a V-a, a VI-a. Conținutul narativ poate fi asociat cu material demonstrativ, cu descrieri și explicații, exemple din viața înconjurătoare, din experiența familială a elevilor. Un rol deosebit revine profesorului, a cărui intonație poate spori expresivitatea povestirii și caracterul ei emoțional. De exemplu, lectura **Puiul** de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, la clasa a V-a, al cărei scop este educativ, comportă, pe lângă povestirea propriu-zisă, discuții cu elevii despre părinți și copii, exemple pozitive și negative din experiența copiilor etc. Elevii pot povesti fapte petrecute de ei sau cunoscute, în timp ce profesorul urmărește, pe de o parte, capacitatea lor de a înlănțui ideile într-o anumită ordine logică, de a se exprima corect etc., iar pe de altă parte, mesajul educativ, trăsăturile de caracter ș.a. La clasa a VI-a, lectura **Sobieski și românii** de Costache Negruzzi și legenda **Povestea Vrancei** pot fi înțelese mai bine dacă în povestirea lor se folosește material demonstrativ — planșe sau tablouri cu scene de luptă, ilustrații, diapozitive etc.

b) explicația — presupune argumentarea rațională și riguroasă a cunoștințelor (noțiuni, concepte, fenomene etc.). Rolul ei este de a-i ajuta pe elevi să înțeleagă mai bine informațiile, regulile, să-i ajute să le poată explica, la rîndul lor, sub altă formă. De obicei, explicația e însoțită de exercițiu și de mijloacele de învățământ corespunzătoare (de la tabele, grafice, scheme, pînă la proiectarea pe calculator). Exemplele alese de profesor trebuie selectate cu grijă, întrucît rolul lor este acela de a facilita înțelegerea caracteristicilor, a esențialului, de a fi substanțiale și educative. Ca metodă, explicația se folosește în special în orele de limbă română, în predarea cunoștințelor. De exemplu, la clasa a VII-a, pentru însușirea noțiunii de **pronume reflexiv**, după scrierea pe tablă a unor texte care să conțină formele propriu-zise de pronume reflexiv accentuate și neaccentuate la cazurile dativ și acuzativ, de tipul: Elevii își

pregătesc zilnic temele. Ei se bucură de reușita lor la concurs. Citește **pentru sine**, nu pentru alții etc., după identificarea pronumelor reflexive pe baza definiției și înscrierea lor într-un tabel (cu forme accentuate și neaccentuate), profesorul poate explica foarte ușor noțiunea de pronume reflexiv de persoana I sau a II-a, prin comparație cu pronumele personal. De exemplu, se scriu pe tablă două texte care să cuprindă forme de pronume personale neaccentuate și alte două texte care să cuprindă aceleași forme neaccentuate, dar, de această dată, pronume reflexive:

Notele mari ale elevilor **mă** bucură.

pron. pers.

Mă bucur că elevii obțin note bune.

pron. refl.

Vă place să-i ajutați pe colegii voștri?

pron. pers.

Voi **nu vă** dați seama de greșeală.

pron. refl.

Elevii sînt solicitați să observe relațiile stabilite între pronume și verb, să identifice categoriile gramaticale comune pronumelor și verbelor (persoana și numărul). După ce compară persoana pronumelor cu cea a verbelor (sau a locuțiunii verbale), descoperă că pronumele reflexiv formă neaccentuată de persoana I sau a II-a are aceeași persoană cu verbul. În urma acestei identități de persoană, pronumele personale devin pronume reflexive. După ce au stabilit această trăsătură caracteristică a pronumelor reflexive, pot nota în dreptul formelor neaccentuate ce tip de pronume este fiecare.

c) prelegerea — formă superioară de expunere — se folosește cu succes în lecțiile de literatură română la clasele mari de liceu, cînd profesorul trebuie să definească și să prezinte cadrul social, istoric și cultural al unei etape din istoria literaturii, cînd se fixează direcțiile noi în dezvoltarea literaturii dintr-o anumită perioadă etc.

În prealabil, profesorul prezintă planul expunerii, pune probleme care să suscite interesul elevilor în căutarea unor soluții, dă bibliografia adecvată. Prelegerea e dublată de dezbateri de cele mai multe ori, pentru a se justifica participarea elevilor la învățare, altfel rămîne o metodă searbădă, elevul ascultă pasiv cele expuse de profesor și riscă să nu asimileze prea multe cunoștințe și, mai ales, să nu opereze cu ele. La clasa a XI-a prelegerea poate fi folosită, de exemplu, într-o lecție cu tema "Direcții și tendințe în dezvoltarea literaturii române în perioada interbelică"; la clasa a XII-a, într-o lecție cu tema "Evoluția și reprezentanții prozei de după al doilea război mondial" etc. Prelegerea, ca metodă, presupune un efort deosebit de mare din partea elevului, deoarece este solicitat intelectual — capacități de atenție, gîndire logică, raționamente rapide, sinteză, generalizare și abstractizare etc. — nu mai este ajutat de materialul didactic sau de mijloacele de învățămînt care îl puneau în contact direct (vizual, auditiv ș. a.m.d.) facilitînd înțelegerea fenomenelor, a conceptelor etc.

2. CONVERSAȚIA

Conversația — metodă interogativă, tradițională — este socotită una dintre cele mai eficiente și practice modalități de instruire și educare. Ea presupune dialogul viu, liber, spontan, deschis dintre profesor și elevi sau numai la nivelul elevilor. Întrebările adresate de profesor elevilor trebuie să vizeze nivelul de dezvoltare a gîndirii, capacitățile creatoare, mai puțin capacitatea de memorare a cunoștințelor. Învățămîntul modern este centrat pe acțiune, "învățarea prin acțiune, prin care se cultivă și se exersează spiritul de investigație și de inovație, oferindu-se bucuria descoperirii, a științei cucerite și nu a științei căpătate"⁴.

Profesorul este partener în dialogul cu elevii, membru al colectivității, nu-și rezumă rolul doar la a dirija dialogul sau a corecta răspunsurile greșite ale elevilor. În acest fel, el stimulează participarea elevilor la discuție, observînd capacitățile de gîndire, spiritul de observație, puterea de analiză, sinteză, generalizare și abstractizare, abilitățile intelectuale, deprinderile de exprimare corectă ale acestora.

În funcție de obiectivele și conținutul diferitelor activități didactice, conversația se poate prezenta sub diverse forme⁵:

- a) conversația introductivă (folosită la începutul oricărei lecții);
- b) conversația euristică;
- c) conversația folosită pentru aprofundarea cunoștințelor;
- d) conversația folosită pentru fixarea și sistematizarea cunoștințelor;
- e) conversația de verificare a cunoștințelor.

Aceste forme corespund funcțiilor conversației⁶:

— de descoperire a unor adevăruri noi și cu caracter formativ (conversația euristică);

— de clasificare, sintetizare și aprofundare a cunoștințelor cunoscute în prealabil de către elevi (conversația de aprofundare);

— de consolidare și sistematizare a cunoștințelor, de întărire a convingerilor (conversația de consolidare);

— de verificare sau de control, de examinare și evaluare a performanțelor învățării (conversația de verificare).

Tipurile de conversație și funcțiile acesteia se adaptează lecțiilor, avînd pondere mai mare în lecțiile de același tip. Spre exemplu, conversația de consolidare se folosește mai mult în lecțiile de consolidare de cunoștințe. Prin conversație și concomitent cu ea, se dezvoltă alte două metode: problematizarea și învățarea prin descoperire. De aceea, profesorul trebuie să formuleze întrebările clar, precis și la obiect. Aceste întrebări sînt axate pe procesele și operațiile gîndirii: "explicați de ce...?", "din ce cauză...?", "cum...?", pe abilitățile intelectuale și practice: "cum se poate întîmpla...?", "ce relații pot exista...?" etc. Întrebările-problemă trebuie să implice totdeauna "o contradicție între ceea ce știe elevul și ceea ce nu știe, creîndu-se o dificultate, o tensiune intelectuală, care cere căutarea soluției și formularea de ipoteze pentru rezolvarea problemei"⁷.

În formularea întrebărilor există mai multe etape⁸:

- observarea;
- compararea;
- descoperirea elementelor comune și de diferențiere;
- formularea concluziilor concretizate în definiții;
- ilustrarea definițiilor prin exemple noi.

Dintre toate formele, conversația euristică este cel mai des folosită în lecțiile de limba și literatura română. Prin întrebări-suport, elevii sînt ajutați să prelucraze propriile cunoștințe, să ajungă la noi asociații cognitive, să găsească soluții pentru rezolvarea diferitelor probleme teoretice și practice. Conversația euristică presupune respectarea a trei etape⁹:

— **conversația introductivă** — prin care cunoștințele vechi sînt corelate cu cele noi, elevii sînt introduși în sfera subiectului, trezindu-li-se interesul pentru lecție;

— **conversația explicativă** — prin care profesorul efectuează cu elevii o activitate comună de gîndire și explicare;

— **conversația finală** — prin care se folosesc întrebările convergente și divergente, în scopul dezvoltării gîndirii creatoare.

Conversația euristică este însoțită adesea de demonstrație și de exercițiu. De exemplu, la clasa a IX-a, în urma lecturii integrale a nuvelei **Alexandru Lăpușneanul** de Costache Negruzzi, comentariul literar ar putea începe cu o conversație axată pe caracterizarea personajelor, elevii fiind solicitați prin întrebări de tipul:

- Alexandru Lăpușneanul este un tip romantic? De ce?
- Care dintre procedeele de realizare a personajului primează la Costache Negruzzi? Argumentați cu exemple.
- Ce trăsături de caracter se desprind din replicile lui Lăpușneanul privind soarta țăranilor?
- Este Moțoc un tip cameleonic? Care alte personaje din literatura română se aseamănă cu Moțoc?
- De ce Costache Negruzzi, dincolo de informația din cronica lui Grigore Ureche, menține personajul în structura nuvelei?
- Ce rol are apariția lui Spancioc și Stroici la sfârșitul nuvelei?, fie pe elementele de teorie literară, fie prin întrebări-problemă de tipul:
- Argumentați de ce opera **Alexandru Lăpușneanul** este nuvelă romantică.
- Nuvela conține și elemente clasice? Precizați-le.
- Care este atitudinea scriitorului față de documentul istoric?
- Cum se justifică părerea că prin această nuvelă Negruzzi este inițiatorul curentului realist?

La clasa a V-a, la limba română, într-o lecție privitoare la valoarea substantivală și adjectivală a numeralului (numai cele două valori sînt prevăzute în programă!), după ce profesorul a scris pe tablă cîteva texte care să cuprindă numerele cardinale sau ordinale cu ambele valori, precum:

Zece participă la cercul de informatică;

Zece elevi au cîștigat concursul,
marcate prin subliniere, le poate cere elevilor să descopere cele două valori ale numeralului prin întrebări de tipul:

conversația euristică	—	1. Dacă în locul numeralului zece din primul exemplu ar fi substantivul elevii , în ce relație s-ar afla numeralul cardinal cu substantivul?
		Întrebare ajutătoare: Îl poate substitui?
		2. Ce funcție sintactică au numerele care substituie substantivele?
conversația de aprofundare	—	3. Cu ce parte de vorbire se aseamănă numerele care însoțesc substantivul, dacă în locul lor ar putea fi cuvinte precum mulți , puțini etc.?
		4. Argumentați în ce constă valoarea substantivală a numeralului? Dar cea adjectivală?
conversația de verificare	—	5. Care este diferența dintre valoarea substantivală și cea adjectivală a numeralelor?
		6. Puteți exemplifica enunțuri în care numerele să aibă întîi valoare substantivală, apoi valoare adjectivală?

3. DEMONSTRAȚIA

Demonstrația — metodă de explorare a realității — este folosită din plin la toate disciplinele, cu scopul de a convinge elevii asupra unor fenomene, idei, concepte etc. În sprijinul argumentării unei idei, în lecțiile de dobîndire de cunoștințe, demonstrația presupune folosirea mijloacelor intuitive (sublinieri, scheme, tablouri, modele ș.a.). Ea constă în “folosirea unui șir de raționamente logice”¹⁰, pe lîngă mijloacele intuitive.

Părțile de vorbire sînt categorii, noțiuni abstracte, pentru a căror însușire

și înțelegere sînt folosite sisteme de relații între realitatea prezentată sub formă de obiecte, acțiuni, însușiri etc. și cuvinte. Demonstrația este suportul explicației. În predarea verbului, spre exemplu, "materialele intuitive concretizează vizual raporturile abstracte"¹¹.

La clasa a V-a, într-o lecție de dobîndire de cunoștințe despre formele trecutului la indicativ, prin analogie și deducție, pornind de la exemplele subliniate de profesor pe tablă, elevii pot completa un tabel cu cele patru forme ale timpului trecut la indicativ (perfectul compus, perfectul simplu, imperfectul, mai mult ca perfectul), realizînd în felul acesta și învățarea lor. "Deducția presupune un șir de pași obligatorii în procesul comunicării — descompunerea conceptului general în componentele sale; trecerea de la general la particular; — concretizarea"¹². Astfel, pentru înțelegerea formelor sub care se prezintă verbul la indicativ, elevul are ca punct de reper raportul acțiunii verbului față de momentul vorbirii (trecută și terminată, trecută și terminată de curînd, trecută și neterminată în momentul vorbirii ș. a. m. d.).

Lecția de dobîndire de cunoștințe despre pronume¹³ se poate desfășura astfel:

a. Se comunică denumirea noțiunii ce urmează să fie învățată — **pronumele**.

b. Se recapitulează structura logică a definiției gramaticale (cuvîntul de denumit, adică pronumele, mulțimea din care face parte și notele esențiale): pronumele se definește prin mulțimea din care face parte și prin notele esențiale, una sau mai multe.

c. Se dă definiția pronumelui: parte de vorbire flexibilă numai cînd ține locul unui substantiv.

d. Se descrie modelul logic al structurii definiției pronumelui (operație efectuată exclusiv de elevi): cuvîntul de definit, mulțimea (grupa) și submulțimea (subgrupa) din care face parte, notele esențiale, cuvintele de legătură.

e. Urmează încorporarea variabilelor structurii logice:

— mulțimea (grupa) din care face parte pronumele = parte de vorbire;

— submulțimea (subgrupa) = flexibilă;

— notele esențiale = ține locul unui substantiv.

f. Se ia nota definitorie și se analizează din punct de vedere gramatical.

g. Se trece apoi la analizarea altei componente a definiției: parte de vorbire flexibilă, schimbîndu-se forma pronumelui după gen, număr, caz, persoană.

Într-o lecție de fixare de cunoștințe și de formare de priceperi și deprinderi avînd ca subiect **adjectivul**, demonstrația urmărește conștientizarea elevilor în legătură cu caracteristicile adjectivului — denumirea însușirii obiectelor și acordul în gen, număr și caz cu substantivul determinat. Pe două coloane se pot scoate substantivele și adjectivele corespunzătoare acestora, urmărindu-se desinențele de număr și de caz, prezența articolelor, forma adjectivelor etc.

La clasa a VIII-a, demonstrația se poate folosi, de exemplu, într-o lecție de verificare de cunoștințe cu tema "Oralitatea stilului în opera lui Ion Creangă". Pornind de la fragmentul existent în manual, din **Amintiri din copilărie**, și pe baza cunoștințelor de limbă (particularități fonetice, lexico-gramaticale, stilistice, topică etc.), elevii pot desprinde ușor unele elemente care conferă oralitatea stilului lui Ion Creangă.

Demonstrația este mult mai eficientă cînd e îmbinată cu problematizarea și cu dialogul euristic, deoarece presupune participarea elevilor în mai mare măsură la procesul de predare-învățare-evaluare.

4. EXERCIȚIUL

Exercițiul — metodă de acțiune practică (operațională) — constă în "repetarea conștientă a unei activități, urmărind formarea deprinderilor, consolidarea cunoștințelor și dezvoltarea capacităților intelectuale"¹⁴.

Pedagogii clasifică exercițiile¹⁵ în funcție de:

- a) subiecții care le execută: exerciții individuale, în echipă și frontale;
- b) rolul îndeplinit: introductive, de bază, operatorii (de mînuire);
- c) modul de intervenție a profesorului: dirijate, semidirijate, libere;
- d) obiectivul didactic urmărit: de calcul mintal, de comunicare, de rezolvare a problemelor, de formare a deprinderilor intelectuale, de creativitate, de autocontrol etc.

Indiferent de tipul său, exercițiul presupune respectarea unor etape¹⁶: cunoașterea obiectivelor de către elevi; explicarea și demonstrarea modelului de către profesor; gradarea operațiilor și repetarea lor eșalonată în timp; integrarea exercițiului învățat în sistemul de exerciții.

Scopul general al exercițiilor este formarea deprinderilor de muncă independentă la elevi. Pe lângă aceasta, exercițiile contribuie la înțelegerea conceptelor, regulilor, teoriilor, întrucît presupune aplicarea cunoștințelor la situații noi și variate; consolidează cunoștințele și deprinderile formate; ajută la evitarea confuziilor și a interferențelor create în mintea elevului ș.a.m.d.

Metoda exercițiului este cel mai des folosită în orele de limba română. Aici elevii efectuează diverse tipuri de exerciții¹⁷, clasificate astfel:

- a) după conținut: **fonetice, lexicale, morfologice, sintactice**;
- b) după scopul urmărit: **ortografice, ortoepice, de punctuație**;
- c) după formă: **orale și scrise**;
- d) după gradul de efort solicitat: **de recunoaștere și cu caracter creator**.

Adăugăm și alt criteriu — procesele psihologice vizate, după care exercițiile din orice sector (fonetică, lexic ș.a.m.d.) pot fi: **de memorie, de atenție, de analiză, de sinteză, de comparație etc.**

De altfel, criteriile se combină permanent, astfel încît exercițiile practicate pot fi, spre exemplu, fonetice, orale, de recunoaștere sau lexicale, ortoepice, scrise etc.

Cele mai utilizate tipuri de exerciții sînt cele de recunoaștere¹⁸:

1) Exerciții de **recunoaștere simplă** — prin care se cer recunoașterea și sublinierea (cu o linie sau cu mai multe) dintr-un text a unei părți de vorbire, a unei părți de propoziție, a unor cuvinte cu sens propriu, a unor diftongi etc.

2) Exerciții de **recunoaștere și caracterizare** — prin care se cer recunoașterea și caracterizarea faptelor de limbă. De ex., recunoașterea unei părți de vorbire și caracteristicile acesteia — categoriile gramaticale, funcțiile sintactice etc.; recunoașterea diftongilor și caracterizarea lor — ascendenți, descendenți ș.a.m.d.

3) Exerciții de **recunoaștere și grupare** — prin care elevii recunosc anumite fapte de limbă și apoi le grupează pe categorii pe baza trăsăturilor asemănătoare sau de diferențiere. De ex., exerciții de recunoaștere a cuvintelor derivate sau compuse, scoaterea pe coloane și gruparea propriu-zisă — derivate cu sufixe, derivate cu prefixe; compuse prin alăturare, compuse prin contopire, prin abreviere etc.

4) Exerciții de **recunoaștere și motivare** — prin care elevii recunosc faptele de limbă și le argumentează. De exemplu, în analiza lexicală a cuvintelor, recunosc părțile componente ale unui cuvînt derivat și-i motivează structura (rădăcină, sufix, prefix etc.).

5) Exerciții de **recunoaștere și disociere** — prin care se cer recunoașterea faptelor de limbă și evidențierea trăsăturilor caracteristice ale acestora. De exemplu, recunoașterea adjectivelor și a adverbelor — care sînt cuvinte cu aceeași formă în contextele date — și argumentarea acestora pe baza relațiilor cu părțile de vorbire învecinate.

Exercițiile de recunoaștere constituie baza celor creatoare, care presupun o implicare mai mare din partea elevilor, prelucrarea și selectarea informațiilor, capacități de generalizare și abstractizare. Întotdeauna în practica școlară ele secondează exercițiile de recunoaștere, fiind o probă convingătoare pentru profesor a nivelului de înțelegere al elevilor, o posibilitate de verificare a eficienței

sau ineficienței metodelor și procedeele utilizate de profesor și de evaluare a rezultatelor școlare.

Exercițiile creatoare folosite în orele de limba și literatura română pot fi de mai multe feluri:

1) Exerciții de **modificare** (de transformare, de intervenție într-un material dat). De exemplu, se poate cere elevilor să transforme unele adverbe în prepoziții, unele locuțiuni adverbiale în locuțiuni prepoziționale etc., construind enunțuri și ținând seama de trăsăturile caracteristice ale acestor părți de vorbire (poziția față de verb, regimul prepozițional, distribuția contextuală etc.).

2) Exerciții de **completare** — prin care i se oferă elevului posibilitatea de a găsi faptele de limbă omise și de a le utiliza corect. De exemplu, exercițiile ortografice, în care se cer folosite corect ortogramele: **s-au/sau**; **i-au/iau**; **l-a/la** etc.

3) Exerciții de **exemplificare** — prin care elevul își demonstrează puterea de înțelegere și nivelul de generalizare și abstractizare, imaginația și cantitatea de cunoștințe. Acestea pot fi **libere**: când cerința e formulată liber, fără restricții — precum: „Construiți trei fraze cu propoziții legate prin conjuncția **dar**”, sau **condiționate** de repere date — precum: „Construiți trei fraze cu propoziții subordonate subiective legate prin conjuncția **sau**” etc.

4) **Compunerea gramaticală** — prin care elevul este solicitat mai mult, deoarece își probează cunoștințele gramaticale și imaginația creatoare. De exemplu, se pot da elevilor compuneri gramaticale având ca temă adjectivul — folosirea adjectivelor date sau exemplificate de elevi: „Culorile toamnei”, „Natura — prietena omului” etc.

Pentru formarea deprinderilor corecte de exprimare în scris și oral sînt foarte utile **exercițiile ortografice, ortoepice și de punctuație**¹⁹. Ele pun în evidență cerințele grafiei sau pronunției cuvintelor, dînd posibilitate profesorului să constate dacă greșelile sînt individuale sau colective, întîmplătoare sau sistematice. Aceste exerciții pot fi diverse:

1. Exerciții de **recunoaștere și grupare** — de exemplu, recunoașterea și gruparea cuvintelor ortografiate cu cratimă și în care aceasta marchează rostirea într-o silabă.

2. Exerciții de **diferențiere** care constau în „recunoașterea, compararea și opunerea trăsăturilor distinctive a două fapte, a căror asemănare poate provoca sau a și provocat interferențe reciproce”²⁰. De exemplu, prin exerciții de diferențiere se pot învăța cuvintele omofone de tipul: **s-au/sau**; **i-a/ia**; **m-ai/mai** etc.

3. Exerciții de **modificare** sau de **intervenție** într-un material dat — prin alegerea formelor corecte din cele date. Spre exemplu: „Nu mai vin.” și „Nu m-ai vin.”, „Nea spus că pămîntul este acoperit de n-ea.” etc.

4. Exerciții de **completare** a punctelor de suspensie cu cuvintele potrivite dintr-un text. Cerința trebuie să fie precisă, să nu se creeze ambiguități de nici o natură. Spre exemplu, să completeze punctele de suspensie cu adjective potrivite substantivelor date.

5. Exerciții de **exemplificare** — care presupun caracterizarea unei reguli sau a unei situații. Și aceste exerciții pot fi **libere** sau **condiționate**. De exemplu: „Exemplificați substantive în cazul nominativ” — situația în care elevul își poate alege orice substantiv și care să aibă orice funcție sintactică învățată în acest caz gramatical — sau: „Exemplificați attribute substantivale prepoziționale în cazul acuzativ.” — situație în care elevul trebuie să țină seama de anumite condiții: regentul atributului să fie un substantiv, acesta să fie urmat de o prepoziție sau locuțiune prepozițională cu regim de acuzativ și apoi substantivul propriu-zis care, sintactic, este atribut, toată construcția fiind obligatoriu integrată într-un enunț.

6. **Compunerile ortografice** pun în valoare capacitățile creatoare ale elevilor, a căror sarcină de lucru este să folosească anumite ortograme sau semne ortografice și de punctuație în compuneri pe o temă dată sau aleasă de ei.

Pentru învățarea ortografiei și a punctuației, cel mai des sînt practicate copierile și dictările. Exercițiile de **copiere** se folosesc la clasele mici, a V-a, a VI-a, fiind întotdeauna dublate de altă cerință — cum ar fi selectarea cuvintelor ortografiate cu cratimă, sublinierea acestora etc. **Dictările** se practică la toate clasele sub diverse forme (dictare de control, liberă, creatoare). Ele sînt foarte eficiente, pentru că permit verificarea concomitentă a ortografiei și a punctuației, a cunoștințelor privitoare la lexic — cazul neologismelor care se scriu ca în limba din care provin sau sînt “adaptate” ș.a.m.d.

7. **Exercițiile-teste** care se pot utiliza la sfîrșitul unui capitol sau subcapitol, după ce a fost însușit un fapt de limbă — o parte de vorbire, o problemă legată de semantică etc.

De exemplu, după ce elevii și-au însușit noțiunea de “sinonime” pot rezolva un exercițiu-test²¹:

I. Cuplați sinonimele; subliniați cuvîntul neologic din cuplul stabilit:

1. ironie	singular
2. jefuitor	sinuos
3. uimire	resentiment
4. muri	serafic
5. caznă	septentrional
6. nordic	supliciu
7. îngeresc	sucomba
8. ciudat	stupoare
9. cotit	spoliator
10. dușmănie	sarcasm

II. Explicați expresiile/locuțiunile:

a-și face scrupule =

a scăpa o vorbă =

a-și lua suflet =

a se alege sorții =

III. Alegeți expresia potrivită pentru cuvintele din coloana stîngă:

1. solștițiu	cuvînt de acuzare
2. speculație	călătorie/aventură
3. în subsidiar	în al doilea rînd; pe lîngă aceasta
4. periplu	ziua cea mai lungă (vara); ziua cea mai scurtă (iarna)
5. rechizitoriu	studiu pur teoretic asupra unei probleme

IV. Dați exemple de expresii sinonime cu cuvintele: **alb, negru, roșu, verde**.

Punctajul poate fi:	I	— 5 puncte
	II	— 2 puncte
	III	— 2 puncte
	IV	— 1 punct

La lecțiile de literatură, în special în liceu, exercițiile de formare a priceperilor și deprinderilor de interpretare a textului literar, ca și exercițiile de dezvoltare a creativității, au ca punct de plecare opera literară. Pornind de la exerciții prin care se cultivă gîndirea și imaginația creatoare, exerciții de verificare a nivelului receptării operei literare, a analizei și a interpretării textuale, elevii, pe baza informațiilor dobîndite prin lectură, însușite prin efort propriu, pot să ajungă la realizarea unor exerciții creatoare — tip compuneri ample pe o temă literară, la comentariul literar, prin care se verifică nivelul de înțelegere a mesajului operei, maturitatea în interpretare, capacitățile intelectuale și de exprimare etc.

5. ANALIZA FONETICĂ, LEXICALĂ, GRAMATICALĂ

Ca metodă, **analiza fonetică** se folosește paralel cu studierea capitolului de fonetică — la clasa a V-a, când elevii își însușesc noțiunile de “sunet”, “literă”, “silabă”, “difong”, “trifong” etc. A analiza fonetic un cuvânt presupune a cunoaște sunetele și gruparea lor în vocale, consoane, semivocale, corespondența dintre litere și sunete, mai ales sunetele care sînt redade grafic prin literele **ch**, **gh**, **x**, diftongii, trifongii, hiatul, silaba și silabația, accentul etc. În școală analiza fonetică ocupă un spațiu restrîns în comparație cu analiza gramaticală. Cum fonetica este legată de ortografie și de ortoepie, considerăm necesară practicarea analizei fonetice și în cadrul unor lecții de literatură — unde, spre exemplu, analiza fonetică îi ajută să-și însușească anumite figuri de stil, de repetiție, să recunoască armonia și eufonia versurilor, rolul lor stilistic ș.a.m.d.

Analiza fonetică este un sprijin în analiza ortografică și, implicit, în realizarea unei scrieri corecte.

Analiza lexicală se poate realiza în gimnaziu la clasele mai mari — a VII-a și a VIII-a — și în liceu. Ea presupune cunoașterea cuvintelor, a modului lor de formare, prin derivare — cu sufixe, prefixe —, prin compunere — de diverse tipuri —, prin schimbarea valorii gramaticale ori cunoașterea cuvintelor care sînt împrumuturi — neologisme. De obicei, analiza lexicală e dublată de analiza ortografică a cuvintelor și constă în identificarea cuvîntului de bază, a rădăcinii sau a radicalului, a prefixelor, a sufixelor, a cuvintelor compuse etc.

A descompune un cuvînt în elementele alcătuitoare înseamnă a cunoaște structura cuvîntului, achiziție importantă pentru elev, deoarece îl ajută să realizeze corect o despărțire în silabe — mai ales la cuvintele derivate cu prefixe și prefixoide, să scrie corect anumite litere, cum sînt **î** și **ă**, care diferă în funcție de structura cuvintelor ș.a.m.d.

Analiza gramaticală este metoda principală de studiere a limbii în gimnaziu. Folosită în toate tipurile de lecții și asociată mai ales cu metoda conversației și cea a exercițiului, ea presupune operația de separare din context a anumitor fenomene gramaticale — categorii gramaticale, clase de părți de vorbire, corespondențele dintre acestea, rolul sintactic al părților de vorbire etc. Analiza gramaticală poate fi **parțială** — limitată la anumite fapte de limbă — și **completă** — recunoașterea și precizarea tuturor faptelor de limbă — **orală** și **scrisă**. Ea constă în descompunerea întregului în părțile componente, stabilirea funcției acestora în actul de vorbire dat, a raportului cu celelalte părți componente. După definiție, analiza gramaticală devine exercițiu aplicativ: elevii separă faptele de limbă de restul contextului, le caracterizează folosind notele din definiție, realizînd astfel consolidarea noțiunii.

Textele de analizat trebuie să fie bine alese sub aspectul conținutului și al formei, să conțină fapte de limbă vizate în număr suficient și în situații clare, să nu depășească, prin dificultate, puterea de înțelegere a elevilor. Analiza morfolologică implică și noțiuni de sintaxă. Funcțiile sintactice ale părților de vorbire apar și există numai în context, indiferent de forma sub care se prezintă (propoziție, frază, construcție incidentă, infinitivală etc.). Elevii își fixează noțiunile de “funcții sintactice”, “unități” și, mai ales, “relații sintactice” prin combinarea unităților și așezarea lor într-o ordine în enunț.

Analiza gramaticală nu trebuie să devină un scop în sine, ci să-i ajute pe elevi să se exprime corect, să folosească anumite structuri și sintagme de cuvinte în mod corespunzător, să știe să realizeze acordul gramatical, să folosească corect pluralul unor substantive și adjective, formele de genitiv, dativ etc., să dovedească, așadar, prin competența de limbaj, cunoștințele de gramatică, lexic, fonetică, ortografie și ortoepie.

6. DESCOPERIREA

Descoperirea — metodă de explorare a realității sau “metodă a experienței de încercare”²² — angajează elevul în selectarea informației, în ordonarea argumentelor pentru susținerea unei idei, a unei teze etc. Prin ea se reface drumul cunoașterii științifice, pe baza raționamentului inductiv, deductiv sau analogic.

Intrucât descoperirea presupune o anumită dirijare a investigației, elevii fiind conduși spre descoperirea unor adevăruri deja cunoscute de știință, dar necunoscute de ei, e asociată de cele mai multe ori cu **redescoperirea**, confundându-se cu ea.

Etapale învățării prin descoperire-redescoperire sînt:

- înțelegerea temei de cercetat;
- formularea ipotezelor de lucru;
- stabilirea condițiilor și a materialului necesar;
- efectuarea lucrării propriu-zise;
- verificarea soluțiilor găsite.

Pe baza raționamentului inductiv, elevii realizează descoperirea pornind de la concret la abstract, de la particular la general, de la analiză la sinteză, de la informație la concept. Astfel, pornind de la cunoașterea substantivului și a categoriilor gramaticale ale acestuia, a pronumelui, a adjectivului și a unor numere, elevii din clasele a VI-a sau a VII-a pot descoperi conceptul de flexiune nominală și pot stabili caracteristicile sale. Descoperirea inductivă se poate folosi și în lecțiile de literatură, mai ales pentru însușirea noțiunilor de teorie literară sau pentru a se realiza paralela dintre doi scriitori prin raportarea individualității creatoare a unui scriitor la creația altui scriitor. De asemenea, în cadrul comentariului literar, cînd lecția se desfășoară sub forma unei dezbateri pe baza unui plan de idei cunoscut dinainte de elevi.

Descoperirea deductivă presupune ca procesul de învățare să pornească de la general la particular, de la teză la argument. Astfel, la clasa a V-a categoriile de gen, număr și caz ale adjectivului pot fi învățate pornind de la exemple de adjective situate în contexte, alături de substantive. Observînd acordul, identitatea de gen, număr și caz ale celor două părți de vorbire, elevii învață să analizeze corect adjectivele și să le diferențieze de substantive. În orele de literatură, descoperirea deductivă îi poate ajuta pe elevi să stabilească, spre exemplu, speciile genului liric, pornind de la noțiunile de teorie literară.

Descoperirea prin analogie presupune compararea a două probleme sau fenomene. Foarte mult se aplică în orele de literatură, atît pentru interpretarea textului literar, cît și pentru sistematizarea unor cunoștințe despre modalitățile artistice folosite de diferiți scriitori pentru tratarea aceleiași motiv sau pentru încadrarea operelor în genuri și specii literare.

Învățarea prin descoperire se efectuează într-un cadru general problematizat, problemele formulate de profesor urmînd a fi investigate și dezbătute de elevi. Spre exemplu, la clasa a XI-a, comentariul literar al poeziei

Testament de Tudor Arghezi poate fi realizat pornind de la următorul plan:

1. Stabilirea semnificației titlului poeziei;
2. Modalități de configurare a cultului strămoșilor;
3. Mesajul social al poeziei;
4. Specificitatea limbajului poetic arghezian;
5. Lupta poetului cu cuvîntul;
6. Estetica urîului în arta argheziană;
7. Explicarea și caracterizarea versificației.

Învățarea prin descoperire îi stimulează pe elevi în cercetarea textului literar, în dorința de a rezolva singuri problemele noi, prin care își vor exercita gîndirea și imaginația creatoare.

Prin descoperire, elevii realizează o muncă independentă, ceea ce asigură eficiența și temeinicia învățării. Astfel, la clasa a V-a se poate da un text²³ în

care se cere elevilor să pună pe trei coloane toate substantivele în funcție de genul lor și să menționeze la fiecare numărul și cazul; la clasa a VI-a se poate cere elevilor să construiască câte două propoziții cu fiecare dintre substantivele **muncitorul** și **mama**, folosite la nominativ sau acuzativ plural — primul urmat de un adjectiv demonstrativ de depărtare; la clasa a VII-a se poate cere elevilor să construiască mai multe propoziții cu fiecare dintre substantivele **carte** și **informație** la genitiv și dativ singular, urmate de adjective demonstrative de depărtare și de identitate; la clasa a VIII-a, să se analizeze felul propozițiilor în care se află locuțiunea conjuncțională **măcar că** (sau conjuncția **să**) și în care se află adverbul **măcar** (cu sensul "cel puțin"):

1. "Nu căta că-s mic, dar trebile pe care ți le-oi face eu nu le-a face altul, măcar să fie și cu stea în frunte."

2. Nimeni n-a cutezat nici măcar să fie cu stea în frunte.

7. PROBLEMATIZAREA

Problematizarea, ca metodă de predare-învățare, e centrată pe investigația personală a elevului, pe crearea de probleme, soluționarea unor ipoteze și presupune un ansamblu de procedee de lansare a situațiilor-problemă care vor fi rezolvate de elevi. Concret, problematizarea constă în: a) rezolvarea de sarcini ce decurg dintr-un sistem de cunoștințe dobândite și b) rezolvarea de sarcini de cunoaștere rezultate dintr-un dezacord sau conflict explicit sau implicit — între informația și sistemul de referințe dobândite de elev pînă în momentul cînd este solicitat de noua sarcină²⁴. Într-o temă cu caracter problematizat, pe lîngă premise gata formulate, păstrate în minte, are loc crearea de idei noi prin compararea faptelor între ele, prin căutarea cauzelor și a efectelor lor, prin stabilirea dependențelor, prin rezolvarea de probleme²⁵. Problema este, pentru elev, o temă care conține o anumită dificultate practică sau teoretică și a cărei rezolvare necesită o activitate de cercetare.

În rezolvarea problemei, în primul rînd, sînt necesare cîteva premise de bază reprezentate prin cunoștințele și experiențele noastre de pînă acum. În al doilea rînd, materialul suficient adunat după completarea experienței și a cunoștințelor noastre (care fac posibilă rezolvarea problemei) duce la precizarea ipotezei de lucru.

În stabilirea ipotezei de lucru și în verificarea justeței soluției găsite, sînt necesare cîteva raționamente dirijate de tema dată:

I. Demonstrarea:

— Demonstrează că: 1) "dacă vei pleca" din fraza "Nu se știe dacă vei pleca." este propoziție subordonată; 2) cratima este a) semn de punctuație în "bloc-turn", "papă-lapte" și b) semn ortografic în "i-ar", "du-te".

Elevul alege alte afirmații sau argumente considerate adevărate care să argumenteze prima afirmație:

1. — "dacă vei pleca" nu are înțeles deplin, ci este o propoziție care depinde de un cuvînt din propoziția precedentă regentă (**nu se știe**);

— "dacă vei pleca" este legată printr-un cuvînt de subordonare, conectiv gramatical în frază (conjuncția subordonatoare **dacă**);

2. a) — semnul de punctuație marchează, în general, o pauză;
— în cuvintele compuse (**bloc-turn**, **papă-lapte**), între cele două elemente ale fiecăruia, se face o pauză;

b) — semnul ortografic dă discontinuitate în scris unui text care în vorbire are caracter continuu;

— **i-ar**, **du-te** reprezintă, în scris, o analiză conștientă a două cuvinte diferite pronunțate într-o silabă (primul grup) sau în două silabe (al doilea grup); între elementele grupului, nu se face pauză, ele au caracter continuu în vorbire.

II. Verificarea:

— Verifică dacă: 1) "cine va fi chemat" din fraza "Întotdeauna va veni cine va fi chemat." este subordonată subiectivă; 2) cratima este un semn de punctuație în "lasă-mă", "n-ai".

Elevul alege o consecință considerată adevărată:

1. — În acest caz, consecința o constituie lipsa subiectului predicatului **va veni**, funcție îndeplinită de propoziția "cine va fi chemat";

2. — Un semn de punctuație marchează o pauză. Or, între cele două cuvinte ale fiecărui grup nu este o pauză. Cratima marchează legătura gramaticală dintre pronumele personal neaccentuat și postpus "mă" și cuvântul precedent accentuat "lasă" (în primul grup) și rostirea într-o silabă a două cuvinte diferite: adverbul de mod de negație **n-** și verbul auxiliar sau predicativ **ai**, ambele cuvinte neaccentuate (în al doilea caz).

III. Explicarea:

— Am constatat că: 1) "dacă vei termina la timp lucrarea" este propoziție subordonată predicativă. Dar de ce (din ce cauză) este subordonată predicativă?; 2) apostroful în "nu-ș' ce zici" este semn ortografic. Dar de ce este semn ortografic?

Elevul apelează la argumente sau la judecăți care să explice această consecință:

1. — propoziția subordonată predicativă îndeplinește rolul de nume predicativ al unui verb copulativ din propoziția regentă; este introdusă printr-un element subordonator;

2. — apostroful marchează lipsa accidentală din vorbire a unor sunete sau a unui sunet; dacă sunetele n-ar lipsi, apostroful n-ar mai fi necesar: "nu știu ce zici".

Orice problemă, care este de fapt o structură, trebuie să aibă un dat cunoscut și ceva necunoscut, întrucât rezolvarea va consta în găsirea elementului necunoscut. Pentru aceasta, elevul trebuie să cuprindă cu gândirea întreaga structură a problemei date, să reflecteze asupra raportului reciproc dintre termenii cunoscuți ai structurii și să sesizeze elementele care lipsesc, precum și legăturile necunoscute dintre elementele date. Astfel, cu mult spirit activ și printr-o atitudine conștientă față de problemele rezolvate, structura este completată de către elev²⁶.

În formularea ideilor, un mare rol este jucat de analiză și de sinteză. **Analiza** constă în delimitarea în gândire a diferitelor informații sau structuri ale acestora și în reliefarea, din rîndul datelor cunoscute, a acelor elemente care servesc construirii de ipoteze. Spre exemplu, subordonata **Cui nu-i place dragostea** din fraza "Cui nu-i place dragostea să n-aibă parte de ea!" este o propoziție care:

— are predicat și subiect, dar singură n-are înțeles deplin;

— răspunde la întrebarea **cine**?, pusă verbului (sau locuțiunii verbale) **să n-aibă (parte)**;

— îndeplinește funcția de subiect al verbului **să n-aibă**;

— este introdusă printr-un conectiv gramatical în frază (pronumele relativ **cui**);

— este subordonată subiectivă față de regenta sa (propoziția nr. 2).

Sinteza constă în îmbinarea informațiilor, în crearea unor noi structuri sau combinații ale acestora din elemente date și ipotetice²⁷:

— "Toate propozițiile care îndeplinesc funcția de subiect pe lângă un verb (ori o locuțiune verbală) personal (chiar și nepersonal) sau impersonal, pe lângă o expresie verbală impersonală și unipersonală sau pe lângă un adverb (ori o locuțiune adverbială) predicativ și sînt introduse printr-un conectiv gramatical subordonator în frază sînt considerate subordonate subiective".

Ca metode de lucru, la care recurge profesorul pentru a da lecției caracter formativ, "atît predarea problematizată, cît și învățarea problematizată" necesită

activități și conlucrări intelectuale inteligente și constante între elevi și profesor pentru a "desface" adevăruri "finite", a compune și a formula noi adevăruri²⁸.

În procesul învățării problematizate (constituit din rezolvarea de către elevi a problemelor teoretice sau practice), elevul este obligat la încercări independente de căutare a soluțiilor.

Elevul, prin măiestria profesorului, va fi determinat să întâmpine o anumită dificultate (teoretică sau practică), să înțeleagă problema formulată (sau chiar s-o formuleze), să dorească și să poată s-o rezolve.

— Problema de învățare (și la obiectul limba română) constituie o situație de viață, apelează la interesele și experiențele elevilor. Formele verbului **a crea** constituie o asemenea problemă, întrucât acesta este corect folosit în vorbire, și mai puțin corect, în scris.

— Problema de învățare conține una sau mai multe dificultăți: **creez** (nu **crez**, **creiez**), **creînd** (nu **creind**), **creat** (nu **creeat**) etc.

— Dificultatea constituie punctul de plecare în formularea problemelor și a ipotezelor: "Formele temporale (de prezent, de trecut) și modale sînt datorate unor sufixe specifice fiecărui timp și mod".

— Rezolvarea problemei (parțială sau completă) depinde de alegerea ipotezelor adecvate și de respingerea celor eronate: **-ez** (sufix pentru prezent), **-a** (sufix pentru imperfect), **-se** (sufix pentru mai mult ca perfectul), **-ind**, **-înd**, (sufixe pentru gerunziu), **-at** (sufix pentru participiu) sînt morfeme specifice oricărui verb de conjugarea I.

L. D'Hainaut²⁹ arată că, în rezolvarea de probleme, atît situația inițială, cît și cea finală aparțin unei clase de situații pe care elevul n-a mai întîlnit-o, iar procesul (de la situația inițială la cea finală) n-a mai fost învățat sau întîlnit de către elev. Spre exemplu: procesul rezolvării problemei inițiale "Formele temporale și modale ale verbului **a crea**", ca și al celei finale "Formele temporale și modale ale verbului **a crea** sînt reprezentate prin sufixe specifice, verbul fiind încadrat în grupa celor de conjugarea I".

D'Hainaut³⁰ remarcă, în rezolvarea de probleme, cîteva etape:

1. Identificarea problemei (atașarea ei la o clasă de situații);
2. Identificarea datelor pertinente (înlăturarea datelor inutile și găsirea datelor neexplicite în situație, dar necesare rezolvării);
3. Punerea problemei (exprimarea naturii rezultatului așteptat și traducerea situației inițiale într-o formă mai simplă sau mai sintetică);
4. Controlul existenței tuturor datelor necesare soluției și căutarea celor care lipsesc;
5. Stabilirea unui plan care să ducă la rezolvare;
6. Utilizarea planului (și formularea de ipoteze în vederea constituirii unei metode de rezolvare);
7. Aplicarea metodei adoptate în toate etapele rezolvării;
8. Controlul rezultatului;
9. Determinarea limitelor eventuale de pertinență a soluției.

Prin predare problematizată, înțelegem ansamblul unor activități ca: organizarea situațiilor-problemă, formularea problemelor, acordarea ajutorului indispensabil elevilor în rezolvarea problemelor și în verificarea soluțiilor, coordonarea procesului de sistematizare și de fixare a cunoștințelor.

Situația problemă impune crearea unei atmosfere de efervescență intelectuală, prin introducerea unor tensiuni în sistemul informațional (îndoeli, nepotriviri, paradoxuri și întrebări) și oferirea unor "operatori de identificare"³¹ și a unor posibilități de descoperire a unor adevăruri noi³².

Cea mai importantă etapă o constituie organizarea situațiilor-problemă (în care întrebările ce pot apărea se referă la necunoscută): aici se vedește măiestria profesorului. O întrebare devine problemă numai în cazul în care trezește în mintea elevilor o contradicție neașteptată, o tensiune, o incertitudine, o uimire, care le stimulează interesul, le mobilizează capacitățile psihice și îi determină la o atitudine activă pînă la găsirea soluției.

Ca efort de gîndire consacrat descoperirii unor noi concluzii, unor noi relații, problematizarea se deosebește de rezolvarea propriu-zisă de probleme care cere doar aplicarea unor informații dobîndite anterior de elevi.

Profesorul are un rol major în aplicarea problematizării la lecții:

— să creeze și să prezinte situații problematice (prin intermediul materialului demonstrativ, pe cale orală, prin lectura textului³³ etc.;

— să-i orienteze pe elevi spre definirea problemei (elementele ei esențiale, contradicțiile);

— să le trezească dorința de a formula întrebări;

— să clarifice, pe parcurs, datele problemei, pentru ca elevii să analizeze mai ușor problema;

— să orienteze discuțiile pentru elucidarea problemelor³⁴.

Unele exerciții comportă o rezolvare simplă, cu un efort minim: "Recunoașteți subiectele din propozițiile următoare..." se referă doar la găsirea predicatelor, și prin formularea întrebării *cine?* pusă fiecărui predicat, se află subiectele.

Un efort de gîndire se cere în cazul unor întrebări-problemă mai dificile: "Dacă adjectivele invariabile au o singură formă, atunci de ce adjectivele variabile cu o singură terminație nu sînt considerate invariabile?" Este drept că întrebarea creează în mintea elevilor o uimire, un șoc, care le va stimula interesul și îi va determina să ia o atitudine activă pentru găsirea soluției. Pentru aceasta, își reamintesc: 1) **ce este un adjectiv invariabil** (care nu-și schimbă forma, indiferent de gen, număr și caz), 2) **ce este un adjectiv variabil** (care își schimbă forma după gen, număr și caz) și 3) **care adjective variabile au o singură terminație** (cele terminate în *-e* la masculin singular nominativ-acuzativ și care, tot la singular, au aceeași formă și pentru feminin NA, dar la plural și la GD feminin singular au altă terminație). Adjectivele variabile cu o terminație la NA singular au încă o terminație la plural masculin-feminin și la GD sing. feminin. Întrebarea este deci șocantă, dar prin simpla reorganizare a cunoștințelor duce la rezolvarea sarcinii, așa că nu o putem considera o situație-problemă.

Unele probleme, ca cele două prezentate mai sus, deși sînt valoroase, sînt totuși pseudoprobleme, nu sînt echivalente cu rezolvarea de probleme. Ele pot constitui teme (pentru acasă sau independente în clasă) pe care elevii le rezolvă folosind anumite surse de informare. De exemplu, ei pot folosi **Dicționarul de sinonime** pentru a găsi toate formele cuprinse în aria semantică a cuvîntului **îndemînatic**; în aceste surse, răspunsurile sînt de-a gata, elevilor rămînîndu-le doar să înțeleagă conținutul textului sau al sarcinii și să folosească dicționarul.

Tot o falsă problemă, deși este încadrată de autori³⁵ în grupa problemelor "care se formulează de către profesor, fără indicații, iar elevii o rezolvă individual, neinfluențați de nici o parte"³⁶, este și aceasta:

Pe o fișă sînt scrise 4-5 fraze (alcătuite din cîte două propoziții — o regentă și o subiectivă, atributivă, completivă directă, completivă indirectă și predicativă). Se cere să se determine felul propozițiilor.

Elevii nu au un algoritm de rezolvare, ci rezolvă clasic: subliniază predicatele și subiectele, încadrează conectivele gramaticale ale frazei, delimitează propozițiile și le numerotează, stabilesc felul lor prin întrebări. Ceea ce se consideră problematizare se referă la dificultatea întîmpinată de elevi în recunoașterea propoziției subordonate predicative — cu rol de nume predicativ pe lîngă verbul copulativ **este** din propoziția regentă — subordonată a cărei dificultate a crescut și prin faptul că este introdusă prin pronumele relativ **care**. Crearea condițiilor adecvate unor disocieri fine a fenomenelor de limbă în contextul analizei gramaticale este, în exemplul de mai sus, un scop al abordării problematizate a cunoștințelor de gramatică.

Pentru a fi o problemă autentică, prin sesizarea sau înțelegerea problemei puse de profesor, elevii își vor reaminti toate informațiile necesare rezolvării situației și vor completa cunoștințele cu altele noi. Spre exemplu, se dă schema:

Nu se știe	unde	a citit.
Nu vom ști	cînd	
Nu sîntem siguri	cum	
Îmi pun întrebarea	dacă	
Problema este		
Se va duce		

cu următoarea sarcină: "Puteți alcătui pe baza tabelului de mai sus douăzeci și patru de fraze. De ce credeți că am izolat ultima propoziție regentă?"³⁷.

În rezolvare, elevii vor observa că, indiferent de cele patru elemente introductive, frazele formate cu fiecare verb — sau cu substantivul **întrebarea** — din prima grupă au aceeași funcție sintactică (subiectivă, completivă directă, completivă indirectă, atributivă, predicativă), iar frazele formate cu verbul regent din a doua grupă au alte funcții sintactice, deosebite după conectivul gramatical. Șocantă este aici delimitarea lor. Deci, 20 de propoziții sînt SB, PR, AT, CD și CI, iar patru sînt L,T,M, Cond.: prima grupă o constituie subordonatele necircumstanțiale, iar a doua — subordonatele circumstanțiale. Pe baza acestor opoziții funcționale, elevii ajung la concluzia că, în ceea ce privește grupa propozițiilor necircumstanțiale, rolul important este jucat de (verbul) regent (funcția subordonatei fiind indiferentă la elementul joncțional introductiv), iar, în cazul circumstanțialelor, rolul determinant îl au conectivul gramaticale (regentul avînd un rol minor).

În rezolvarea propriu-zisă de probleme, elevul ajunge singur la elaborarea rezolvării, iar calea folosită o constituie raționamentele bazate pe volumul de cunoștințe asimilate anterior. Prin aceste operații intelectuale, elevul descoperă noi laturi, noi raporturi și interferențe. De fapt, activitatea intelectuală a elevilor trebuie să se desfășoare la toate cele trei niveluri: al situațiilor concrete (elemente luate din text), al modelelor și al structurilor noționale.

Verbele **-i** și **-s** sînt predicative, dar sînt și copulative.

Construiți cîte o propoziție cu fiecare valoare a lor (4 propoziții).

Același exercițiu, cu o dificultate mai mare în rezolvarea problemei:

Puteți construi 4 propoziții, cu aceleași valori ale verbelor respective (predicative și copulative), dar cu ortografia **i-** și **s-**?

O situație-problemă deosebit de interesantă o constituie cazul adjectivului cu funcție de element predicativ suplimentar (sau de complement circumstanțial de mod — după "Programa de limba română pentru ciclul gimnazial").

Vi se dă următorul text cu 15 propoziții, în care adjectivul **conștiincios** (**conștiincioasă**) are diferite forme, fiind la diferite cazuri, avînd deci funcții diferite (ca și substantivul pe care adesea îl determină). De ce credeți că am izolat exemplele 13, 14, 15 ? (Profesorul va fi preocupat să construiască fraze în care adjectivul apare concomitent cu substantivul în poziție antepusă sau postpusă. Deși par artificiale, construcțiile în care adjectivele sînt antepuse substantivului joacă totuși un rol foarte important în sesizarea de către elevi a schimbării formei adjectivului în diferite cazuri, mai ales cînd exemplele sînt folosite în paralel cu formele adjectivele postpuse — cu sau fără articol adjectival):

1. Elevul conștiincios
 2. Conștiinciosul elev
 - 3.
 4. Notițele
 - 5.
 - 6.
 7. Îi aducem
 - 8.
 - 9.
 - 10.
 - 11.
 - 12.
 13. Ea se crede conștiincioasă.
 14. O văd conștiincioasă.
 15. Ea a devenit conștiincioasă.
- Diagram illustrating the grammatical analysis of the examples above:
- Examples 1 and 2 are connected by a bracket pointing to "se pregătește zilnic pentru lecții."
 - Examples 3, 4, and 5 are connected by a bracket pointing to "sînt complete."
 - Examples 6, 7, and 8 are connected by a bracket pointing to "laude."
 - Examples 9, 10, and 11 are connected by a bracket pointing to "eleva conștiincioasă."
 - Examples 12, 13, and 14 are connected by a bracket pointing to "conștiincioasa elevă."
 - Examples 15, 16, and 17 are connected by a bracket pointing to "elevule conștiincios!"

Elevii sesizează ușor genul și numărul substantivelor **elev**, **elevă** și ale adjectivelor **conștiincios**, **conștiincioasă**; după ce vor folosi algoritmul cunoscut pentru substantiv și vor determina cazul acestuia, elevii vor recunoaște ușor și cazul adjectivului, același cu al substantivului. Cazul adjectivelor este ușor de remarcat în exemplele 3,4,5,6,7,8: articolele hotărâte enclitice **-lui**, **-i** și articolul adjectival-demonstrativ **cele** ne ajută să recunoaștem cazurile genitiv și dativ ale adjectivelor care însoțesc substantivele în aceleași cazuri. În exemplele din grupa a doua (13,14,15), în care adjectivul este nume predicativ (15), elemente predicative suplimentare (13,14), elevii sesizează mai greu acordul acestora în caz — nominativ — cu cuvîntul determinat (pronumele personal în nominativ sau în acuzativ). În exemplul 15, elevii vor observa funcția de nume predicativ fără prepoziție și, ca și substantivul în aceeași situație, — numele predicativ exprimat printr-un cuvînt fără prepoziție se acordă în gen, număr și caz cu subiectul — vor extinde și la adjectivul **conștiincioasă** regula cazului nominativ al unui cuvînt cu funcție de nume predicativ fără prepoziție. În exemplele 13 și 14, în care adjectivul este nume predicativ de mod acordate în număr și gen cu subiectul (13) sau cu complementul direct (14), complemente care răspund la întrebarea **cum**, cazul nominativ al acestor adjective este mai greu de aflat (în special pentru propoziția nr. 14, întrucît aici acordul adjectivului **conștiincioasă** în gen și număr cu pronumele personal neaccentuat în acuzativ **-o** nu ne ajută să demonstrăm de ce adjectivul are cazul nominativ). Pentru ambele exemple (13 și 14), este nevoie de intervenția profesorului, de explicațiile lui suplimentare privind introducerea unor cuvinte ajutătoare pentru a înțelege propoziția, cuvinte care, fără a-i schimba înțelesul, scot în evidență funcția de nume predicative de un tip special, care răspund la întrebarea **cum**?

13. Ea se crede (că **este**) **conștiincioasă**.

14. O văd (că **este**) **conștiincioasă**.

Noile cunoștințe, cazul nominativ al unui complement de mod exprimat

printr-un adjectiv care răspunde la întrebarea **cum ?** și care se acordă în gen și număr cu subiectul sau cu complementul direct, vor fi consolidate prin exerciții și vor constitui baza pentru acumularea de noi cunoștințe.

Termenul "problemă" are aspecte epistemice și instructiv-educative³⁸. Într-o accepție mai restrânsă, o problemă este orice fel de dificultate conștientizată și formulată ca sarcină (în formă interogativă sau exclamativă). Această dificultate prezintă un caracter de noutate pentru elev, care este constrâns să o depășească. O problemă autentică presupune descoperirea sau construirea ei și a soluției. Întrebările trebuie să aibă un caracter problematic, să implice un efort personal din partea elevului, să cuprindă date, idei, fapte care, corelate și structurate într-un cadru conflictual, să permită elevilor să facă confruntări și verificări cu cele cunoscute și, mai ales, să declanșeze în ele, în vederea soluționării, operații cognitive și comportări creative, strategii de gândire și transferuri de cunoștințe dintre cele mai productive³⁹.

În cazul unei lecții de problematizare despre teatrul lui Camil Petrescu, se poate lansa colectivului de elevi următoarea situație-problemă însoțită de întrebarea-problemă:

În **Răzvan și Vidra, Despot Vodă, Apus de soare, Vlaicu Vodă**, Bogdan Petriceicu-Hasdeu, V. Alecsandri, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Al. Davila au manifestat în proporții variate, în operele amintite, o anumită grijă pentru fidelitatea față de adevărul istoric și autenticitate. Există vreo contradicție principală între fidelitatea istorică și întruchiparea dramatică individualizată? Dacă da, în ce grad îi este permis scriitorului să se folosească de licențele poetice și în ce măsură se răsfrîng ele pozitiv sau negativ asupra valorii artistice⁴⁰?

Procedeele învățării prin problematizare, indiferent de conținutul și caracterul problemei, parcurge mai multe etape⁴¹:

a) Etapa formulării problemei, a situației-problemă, a ipotezei care urmează să fie rezolvată de elevi. Este foarte important ca elevii să ia parte la precizarea problemei, pentru a fi antrenați în rezolvarea ei.

b) Etapa de investigare, de rezolvare a problemei. Se caută și se stabilesc căile de investigație, se rezolvă problema și se verifică ipoteza.

c) Etapa asimilării noilor cunoștințe. Rezultatele obținute prin problematizare (noile cunoștințe) trebuie integrate în sistemul de cunoștințe, spre a se ajunge la generalizări de ordin superior și la aplicații.

În cadrul lecțiilor de limba română, problematizarea se poate aplica parțial, creînd numai câteva situații-problemă, sau se pot realiza lecții în care să predomine problematizarea. Sub această ultimă prezentare, se poate proceda la **consolidarea cunoștințelor despre adjectiv în clasa a VII-a**:

I. Verificarea elevilor pe cale orală. Se adresează elevilor următoarele întrebări:

- Ce este **adjectivul**?
- Cum se realizează acordul adjectivului cu substantivul determinat?
- Ce funcție sintactică are?
- Ce rol are din punct de vedere stilistic?

II. Consolidarea prin intermediul controlului frontal. Pe tablă se află scris textul următor:

Odată cu zăpada mi se părea că se cern pe pământ fulgi negri, mărunți, rotunzi, ca dintr-un fum al înaltului necunoscut. Mi se părea că mergem mai încet, spre depărtări, triste, înghețate, fără lumină. Mi se îngurzise grumazul stînd ghentuit; un vînt iute începu a-mi tăia obraji, și deodată parcă o mîină vrăjmașă îmi zvîrli în ochi un pumn de zăpadă"; "Pădurea era tristă și foarte pustie în jalea ei de toamnă".

(M. Sadoveanu)

Din acest text, elevii vor extrage adjectivele. Apoi li se cere să pună cît

mai multe adjective pe lângă substantivele: **zăpadă, pământ, fulg, fum.**

Se citește din nou textul și se scoate în evidență plusul de claritate și armonie al textului.

Identificați epitele substantivele și subliniați-le cu o linie, iar pe cele ale substantivelor și verbelor — cu două linii.

Ce valoare stilistică au adjectivele **tristă** și **foarte pustie**?

— Găsiți pentru adjectivul **trist** cît mai multe substantive.

— Găsiți pentru substantivul "fulgi" cît mai multe adjective.

III. Munca independentă pe bază de test.

— Marcați cu x antonimele adjectivului subliniat:

— **pesimist** — fericit, fătarnic, optimist;

— **atent** — zgîrcit, fătarnic, distrat, gălăgios.

— Încercuiți sinonimele cuvîntului subliniat:

— **hîtru** — rău, urît, glumeț, cătrănit, șiret;

— **incert** — neclar, îndoielnic, zăpăcit, neguros.

— Scrieți adjectivele care corespund următoarelor substantive: **bunătate, plete, mătase, vrednicie.**

— Ce fenomen gramatical s-a produs?

— Scrieți adjectivele care corespund următoarelor locuțiuni:

oameni **de seamă** —

om **cu cap** —

lucru **de căpetenie** —

lucru **de nimic** —

om **cu dare de mînă** —

Se verifică munca independentă, confruntîndu-se cu răspunsurile corecte scrise pe tablă.

IV. Alcătuiți propoziții după schemele:

C.P.S.A.

S.P.n.C.

P.n.S.A.A.

s.v.s.a.

s.v.a.s.

v.a.s.s.a.

V. Analiza lexicală, gramaticală și stilistică:

Se analizează adjectivele din textele următoare:

Iară noi? noi epigonii? Simțiri reci, harfe zdrobite,

.....
Măști rîzînde puse bine pe-un caracter inimic.

(M. Eminescu, **Epigonii**)

Toate-s vechi și nouă toate.

(M. Eminescu, **Glossă**)

Singur, singur, singur

Vreme de beție

(G. Bacovia, **Singur**)

Fișele se strîng pentru a fi notate.

În urma desfășurării acestei lecții, se observă că, atunci cînd consolidarea cunoștințelor nu se reduce la reproducerea enunțurilor învățate, ci la evaluarea cunoștințelor prin efectuarea de exerciții, rezolvare de probleme, se accentuează și caracterul aplicativ al învățării.

Prin folosirea testelor, profesorul își poate da seama dacă elevii și-au însușit în mod temeinic cunoștințele despre adjectiv, unde anume apar lacune, asupra căror probleme trebuie insistat.

Notarea elevilor se poate face cu multă ușurință, fără a afecta timp special verificării.

Prin faptul că învățarea problematizată se finalizează într-un act de

descoperire de noi fapte, idei, cunoștințe, cele două metode — problematizarea și descoperirea — realizează în procesul de instruire, un sistem de relații indestructibile. Ele se manifestă ca două etape ale conversației euristice, dar și ca două forme specifice de condiționare a actului învățării.

Învățarea problematizată are loc și în cadrul sintaxei propoziției: oricare ar fi partea de propoziție de predat-învățat, trebuie să se pornească totdeauna de la găsirea părților principale de propoziție.

Profesorul va avea grijă să selecteze texte bogate, în care elevii să întâlnească variate cazuri de exprimare a părții respective de propoziție. Această grijă se cere în special la clasa a VIII-a, când se presupune încheiat (pentru unii absolvenți) studiul gramaticii.

Potrivit nivelului de cunoștințe al elevilor, se poate organiza la clasa a VIII-a o lecție de consolidare a cunoștințelor despre predicat pe baza unor exerciții care vizează și probleme legate de vocabular.

Mai înainte, elevii vor avea de repetat cunoștințele despre predicat și de întocmit schema recapitulativă. Celor cu posibilități mai mari de învățare li se dă sarcina de a căuta în caietele lor de sinonime, paronime, omonime (omofone) acele cuvinte care pot fi predicate.

I. Elevii își pregătesc caietele cu schema recapitulativă, pe care o confruntă cu cea expusă pe planșă. Cei care au avut sarcină suplimentară pregătesc și caietele cu cuvintele selectate. Se verifică cunoștințele despre predicat prin confruntarea schemelor întocmite de elevi cu cea întocmită de profesor, aducându-se corecturile și explicațiile cuvenite.

II. Se explică elevilor cum vor fi folosite fișele pe care le primesc. Se vor distribui acestea elevilor, care vor citi cu atenție cuvintele scrise pe ele, le vor lua drept predicate și le vor încadra în schemă la locul potrivit.

III. Recapitularea propriu-zisă se face din rezolvarea tuturor problemelor înscrise în fișele repartizate celor trei grupe de elevi.

Fișa nr. 1 cuprinde următoarele cuvinte (pentru elevii cu un vocabular mai puțin bogat): vom scrie, vom descrie, ne vom înscrie, vom prescrie; vom produce, vom reproduce; fă, desfă; veni, reveni, își revine; să vadă, să prevadă; ai cînta, ai încînta (dar a-i cînta, a-i încînta); trecu, petrecu; ați făcut, ați desfăcut, ați refăcut, ați prefăcut (dar v-ați prefăcut); aud, auzii; văd, văzui; convoacă, provoacă; nu s-a înecat, dar s-a înămolit; înnebuni, se înnegri, înota, înoda⁴².

Fișa nr. 2 (pentru grupa a II-a): sufăr—supăr; sar—car—par; privii—primii; a supt—a rupt; debutează—debitează (imperativ); a fost pascăută—a fost născută; să separe—să repare; va fi ras—va fi ros; i-a amputat—i-a imputat; era dus—era pus; ați omis—ați emis; evolua—evalua; proveni—preveni⁴³.

Puneți verbele de mai sus la modurile și timpurile pe care le doriți și procedați asemănător și cu următoarele sinonime:

- a sublinia—a reliefa—a scoate în evidență;
- a (se) redresa—a (se) reface—a (se) înviora—a (-și) reveni;
- a povesti—a istorisi—a nara⁴⁴.

Fișa nr. 3 (pentru grupa a III-a) cuprinde:

— expresii verbale: a spăla putina; a trage nădejde ca prepelița de coadă; a trage mîța de coadă; a fost prins cu mîța-n traistă.

— locuțiuni verbale: îmi adusese aminte; mi-am dat seama; mă bate gîndul; pune la cale; se puseră la sfat; ne luăm la hîrjoană; să dea năvală; va sta de veghe; a luat-o la sănătoasa; (ii) vom da în vileag.

- va trebui; se cuvine; se crede; se pare; se spune;
- este bine; este rău; e adevărat; e necesar;
- desigur, firește, probabil, fără îndoială, cu siguranță, bineînțeles;
- zbrrr! hop! poftim! sst!

Ca sarcină comună au de alcătuit cinci propoziții în care să folosească predicate din fișe.

IV. Se trece pe rînd la analiza fișelor, urmărindu-se felul în care elevii au grupat în coloane fiecare predicat după modul și timpul respectiv și cum au formulat propozițiile cerute. Împreună cu elevii, se stabilesc cîteva concluzii pe baza celor analizate, referitoare la marea diversitate a exprimării predicatului verbal, la multiplele posibilități pe care le oferă limba română în redarea acțiunilor și stărilor atribuite subiectelor.

V. Deoarece fișele pe care au lucrat nu au avut în vedere și predicatul nominal, se dă ca temă pentru acasă repetarea predicatului nominal, analizarea predicatelor nominale din diferite texte.

În lecția ce va urma, în recapitularea cunoștințelor despre predicatul nominal, se va pune accentul pe pregătirea elevilor în vederea dobîndirii cunoștințelor despre "propoziția subordonată predicativă".

În orele de limba română, pentru fixarea cunoștințelor despre **adjectiv**⁴⁵, se pot da spre rezolvare elevilor de clasa a V-a sau a VI-a cîteva situații-problemă precum:

1. Marcați cu **x** antonimele adjectivului subliniat (spre exemplu, după modelul: **pesimist** — fericit, fătărnice, optimist);

2. Încercuiți sinonimele cuvîntului subliniat (**hîtru** — rău, urît, glumeț, cătrănit, șiret);

3. Scrieți adjectivele feminine care corespund următoarelor substantive, menționînd ce fenomen gramatical s-a produs: **plete, mătase** etc.

Predarea-învățarea **conjuncțiilor** cu valori multiple se poate realiza prin problematizare, comparînd frazele în care există aceeași conjuncție (Se vede **că**...; Spune **că**...; Muncește **că**...; Problema e **că**...). Prin diverse operații de analiză și sinteză, elevii ajung la concluzia că această conjuncție realizează mai multe raporturi de subordonare, este deci o conjuncție cu valori multiple. În fixare, elevilor li se cere completarea seriei de pe tablă cu noi exemple pentru alte valori de întrebuintare a conjuncției **că**, apoi sarcina se poate extinde și asupra altor conjuncții de acest tip.

În concluzie, în cazul studierii limbii române, în utilizarea problematizării, profesorul va trebui nu numai să formuleze corect problemele, ci și să verifice modul în care elevii dispun de premisele necesare rezolvării problemei, dacă ei cunosc faptele, noțiunile, conceptele care să-i ajute la sesizarea, înțelegerea și soluționarea situației noi date.

Învățarea prin rezolvarea de probleme este o variantă a euristicii, o altă modalitate mai complexă de aplicare a teoriei învățării prin redescoperire. Am văzut că problematizarea, ca tehnică de instruire, își găsește utilitatea pretutindeni unde apar situații contradictorii ce urmează să fie soluționate prin gîndire, prin descoperirea unor reguli de ordin superior ce devin o parte integrantă a repertoriului individual de achiziții.

Problematizarea poate fi aplicată în predarea tuturor disciplinelor de învățămînt, în toate etapele procesului didactic și la nivelul tuturor ciclurilor școlare; intră ușor în combinație cu metode ca demonstrația, observația, aplicația, exercițiul etc. Esența acestei metode constă în faptul că profesorul nu comunică pur și simplu concluziile finale ale științei, cunoștințele gata elaborate, ci dezvoltă elevilor "embriologia adevărului"; prin rezolvări de probleme el conduce gîndirea acestora spre descoperirea adevărurilor, reconstrucția unor noi structuri mintale. Într-un înțeles mai larg, prin problemă se înțelege starea de fapt prin care dorim să atingem un scop, dar calea rezolvării este necunoscută nouă. Din punct de vedere psihologic, situația-problemă are o sferă mult mai largă, și anume, se consideră problemă toate situațiile pe care nu le putem rezolva și la care nu putem da un răspuns complet, imediat.

Pornind de la faptul că procesele de cunoaștere în esență sînt procese psihologice, învățămîntul problematizat trebuie privit, în primul rînd, din acest punct de vedere. În acest sens, situația-problemă are un caracter relativ și subiectiv, ea putînd constitui o problemă sau nu, în funcție de o serie de factori

ca: experiența și cunoștințele de care dispune fiecare elev, capacitățile intelectuale, particularitățile de vîrstă.

Din punct de vedere didactic, acest fapt constituie un criteriu important în aplicarea problematizării în învățămînt. Prin aplicarea acestei metode, elevii sînt stimulați să caute singuri explicarea unor fapte de limbă sau a unor caractere morfologice și structurale.

Problematizarea, ca metodă de învățămînt, deși amplă, nu are caracter universal, ci se aplică împreună cu alte metode. Trebuie să se țină seama dacă conținutul poate fi conceput în mod problematizat și dacă este eficientă aplicarea problematizării; de asemenea, dacă elevii și-au însușit temeinic, în prealabil, cunoștințele și regulile cerute în procesul rezolvării problemelor date, ca și anumite deprinderi intelectuale (strategii de descoperire și rezolvare de probleme⁴⁶).

Este adevărat că este mai greu de formulat probleme corecte din punct de vedere didactic în domeniul științelor umaniste — cu toate că gramatica este un punct de trecere între științele umaniste și cele exacte — din cauza caracterului lor verbal. În științele umaniste, sursa competentă de informare este explicația verbală pregătită dinainte — din cărți și din alte izvoare. Nu există posibilitatea corectării greșelilor din această sferă pe baza propriei experiențe. De aceea, se cer mari circumspecții în formularea acestor probleme⁴⁷.

Promovarea învățării problematizate este o necesitate, întrucît, avînd ca obiect al analizelor și căutărilor sale anumite situații și unități indestructibile, cercetînd legăturile și interdependențele dintre fenomene, procese și întîmplări⁴⁸, ea are un caracter structural. Chiar și detaliile îndeplinesc un rol specific în procesul învățării problematizate: ca premise, devin componente ale anumitor operații intelectuale; servind la rezolvarea unei probleme, intră în raporturi logice cu alte detalii, înlesnind păstrarea lor în memorie.

8. BRAINSTORMINGUL

Metoda brainstormingului stimulează, prin declanșarea unei "furtuni" în creierul elevilor, gîndirea inventivă, fantezia și imaginația creatoare. Fiind o posibilitate în cadrul problematizării, brainstormingul începe prin crearea unei situații tensionate, în urma căreia elevii oferă soluții la întrebările-problemă puse de profesor. De obicei, metoda e folosită în orele de literatură, cînd elevii sînt solicitați să-și imagineze alt final al unei narațiuni sau o altă rezolvare a destinului unui personaj.

9. INSTRUIREA PROGRAMATĂ

Metodă de acțiune practică, instruirea programată pornește de la ideea că învățarea umană, prin natura ei, autoreglabilă cu ajutorul informării inverse, pune în relief principiul conducerii procesului de învățămînt printr-o legătură reactivă care exclude pe cele următoare dacă cele precedente nu au fost conduse cu siguranță. În situația de învățare există un flux continuu de informații care trebuie comandate și controlate, reglînd mersul învățării prin intermediul feedback-ului.

Materia de învățat a elevului este prezentată sub forma unui program, pe baza căruia fiecare elev progresează în ritmul său specific, în funcție de posibilitățile sale. Etapele învățării sînt următoarele:

- citirea de către elev a informației cuprinse într-o secvență;
- efectuarea sarcinii propuse, elevul construind răspunsul solicitat;
- controlarea (compararea, corectarea dacă e cazul) răspunsului dat cu cel adevărat.

În urma acestor etape elevul poate trece la următoarea secvență.

În elaborarea programelor⁴⁹, profesorul trebuie să țină seama de:

— precizarea obiectivelor operaționale, în funcție de conținut și de posibilitățile elevilor;

— structurarea logică a conținutului după principiul pașilor mici și al învățării gradate;

— fracționarea conținutului în secvențe de învățare (unități didactice) inteligibile și înlănțuite logic;

— fixarea, după fiecare secvență, a întrebărilor, exercițiilor sau problemelor ce pot fi rezolvate pe baza secvenței informaționale însușite.

În programarea tip Skinner⁵⁰, elevul, după fiecare secvență, construiește răspunsul, rezolvînd ceea ce i se cere. Apoi confruntă răspunsul său cu cel corect, după care trece la secvența următoare.

În programarea tip Krawder⁵¹, secvențele prezintă dificultăți mai mari, elevul trebuind să aleagă răspunsul corect din mai multe date. Dacă nu reușește la prima încercare, primește o informație suplimentară, după care trebuie să aleagă din nou răspunsul corect. După ce l-a găsit, poate trece la secvența următoare.

De exemplu, pentru definiția **pronumelui**⁵² se poate utiliza următorul tip de programare:

Întrebare

1.a. Structura logică a categoriilor morfologice:

alcătuită din:

- un gen proxim și
- diferență specifică
- nici una, nici alta
- numai gen proxim
- numai diferență specifică

Răspuns

(Pe verso este scris: **Răspuns:** 1.a. Structura logică a categoriei morfologice are:

- un gen proxim și
- o diferență specifică)

Întrebare

1.b. Structura logică a definiției pronumelui:

gen proxim —

a. Mulțimea (grupa) din care face parte pronumele:

1. — parte de vorbire?
2. — parte de propoziție?

b. submulțimea (subgrupa)

- flexibil
- neflexibil

Răspuns

(Pe verso: **Răspuns**

1.b. Structura logică a definiției pronumelui:

gen proxim —

a. mulțimea (grupa) din care face parte pronumele: parte de vorbire

b. submulțimea: flexibilă)

Întrebare

Diferența specifică

- ține locul unui obiect
- denumește un obiect
- arată o însușire a unui obiect

Răspuns

(Pe verso: **Răspuns**

Diferența specifică — ține locul unui obiect.)

Întrebare

Definiția:

- a. Numim pronume o parte de vorbire flexibilă numai dacă ține locul unui substantiv.
b. Partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv.

Răspuns(Pe verso: **Răspuns:**

- a. Numim pronume o parte de vorbire flexibilă numai dacă ține locul unui substantiv⁵³.)

Instruirea programată asigură o învățare activă și o informare operativă asupra rezultatelor învățării, necesară atât elevului, cât și profesorului. În același timp, prezintă și unele dezavantaje, întrucât fragmentarea excesivă a conținutului nu duce la dezvoltarea capacității de sinteză a elevului; unele discipline (cum e literatura), prin conținutul lor, nu se pot realiza prin această metodă.

Instruirea programată asistată de calculator⁵⁴

Calculatorul (asociat cu videotextul și cu videodiscul) este folosit în transmiterea de informații, în punerea de întrebări, rezolvări de exerciții, prezentarea de algoritmi pentru rezolvarea unor probleme-tip, aplicații practice, simularea unor jocuri didactice, organizarea și dirijarea învățării independente pe baza unor programe de învățare etc.

Etapele prin care se trece pentru rezolvarea unor probleme și exerciții cu ajutorul calculatorului pot fi: enunțarea problemei, precizându-se ce se dă și ce se cere; analiza problemei; alegerea unui algoritm pentru rezolvare; alegerea limbajului de programare convenabil; elaborarea algoritmului de rezolvare; scrierea programului în limbajul calculatorului; verificarea și cercetarea programului, după ce au fost afișate erorile constatate; pregătirea datelor ce urmează a fi prelucrate de calculator.

Instruirea programată asistată de calculator presupune pregătirea în prealabil a profesorului și programe alcătuite pe baza unor cerințe didactice, altfel, rezultatele pot fi minime.

10. JOCUL DIDACTIC

Jocul didactic este metoda care constă în a plasa elevii "într-o situație ludică cu caracter de instruire"⁵⁵. Învățarea care implică jocul devine plăcută și atrăgătoare, se face într-o atmosferă de bună dispoziție și destindere.

Există multe tipuri de jocuri folosite în orele de limba română. Ele se clasifică astfel:

- a) după conținutul și obiectivele urmărite — **jocuri de dezvoltare a vorbirii; de creație; de fantezie; de memorie;**
b) după materialul folosit: **jocuri cu materiale; jocuri fără materiale; jocuri orale; jocuri de cuvinte încrucișate** etc.;
c) după procesele psihologice implicate: **jocuri de memorie; jocuri de atenție; jocuri de inteligență** etc.

Indiferent de tipul său, jocul didactic trebuie să îndeplinească anumite cerințe:

- să aibă precizate obiectivele pedagogice;
- să fie rațional integrat în sistemul muncii educative;
- să dozeze gradul de dificultate implicat (în funcție de particularitățile de vîrstă și intelectuale ale elevilor);
- să fie dozate din punct de vedere calitativ.

Prezentăm câteva exemple de jocuri didactice⁵⁶ care se pot folosi la limba română, mai cu seamă la clasa a V-a:

“Săgețile pluralului”

Din dreptul articolului nehotărît **un** pleacă niște săgeți spre substantivele **camionagiu, macaragiu, cazangiu, tinichigiu, barcagiu** etc. Se vor scrie formele pluralului substantivelor masculine de mai sus cerute de articolul nehotărît **niște** (substantive nearticulate, scrise cu 2 de i) și de adjectivul **toți** (substantive articulate, scrise cu 3 de i).

“Labirintul ortografic”

Din dreptul cuvintelor **o, niște, toate**, pornesc câte trei linii (drumuri) spre următoarele cuvinte: **florărie, librărie, farmacie, țesătorie, turnătorie**. Sub fiecare substantiv feminin la numărul singular, se vor scrie formele de plural (nearticulate — scrise cu 2 de i) cerute de **niște**, în legătură cu indicațiile labirintului, și formele de plural articulate cerute de săgețile sau drumurile adjectivului **toate**.

“Călătorie ortografică”

Pe colile de hîrtie care se împart elevilor sînt desenate trei furgonete, fiecare dintre ele avînd de făcut patru drumuri la patru destinații diferite. Furgonetele se disting prin inscripțiile deosebite pe care le poartă: 1 = **o** (articol nehotărît pentru singular feminin), 2 = **niște** (articol nehotărît pentru plural), 3 = **toate** (adjectiv). Destinațiile sînt marcate de câte trei căsuțe, grupate în diverse puncte ale paginii. Denumirea primului destinatîr spre care se îndreaptă furgoneta nr.1 este scrisă în prima căsuță din grup: **brutărie, topitorie, vopsitorie, croitorie**. În final, elevii trebuie să stabilească ceilalți destinatari, în funcție de inscripția existentă pe furgonetă, și să scrie, în fiecare dintre căsuțe, formele corecte ale pluralului substantivelor menționate, prin care sînt identificați destinatarii.

Activitățile ludice cu valențe instructive pot fi extrem de variate. Ele trebuie folosite pentru a dinamiza activitatea de predare-învățare și pot fi îmbinate cu alte metode, în funcție de particularitățile de vîrstă ale elevilor și de tipul de lecție.

NOTE

¹ Cerghit, I., **Metode de învățămînt**, EDP, București, 1976, p. 30.

² Id., **ibid.**, p. 83.

³ Id., **ibid.**, p. 83.

⁴ Cerghit, I., **Reevaluarea metodelor de învățămînt din perspectiva actualelor cerințe de dezvoltare a științei și tehnicii**, în “Revista de pedagogie”, nr. 6/1976, p. 6.

⁵ Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 105.

⁶ Ivănuș, Dumitru, **Metodica predării limbii și literaturii române în școală - Curs pentru studenți și profesori**, Univ. din Craiova, Fac. de Filologie, Craiova, 1988, p. 30.

⁷ Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 106.

⁸ Lăudat, I.D. (coord.), **Metodica predării limbii și literaturii române în școala generală și liceu**, EDP, București, 1973, p. 43.

⁹ Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 31.

¹⁰ Lăudat, I.D. (coord.), **Metodica...**, p. 46.

¹¹ Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 33.

¹² Id., **ibid.**, p. 33.

¹³ Id., **ibid.**, p. 33—34.

¹⁴ Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 111.

¹⁵ Id., **ibid.**, p. 111.

¹⁶ Id., **ibid.**, p. 111.

¹⁷ Din Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 43.

¹⁸ v. Ghinescu, Florente, Cristofor, Eugen, **Metodica predării limbii și literaturii române - curs**, Univ. din București, Fac. de Limba și Literatura română,

1980, p. 65—67; v. Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 43—47.

¹⁹ Beldescu, G., **Ortografia în școală**, EDP, București, 1973, p. 70.

²⁰ Id., **ibid.**, p. 74.

²¹ Am ales numai câteva exemple propuse de Marilena Chiriac și Marin Iancu în **Vocabular. Teorie și teste**, Ed. Recif, București, 1995, p. 171—172.

²² Drăguleț, Marin, **Problematizarea și valoarea ei formativă**, în "Revista de pedagogie", nr. 4/1970, p. 29.

²³ Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 37.

²⁴ Ghinescu, Florente, Cristofor, Eugen, **Metodica...**, p. 70.

²⁵ Okoń, Wincenty, **Învățământul problematizat în școala contemporană**, EDP, București, 1978, p. 29.

²⁶ Idem, p. 50.

²⁷ Idem, **ibidem**, p. 52.

²⁸ v. Ciuchindel, C., **Predarea problematizată a literaturii românești. Aspecte și probleme metodologice**, Univ. București, Fac. de Limba și Literatura română, 1984, p. 6.

²⁹ D'Hainaut, **Programe de învățământ și educație permanentă**, EDP, București, 1981, p. 370.

³⁰ **Idem**, p. 371.

³¹ Găvenea, Alexandru, **Cunoașterea prin descoperire în învățământ**, București, EDP, 1975, p. 67.

³² v. Ciuchindel, C., **Predarea...**, p. 11.

³³ Cerghit, Ioan, **Metode de învățământ**, EDP, București, 1976, p. 109.

³⁴ Idem, **ibidem**.

³⁵ Drăgan, Ion, Ilioane, Cornel, **Modalități de activizare a elevilor la lecțiile de gramatică**, LL 4/1978, p. 598—599.

³⁶ Găvenea, Al., **Cunoașterea prin descoperire în învățământ**, EDP, București, 1975, p. 256—257.

³⁷ Beldescu, G., **Forme de învățare la limba română**, în "Studii de metodică a limbii și literaturii române", EDP, București, 1974, p. 254.

³⁸ Grünberg, C., **Metodica predării filozofiei în liceu**, EDP, București, 1983, p. 49—50.

³⁹ Ciuchindel, C., **Predarea...**, p. 6—12.

⁴⁰ Id., **ibid.**, p. 17.

⁴¹ v. Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 40.

⁴² **Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație**, Editura Academiei, ed. a IV-a, București, 1983, p. 155.

⁴³ Seche, Luiza, **Paronimele**, LLR, 3/1976, p. 16—17.

⁴⁴ Dumitrescu, Ana, **Cîteva observații în legătură cu sinonimia**, LL 4/1976, p. 19.

⁴⁵ Id., **ibid.**, p. 41.

⁴⁶ Cerghit, Ioan, **op. cit.**, p. 110.

⁴⁷ Okoń, Wincenty, **op. cit.**, p. 133.

⁴⁸ Idem, p. 145.

⁴⁹ din Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 111—112.

⁵⁰ Id., **ibid.**, p. 112.

⁵¹ Id., **ibid.**, p. 112.

⁵² din Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 48—50.

⁵³ Rădulescu, Ștefan, **Instrucția programată la limba română**, EDP, București, 1974, apud. Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 50.

⁵⁴ v. Stoica, Marin, **Pedagogie școlară...**, p. 113.

⁵⁵ v. Cerghit, I., **Metode...**, p. 215.

⁵⁶ din Ivănuș, Dumitru, **Metodica...**, p. 51—52.

VI. TIPURI DE LECȚII DE LIMBA ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ

În procesul de învățămînt, lecția este considerată forma de bază pentru dobîndirea, fixarea, sistematizarea și recapitularea cunoștințelor, precum și în formarea și dezvoltarea principiilor și deprinderilor la elevi.

În funcție de obiectivul didactic fundamental urmărit în procesul de predare-învățare-evaluare, pot fi stabilite patru tipuri fundamentale de lecții, structura și variabilele acestora fiind diferite în raport de obiectivul de studiu, de strategiile didactice, de mijloacele de învățămînt, de locul de desfășurare ori de formele de activitate folosite.

Cele patru tipuri fundamentale de lecție¹ sînt:

1. Lecția de transmitere și dobîndire de cunoștințe;
2. Lecția de fixare și de formare a priceperilor și deprinderilor;
3. Lecția de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor;
4. Lecția de verificare și evaluare a cunoștințelor și deprinderilor.

Indiferent de tipul ei, orice lecție cunoaște mai multe etape, momente, pe care pedagogia contemporană le numește **evenimente instrucționale**. Acestea constituie **scenariul didactic** al lecției.

1. EVENIMENTELE INSTRUȚIONALE ALE LECȚIEI

În funcție de activitățile didactice desfășurate (formative, cumulative, evaluative), o lecție va realiza următoarele **evenimente didactice** (sau **instrucționale**):

1. **Organizarea (pregătirea) clasei pentru lecție.**
2. **Captarea atenției** cu ajutorul motivației, la începutul și pe tot parcursul lecției.
3. **Enunțarea subiectului lecției și a obiectivelor** urmărite.
4. **Reactualizarea cunoștințelor și a deprinderilor** însușite anterior, conform obiectivelor stabilite ("verificarea ancorelor").
5. **Prezentarea conținutului și a sarcinilor noi de învățare**, în funcție de obiectivele operaționale.
6. **Dirijarea învățării** cu ajutorul strategiilor didactice, adică realizarea sarcinii I în funcție de obiectivul I, a sarcinii II, în funcție de obiectivul II ș.a.m.d.
7. **Obținerea performanțelor** prin fixarea și aplicarea cunoștințelor.
8. **Asigurarea feed-back-ului** o dată sau de mai multe ori în lecție.
9. **Evaluarea formativă** a cunoștințelor, prin aplicarea testului formativ și comunicarea rezultatelor.
10. **Asigurarea** sau realizarea retenției (a reținerii sau a fixării).
11. **Asigurarea transferului** prin comunicarea temei pentru acasă, cu sarcini îndreptate spre obiectivele actuale, dar și viitoare.

2. LECȚIA DE DOBÎNDIRE DE NOI CUNOȘTINȚE

Această lecție are ca sarcină didactică principală predarea-învățarea sau transmiterea-însușirea unor cunoștințe noi, dar și fixarea acestora.

Lecția de dobîndire de noi cunoștințe se poate prezenta sub diverse forme sau variante²:

- lecția mixtă sau combinată (care cuprinde toate evenimentele didactice menționate mai sus);

- lecția pe baza studiului individual, folosind manualul sau alte surse de informare;
- lecția de elaborare a cunoștințelor prin problematizare și descoperire;
- lecția pe baza muncii în grup;
- lecția pe baza instruirii programate;
- lecția pe baza tehnicilor audiovizuale;
- lecția prelegere;
- lecția introductivă;
- lecția pe baza analizei literare și stilistice etc.

De exemplu, lecția de dobândire a cunoștințelor prin studiu independent îl pune pe elev în situația de a asimila cunoștințe elaborate în manual sau în alte materiale bibliografice. Elevul selectează și își organizează cunoștințele într-un sistem de notițe. La clasele de liceu se pot realiza conspecte privind viața și activitatea unui scriitor, în gimnaziu, la orele de literatură, elevii pot dobândi cunoștințe despre sensul figurat al cuvintelor pe baza muncii cu textul (o poezie sau un fragment de proză) sau în orele de limba română își pot însuși mai bine noțiunile de "rădăcină", "prefix", "sufix", "cuvânt de bază" prin analiza structurii lexicale.

Lecția de dobândire de cunoștințe prin dezbatere se folosește mai ales pentru caracterizarea unui personaj literar sau realizarea unor paralele. Ea presupune stabilirea unor întrebări-problemă pregătite de elevi în urma studierii bibliografiei date de profesor.

Lecția de dobândire de cunoștințe prin descoperire îl pune pe elev în situația de a reface conceptele, regulile sau definițiile.

Profesorul trebuie să știe de ce cunoștințe și tehnici de lucru dispun elevii pentru a-și putea adapta sistemul de predare la nivelurile de capacități ale elevilor.

În ceea ce privește realizarea evenimentelor instructionale ale lecției vom observa:

Captarea atenției este de multe ori neglijată sau rezolvată formal, considerându-se că stabilirea liniștii sau anunțarea subiectului și a obiectivelor lecției sînt de ajuns pentru aceasta. Captarea atenției trebuie să fie realizată prin întrebuintarea unor procedee care să stîrnească interesul elevilor. La literatură, se poate realiza mai ușor. Spre exemplu, la tema **Ciocolii vechi și noi** de Nicolae Filimon, profesorul spune elevilor că valoarea unei literaturi o dă, în primul rînd, romanul: "În istoria literaturii române s-au atins culmi: **Ion**, **Răscoala** etc. Pentru aceasta a fost nevoie de o perioadă de pionierat, marcată de Filimon, Slavici, Zamfirescu. Care a fost rolul lui N. Filimon? Să ne întoarcem... în..."³. La limba română, într-o lecție de sintaxă cu tema "Acordul predicatului cu subiectul" se poate realiza captarea atenției pornind de la proiectarea unui enunț, în care se află un dezacord care să-i "șocheze" pe elevi, precum: "Zilnic colegii mei vine la școală". Sarcina elevilor este de a comenta acest enunț, pregătindu-se astfel pentru anunțarea subiectului lecției.

Enunțarea subiectului și a obiectivelor urmărite este necesară pentru ca elevii să fie conștienți de ceea ce se urmărește în lecție și pentru ca, la evaluarea rezultatelor, să dovedească rezolvarea sarcinilor. Cînd se anunță subiectul, se scrie pe tablă titlul lecției noi. Obiectivele se realizează abia în momentul în care se pune problema aplicării cunoștințelor și integrării acestora în ansamblul deprinderilor.

Reactualizarea celor învățate anterior presupune o revedere a vechilor cunoștințe sau deprinderi necesare pentru însușirea noilor cunoștințe. Se insistă asupra acelor noțiuni care se leagă în mod logic de noile cunoștințe; de aceea, evenimentul este numit și "verificarea «ancorelor»". Elementele noi trebuie să aibă un fundament, constituit din datele deja existente în experiența și conștiința elevilor. Pe acest fundament se continuă construirea noilor date științifice prin extinderea și aprofundarea cunoștințelor.

Prezentarea noului conținut și a sarcinilor de învățare, precum și dirijarea învățării sînt două etape care au loc concomitent și ocupă cea mai mare parte a lecției.

Obținerea performanțelor constituie punctul final la care s-a ajuns prin noul conținut.

Asigurarea feed-back-ului îi arată elevului nivelul la care s-a ajuns și se poate realiza, în aceeași lecție, o dată sau de mai multe ori, fie prin reproducerea cunoștințelor noi, fie printr-o lucrare.

Evaluarea formativă a cunoștințelor prin aplicarea testului formativ este o etapă foarte importantă, întrucît analiza rezultatelor testului permite constatarea nivelului atingerii obiectivelor stabilite la începutul lecției.

Asigurarea retenției și a transferului trebuie să se realizeze prin exerciții variate, prin formularea chiar de către elevi a unor exemple și a unor întrebări. Tema pentru acasă este o formă de fixare independentă; ea nu trebuie să conțină prea multe probleme, ci, mai degrabă, puține și cu un oarecare grad de dificultate, de interpretare sau de reprezentare a unui fapt literar sau de limbă. Prin ea se concretizează obiectivele propuse, realizarea sau nerealizarea acestora. În ceea ce privește timpul afectat efectuării temei acasă, acesta trebuie să fie maximum cît jumătate din timpul afectat în clasă temei date. Deci, dacă lecția a durat o oră, tema nu trebuie să depășească o jumătate de oră în rezolvarea ei.

3. LECȚIA DE FIXARE ȘI DE FORMARE A PRICEPERILOR ȘI DEPRINDERILOR

Este o lecție de aplicații, bazată pe exercițiu, pe munca individuală a elevului. Cunoștințele teoretice însușite anterior se consolidează și devin operante. Profesorul are rolul de a dirija activitatea elevilor. Aceștia pot lucra individual, sau pe grupe. Cînd lucrează aceeași sarcină, dar individual, activitatea este frontală; cînd lucrează cu profesorul, activitatea este colectivă.

În general, rezolvarea exercițiilor are la bază cerințe formulate în obiectivele operaționale stabilite pentru lecția respectivă. "Predarea /învățarea limbii române în învățămîntul gimnazial se întemeiază pe **modelul comunicativ/funcțional**, adaptat particularităților de vîrstă ale elevilor. La sfîrșitul acestui ciclu, fiecare elev ar urma să folosească optim cunoștințele sale lingvistice, deprinderile de comunicare și reprezentările culturale asimilate, care să-i permită să înțeleagă și să se facă înțeles în cadrul diverselor situații de comunicare scrisă și orală"⁴. Competențele de limbaj presupun folosirea corectă a limbii române literare, elaborarea diverselor tipuri de compuneri, receptarea, înțelegerea și comunicarea semnificațiilor unui text studiat, capacități de selecție valorică a operei literare, decodarea textelor și interpretarea lor din perspectivă sociologică, filozofică, psihologică, lingvistică ș.a.m.d.

Structura lecțiilor de fixare și de formare de priceperi și deprinderi este următoarea: conversația pregătitoare — care presupune pregătirea clasei pentru lecție —, verificarea temei efectuate acasă, anunțarea subiectului și a obiectivelor noii lecții, reactualizarea cunoștințelor pe care se vor sprijini exercițiile; se face apoi un instructaj asupra tehnicii de lucru, explicîndu-se și demonstrîndu-se modul de lucru; urmează activitatea independentă a elevilor sub îndrumarea profesorului, concluziile acestuia privind modul cum au lucrat elevii și, dacă este cazul, se fixează verbal tehnica de lucru prin repetare și transfer la altă lucrare⁵. Lecția se poate desfășura în clasă, în cabinetul de specialitate pentru literatură, cînd elevii au de efectuat compuneri pe o temă dată, paralele literare, compuneri libere, exerciții stilistice etc.

În general, exercițiul de analiză gramaticală, lexicală, fonetică etc. se realizează de către elevi, profesorului revenindu-i rolul de a urmări modul de efectuare, de a dirija demersurile analitice, operațiile de transfer de cunoștințe ș.a.m.d. Cele mai multe exerciții se află în manuale, dar, în afara acestora,

profesorul își poate stabili seturi de exerciții cu alte cerințe decât cele formulate în manual; **fișe de exerciții de dezvoltare** pentru elevii cu aptitudini speciale și performanțe deosebite, depășind astfel cerințele programei; **fișe de exerciții de recuperare** pentru elevii rămași în urmă la învățătură, acestea conținând materia care constituie baza pentru înțelegerea noțiunilor din capitolele care urmează să fie predate (numite și **fișe de completare a cunoștințelor** sau **fișe de omogenizare**); **fișe de exerciții de consolidare**, în care sînt cuprinse părți din materia de predat, în forme accesibile elevilor, și care au ca scop fixarea, verificarea cunoștințelor, formarea și dezvoltarea deprinderilor etc., putînd fi folosite în orice moment al lecției sau ca temă pentru acasă.

Sistemul de lucru cu fișe de diverse tipuri prezintă avantaje, întrucît oferă posibilitatea de a trata diferențiat elevii, fiecare avînd de rezolvat sarcini după capacitățile intelectuale, în ritmul lor de lucru; în același timp permite elevilor rezolvarea rapidă a sarcinilor, nemaifiind nevoie ca aceștia să-și copieze textele și sarcinile de lucru, cheltuind un timp din lecție.

Lecția de fixare și formare de priceperi și deprinderi se poate prezenta și sub formă de dialog-dezbateri, mai ales la literatura română. Elevii primesc cu două-trei zile înainte un set de întrebări-problemă sau un plan de studiu privind cunoștințele pe care le-au dobîndit. După desfășurarea dialogului sau concomitent cu acesta, profesorul poate alcătui pe tablă scheme sau tabele, stabilind concluzii și dînd tema pentru acasă.

4. LECȚIA DE RECAPITULARE ȘI SISTEMATIZARE

Caracterul formativ al învățămîntului la disciplina limba și literatura română se realizează numai prin cunoștințe sistematice, bine consolidate. Recapitularea și sistematizarea cunoștințelor se fac pentru a reține materia studiată, pentru a asigura transferul și pentru a elimina lipsurile. Ele presupun "regruparea cunoștințelor în jurul unei idei fundamentale și stabilirea de noi relații între cunoștințe"⁶.

Recapitularea și sistematizarea cunoștințelor sînt necesare la anumite intervale de timp. De regulă, după șapte - opt lecții, la elevi intervine uitarea și procesul de însușire a cunoștințelor trebuie luat aproape de la început. Cel mai avantajos este ca recapitularea să se facă la sfîrșit de capitol sau după un grup de cîteva lecții (numărul variază în funcție de nivelul clasei), la sfîrșit de trimestru sau de an școlar. Cunoștințele sînt consolidate și organizate în corelație, angajîndu-i pe elevi la o nouă specializare. De aceea, recapitularea nu înseamnă o simplă trecere în revistă a cunoștințelor în ordinea învățată, ci presupune o sinteză a temelor și a problemelor cu implicații în găsirea altor criterii de sistematizare și aplicare creativă. O repetare echivalentă cu reluarea în aceeași ordine, fără elementul de noutate care să trezească interesul, nu ar fi eficientă, întrucît i-ar plictisi pe elevi.

Lecțiile de recapitulare și sistematizare presupun două etape: prima constă în fixarea problemelor de recapitulat, a temei sau temelor, a sistemului de exerciții, a materialului didactic, a bibliografiei etc.; a doua constă în desfășurarea propriu-zisă a lecției sub diferite forme: **dezbateri după un plan** — după ce planul a fost scris pe tablă —, fiecare punct al său este completat cu elementele esențiale, apoi se spun concluziile și se dau sarcinile diferențiate de învățare pentru acasă; **rezolvări de exerciții** — elevii desfășoară o muncă independentă sau pot să facă schimb de idei între ei, eventual să se corecteze reciproc, după care profesorul apreciază rezultatele muncii independente, corectînd erorile, se trag concluzii și se precizează tema pentru acasă; **recapitulare cu ajutorul fișelor** — după conversația introductivă, elevii completează fișele, rezolvînd teme scurte și exerciții, răspunsuri la întrebări etc.

O altă modalitate este **lecția de sinteză** — în care profesorul expune,

întocmește și scrie pe tablă schema ideilor, angajându-i pe elevi în diverse activități independente: completarea unor scheme, grafice, caracterizări etc. sau prezentarea unui referat întocmit de elevi și apoi munca independentă.

Temele repetării se aleg în funcție de anul de studiu sau de lipsurile elevilor. Accentul trebuie pus pe problemele și elementele esențiale, nu pe toate cunoștințele însușite anterior.

5. LECȚIA DE VERIFICARE ȘI EVALUARE A CUNOȘTINȚELOR ȘI A DEPRINDERILOR

Această lecție urmează, de cele mai multe ori, după lecția de recapitulare și sistematizare și are ca sarcină principală verificarea și aprecierea cunoștințelor elevilor prin prisma obiectivelor operaționale fixate anterior. Se verifică și se apreciază îndeplinirea obiectivelor formative, adică a modului în care elevul poate opera cu aceste cunoștințe.

Prin control, profesorul verifică în ce măsură elevii și-au însușit cunoștințele, și-au format deprinderile, ce lipsuri au sau ce greșeli comit. În același timp își dă seama ce măsuri metodice trebuie să ia, cum să-și îmbunătățească procedeele de lucru cu elevii. Elevul este stimulat, întrucât conștiința succesului sau a lipsurilor îl pun în măsură să acționeze favorabil în pregătirea ulterioară pentru lecție. Știind că este controlat, elevul își formează deprinderea de a munci regulat, în ritm egal, nu în salturi sau cu pauze, de a avea o atitudine justă față de muncă în general.

Între modalitățile utilizate astăzi în verificarea și evaluarea cunoștințelor se folosesc: **verificarea curentă**⁷ orală și scrisă — în lecțiile de dobândire de cunoștințe la început sau în timpul comunicării propriu-zise, când noțiunile se cer raportate la cunoștințe care condiționează chiar înțelegerea lor ori în toate celelalte tipuri de lecții; **verificarea periodică** orală și scrisă. Lecția de verificare periodică este asemănătoare în privința cerințelor cu lecțiile de repetare periodică, controlul trebuind să se îmbine cu recapitularea cunoștințelor. Verificarea periodică scrisă o constituie lucrările de control, date în fiecare trimestru, lucrările scrise, date după încheierea unui capitol, testele.

Subiectele lucrărilor scrise⁸ trebuie să aibă caracter generalizator, să-i ofere elevului posibilitatea să restructureze cunoștințele, să le folosească în rezolvarea problemelor. După corectarea lucrărilor scrise, profesorul trebuie să facă analiza acestora în ora următoare: să prezinte elevilor elementele deficitare, greșelile tip sau ocazionale, să formuleze soluțiile răspunsurilor corecte, recomandări pentru viitor etc.

Foarte des se folosesc testele cu itemi de diferite tipuri⁹:

— deschiși, formulați prin propoziții lacunare (itemi de completare), solicitând răspunsuri scurte, completări de cuvinte, definiții;

— închiși, care îi solicită pe elevi prin întrebări:

a) cu răspuns corect-greșit (se oferă doar două răspunsuri posibile, elevul avînd de ales unul);

b) de selecție sau de alegere multiplă (întrebări la care răspunsul corect, mai ales prin subliniere, prin încercuire, prin tăiere etc., se găsește printre multe răspunsuri greșite);

c) de potrivire sau de asociație (întrebări care solicită stabilirea unor corespondențe între elementele de conținut).

Itemii închiși evidențiază cunoștințele căpătate de elevi pe o anumită perioadă.

Testele presupun o pregătire specială. Ele vizează inteligența, aptitudinile sau performanțele elevilor. Ultimele măsoară gradul de realizare a obiectivelor imediate sau îndepărtate și conțin volumul informațiilor necesare pentru evaluarea activității elevului și deci a profesorului. În funcție de momentul în care se aplică, testele pot fi inițiale, de progres sau formative și finale. Timpul

În care se administrează proba trebuie să fie același pentru toți elevii. Elevii trebuie să cunoască numărul de puncte acordat fiecărui item, astfel încât aprecierea probelor să fie în concordanță cu nota acordată de profesor după corectare.

În general, puține lecții de limba sau de literatura română sînt de un anume tip pur. Cînd se urmărește realizarea mai multor sarcini didactice, se efectuează o lecție mixtă, care cuprinde elemente combinate din cîte două sau chiar trei tipuri. Pentru diversele tipuri de lecții v. și cap. PROIECTE DIDACTICE.

Prezentăm, în continuare, rolul și importanța diferitelor compartimente sau nivele ale limbii, precum și diverse tipuri de realizare a orelor de literatură.

6. FONETICA

În cadrul predării limbii române la clasele gimnaziale studiul foneticii contribuie la înțelegerea fenomenelor gramaticale și la însușirea unei exprimări orale și scrise.

Elevii își însușesc normele pronunțării literare, își dau mai bine seama de legătura dintre rostire și scriere.

Cunoștințele dobîndite de elevi cu prilejul studierii foneticii (prevăzute în actuala **Programă de limba și literatura română pentru gimnaziu**, doar cu 4 ore la începutul clasei a V-a!) trebuie completate cu o serie de deprinderi ortoepice și ortografice. Regulile ortografice învățate trebuie să fie aplicate conștient de către elevi în scriere.

O temeinică însușire a foneticii îi ajută pe elevi la învățarea limbilor străine (folosirea unor noțiuni de terminologie fonetică, înțelegerea modului de pronunțare corectă a cuvintelor, deprinderea de a folosi dicționarul etc.).

Noțiunile de **sunet** și **literă** sînt cunoscute de elevi din ciclul primar. Profesorul trebuie să insiste asupra corespondenței dintre litere și sunete — prin diverse exerciții ortografice, cu mult mai multe decît prevede manualul. În analiza **vocalelor** și a **consoanelor**, chiar dacă nu cunosc terminologia caracteristică sunetelor, denumirea lor în funcție de locul de articulare, modul de articulare etc., elevii trebuie să știe că la pronunțarea vocalelor, aerului expirat nu i se opune nici un obstacol, pe cînd la pronunțarea consoanelor, obstacolul poate fi format fie de buze (ca în cazul lui [m], [p], [b]), fie de dinți ([d], [t]), fie de limbă și palat ([k], [g]) etc.

Noțiunile de **semivocală**, **diftong**, **triftong**, **hiat** îi ajută pe elevi să înțeleagă mai bine **silaba**, componența ei, regulile **despărțirii în silabe**, folosirea **cratimei** ș.a.m.d. La predarea diftongilor și a triftongilor se atrage atenția că aceștia pot exista într-un cuvînt sau se pot realiza prin alcătuirea a două cuvinte, ca în cazul cuvintelor scrise cu cratimă — precum [ia] și [i-a] (dat) ș.a.

O problemă mai puțin dezbătută pe care o implică studiul foneticii este aceea a formării deprinderilor ortoepice la elevi. Pentru aceasta e necesar să se dea atenție conținutului vorbirii și aplicării normelor limbii literare. Concret, acestea se pot realiza prin citire expresivă, corectare sistematică și continuă a greșelilor de exprimare. Vorbirea profesorului trebuie să fie un model sau un exemplu pentru elevi.

Cum foneticii îi este acordat un număr redus de ore, cunoștințele acestui nivel al limbii pot fi verificate și exersate în cadrul altor ore de limba română cînd se studiază ortografia.

7. VOCABULARUL

În gimnaziu, vocabularul este prevăzut în programă cu 19 ore la clasa a V-a — elevii își însușesc noțiunile elementare de **cuvînt**, **rădăcină**, **radical**, **sufix**, **prefix**, **cuvînt de bază**, **cuvînt derivat**, **cuvînt compus**, **structura cuvîntului**, **sinonimia**; la clasa a VI-a se actualizează prin exerciții cunoștințele

asimilate în clasa a V-a, sfera cunoștințelor extinzându-se prin noțiunile de **regionalism, arhaism, antonime**, ca și prin exerciții de folosire a diferitelor tipuri de **dicționare**. La clasa a VII-a se prevede recapitularea cunoștințelor însușite în clasele anterioare, adăugându-se noțiunile de **omonime, paronime, polisemantism, neologisme**, pentru ca la clasa a VIII-a elevii să cunoască **originea limbii române, caracterul ei latin**, noțiunile de **vocabular fundamental, masa vocabularului, sensul propriu și figurat, sensul de bază și secundar** al cuvintelor, ca și **pleonasmul, argoul și jargonul**.

Din prezentarea aceasta reiese caracterul gradat al cunoștințelor, studierea lor în sistem concentric în conformitate cu particularitățile de vîrstă ale elevilor. Vocabularul se exersează, de altfel, prin toate lecțiile de limba și literatura română.

Cunoștințele privitoare la structura cuvintelor îi ajută pe elevi să înțeleagă categoriile gramaticale (genuri, moduri, timpuri), desinențe etc., să observe relația dintre cuvinte — în sensul că pornind de la un cuvînt, pot forma alte cuvinte cu sens asemănător în cadrul aceleiași părți de vorbire sau trecînd la altă parte de vorbire.

La clasa a V-a elevii trebuie să-și însușească corect noțiunile de rădăcină și cuvînt de bază, derivate cu sufixe și prefixe, familie lexicală. Cele mai dese greșeli în formarea familiei lexicale a unui cuvînt sînt cele prin care se asociază cuvinte ca formate de la aceeași rădăcină, dar care nu au între ele nici o legătură din punct de vedere semantic.

Derivarea cu sufixe și prefixe trebuie să fie un mijloc de îmbogățire a vocabularului, sufixele și prefixele fiind și o modalitate de asigurare a valorii stilistice a cuvintelor.

Compunerea trebuie înțeleasă ca avînd un rol important în flexiune și ortografie.

Însușirea și folosirea corectă a cuvintelor — cu toate sensurile lor — constituie un obiectiv general al limbii române și un sprijin real pentru înțelegerea textului literar. De aceea, semantica își realizează scopul atît prin orele speciale de lexic, cît și prin cele de literatură și se verifică prin competențele de limbaj ale elevilor.

8. MORFOSINTAXA

Gramatica sau morfosintaxa ocupă cel mai mare spațiu în cadrul orelor de limba română, dat fiind rolul acesteia de a contribui la formarea și dezvoltarea gîndirii logice, de a oferi suficiente posibilități de exersare a capacităților de limbaj — prin diverse forme ale cuvintelor și prin relațiile care se stabilesc între ele.

Prin morfologie — părțile de vorbire flexibile: **substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul** și **verbul** sau neflexibile: **adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția**, precum și categoriile gramaticale: **gen, număr, caz, determinare, persoană, mod, timp, dialeză, comparație** — elevii intră în contact cu bogăția și sensul formelor existente în limba română, își însușesc regulile flexiunii cuvintelor, formele gramaticale corecte, variantele, formele populare etc.

Dincolo de dificultățile și greșelile aferente părților de vorbire — precum sînt formele incorecte de plural la substantive, folosirea greșită a pronumelui relativ sau a articolului posesiv etc. —, profesorul trebuie să urmărească, pe lîngă aspectele teoretice, mai ales latura practică a morfosintaxei, valorificarea cunoștințelor pe care elevii și le-au însușit în comunicarea orală și scrisă, în diferite stiluri funcționale, în explicarea ortografiei ori a raporturilor cu celelalte compartimente ale limbii.

Sintaxa propoziției și a frazei este cea prin care se verifică exactitatea și expresivitatea în limbajul oral sau scris. Elevii își însușesc categoriile sintactice:

unități sintactice, funcții și relații sintactice, ca și mijloacele de realizare a acestora: acord, topică, joncțiune, juxtapunere etc., dar trebuie să-și formeze deprinderea de a le și respecta în vorbirea curentă, de a le folosi în diferite situații.

Toate aceste compartimente ale limbii — fonetica, lexicul, morfosintaxa — trebuie să asigure prin studiul lor exprimarea corectă și fluentă, capacitatea elevilor de a dialoga cu ușurință, de a folosi cuvintele cu sensurile adecvate, dezvoltarea unei motivații sau atitudini în urma receptării limbii literare în vorbire sau în scris.

9. ORTOGRAFIA, ORTOEPIA ȘI PUNCTUAȚIA

Ortografia, ortoepia și punctuația se studiază paralel cu fonetica, lexicul și gramatica, mai precis, în cadrul acestora, întrucât predarea ortografiei se bazează pe fonetică și morfologie, punctuația nu se poate însuși fără sprijinul sintaxe.

În urma absolvirii ciclului gimnazial, elevii trebuie să aibă formate deprinderile ortografice și de punctuație, să poată explica scrierea cuvintelor pe baza structurii lor ori în funcție de particularitățile fonetice, morfologice etc. După însușirea oricărei reguli ortografice, aceasta trebuie să fie aplicată și, prin folosire, să devină deprindere. Scrisul, la rândul său, implică cerințe de ordin științific — să fie conform normelor literare — și estetic — să fie lizibil, frumos. Greșelile ortografice, ortoepice sau de punctuație (în special cratima și virgula) trebuie să fie semnalate și îndreptate în orice moment apar, indiferent de tipul lecției ori de evenimentul instrucțional, și acest fapt de limbă ar trebui să preocupe pe toți profesorii, nu numai pe cei de limba română. Numai astfel s-ar putea asigura formarea deprinderilor de scriere și de rostire corectă, fapt care încă nu este suficient rezolvat în școală.

10. COMENTARIUL LITERAR

Comentariul literar constituie modalitatea de bază în studierea literaturii române. Opera literară este privită ca un sistem ce se raportează la diverse straturi, la subsisteme ce compun o unitate, ca expresie a realului concretizat în semne estetice. Valențele ei se dezvoltă doar în relația cu cititorul, care, în măsura tehnicilor de receptare pe care le posedă, pătrunde în semnificațiile ei.

Privită ca un sistem alcătuit din mai multe straturi, opera literară a constituit obiectul cercetării multor teoreticieni ai literaturii. Wellek și Warren¹⁰ stabilesc trei straturi ce compun sistemul operei:

- 1) stratul sonor;
- 2) stratul unităților semantice (fiecare cuvânt își are sensul său, se combină, în cadrul contextului, în unități, sintagme, propoziții);
- 3) stratul obiectelor reprezentate (lumea scriitorului, personajele, cadrul acțiunii etc.).

Pornind de la acestea, se poate opera analitic pe următoarele straturi¹¹:

- a) stratul sonor (frecvența și distribuția sunetelor, organizarea metrică a versurilor);
- b) stratul gramatical (cuvintele din punct de vedere morfologic și sintactic);
- c) stratul lexical și semantic (sensurile proprii și figurate ale cuvintelor, frecvența arhaismelor, neologismelor etc., efectele lor artistice);
- d) sistemul de imagini (procedeele figurative, procedeele narative sau descriptive, tipologia personajelor);
- e) raportul operă-realtate (mesajul operei care vehiculează concepțiile scriitorului, semnificația contemporană a operei).

Comentariul literar din perspectivă structurală, sociologică, psihologică, stilistică etc. își găsește aplicare în critica literară, în cadrul "analizei literare specializate". Ca modalitate specifică receptării literaturii în școală, el preia din critica literară acele mijloace care facilitează înarmarea elevilor cu criterii ferme de interpretare și apreciere. Scopul lui este formarea unui cititor pasionat și avizat, capabil să discearnă valorile spirituale, să cunoască tehnicile compoziționale și de expresie ale operei literare, să-și asume ideile ca pe niște obiective operaționale în educația estetică și moral-cetățenească. În abordarea textului literar trebuie să se țină seama de câteva principii¹²:

- să se analizeze simultan conținutul și forma;
- operația de analiză să fie urmată de cea de sinteză;
- să se aibă în vedere interferența dintre curente, genuri și specii;
- accentul să fie pus pe valoarea estetică a operei;
- comentariul literar se face pe baza dialogului viu dintre profesor și elevi.

În realizarea sa, comentariul literar presupune studiul contextului (cadru social istoric în care a fost creată opera; curentul literar sau mișcarea de idei în care se scrie) și studiul propriu-zis¹³ al operei concretizată în:

- contactul direct cu opera prin lectură;
- analiza componentelor operei literare (compoziție, conținut de idei, sentimente, acțiuni, fapte, personaje, moduri de expunere, elemente de limbă și stil, ritmul și metrica versului etc.);

● explicația operei din perspectivă istorică, sociologică, psihologică prin prezentarea mesajului transmis de scriitor, prin concepția și atitudinea scriitorului față de cele relatate în operă;

● fixarea locului operei, integrarea ei într-un sistem de valori estetice, sociale, naționale și universale.

Procedarea analitică deprinsă în învățământul gimnazial se extinde în învățământul liceal, prin operații logice inductive și deductive, elevii ajungând la abstractizare și conceptualizare și trecând la procesul de conștientizare a cunoștințelor dobândite.

11. PREZENTAREA UNUI SCRIITOR

Lecțiile de prezentare a unui scriitor presupun "contemporaneizarea unei opere"¹⁴, aducerea ei în câmpul de interes al tinerilor cititori, în mod selectiv, atât din punct de vedere estetic, cât și general-cultural.

Predarea-învățarea presupune o "ordonare a cunoștințelor fundamentale"¹⁵ privind:

viața	● ambianța socială ● mediul familial ● data nașterii ● copilăria ● studiile ● influențele unor scriitori ● debutul ● activitatea propriu-zisă, literară și extraliterară ● perioada maturității, ca om și ca artist ● ultimii ani din viață

opera	● particularitățile operei

- tematica
- monografii, studii critice despre autor
- originalitatea, modernitatea operei (locul ocupat de scriitor în literatura română și, evident, în cea universală)

12. CONCEPTE OPERAȚIONALE DE TEORIE A LITERATURII ȘI STILISTICĂ

Conceptele operaționale¹⁸ sînt noțiunile fundamentale utilizate frecvent în realizarea comentariului literar ori a analizei literare, în ideea receptării conștiente a operei literare. Limbajul specific literaturii include concepte operaționale precum:

opera literară

- temă
- idee
- motiv
- subiect

categorii estetice

figuri de stil

elemente de prozodie

genuri literare

specii literare

Scopul cunoașterii acestor noțiuni de teorie literară este formarea priceperilor și a deprinderilor de a interpreta un text literar. Ordinea predării și învățării este aceea de la general la particular, de la problemele de conținut la cele de formă, de la opera privită ca întreg la elementele ei componente.

13. COMPUNERILE ȘCOLARE

Compunerile reprezintă un aspect al muncii independente a elevilor și totodată o formă a exercițiului literar, un procedeu de formare a deprinderilor de exprimare corectă și frumoasă a elevilor. Prin ele se dezvoltă spiritul de observație, gîndirea, sensibilitatea și imaginația creatoare a elevilor, precum și capacitatea de exprimare orală și scrisă a acestora.

Compunerile după texte literare se prezintă sub mai multe forme: **reproducerea** orală sau scrisă a textului (de obicei narativ sau descriptiv), **rezumatul**, **transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă** (parțială sau completă), **recenzia**, **referatul**, **paralela**, **sinteza** etc.

Cele cvasilibere sînt: **compunerile după ilustrații cu destinație specială** (tip **cererea**, **scrisoarea**, **articolul** etc.) sau **compuneri libere, creatoare**, în care se lasă libere imaginația și talentul literar al elevilor.

În atenția profesorului trebuie să stea organizarea și pregătirea pentru ora de compunere, respectarea etapelor elaborării unei compuneri, discutarea acesteia sub diverse aspecte (grafic, estetic etc.)

14. LECTURA SUPLIMENTARĂ

Organizată și îndrumată cu pricepere, lectura suplimentară individuală creează elevilor interesul, obișnuința și pasiunea pentru literatură.

Profesorul poate lăsa o oarecare libertate în alegerea scriitorilor și operelor literare, potrivit preferințelor și necesităților lor spirituale. Ceea ce interesează este gradul în care, prin cartea citită, elevii și-au dezvoltat simțul și gustul estetic, nu cantitatea sau volumul apreciabil al lecturii personale, ci calitatea

asimilației, modul în care se răsfrîng cele citite asupra conștiinței și comportamentului elevilor.

Lectura suplimentară trebuie verificată și dirijată periodic de profesor, cantitatea trebuie corelată cu calitatea, așa încît să nu se ajungă la supraîncărcarea elevilor, dar nici la un mijloc facil de distracție, la superficialitate. Profesorul trebuie să observe atitudinea elevului față de literatura citită și implicit influențele educative și instructive ale acesteia asupra lui.

NOTE

¹ Stoica, Marin, **Caiet de practică pedagogică**, Univ. din Craiova, 1988, p. 14.

² Id., **ibid.**, p. 15.

³ Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 232.

⁴ MÎ, **Limba română — Curriculum școlar...**, p. 8.

⁵ v. Stoica, Marin, **Caiet de practică pedagogică...**, p. 29.

⁶ Id., **ibid.**, p. 29.

⁷ v. Ghinescu, Florente, Stoica, Eugen, **Metodica...**, p. 105—106.

⁸ v. Stoica, Dumitru, Stoica, Marin, **Psihopedagogie...**, p. 155.

⁹ v. De Landsheere, G., **Educarea continuă a elevilor și examenele**, EDP, București, 1975.

¹⁰ Welles și Warren, **Teoria literaturii**, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967, p. 202.

¹¹ Parfene, C., **Literatura în școală**, București, EDP, 1977, p. 72.

¹² Itu, Iustina, **Funcția formativă a orelor de literatură**, EDP, București, 1981, p. 64.

¹³ Id., **ibid.**, p. 64—65.

¹⁴ v. Neșțian, Valeriu C., **Metodica predării textului literar în liceu**, EDP, București, 1982, p. 36.

¹⁵ Bărboi, Constanța, **Metodica...**, p. 163.

¹⁶ Id., **ibid.**, p. 163.

VII. ACTIVITĂȚI ÎN AFARA CLASEI

Prin activitățile în afara clasei¹, profesorii de limba și literatura română realizează o formă de muncă diferențiată, atât cu elevii dotați, cât și cu cei rămași în urmă la învățătură. Aceste activități nu sînt destinate numai celor două categorii de elevi situate la extremă, ci pentru orice elev care dorește să participe la una din formele sub care se prezintă activitatea extrașcolară: cercuri, societăți literare, reviste școlare, excursii literare etc. Toate acestea se constituie ca forme moderne de instrucție și educație, rolul lor fiind acela de a contribui la descoperirea și stimularea talentelor și aptitudinilor elevilor, la cultivarea interesului pentru literatură și artă, la dezvoltarea deprinderilor de a elabora creații originale. Elevii au prilejul de a-și consolida cunoștințele dobîndite prin orele de limba și literatura română în clasă, de a-și forma priceperi de muncă independentă și concret lucrativă, de a-și cultiva gustul pentru artă și frumos.

Cercurile științifice ale elevilor sînt organizate pe clasă, pe clase paralele sau pe școală. Ele se desfășoară în colectiv, în funcție de interesele și preocupările elevilor. De organizarea, conducerea și activitatea cercurilor răspunde catedra sau comisia de limba și literatura română din școală. Cercurile sînt conduse de profesor, iar elevii participanți își aleg un birou de conducere care convoacă membrii, ține evidența ședințelor și a participanților, procură materialele necesare etc.

În prima ședință a cercului se comunică scopul și conținutul activității cercului, planul tematic și planul de muncă în care sînt incluse formule de activitate cerute de elevi. Acestea pot fi:

- ședințe de lucru cu referate pe probleme de literatură, comentarii de texte etc.;
- medalionul literar;
- serata literară;
- șezătoarea literară;
- simpozionul;
- seara muzical-literară;
- procesul literar;
- concursul literar;
- vizita sau excursia literară.

Referatul reprezintă o materializare a muncii în cercul literar. El poate fi anticipat de recenzia unei opere literare și urmat de dezbatere în ideea de a ușura înțelegerea subiectului abordat și de a contribui la formarea deprinderilor critice ale elevilor.

Medalionul literar și **serata literară** sînt reuniuni cu caracter literar, în care elevii au ocazia să cunoască mai bine viața și opera unor poeți, scriitori, să recite versuri sau să interpreteze scurte fragmente de proză.

Șezătoarea literară aduce în plus, față de acestea, momente muzicale: cîntece, dansuri, cuplete satirice etc.

Concursurile literare sînt activități deosebit de atractive și stimulatoare pentru elevi, întrucît aceștia își pun în valoare cunoștințele, priceperile și deprinderile de interpretare sau analiză literară, fiind un câștig deosebit și pentru elevii care participă efectiv sau asistă la aceste concursuri.

Vizitele, drumețiile sau excursiile literare fixate din timp în localități cu case memoriale, muzee literare se pot organiza la sfîrșit de săptămînă, de

trimestru sau de an școlar. Elevii pot urmări exponate, iau contact direct cu măturii ale vieții scriitorilor.

Cercul de folclor va include cercetarea, studierea și valorificarea creației populare de către marii scriitori: culegerea de creații populare, vizite la muzee de artă populară, concursuri pe teme de folclor sau studierea noțiunilor teoretice precum teme și motive, specificul creației literare.

Cercul de creație sau cenaclul literar urmărește să dezvolte aptitudinile și talentul literar al elevilor, să-i inițieze în tainele muncii de creație. Activitatea în cenaclu vizează depistarea talentelor, însușirea tehnicilor literare, pătrunderea actului de creație, dirijarea diferențiată a elevilor talentați. Profesorul conducător al cenaclului trebuie să fie el însuși pasionat de literatură, să dinamizeze energiile elevilor, să le întrețină permanent viu interesul pentru creație, să le ofere elevilor ocazia de a găsi căi originale de exprimare. Ședințele cenaclului vor cuprinde acțiuni care vizează însușirea unor noțiuni de teorie literară, analiza unor creații valoroase ale marilor noștri scriitori, îndrumări referitoare la procesul de elaborare a unei opere literare, lectura și analiza în colectiv a creațiilor originale ale elevilor, întâlniri cu scriitorii, editarea unei reviste etc.

Cercul dramatic este o modalitate de educare a viitorului spectator avizat care va ști să analizeze un spectacol vizionat la teatru, la televiziune etc. Unele cercuri de teatru se axează pe pregătirea recitalurilor de poezie, a montajelor literare, a spectacolelor de teatru etc. Elevii au posibilitatea studierii în aprofundime a operei scriitorilor, să cunoască fenomenul artistic teatral. Modalitățile de lucru trebuie să fie dintre cele mai variate, spre a duce la receptarea și însușirea creatoare a literaturii. Alte cercuri sînt de dramaturgie creatoare — teatru creat de elevi valorificînd aspecte din viața și munca lor.

Societățile științifice ale elevilor sînt reuniuni de cercuri pe obiecte de studiu și organizează anual sesiuni științifice de prezentare a lucrărilor membrilor sub îndrumarea profesorilor.

Alte forme de realizare a activităților în afara clasei la limba și literatura română sînt **revistele școlare**, în care sînt prezentate diverse aspecte ale exprimării elevilor, creații literare.

Pentru elevii rămași în urmă la învățătură, profesorul poate organiza **consultații și meditații**. Scopul acestora este de a-i ajuta pe elevi să înțeleagă mai bine cunoștințele predate la clasă, să muncească independent, să ajungă, prin munca suplimentară, să realizeze obiectivele specifice și generale prevăzute în programă. La început, elevul va fi învățat cum "să învețe" și apoi va executa sub îndrumarea și controlul permanent al profesorului studiul unor noțiuni teoretice sau aplicații practice. Tema dată diferențiat va fi controlată zilnic de profesor.

În concluzie, toate aceste activități în afara clasei trebuie pregătite cu aceeași seriozitate și cu același simț de răspundere ca activitatea pentru lecție. Prin aceste activități, profesorul de limba și literatura română demonstrează, o dată în plus, că este o personalitate distinctă a școlii.

Prin activitățile extradidactice în procesul instructiv-educativ, elevii desfășoară o muncă în grup, factor deosebit de important care contribuie la cultivarea capacităților creatoare: elevii învață să-și controleze argumentarea, intră în acțiuni competitive; astfel își formulează mai limpede ideile, convingerile, făcîndu-se înțeleși de alții și dezvoltîndu-și inteligența prin multiple operații.

NOTE

¹ v. Bărboi, Constanța (coord.), **Metodica...**, p. 373—387 și Neșțian, Valeriu C., **Metodica...**, p. 143—157.

VIII. CABINETUL METODIC DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Realizarea sarcinilor studierii limbii și literaturii române presupune, pe lângă stabilirea obiectivelor, optimizarea conținutului, a metodelor de învățămînt, și existența unei săli specializate, a unui cabinet, care să asigure un mediu educativ prielnic dezvoltării capacităților intelectuale, afective și voliționale ale elevilor.

Importanța cabinetului pentru însușirea conținutului științific al limbii române constă în aceea că el permite și impune schimbarea opticii asupra organizării procesului de învățămînt, în sensul accentuării dezvoltării spiritului de observație, a siguranței, independenței și creativității. El oferă cadrul propice transformării elevului din obiect al educației în subiect al acesteia, prin faptul că organizarea și dotarea lui permite participarea elevilor la desfășurarea activității didactice, deci la propria lor formare.

Cabinetul de limba și literatura română este o sală care funcționează într-o școală pentru studiul limbii și literaturii române. De multe ori însă, acest spațiu este amplificat, cuprinzînd mai multe săli de învățămînt, organizate și destinate învățării limbii și literaturii române. Acest spațiu ar cuprinde:

- biblioteca

- cabinetul de literatura română — fiecare împărțit în **sala propriu-zisă** (unde se desfășoară activitățile) și o **sală anexă** (de documentare);

- cabinetul de limba română în care se păstrează planificările calendaristice, planificarea temelor de cercetare, planurile catedrei, graficul de folosire a cabinetului etc.

La unele licee de specialitate (de exemplu, Școlile Normale) se pot organiza și alte săli specializate:

- pentru dezvoltarea vorbirii la clasele I—IV;

- pentru învățarea gramaticii;

- pentru activități metodice — învățători și educatoare.

La **dotarea cabinetului** de limba și literatura română trebuie să se țină seama de următoarele criterii:

1. Criteriul funcțional care prevede asigurarea cu:

- mobilierul modular;

- fișiere — alfabetic și tematic;

- biblioteci cu corpuri diferite;

- aparatură: a) de redare vizuală (cineproiector); diaproiector, aspectomat pentru proiectarea diapozitivelor, a diafilmelor, a unor lucrări și scheme etc., epiproiector cu ecran și folii transparente; b) de redare audiovizuală (cineproiector și telereceptor): monitor TV pentru montaje audiovizuale, emisiuni TV și aparat de proiecție film-sonor;

2. Criteriul documentar, care prevede asigurarea cu:

- colecții de texte, de ziare, de reviste, de timbre păstrate în dosare speciale care se completează mereu;

- biblioteci care să cuprindă, într-un număr mare de exemplare, toate operele care se studiază în ciclul respectiv, eventual manuale școlare, programe școlare, dicționare, îndreptare etc. Operele literare vor cuprinde literatură română, literatură universală, literatură pentru copii, literatură metodică și pedagogică, precum și literatură critică și de istorie literară.

Profesorul trebuie să urmărească mișcarea cărților și modul de informare: prin completarea fișei cu date privind autorul, titlul, editura, locul, anul, scurt rezumat cu ideile fundamentale, citate;

3. Criteriul instrumental (al mijloacelor audiovizuale) care prevede asigurarea cu:

- gazeta de perete a cerului de creație etc.;
- panouri pentru afișarea teoriei sistematizate;
- mape tematice cu teorie și exerciții pe autori, curente, reviste, compuneri, stilurile funcționale etc.;
- mapa elevului (cu scheme, planuri, elemente operaționale);
- folii cu teme de literatură populară, elemente ale stilurilor funcționale, direcții de dezvoltare a prozei, a poeziei, a gramaticii, despre Școala Ardeleană etc.;
- planșe pe ani de studiu cu probleme de: fonetică, vocabular, structura morfosintactică, ortografie și punctuație; curente literare, periodizarea literaturii, categorii estetice, teoria literaturii;
- portrete, fotografii;
- casete, benzi magnetice, discuri cu voci ale scriitorilor, fragmente literare în lectura autorilor sau a actorilor, texte muzicale ilustrative;
- diapozitive: imagini din locurile nașterii, ale copilăriei scriitorilor, aspecte din opere, din natură etc.
- albume, hărți literare, filme didactice;
- algoritmi de analiză sau de compoziție: morfologică, sintactică, lexicală, pentru caracterizarea personajelor etc.;
- modele gramaticale, stilistice, ortografice;
- seturi de teste de evaluare continuă — formativă sau sumativă;
- seturi de fișe de exerciții de aplicare, de recuperare, de dezvoltare, de creativitate;
- seturi de obiective operaționale pe lecții, pe capitole, pe teme mari;
- seturi de probleme, îndreptări-problemă, situații-problemă;
- criterii de evaluare;
- bibliografii;
- structuri pentru lucrări științifico-metodice pentru gradul I;
- teme de perfecționare sau de cercetare;
- teme pentru activitatea de performanță a elevilor.

4. Criteriul atitudinii metodice, realizat prin:

- aspectul sistematic, accesibil, ordonat tematic, cronologic și metodic;
- raportarea conținutului la obiectivele generale și specifice ale limbii și literaturii române;
- corelarea obiectivelor cu conținutul și cu elementele de evaluare;
- urmărirea obiectivelor specifice perfecționării treptate: de la clasele primare — gimnaziale — liceale.

5. Criteriul estetic, realizat prin:

- culoare — agreabilă; crem, cu un coeficient optim de reflecție a luminii;
- fonoabsorbție satisfăcătoare — lipsa de perturbații;
- aranjarea ordonată, simplă, echilibrată-simetrică;
- neaglomerarea cu tot felul de tablouri care nu sunt necesare în acel moment sau nu se studiază niciodată.

Se recomandă profesorilor de limba și literatura română să nu transforme cabinetul într-o expoziție: materialele vizuale să fie organizate pe probleme care să respecte cronologia etc. Abundența mijloacelor de învățămînt folosite la lecție duce la obosirea elevilor, la pasivitatea acestora. Este necesară o judicioasă selecție și combinare a acestora, în așa fel, încît utilizarea lor să ducă la adîncirea fenomenului literar sau lingvistic.

Pe lîngă dotarea primită prin inspectoratele școlare, o cale importantă pentru completarea mijloacelor de învățămînt necesare predării limbii române o constituie **autodotarea**, realizată în fiecare școală de către profesori în colaborare cu elevii. Analizînd materialele existente în raport cu cerințele

programei, profesorul poate realiza, cu discernământ, pentru fiecare lecție, mijloacele de învățământ care să contribuie la creșterea randamentului școlar în învățarea limbii și literaturii române.

Pentru realizarea acestora, profesorul trebuie să țină seama de următoarele:

— să aibă o evidență pe capitole și lecții a tuturor mijloacelor de învățământ, produse de OCMI și existente în școală pentru a nu confecționa decât ceea ce lipsește;

— să elaboreze tipuri simple de mijloace care duc la adâncirea înțelegerii problemelor;

— să nu realizeze mijloace care, într-o formă sau alta, repetă mijlocul deja existent (de exemplu, dacă are un dispozitiv despre..., nu va mai confecționa dispozitive sau planșe cu aceeași temă), chiar și din manuale;

— să țină seama de realizarea mijloacelor, de modul în care vrea să le folosească (în activitatea frontală — cu dimensiuni, culori și adnotări adecvate pentru a fi observate ușor de toți elevii);

— pentru activitatea în grup sau individuală — dimensiunile vor fi corespunzătoare acestei forme de învățământ.

Cabinetul de limba și literatura română se folosește pentru desfășurarea **lecțiilor**, dar și pentru **alte forme de activități**:

a) organizarea:

— audițiilor radio etc., magnetofon, casetofon, pick-up;

— proiecțiilor de filme mute sau sonore, de televiziune;

— recitalurilor de poezie, a repetițiilor formațiilor artistice din școală;

— a studiului individual;

b) pregătirea diferențiată prin consultații și meditații;

c) cercuri de elevi, cenacluri literare cu exerciții creative privind capacitatea de metaforizare și transpoziție;

d) dezvoltarea interesului pentru cercetare prin alcătuirea materialelor pentru sesiuni de referate și comunicări;

e) pregătirea șezătorilor, a concursurilor etc.

Lecțiile desfășurate aici obligă profesorul la folosirea metodelor active pentru participarea efectivă a elevilor la lecție:

— cu ajutorul tehnicilor audiovizuale;

— prin învățarea prin problematizare și descoperire;

— prin activitatea cu manualul, cu opera literară;

— prin activitatea de interpretare a unor texte;

— prin activitatea de dezvoltare a creativității etc.

Dotat cu mijloacele de învățământ specifice limbii române și asigurând condiții de manipulare a tehnicilor moderne, cabinetul de limba și literatura română oferă posibilitatea integrării adecvate a acestora în desfășurarea procesului de învățământ și, totodată, verificarea eficienței măsurilor didactice aplicate.

De ce este necesar cabinetul sau sala specializată?

Nu se pot dobîndi cunoștințe clare și precise despre realitate, decât dacă se pornește de la contactul nemijlocit cu realitatea însăși, deci cu obiectele și fenomenele, căci cuvintele nu sînt suficiente pentru a desprinde notele particulare și generale ale acestora, multitudinea formelor și a culorilor. Pentru că numeroase obiecte și fenomene nu pot fi aduse în clasă, se recurge la substitute ale realității: modele, hărți, planșe, tablouri, ilustrații, atlase, diapozitive, filme, discuri, benzi magnetice etc.

Mijloacele audiovizuale răspund unor necesități de a conecta școala la cuceririle civilizației contemporane și de a îmbunătăți predarea-învățarea pentru a nu se mai limita la calea vorbită și scrisă. Prin modul cum sînt folosite, mijloacele audiovizuale devin instrumente de instrucție și educație, de formare umană. Mijloacele audiovizuale contribuie la sporirea eficienței numai dacă utilizarea lor este subordonată obiectivelor și conținuturilor, precum și sistemului de metode și procedee didactice și dacă sînt corect integrate în structura acesteia.

Cu toate avantajele, mijloacele audiovizuale rămîn mijloace auxiliare în munca profesorului. Ele sînt prețioase prin valențele lor, dar nu se pot substitui niciodată de metode și procedee didactice. Tocmai din această cauză și considerînd că textul literar oferă suficiente valențe conotative, unii profesori se opun, mai mult sau mai puțin, utilizării mijloacelor audiovizuale și, implicit, cabinetului de literatură.

Mijloacele audiovizuale, ca elemente intermediare în fluxul comunicării, pot fi integrate în economia lecției atît la începutul lecției sau al ciclului de lecții — reprezentînd o motivație pentru studiu —, cît și pe parcursul lecției — constituind elementul de bază pentru comunicare sau analiză — ori spre sfîrșitul lecției (sau la lecția finală) — avînd sarcina de concluzionare și rezumare a ideilor.

De asemenea, durata integrării nu trebuie prelungită nerațional, ceea ce conduce la pasivizare.

Proiectarea didactică inițială va ține seama de contribuția mijloacelor de învățămînt și a metodelor la elucidarea unor probleme formulate. Dialogul euristic va activa clasa în timpul transmiterii mesajului audiovizual: profesorul va orienta, antrena, preciza și organiza materialul informativ transmis, astfel încît aceste mesaje vor fi completate, înregistrate, adîncite în continuare prin investigarea operei literare, a textului.

În concluzie, într-un astfel de cabinet, profesorul poate pregăti în mai bune condiții diversele forme de activitate școlară, stimulează, organizează și orientează cunoașterea, oferind posibilitatea unei tehnici de acțiune și de învățare.

Lecțiile își schimbă structura, întrucît elevii sînt "antrenați permanent în descoperirea noului, fixarea se face în această nemijlocită activitate cognitivă, pe întreaga ei durată, iar verificarea acționează ca un feed-back permanent, împletindu-se cu celelalte procese"¹.

În cabinetul de literatură sînt create cele mai bune condiții pentru desfășurarea unei activități instructiv-educative variate, de la cunoașterea biografiei scriitorului, analiza literară a operei, pînă la lucrări de sinteză; cabinetul este locul "unde elevii-membri ai cercului literar își desfășoară activitatea. Cabinetul favorizează introducerea în lecțiile de literatură a modalităților metodologice moderne, pentru satisfacerea, la un înalt nivel, a laturii formative a procesului didactic"².

NOTE

¹ Lăudat, I.D. (coord.), **Metodica predării limbii și literaturii române**, București, EDP, 1973, p. 318-320.

² Id., *ibid.*, p. 322.

Obiectul — Limba română
 Subiectul — Părțile de vorbire neflexibile
 Clasa — a IX-a
 Data —

Profesor

OBIECTIVE OPERAȚIONALE COGNITIVE	AFFECTIVE	MIJLOACE DE INVĂȚĂMÎNT	RESURSE CONȚINUT	ELEVI	STRATEGII FOCALIZATE ASUPRA OBIECTIVELOR	EVALUARE FORMATIVĂ
1	2	3	4	5	6	7
Oo ₁ . Să definească, să clasifice, să recunoască și să analizeze părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția	Oa ₁ . Să fie dispus să-și amintească noțiunile teoretice și să le aplice în analiză	Retroproiector pentru folii Proiector pentru fișe Planșe, panouri Algoritmi	CO ₁ . Adverbul, prepoziția, conj., interj.: — definiție — clasificare — caracteristici	Colectiv omogen	SO ₁ . Definiții și clasificări, recunoașteri, exemplificații și analiza părților de vorbire neflexibile	IO ₁
Oo ₂ . Să distingă, să compare și să motiveze schimbarea valorii morfologice a cuvintelor: A — adjectiv-adverb B — adv. (loc. adv.) - prep. (loc. prep.) G Ac C — subst. - adv. de timp D — subst. - adv. de mod E — prep. (loc. prep.) - loc. conj. F — pron. int. - rel-adv. G — numeral - adv.	Oa ₂ . Să recepteze noua informație primită	Mașină Fișe de lucru proiectate sau date fiecărui elev, dicționare, manuale îndrumătoare pentru morfologie	CO ₂ . Schimbarea valorii morfologice: A — adj. - adverb B — adv. (loc. adv.) - prep. - loc. prep. C — subst. - adv. t. D — subst. - adv. m. E — prep. c. (loc. prep.) - loc. conj. F — pron. rel-int-adv G — numeral-adverb	—	SO ₂ . Distingeți, comparați, motivați schimbarea valorii morfologice a cuvintelor subliniate	IO ₂
Oo ₃ . Să analizeze morfosintactic situațiile anterioare în contexte date	Oa ₃ . Să interiorizeze informația	Îndrumătoare Dicționare	CO ₃ . Se propun contexte pentru analiză	—	SO ₃ . Analizați morfosintactic situațiile anterioare în contextele date	IO ₃
Oo ₄ . Să construiască enunțuri ilustrative pentru situațiile anterioare, aplicând condițiile morfosintactice și lexicale (semantice) stabilite	Oa ₄ . Să aplice creator informația teoretică	Dicționare, Îndrumătoare	CO ₄	Colectiv omogen	SO ₄ . Construiți enunțuri ilustrative pentru situațiile anterioare, aplicând condițiile morfosintactice și lexicale date	IO ₄

"SCENARIUL " DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚII

EVENTIMENTUL INSTRUCTIIONAL	ACTIVITATEA DE ÎNVĂȚARE	DURATA
Captarea atenției		
Enunțul obiectivelor		
Actualizarea celor învățate anterior	Oo ₁	
Prezentarea noului conținut și a sarcinilor de învățare	Oo ₂	
Dirijarea învățării și obținerea de performanțe	Oo ₃	
Evaluarea performanței	Oo ₄	
Asigurarea retenției și a transferului	Tema pentru acasă	

ANEXA I

ITEMII EVALUĂRII FORMATIVE

stabiliți în funcție de obiectivele cognitive și de conținutul învățării

IO₁ — **Evaluarea predicativă.** Reactualizarea cunoștințelor din clasa a VII-a.

Amintiți-vă! Definiți, clasificați, caracterizați, exemplificați și recunoașteți părțile de vorbire neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția.

IO₂ — În enunțurile următoare, distingeți, comparați și motivați conversiunea sau schimbarea valorii morfologice a cuvintelor subliniate:A. Ion scrie frumos. Ion are un scris frumos.Copilul doarme lin. Copilul are un somn lin.B. Privesc înainte. Privesc înaintea mașinii. Sosesc înainte de a pleca tu.C. Noaptea senină coboară peste sat. Noaptea se întâmplă multe.În acest an, primăvara a sosit mai devreme. Pomii înfloresc primăvara.D. Dormea cu capul pe un buștean. Dormea buștean.Ea are o furcă. S-au certat furcă.E. Am întârziat din cauza vântului. Am întârziat din cauză că era vînt.Am ajuns înainte de a sosi el. Am ajuns înainte să sosească el.A plecat o dată cu venirea zorilor. A plecat o dată ce au venit zorile.F. Ce citești? Ce-mi pasă de tine?Știe ce face. Merge ce merge.G. El stă în banca întîi. Întîi citește, apoi scrie.**Evaluarea performanței**IO₄ a) Construiți enunțuri în care cuvîntul **de** să aibă următoarele valori morfologice:

— prepoziție

— conj. subord. - condiț.;
- finală;
- concesivă;
- consec.

— interjecție

— pronume relativ

b) Introduceți în contexte cuvintele următoare și motivați scrierea împreună sau separată prin valorile morfologice:

*încît — în cît; decît; odată; întruna; demult; devreme; altădată.***Asigurarea retenției și a transferului. Tema:**

a) Alcătuiți enunțuri în care să folosiți cuvintele:

cauză, pricină, loc, urmă, timp, vreme în construcții morfosintactice în care să aibă valorile următoare: substantiv, locuțiune adverbială, locuțiune prepozițională, locuțiune conjuncțională.b) Propuneți exerciții și modalități de explicare a ortografiei grupurilor de cuvinte de tipul: *încît — în cît, decît — de cît* etc. la copiii de clasele primare (intonația, sinonimia, asocierile semantice și sintactice etc.)**MIJLOACE DE ÎNVĂȚĂMÎNT**

1. Aparatură de redare vizuală:

— retroproiector pentru folii

— diascol

— proiector pentru diapozitive, pentru fișe

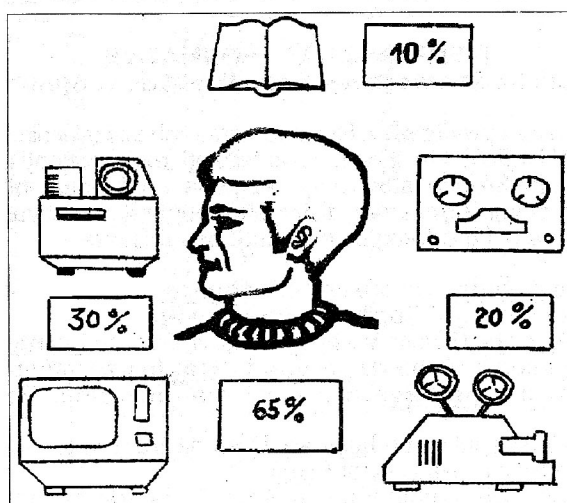
2. Materiale lucrate din dotarea cabinetului

— fișe de lucru din mape, folii, planșe, panourile din afișajul cabinetului

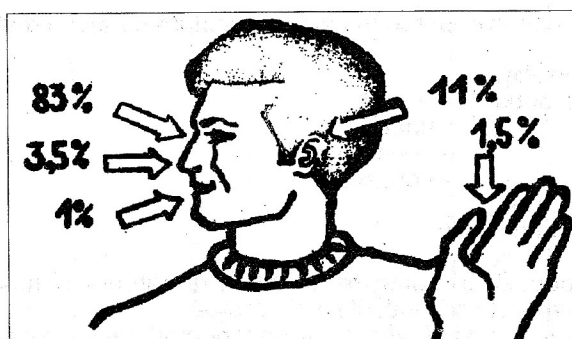
— îndrumătoare pentru morfologie/ algoritmi

3. Materiale tipărite și multiplicat

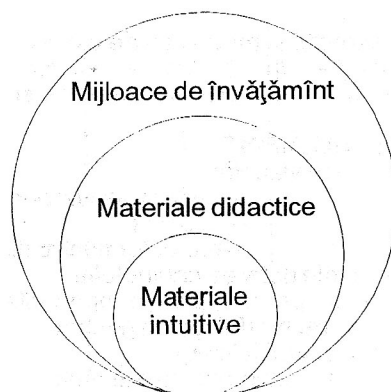
— dicționare, manuale, culegeri, caiete metodice.

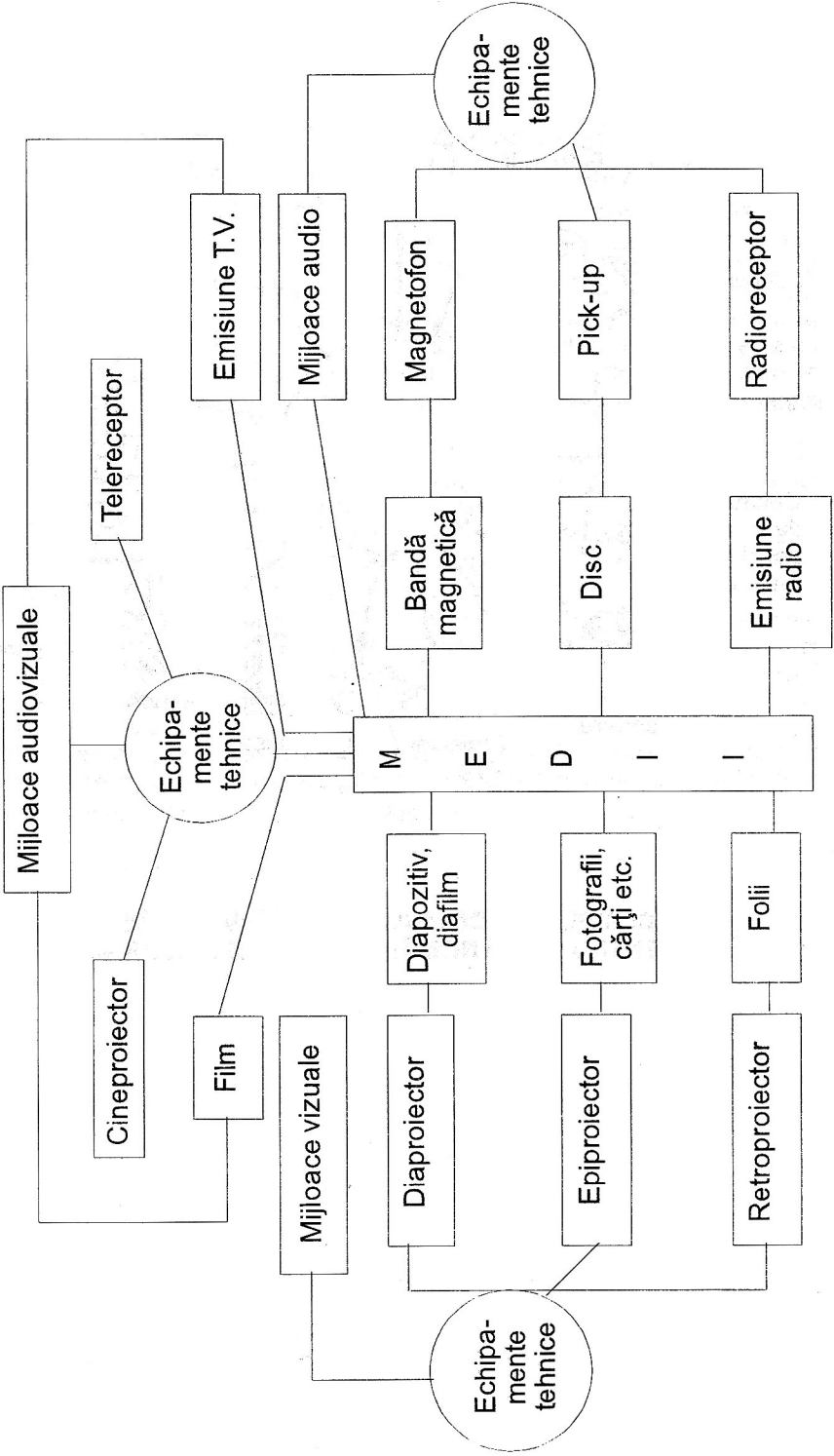

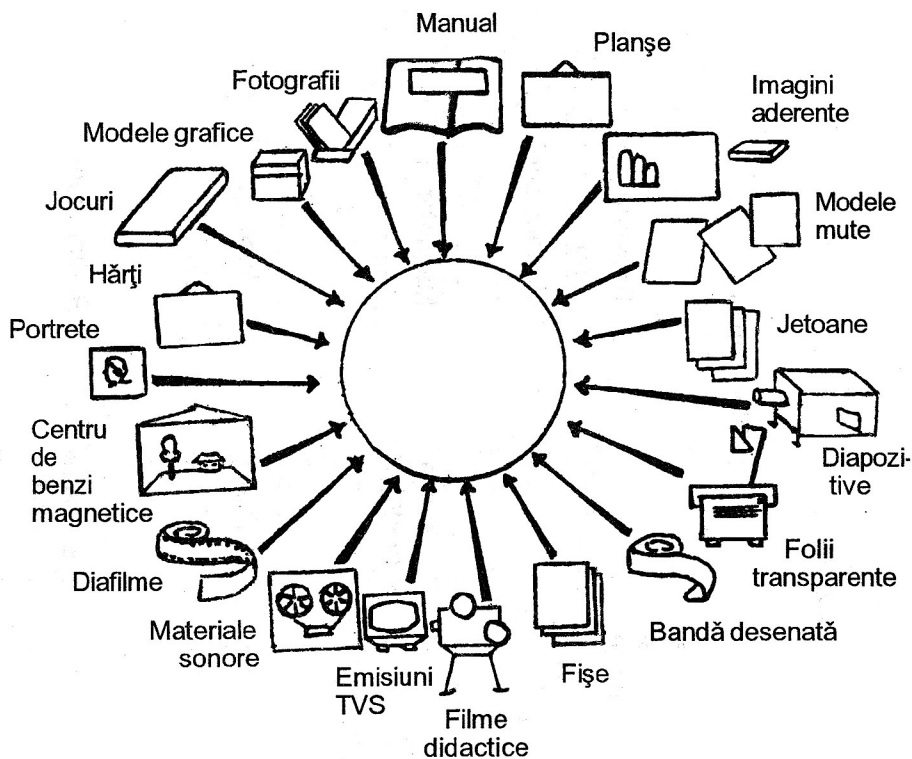
REȚINEREA INFORMAȚIEI PRIMITĂ DE CĂTRE OM PRIN DIFERIȚI ANALIZATORI

CANTITATEA DE INFORMAȚII PRIMITĂ DE OM PRIN DIFERIȚI ANALIZATORI

**COMPLEXUL DE MIJLOACE DE ÎNVĂȚĂMÎNT
PENTRU LIMBA ROMÂNĂ ȘI LIMBILE MODERNE**

IX. COMISIA METODICĂ A PROFESORILOR DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Activitatea didactică a profesorului nu se rezumă numai la procesul de predare și educare a elevilor. Alături de ceilalți colegi de specialitate, profesorii se reunesc în colectivul de catedră, în scopul de a fi mereu la curent cu progresele înregistrate în specialitate și în pedagogie. Colectivele de catedră sînt în permanentă legătură cu comisia metodică a școlii și urmăresc împreună găsirea de noi soluții pentru realizarea unui învățămînt nou, formativ-informativ, organizează interasistențe, schimburi de experiență, sprijină cadrele didactice în vederea înființării și folosirii cabinetelor de specialitate.

Problemele muncii comisiei metodice de specialitate variază în funcție de nevoile reale și concrete ale școlii, de condițiile de desfășurare a procesului de învățămînt, de particularitățile psihologice ale elevilor etc.

Cercurile pedagogice și consfăturile cadrelor didactice permit dezbaterrea celor mai importante probleme ale metodicii disciplinei de studiu respective. Ele se organizează pe cicluri de învățămînt.

Cadrele didactice cu preocupări deosebite de ordin științific, atît pe linie metodică, cît și de specialitate, activează în cadrul cercurilor științifice — cum sînt "Societatea de științe filologice", care editează și revista "Limba și literatură", sau pot publica articole, recenzii etc. în revistele "Limba română", "Limba și literatura română", ca și în diverse alte publicații.

În felul acesta profesorul de limba și literatura română este mereu la curent cu problemele metodologice și de specialitate, putînd contribui efectiv și eficient la dezvoltarea învățămîntului.

X. PROIECTE DIDACTICE

Prezentăm câteva proiecte didactice care se pot realiza în cadrul fiecărui tip de lecție (unele întocmite de profesori, altele de studenți sau oferite ca model în unele metodici de predare a limbii române) în dorința de a sprijini pe viitorii profesori în munca la clasă, de a le sugera modalități diferite de prezentare și realizare a conținuturilor și a sarcinilor didactice.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Cuvîntul. Familia de cuvinte

Tipul lecției: Însușire de cunoștințe

Obiective operaționale	cognitive	O₁ — să cunoască importanța limbii în evoluția unei societăți, a vocabularului în actul comunicării O₂ — să însușească cunoștințele despre noțiunile de "cuvînt" și de "familie lexicală" O₃ — să recunoască și să grupeze cuvintele în familii O₄ — să alcătuiască familii lexicale de la un cuvînt de bază O₅ — să-și îmbogățească vocabularul, să-și perfecționeze deprinderile de scriere și de exprimare orală
	afective	O₆ — să manifeste interes pentru cunoașterea limbii române O₇ — să remarce expresivitatea, muzicalitatea și bogăția limbii, să fie mîndri că o vorbesc

Metode: Conversația, explicația, brainstormingul, lucrul pe grupe, problematizarea, descoperirea.

Mijloace de învățămînt: Fișa de lucru pe grupe de elevi.

Material bibliografic: A. Dumitru, V. Teodorescu, **Limba română** — manual, clasa a V-a, București, 1993.

T. Hristea, **Sinteze de limba română**, Editura Albatros, București, 1984.

I. Cerghit, **Perfecționarea lecției în școala modernă**, București, 1983.

Limba și literatura română, nr. 3/1983.

Scenariul didactic

Nr. crt.	Evenimentele lecției	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
1.	Organizarea clasei și captarea atenției	Înainte de începerea activității, profesorul va scrie pe tablă câteva versuri din poezia lui M. Eminescu Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie... — Ce sentimente nutrește marele nostru poet, M. Eminescu, pentru țara sa? — Cum sugerează poetul gândurile și sentimentele sale? Ca și Eminescu, și noi ne iubim țara, neamul și simțim nevoia să ne exprimăm gândurile și sentimentele, chiar dacă nu putem prin versuri, o facem prin cuvinte obișnuite.	M. Eminescu își iubește țara, este mîndru de neamul românesc, de trecutul lui glorios, dorindu-i "la trecutu-i mare, mare viitor". Poetul își exprimă gândurile și sentimentele prin versuri.
2.	Verificarea temei	Gîndurile, sentimentele, experiența de viață — toate se transmit prin cuvinte. De aceea e bine să cunoaștem cît mai multe cuvinte, să ne exprimăm clar, corect și frumos. Privitor la cuvintele și la necesitatea de a ne îmbogăți exprimarea, ați pregătit propoziții cu expresiile: "în puterea nopții", "a se duce ca din pușcă", "a o duce greu", "a intra în vorbă". Profesorul va aprecia corectitudinea și expresivitatea exemplor și va corecta, prin sondaj, temele elevilor.	Elevii vor citi propoziții în care au introdus expresiile cerute
3.	Enunțarea scopului și a obiectivelor	Astăzi ne îmbogățim cunoștințele despre limbă cu noțiuni noi: cuvînt, cuvînt de bază, familie lexicală, radical. În plus, vom recunoaște cuvintele unei familii lexicale. Am spus că oamenii comunică prin cuvinte. Cuvîntul elev este alcătuit din sunete, pe care le reproducem în scris prin litere. Spuneți aceste sunete/litere. Sunetele care alcătuiesc un cuvînt reprezintă forma (învelișul sonor). Cînd rostim un cuvînt ne	Elevii vor rosti un cuvînt care va fi scris pe tablă. Exemplu: "elev".

gîndim imediat la ceva.

Exemplu : "elev". La ce vă gîndiți cînd roștiți cuvîntul "elev"?

Deci, un cuvînt are o formă și unul sau mai multe înțelesuri (sensuri). Dați exemple de trei cuvinte cărora să le precizăm forma și sensul.

Limba română are multe cuvinte (peste 120000). Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă formează vocabularul (lexicul) acelei limbi. Știți cum se numesc lucrările de specialitate în care sînt adunate și scrise alfabetic cuvintele (precizîndu-le sensurile)? Dacă nu știți un cuvînt, unde căutați sensul lui?

Într-adevăr, există multe tipuri de dicționare, unele, făcute special pentru voi (dicționare școlare), și este obligatoriu ca fiecare să avem măcar un dicționar de limba română. Acum scrieți în caiete următoarele cuvinte: a învăța, învățare, învățat, neînvățat, învățător, învățămînt, învățăcel, învățătură, învățăminte. Profesorul scrie pe tablă aceste cuvinte.

— Ce observați la aceste cuvinte din punctul de vedere al formei și al conținutului (sensului)?

Cuvintele despre care discutăm sînt înrudite ca sens. Ele alcătuiesc o familie lexicală (familie — pentru că sînt înrudite; lexicală — pentru că e vorba de lexic).

În concluzie, să observăm că aceste cuvinte au un element comun în formelor — segmentul "învăț" (fragmentul). Acest element comun tuturor cuvintelor unei familii lexicale se numește **radical** sau **rădăcină**.

Cuvintele de la care se formează familiile lexicale se numesc **cuvinte de bază**. Uneori radicalul coincide cu cuvîntul de bază. Exemplu: *copil-copilaș, copilandru, copiliță*.

Formați familia lexicală de la cuvîntul de bază "casa" și observați cuvîntul de bază, comparați cu radicalul.

Coincid sau nu?

Uneori în interiorul radicalului în aceeași familie lexicală se produc niște modificări de sunete despre care vom învăța mai tîrziu. Exemplu: *fraged-frăgezime, floare-floricică*. Se dă gruparea următoare de cu-

(elev)

Persoană tînră care învață într-o școală.

Elevii vor scrie pe tablă trei cuvinte, se va preciza învelișul sonor și sensurile fiecăruia. Elevii vor nota în caiete definiția vocabularului.

Aceste lucrări unde sînt explicate cuvintele se numesc *dicționare*.

Elevii vor scrie pe caiete cuvintele.

Aceste cuvinte au forme asemănătoare și înțelesuri înrudite (toate presupun acțiunea de "a învăța". Elevii notează definiția familiei lexicale — totalitatea cuvintelor înrudite ca formă și ca sens, formate de la același cuvînt, formează o familie lexicală.

Elevii vor scrie pe caiete definiția radicalului. Elevii vor observa că radicalul acestei familii lexicale este identic cu cuvîntul de bază ("copil").

Elevii scriu pe caiete familia lexicală a cuvîntului "casă" și vor remarca radicalul "cas-" diferit de cuvîntul de bază.

		vinte: <i>veste</i>, (a) <i>vesti</i>, <i>vestire</i>, <i>vestit</i>, a <i>investi</i>, <i>investire</i>. Care din aceste cuvinte seamănătoare ca formă alcătuiesc o familie lexicală și de ce? În interiorul unei familii lexicale pot apărea cuvinte care s-au obținut prin transformări succesive. Exemplu: îmbunătățire cuvînt de bază (Se va scrie cuvîntul pe tablă.)	<i>casă-căsuță</i>, <i>căscioară</i>, <i>căsciore</i>, <i>căsoale</i>. Întrebarea se adresează elevilor buni, în măsură să cunoască sensul cuvintelor din grupare. Cuvintele care intră în aceeași familie lexicală sînt: <i>veste</i>, <i>avesti</i>, <i>vestit</i>, <i>prevestitor</i>, <i>prevestire</i>. Celelalte două cuvinte nu se aseamănă ca sens cu restul: "a <i>investi</i>" — a cheltui o sumă de bani; "a <i>vesti</i>" - a anunța, a aduce o veste.
4.	Fixarea cunoștințelor	Profesorul numește trei grupe de elevi, după criteriul capacităților intelectuale. Se vor rezolva exerciții pe fișe de lucru. (Timp de lucru — 10 min.)	Grupa I, cu elevi dotați, va rezolva următorul subiect: "Se dă cuvîntul de bază "mîna". Alcătuiți familia lexicală a acestui cuvînt, astfel încît să aveți cel puțin două verbe ("a mînuî", "a înmîna", "a mîna"), două adjective ("mînuît", "îndemînatic") și două substantive ("mînuță", "mînuțică"). Formulați propoziții dezvoltate în care să folosiți verbele obținute. Grupa a II-a va rezolva următorul subiect: — Grupați pe familii lexicale cuvintele: (a) <i>fugi</i>, <i>fugar</i>, <i>fulger</i>, <i>fugărire</i>, <i>fulgerător</i>, (a) <i>fugări</i>, (a) <i>fulgera</i>, <i>fugit</i>, <i>fulgerat</i>. Grupa a III-a va rezolva următorul subiect: Alcătuiți familia lexicală a cuvîntului "carte" (obligatoriu 5 cuvinte). "carte" — <i>cărticea</i>, <i>cărtică</i>, <i>cărțoi</i>, <i>cărțuie</i>, <i>cărturar</i>.
5.	Tema pentru acasă	Profesorul va analiza fișele de lucru, concluzionînd în legătură cu participarea elevilor la lecție	Primele două grupe vor stabili radicalul și vor alcătui propoziții

		și cu greșelile remarcate în lucrări. Alcătuiți familia lexicală a cuvintelor: "școală", "pământ", "suflet".	cu patru cuvinte nou formate.
6.	Aprecieri asupra participării elevilor la lecție.	Profesorul va stimula elevii prin note corespunzătoare gradului de participare la lecție, insistând asupra aspectelor pozitive și explicând clar, pe înțelesul elevilor, dacă aceștia au comis greșeli, în ce constau ele.	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Subiectul: Sensul propriu, sensul secundar și sensul figurat.

Tipul de lecție: Formarea priceperilor și deprinderilor.

Scopul: Dezvoltarea capacității elevilor de a înțelege sensul cuvântului în context; de a observa multiplele sensuri ale cuvântului într-un text literar;

— Îmbogățirea cunoștințelor elevilor cu noțiuni teoretice despre diversele sensuri ale cuvintelor și despre importanța acestor sensuri în exprimarea valorilor stilistice;

— Dezvoltarea gustului pentru frumos, pentru relevarea valorii stilistice dintr-o operă și formarea capacității elevilor pentru folosirea acestor valori în lucrări personale;

— Cultivarea sentimentului de prețuire a limbii populare și literare.

Obiectivele operaționale: Toți elevii vor fi capabili:

O₁ — să înțeleagă sensul cuvintelor în context;

O₂ — să descopere sensul de bază, sensul secundar și sensul figurat;

O₃ — să comenteze diversele sensuri dintr-un text popular sau cult;

O₄ — să alcătuiască scurte texte în care să folosească aceste sensuri;

O₅ — să alcătuiască compuneri tip descriere, narațiune sau dialog în care să aplice cunoștințele învățate despre vocabular.

Strategia didactică — algoritmică.

Metode și procedee — exercițiul, conversația, problematizarea, comparația, explicația, lectura.

Mijloace de învățămînt — set de fișe cu texte diverse; mape ale elevilor cu texte din lectura suplimentară, tabla, creta colorată.

Forme de organizare — activitate frontală, activitate la tablă, activitate pe grupe, activitate intelectuală.

Bibliografie:

Constanța Bărboi, **Metodica predării limbii române în liceu**, EDP, București, 1983.

Vasile Șerban, **Cultivarea limbii române în liceu**, EDP, București, 1983.

Scenariul didactic

Evenimentele instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
Captarea atenției	Profesorul cere elevilor să explice proverbul: "Ziua bună se cunoaște de dimineață" și să comenteze sensul adjectivului "bună". Li se cer alte construcții cu acest cuvânt.	Elevii descoperă sensul cuvântului "bună" în text și dau exemple cu același cuvânt în alte construcții.
Enunțarea scopului și obiectivelor operaționale. Dirijarea formării priceperii și deprinderilor	Profesorul anunță subiectul și informează elevii despre scopul lecției respective și obiectivele operaționale ce vor fi urmărite pe parcurs. Scrie pe tablă titlul. Profesorul scrie pe tablă textul: "Pe luciul apei, pe care pluteau gîze felurite, săgetau din cînd în cînd rîndunele, brăzdînd un val fin, abia o părere". "Lișița... săpa undele și-și duse la fund vrăjmașa de moarte". (Taine de M. Sadoveanu) Profesorul cere elevilor să observe și să comenteze cuvintele: "săgetau", "brăzdînd", "săpa" și "fin". Se solicită să dea exemple cu sensurile cuvintelor pe care le cunosc ei și să compare cu textul dat. În continuare profesorul cere elevilor să urmărească cuvîntul "umăr" din următoarea construcție: a) "La pămînt mai că ajunge la ei păr de aur moale Care-i cade peste brațe, peste umerele goale". (Călin de M. Eminescu) b) Pe umerii obrazilor i se prelingeau boabe mari de lacrimi. c) "Pe ai țării umeri dalbi" (Iarna de V. Alecsandri) Profesorul enunță cu ajutorul elevilor definițiile celor trei sensuri ale unor cuvinte: a) Cînd un cuvînt (expresie) trezește în minte imaginea obișnuită a unui obiect, acesta este folosit cu sensul propriu. b) Sensul secundar al unui cuvînt trezește în mintea cititorului sau a ascultătorului imaginea unui obiect sau a unei acțiuni prin analogie cu sensul propriu. c) Cînd un cuvînt (expresie) are alt sens, prin atribuirea unor însușiri ale altor obiecte sau acțiuni, înseamnă că acel cuvînt este folosit cu sens figurat. Profesorul generalizează cele învățate	Elevii ascultă cu atenție obiectivele enunțate și notează titlul pe caiete. Elevii scriu pe caiete textele. Comentează cuvintele cerute. Elevii dau exemple și comentează diferențele de sens. Elevii vor fi ajutați să observe că în primul exemplu cuvîntul "umăr" nu trezește în minte imaginea unei părți a corpului omesc; în exemplul al doilea cuvîntul respectiv trezește în mintea elevului analogii cu primul sens; în al treilea exemplu cuvîntul sugerează un sens nou, o imagine neașteptată. Elevii observă că este, de fapt, o personificare. Elevii participă la formarea definițiilor. Ei notează ceea ce le cere profesorul.

	arătînd că procedeele de modificare a sensului propriu în sens figurat care produce o imagine neașteptată și care emoționează totodată se numesc figuri de stil sau tropi. Se conchide că aceste reprezentări și stări emoționale dau funcția expresivă a cuvîntului. Procedeele stilistice ca: epitetul, comparația, repetiția, hiperbola, enumerația, antiteza, personificarea, metafora se întemeiază pe funcția expresivă a cuvintelor. În continuare, profesorul cere elevilor repartizați în două grupe să introducă în propoziții, fraze sau mici texte cuvintele "gură" și "inimă", cu sens figurat, folosite în expresii și locuțiuni consacrate. Se va verifica dacă elevii au întrebuițat expresii ca: "gură de rai", "gură de aur", "gură spartă", "gură mare", "gură aurită" etc. sau "a lua gura pe dinainte" și "inimă de piatră", "inimă de aur", "inima pămîntului", "inimă de gheață", "inimă strînsă cît un purice" sau "a-și lua inima-n dinți", "a-i bate inima ca un ceasornic" etc. Profesorul citește și apoi scrie pe tablă un text descriptiv, din care se cere să fie scoase figurile de stil.	Elevii participă la lecții cu exemple, deoarece unele din aceste figuri de stil sînt cunoscute din clasele anterioare. Elevii vor lucra independent. Ei vor motiva ce valori stilistice formează aceste îmbinări de cuvinte. Vor fi ajutați să observe că aceste îmbinări sînt, în special, de esență populară.
Concluzii	Cu ajutorul elevilor se repetă definițiile cu privire la sensul cuvintelor. Profesorul trage concluzii pe marginea aspectelor din exerciții și asupra felului cum au răspuns elevii. Profesorul notează elevii care au răspuns, motivînd notaarea respectivă.	Elevii participă la fixarea cunoștințelor.
Temă pentru acasă	Se dau elevilor următoarele construcții, cerîndu-li-se să identifice sensurile figurate și să numească figurile de stil: — Mi-e drag ca ochii din cap. — Mi-e drag ca sarea-n ochi. — Colegul meu are o inimă de aur.	Elevii își notează tema.
Temă	— Meseria-i brățară de aur. De asemenea, se solicită ca elevii să găsească 5 expresii sau locuțiuni de esență populară similare și 5 figuri de stil în operele studiate la clasă sau din lectura suplimentară.	

Observații: Subiectul se poate fixa într-o oră următoare printr-o lucrare de control (de evaluare) alcătuită pe principii docimologice cu următoarele cerințe:

1) Să se analizeze sintactic și morfologic expresiile și locuțiunile subliniate.

2) Să se comenteze valoarea lor stilistică.

3) Să se înlocuiască sensurile sinonime cunoscute și să se precizeze valoarea gramaticală obținută.

4) Spuneți dacă sînt folosite în stilul scriitorilor! Cu ce scop?

Notă: Textele rămîn la aprecierea fiecărui profesor.

Lucrarea se poate face în cadrul cercului pe obiect.

De asemenea, cunoștințele vor putea fi valorificate în compuneri diverse cu cerințe concrete.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Subiectul: Principalele categorii semantice ale vocabularului.

Tipul lecției: Formarea priceperilor și deprinderilor.

Scopul: Sistematizarea și consolidarea cunoștințelor elevilor despre vocabular;

— Îmbogățirea vocabularului elevilor și dezvoltarea capacității de a se exprima elevat, în scris și oral;

— Cunoașterea bogăției și frumuseții limbii române.

Obiective operaționale —

Elevii vor fi capabili:

O₁ — să cunoască principalele categorii semantice ale vocabularului;

O₂ — să recunoască și să releve în diverse texte aceste categorii;

O₃ — să știe să le folosească în vorbire și în lucrările personale, raportate la condițiile comunicării;

O₄ — să aprecieze folosirea lor în opere literare și să sesizeze sensurile figurate ale acestor categorii.

Strategia didactică — algoritmică.

Metode și procedee: conversația, exercițiul, problematizarea, descoperirea, explicația.

Mijloace de învățămînt: planșe — vocabularul limbii române

Forme de organizare — fișe cu citate;

— activitate frontală;

— activitate pe grupe;

— activitate independentă (individuală).

Bibliografie:

Theodor Hristea, **Sinteze de limba română**, Editura Albatros, București, 1984.

Constanța Bărboi, **Metodica predării limbii române în liceu**, EDP București, 1983.

Mioara Avram, **Gramatica pentru toți**, București, 1986.

Gheorghe Bucur, **Dicționar de sinonime**, 1972.

Marin Bucă, Onufrie Vințeler, **Dicționar de antonime**, București, Editura Vox, 1996.

Scenariul didactic

Evenimentul instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
Captarea atenției	Profesorul arată elevilor o carte și o scrisoare (un plic) și le spune acestora că a primit două cărți. Desface plicul și citește următorul text, care se găsește scris pe o foaie de hîrtie în interior: "De din vale de Rovine, Grăim, Doamne, către Tine, Nu din gură, ci din carte Că ne ești așa departe". (Scrisoarea III, M. Eminescu) Textul se scrie pe tablă și se cere explicația cuvîntului "carte".	Elevii ascultă cu atenție, mai întîi mirați, apoi, cu ajutorul profesorului, descoperă sensul cuvîntului "carte". La cererea profesorului, ei vor da exemple similare din care reies sensurile multiple ale cuvîntului: scrisoare, epistolă, tom, volum, operă.
Enunțarea scopului și a obiectivelor operaționale	Profesorul anunță subiectul, îl scrie pe tablă, explică obiectivul general și obiectivele operaționale urmărite. Profesorul cere același lucru pentru cuvintele: "gură" și "grăim".	Elevii vor sesiza sensurile și își vor reaminti că astfel de cuvinte sînt polisemantice.
Dirijarea formării priceperilor și deprinderilor	Se explică polisemantismul, se atrage atenția elevilor că verbul "a grăi" are și sensuri opuse. Profesorul solicită să se dea antonimul unui alt cuvînt din text. Se arată și alte procedee de obținere a antonimelor. Se cer în continuare, cuvinte care au același sens cu verbul "a grăi", inclusiv neologisme. Elevii vor fi îndrumați să observe, prin exemple, că sinonimia poate să fie: — totală; — parțială; — aproximativă. Profesorul dictează următorul text elevilor și cere să analizeze cuvîntul "poartă". "Munții noștri aur poartă Noi cerșim din poartă-n poartă". (Folclor) Se verifică și scrierea corectă. Li se reamintește că astfel de cuvinte se numesc <i>omonime</i>. Se vor explica noțiunile de omofone și de omografe. Se dau elevilor următoarele grupe de cuvinte: — orar - oral — prepoziție - propoziție — prenume - pronume — minier - minier	Se vor da exemple cu antonimele verbului respectiv ("a tăcea", "a aminti" etc.). Elevii vor observa adverbul "departe" cu antonimul "aproape". Elevii vor da sinonime ca: a spune, a zice, a rosti, a anunța, a cuvînta, a recita etc. Elevii vor sesiza că au de-a face cu un verb și un substantiv care au același înveliș sonor. La cerere elevii vor da și alte exemple ca: sare, cer, lac, liliac, somn, rîs etc. Elevii vor fi ajutați să deosebească omonimia de polisemantism. Elevii vor observa micile diferențe sonore dintre aceste cuvinte.

	Se cere să se explice dacă sînt omonime, dacă nu sînt, să se argumenteze. Se va cere să dea și elevii exemple: pe grupe li se vor da cuvintele cărora ei să le găsească paronimul. Se explică cuvîntul: "para-", "îngă", "aproape de", "onoma-", "nume". Cu ajutorul elevilor profesorul alcătuiește scheme: — Principalele categorii semantice: polisemia omonimia sinonimia antonimia paronimia	Elevii găsesc cuvintele cerute. Ei scriu pe caiete.
Concluzii	Cu ajutorul elevilor se repetă definițiile și se dau exemple: Se dă textul: "Valurile rîd și mîină întunecoase lumea lor albastră, pînă cînd deodată rîul, împiedicat de stînci și munți, s-adună între codrii ca marea oglindă a mării și se limpezește sub sori, de poți număra în fundu-i toate argintările lui". (M. Eminescu) Cerințe: a) să se demonstreze că verbul "a aduna" este polisemantic; b) să se dea omonimul unui cuvînt din text, în propoziții; c) să se dea sinonimele a patru cuvinte din text; d) să se găsească antonimele a patru cuvinte; e) să se analizeze morfosintactic cuvintele: "marea" și "a mări"; în ce relații semantice pot fi aceste cuvinte; f) să se arate paronimul cuvîntului "albastru"; g) să se releve toate figurile de stil din text și să se comenteze importanța lor în text; argumentați că textul îi aparține lui M. Eminescu, din această perspectivă.	Elevii scriu textul și cerințele. Elevii participă intens la rezolvarea cerințelor. Ei sînt antrenați să compare modificările textului dacă aceste cuvinte vor fi înlocuite cu alte sensuri.
Temă pentru acasă	Avînd în vedere că sînt mai multe cerințe pentru a fi rezolvate într-o oră, se va cere continuarea temei acasă.	Elevii își notează tema.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Ortografia verbului "a fi"

Tipul de lecție: Formarea priceperilor și deprinderilor

Obiectivul general: Consolidarea deprinderilor de a aplica în practică verbul, însușirea normelor ortografice și ortoepice referitoare la *a fi*.

Obiective operaționale: Toți elevii vor fi capabili:

O₁ — să scrie și să pronunțe formele flexionare ale verbului *a fi* la *indicativ prezent*, persoana a II-a și a III-a singular, la *imperfect* și la *perfectul simplu*;

O₂ — să utilizeze corect, în scriere, formele scurte ale verbului *a fi*, la *indicativ prezent* (persoana a III-a singular și plural);

O₃ — să scrie corect, cu doi de *i*, formele flexionare ale verbului *a fi*, la modul *conjunctiv-prezent*, pers. a II-a, singular, la modul *imperativ* — forma *afirmativă* și la modul *gerunziu*, și cu un singur *i* la *infinitiv* și *imperativ* — forma *negativă*;

O₄ — să facă deosebire între *i* — forma scurtă a verbului *a fi* la *infinitiv* și *prezent*, pers. a III-a singular, și *i* — forma scurtă a *pronumelui personal*, pers. a III-a singular, cazul *dativ*;

O₅ — să aleagă și să motiveze scrierea corectă;

O₆ — să descopere greșelile de ortografie dintr-un text dat.

Strategia didactică: Algoritmă.

a) Metode și procedee: exercițiul, conversația, problematizarea, explicația, sublinierea.

b) Mijloace de învățământ: mapa ortografică a elevului, planșe cu ortograme, fișe de evaluare, cretă colorată.

c) Forme de organizare: — activitatea frontală;
— activitatea individuală;
— activitatea în grup.

SCENARIUL DIDACTIC

Evenimentele instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
Captarea atenției	Profesorul cere elevilor să identifice greșelile de scriere a formelor scurte ale verbului <i>a fi</i> și de pronume personal dintr-o pagină de teză pe care o proiectează.	Elevii descoperă greșelile de ortografie și argumentează scrierea corectă.
Enunțarea obiectivului general și a obiectivelor operaționale	Profesorul anunță subiectul și informează elevii despre obiectivul general al lecției și obiectivele ce vor fi urmărite pe parcursul ei.	Elevii ascultă cu atenție cele enunțate.
Dirijarea formării priceperilor și deprinderilor	Profesorul anunță că va urma o dictare în care elevii vor aplica regulile învățate despre scrierea verbului <i>a fi</i> . a) Se dictează (după ce citește o dată) următorul text: <i>Plecat-au toți de-acasă și-s singur cu cu Grivei</i> <i>Dar mie nu mi-i frică, de ce să-mi fie frică?</i> <i>Nu-i nici o crăpătură și-i ușa încuiată.</i> (Păun-Pincio — Fricoșii) Profesorul propune elevilor să schimbe caietele și, cu creionul roșu, să corecteze-	Elevii rețin sarcina formulată. Ascultă și scriu textul pe caietele lor.

	ze eventualele greșeli ale colegului de bancă avînd drept ghid planșa cu textul scris corect. Se cere elevilor să explice folosirea liniuței de unire din textul dictat. Se propune spre rezolvare un alt exercițiu: b) Scrieți formele flexionare ale verbului <i>a fi</i> la <i>indicativ prezent</i>, pers. a II-a și a III-a sg., <i>la imperfect</i>, la toate persoanele, la <i>conjunctiv prezent</i>, pers. a II-a sg., la perfect, pers. a II-a sg. și la <i>gerunziu</i>. Se cere elevilor să motiveze scrierea. Propune o compunere gramaticală. c) Se cere elevilor repartizați în două grupe să introducă în propoziții cuvintele de mai jos, respectînd semnul de ortografie indicat: -i (pronume) — s (verb, pers. I sing.) Grupa a II-a - s (verb, pers. III-a plural) Se verifică munca independentă.	Motivează, prin analiză morfologică, folosirea liniuței de unire. Elevii scriu formele: <i>ești, erai, era, eram, erați, erau, să fiu, să fi fost, fiind</i>. Elevii motivează scrierea corectă. Elevii formulează propoziții cu ortogramele indicate. Elevii participă la corectarea eventualelor greșeli.
Concluzii	Cu ajutorul elevilor se repetă regulile cu privire la scrierea verbului "a fi". Trage concluzii pe marginea aspectelor ortografice întîlnite în exercițiile efectuate și asupra felului în care au răspuns elevii.	Enunță regulile cu privire la scrierea verbului "a fi".
Tema pentru acasă	Să se extragă din textele literare studiate 10 propoziții care conțin ortograme cu verbul "a fi".	Elevii notează tema.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Semnele de punctuație

Tipul: Formarea de priceperi și deprinderi

Scopul: — Consolidarea cunoștințelor despre semnele de punctuație;
 — Formarea priceperilor și deprinderilor de folosire și de respectare a lor;
 — Înțelegerea valorilor semantice ale acestora.

Obiective:

- a) cognitive
- O₁ — să recunoască și să scrie corect semnele de punctuație;
 - O₂ — să utilizeze corect semnele de punctuație;
 - O₃ — să intoneze corect propozițiile;
 - O₄ — să scrie corect după dictare;
 - O₅ — să formeze deprinderi de autocontrol;
- b) afective
- O₆ — să cultivăm dragostea pentru muncă, a dorinței de autodepășire;
 - O₇ — să manifeste interes concretizat prin participarea la lecție.

Mijloace didactice: — fișe cu exerciții pentru munca independentă;
— o planșă cu textul pentru autodictare.

Mijloace și procedee: — conversația, exercițiul, munca independentă, jocul didactic.

Scenariul didactic

Etape	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
Captarea atenției	Pregătesc materialele necesare orei de limba română. Stabilesc ordinea și disciplina.	Elevii își pregătesc cele necesare.
Reactualizarea cunoștințelor	Se face controlul calitativ și cantitativ al temei scrise. În timp ce fac verificarea cantitativă a temei, elevilor le dau muncă independentă. Din ce este alcătuită vorbirea? Din ce sînt alcătuite propozițiile? Dar cuvintele? Ce sînt silabele? Dar literele?	Rezolvă sarcinile, alcătuiesc propoziții cu "sa" și "s-a". Din propoziții. Elevii răspund la întrebări.
Anunțarea subiectului	Dați exemple de propoziții alcătuite din 2, 3 sau mai multe cuvinte.	Ascultă cu atenție. Elevii rezolvă sarcina dată.
Formarea de priceperi și deprinderi	Se anunță tema noii activități, se prezintă obiectivele. Dau elevilor propoziții enunțative, interogative și exclamative: oral și în scris. Insist asupra corespondenței dintre intonație și semnele respective. Se dau exerciții de genul: 1. Copiați propozițiile și puneți semnele de punctuație; Maria merge la școală () Ce face mama mare () Dă-mi o carte frumoasă () 2. Citiți cu voce tare și arătați ce semne ați pus la sfîrșitul fiecărei propoziții: — Du-te la tablă () El a venit la mine () Eu i-am zis () De ce nu ești cuminte () 3. Scrieți separat propozițiile din textul de mai jos și arătați de ce au la sfîrșit semnele (.), (?), (!) Maria intră în librărie cu Cristina. Cristina cere o carte. — Unde ai fost? Vino, să mergem acasă! Activitatea independentă (rezolvarea sarcinilor de pe fișă). Fișa: 1) Puneți semnele de punctuație corespunzătoare.	Elevii pun semnele de punctuație corespunzătoare.

	punzătoare (se dă un text). 2) Alcătuiți trei propoziții care să aibă la sfârșit: (.), (?), (!). Activitatea frontală.	
Concluzii și aprecieri Tema pentru acasă	Se fac aprecieri asupra modului cum au lucrat elevii pe fișă (se strâng fișele pentru control). Joc didactic: Pe tablă sînt înscrise trei coloane. Prima coloană va cuprinde propoziții enunțative, a doua — propoziții interogative, iar a treia — propoziții exclamative. Se va practica pe rînduri de bănci. Pentru fiecare propoziție corect scrisă se acordă un punct; la sfârșit se calculează punctajul și se va stabili rîndul cîștigător. Apreciez felul cum s-a desfășurat ora, cum au răspuns elevii, fac notările corespunzătoare. Alcătuiți un text cu titlul "În pădure", în care să folosiți semnele de punctuație învățate.	Elevii prezintă fișele. Cîte un elev de la fiecare șir de bănci trece la tablă și scrie propoziția corespunzătoare coloanei. Elevii iau parte la sistemul de notare și primesc notele corespunzătoare.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Adjectivul — acordul său cu substantivul;
— funcții sintactice (atribut adjectival, nume predicativ).

Tipul lecției: Dobîndire de noi cunoștințe

Obiective operaționale:

a) Cognitive:

La sfîrșitul lecției elevii vor ști:

- O₁ — să definească și să recunoască adjectivele dintr-un text;
- O₂ — să arate ce substantive determină și cum se acordă adjectivul cu aceste substantive;
- O₃ — să arate ce funcții sintactice îndeplinesc adjectivele dintr-un text;
- O₄ — să ortografieze corect adjectivele terminate în "-iu".

b) Afective:

- O₅ — să manifeste interes pentru realizarea sarcinilor;
- O₆ — să interiorizeze aceste cunoștințe, integrîndu-le în deprinderile de exprimare corectă;
- O₇ — să reacționeze pozitiv pentru interpretarea expresivă a textului literar.

Resurse educaționale:

a) Conținut:

C (O₁) — adjectivul este o parte de vorbire flexibilă care arată însușirea unui obiect;

C (O₂) — adjectivul determină substantive;

C (O₃) — adjectivul se acordă cu substantivul în gen, în număr și în caz;

C (O₄) — adjectivul poate avea funcție sintactică de atribut adjectival și de nume predicativ, când formează cu verbul "a fi" predicatul unei propoziții;

C (O₅) — adjectivul așezat după substantiv este mereu nearticulat; când apare înaintea substantivului, el se prezintă sub formă articulată, dar articolul este al substantivului;

C (O₆) — adjectivele masculine terminate în: "-iu" la N sg. neart. se scriu la plural neart. cu "-ii", iar la N pl. art. cu art. hot. cu "-iii".

b) Elevi

— două grupe eterogene (cu ritmuri de învățare apropiate)

Strategii didactice

Metode și procedee de instruire: conversația, dictarea, demonstrația, analiza gramaticală, exercițiul, problematizarea.

Materiale didactice: manualul școlar, fișe, cretă colorată.

Forme de lucru: frontal, individual.

Tehnici de evaluare: fișe de lucru.

Scenariul didactic

Evenimentul instructional	Activitatea de învățare	Durata
Captarea atenției	Cunoștințele pe care le căpătăm despre adjective ne ajută să ne exprimăm frumos și expresiv, să scriem îngrijit, să alcătuim compuneri cât mai frumoase pe anumite teme.	2'
Enunțul obiectivelor	Ne vom opri asupra unor aspecte ale exprimării scrise și orale. La sfârșitul orei veți ști și alte lucruri interesante despre adjectiv, în afara celor învățate de noi în clasa a IV-a, cunoștințe care au fost recapitulate de noi în lecția anterioară. (Urmează expunerea obiectivelor formulate în proiect.)	3'
Reactualizarea celor învățate	— Ce este adjectivul? Ce parte de vorbire determină adjectivul? Cum se acordă adj. cu subst.? Ce funcție sintactică poate avea adj. în propoziție? — Se verifică tema dată acasă (pag. 28, ex. 1, 6; ex. 2, pag. 98). — Pentru verificarea acordului adj. cu substantivul va fi rezolvat ex. 2 p. 100, oral, cu întreaga clasă.	10'
Prezentarea noului conținut și a sarcinilor de învățare; dirijarea învă-	— Se face dictarea unui text pentru întreaga clasă: "Și-n ochii lui de vultur <i>adânci</i> , <i>vioi</i> și <i>mari</i> Treceau lucioase umbre de eroi legendari " (V. Alecsandri, Sergentul) Elevii vor citi cu atenție textul și vor sublinia	25'

țării și obținerea performanțelor	cu o linie adjectivele, motivînd alegerea lor; vor arăta substantivele pe care le determină și acordul în gen, număr și caz; adjectivele au altă funcție sintactică decît substantivele (adînci, vioi, mari — adj.) se acordă în gen, număr și caz cu subst. "ochii"; adj. <i>lucioase</i> se acordă în gen, nr., caz cu subst. "umbre"; adj. <i>legendari</i>, cu subst. "eroi". Așadar, atributul exprimat prin adjectiv este atribut adjectival. Se dictează un nou text: "La asfințitul soarelui intrăm în Tîrgu-Jiu. Un zăvoi mare de plop și de anini umbrește malurile <i>frumosului rîu</i>. Străzile sînt <i>largi</i> și <i>drepte</i>..." Elevii vor sublinia cu o linie adj., cu două subst. pe care le determină; ("mare", "frumosul", "largi" și "drepte" sînt adjective care determină subst. "zăvoi", "rîu", "străzile"). Elevii vor analiza din nou adjectivele, arătînd acordul cu subst. în gen, nr., caz și funcțiile lor sintactice; vor observa că adjectivele <i>largi</i> și <i>drepte</i> formează împreună cu verbul "a fi" predicatul unei propoziții, atribuind subiectului însușirea. Așadar, în propoziție, adj. poate fi și nume predicativ. Elevii vor fi solicitați să observe ce poziție poate avea adj. (înainte și după subst.) și cînd primește articolul. În vederea ortografierii adjectivelor în "- iu" se va rezolva următorul exercițiu: "Așezați adjectivul "zglobiu" pe lîngă un substantiv masculin; treceți-le apoi la plural". Ex.: copil zglobiu, copii zglobii; zglobiii copii. Așadar, substantivele masculine terminate în "- iu" la N sg. neart. se scriu la pl. neart., cu "- ii" și cu "- iiii" la N pl. art. cu art. hot.	
Evaluarea performanțelor	Elevii vor primi fișe pe care vor avea de rezolvat cîteva sarcini precis formulate; vor avea de alcătuit două propoziții în care să aibă atribut adj. și n. p. exprimat prin adjectiv: 1. Alcătuiți o propoziție în care să aveți un atribut adjectival. 2. Alcătuiți o propoziție în care să aveți un nume predicativ exprimat prin adjectiv. 3. Completați spațiile punctate cu adjectivul "plumburiu": nor.....; nori.....; norii.....; nori.	
Asigurarea retenției și transferului	Temă pentru acasă; ex. 1 p. 100, ex. 6 p. 101.	2'

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Interjecția

Tipul lecției: Formare de priceperi și deprinderi

Obiective operaționale:

a) Cognitive

La sfârșitul activității toți elevii vor fi capabili:

- O₁ — să recunoască interjecțiile și să poată explica ce exprimă fiecare;
- O₂ — să poată construi enunțuri care să conțină interjecții ce exprimă sentimente, manifestări de voință sau care reproduc sunete și zgomote din natură;
- O₃ — să folosească corect semnele de punctuație cerute de interjecții;
- O₄ — să poată deosebi sensurile diferite ale aceleiași interjecții folosite în contexte diferite;
- O₅ — să poată forma, prin derivare, verbe și substantive din interjecții.

b) Afective

- O₆ — să fie dispuși să recepteze informații noi;
- O₇ — să consimtă la continuarea efortului de atenție;
- O₈ — să dorească să aplice cunoștințele dobândite;
- O₉ — să fie dispuși să diferențieze, să explice, să motiveze;
- O₁₀ — să fie interesați să rezolve exercițiile.

Resurse educaționale:

a) Conținut

- C(O₁) — analiza unor exemple care conțin diferite interjecții, precizînd ce exprimă sau ce reproduce fiecare;
- C(O₂) — alcătuirea unor propoziții cu interjecții care să exprime senzații, sentimente, manifestări de voință diferite sau care să imite sunete și zgomote;
- C(O₃) — se propune o scurtă dictare în care se cere să folosească semne de punctuație cerute de context;
- C(O₄) — să construiască enunțuri în care aceeași interjecție să exprime stări sufletești diferite;
- C(O₅) — să dea exemple de substantive și verbe provenite din interjecții prin derivare cu ajutorul sufixelor.

b) Elevi

Activitate frontală

Grupe eterogene, ritm de învățare apropiat

Strategii didactice

Metode și procedee de instruire: conversația, demonstrația, problematizarea, învățarea prin descompunere, exercițiul;

Materiale didactice: exerciții gramaticale, planșă cu ortografia interjecției, fișe, teste de evaluare, manualul.

Evaluarea formativă

Fișe: — Subliniați interjecțiile și indicați alături ce exprimă ele (Fișa nr. 1):

— Arătați ce sentimente exprimă interjecția "Ah!" în următoarele contexte (Fișa nr. 2).

Scrieți după dictare:

— Ei? hai? ce-ați adus? Cum v-a fost ziua?
V-a mers la țîrg?

Și calul, țîști! Sare de trei stîneni și toată oastea strigă: uraaa! Și dincolo se-aude uraaa,

uraaa de se clătinau munții.

— Formați substantive din interjecțiile.....

și verbe din interjecțiile... (Fișa nr. 3)

— Alcătuiți o scurtă compunere în care să folosiți interjecția.

Scenariul didactic

Evenimentul instrucțional	Activitatea de învățare	Durata
I. Actualiza- rea celor în- vățate ante- rior și verifi- carea de- prinderilor de folosire și analiză co- rectă a con- juncțiilor	a) Actualizarea elementului teoretic <i>conjuncția</i> 1. Definiție 2. Rol — în propoziție — în frază 3. Clasificare — simple — compuse b) Aplicație pe exerciții — verificarea temei pen- tru acasă Fișe de evaluare	
II. Captarea atenției ele- vilor	a) Constatări asupra cunoștințelor elevilor b) Se atrage atenția că noile cunoștințe despre interjecție ne ajută la exprimarea corectă scrisă și orală	
III. Enunța- rea obiecti- velor	— Ne vom opri asupra unor aspecte legate de sen- sul interjecțiilor, de folosirea lor în limbă, descrie- rea lor corectă — După înțelegerea interjecției trebuie să știți: O ₁ . Să recunoașteți interjecțiile și să arătați ce exprimă fiecare; O ₂ . Să alcătuiți enunțuri în care să existe interjec- ții care să exprime diferite stări sufletești, manifes- tări de voință sau care să reproducă sunete și zgo- mote; O ₃ . Să folosiți corect semnele de punctuație cerute de interjecții; O ₄ . Să puteți deosebi sensurile aceleiași interjecții în contexte diferite, exprimând stări sufletești diferite; O ₅ . Să formați verbe și substantive din interjecții prin derivare cu sufixe.	
IV. Prezen- tarea noului conținut și a sarcinilor învățării. Atingerea performan- țelor	Cu ajutorul retroproiectorului se proiectează urmă- toarele exemple: 1) "Ah! cui i-ar fi trecut prin gând" regret 2) "Iată-ne ajunși încă un pas!" îndemn Ura! 'nainte, ura!" bucurie 3) "Valeu, cumătră, talpele mele" durere 4) "Ah! ia acum i-am găsit leacul" satisfacție 5) "Ei! Ias'că l-oi învăța eu!" ciudă 6) "Eu, atunci, haț de sumanul imită moșneagului!" zgomotul 7) "Hăis! Joiane, tată" îndemnul	
Definiția Partea de vorbire care exprimă sentimente, un în-		

	demn, o chemare sau imită sunete și zgomote din natură se numește interjecție. Se atrage atenția că aceeași interjecție folosită în situații diferite poate avea sensuri diferite. La nivel frontal se analizează sensurile interjecției o! din exemplele: 1. <i>O, de cînd nu ne-am văzut?</i> surpriză 2. <i>O, cine ar zice că pe-aici au fost vreodată flori?</i> regret 3. <i>O, tu nici visezi, bătrîne, cîți în cale mi s-au pus.</i> îngîmfare 4. <i>O, l-am bătut măr.</i> satisfacție 5. <i>O, ce flori minunate!</i> admirație 6. <i>O, vin odorul meu nespus</i> <i>Și lumea ta o lasă.</i> dorință fierbinte Elevii au putut observa din exemplele analizate că după interjecție se poate pune virgulă sau semnul exclamării. Pentru a fixa și mai bine punctuația se prezintă planșa cu titlul "Ortografia interjecției". De la interjecții imitative, cu ajutorul sufixelor, s-au format multe verbe. Să descoperim împreună cum s-au format verbele: <i>cirpi, hămăi, mîrîi, sforăi, zdupăi</i>. Unele interjecții au devenit substantive cu sau fără ajutorul articolelor: <i>În noapte se aude un vaiet prelung.</i> <i>Și-a cumpărat un fiș nou.</i>	
V. Evaluarea performanței. Asigurarea retenției și a transferului	Rezolvarea sarcinilor cuprinse în fișe. Temă pentru acasă: Alcătuieți o scurtă compunere cu titlul "În ograda bu-nicilor", în care să folosiți cît mai multe interjecții.	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VI-a

Obiectul: Limba și literatura română

Subiectul: Pronumele personal: exerciții aplicative de morfosintaxă și ortografie.

Tipul lecției: Sistematizare și consolidare a cunoștințelor.

Scopul: Sistematizarea și consolidarea cunoștințelor despre pronumele personal; dezvoltarea capacităților de analiză morfosintactică și de scriere corectă.

Obiective:

Cognitive

O₁: Să recunoască pronumele personal în cadrul flexiunii după persoană, număr, gen și caz.

O₂: Să stabilească și să precizeze formele accentuate și pe cele neaccentuate ale pronumelui personal.

O₃: Să distingă funcțiile pronumelui personal în cadrul enunțului-propoziție: subiect, nume predicativ, atribut, complement.

O₄: Să aplice regulile ortografice impuse de această categorie gramaticală: pierderea vocalei finale a formelor neaccentuate, cînd se

rostesc împreună cu verbul sau cu auxiliarul "a avea" și legarea prin cratimă, alăturarea formei verbale "î" a verbului "a fi", alăturarea a două pronume personale — forme neaccentuate, care se pronunță într-o silabă.

Resurse educaționale:

Cognitive:

O₁: Definiția pronumelui.

O₂: Persoanele (I — cea care vorbește; II — cea cu care vorbește; III — cea despre care se vorbește), numerele (singular și plural), cazurile, funcțiile sintactice îndeplinite în aceste cazuri, formele accentuate și neaccentuate, omofonia (coincidența în pronunție nu și grafică).

O₃: exercițiile 1: a, b, c, d, e, f, g, p. 142—143.

Strategii didactice:

O₁: Observarea independentă, exercițiul.

O₂: Exercițiul, demonstrația.

O₃: Exercițiul, munca independentă.

O₄: Exercițiul, munca independentă.

Mijloacele de învățămînt: manualul, tabla.

Scenariul didactic

Evenimentele instruirii	Activități de învățare		Durata
	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor	
Captarea atenției elevilor	Cer elevilor să pregătească manualul de limba română și caietul.	Elevii pregătesc cele necesare pentru lecție.	2'
Reactualizarea cunoștințelor anterioare Prezentarea sarcinilor de lucru și dirijarea învățării pe obiective	Verific tema pentru acasă. Anunț tema: Astăzi vom repeta pronumele personal și vom efectua exerciții aplicative. Port un dialog teoretic: 1. Care este definiția pronumelui personal? 2. Spuneți care sînt pronumele personale și cum le deosebim? 3. Ce distingem la pronumele personal în timpul flexiunii? 4. Care sînt formele neaccentuate? 5. Ce funcții sintactice pot îndeplini în propoziție pronumele personale? Dați exemple. 6. Care sînt principalele forme ortografice ale formelor neaccentuate ale pronumelui personal?	Exercițiul 3 p. 143: I-o aduce astăzi. i (pron.) + o (pron.) Elevii răspund. Partea de vorbire flexibilă care ține locul unui substantiv (nume de persoană). Persoana I: cea care vorbește: eu — noi Persoana a II-a: cea cu care vorbește: tu — voi Persoana a III-a: cea despre care se vorbește: el (ea) — ei (ele); dînsul (dînsa) — dînsii (dînsese). Forme accentuate și forme neaccentuate. În dativ: îmi, mi; îți, ți; îi, i; ne, i; vă, vi, v-; le În acuzativ: mă, m-; te; îl, l, o, ne; vă, v-; îi, i; le Subiect: Eu învăț.	

	7. Ce coincidențe pot exista în legătură cu unele forme neaccentuate ale pronumelui personal? Cer elevilor să deschidă manualele la pagina 142 și să rezolve, oral, exercițiile: 1 (a, b, c, d, e, f, g), după schema: Pronumele- (funcția sintactică, ate morfologice: felul, persoana, numărul, cazul, forma, motivarea ortografică).	Nume predicativ: Prietenul meu este el. Atribut: Notele pentru tine sînt un imbold. Complement: I-am întrebă pe ei. Am plecat cu el. Scrierea cu cratimă: forme neaccentuate — verbe sau verbul auxiliar "a avea": m-aștepta, m-am dus, v-ascult — pronume personal (forme neaccentuate) — forma verbală "î" a verbului "a fi": ni-i cald, vi-i frig, forma neaccentuată — forma neaccentuată a unor pronume personale: mi-o, mi-l. Fonetice: coincid în pronunție, dar nu și grafic: m-ai—mai; l-a—la; ne-am—neam; i-a (i-au) —ia (iau); v-a—va; ne-a—nea; l-ați—lați; mi-au—miau (respectiv: pron.—verb; pron.—prep.; pron.—subst.; pron.—adjectiv; pron.—interjecție;î; sau: pronume personal auxiliar = altă parte de vorbire. Elevii rezolvă oral după modelul: mi-ai spus = complement, pronume personal, persoana I, nr. singular, cazul dativ, forma neaccentuată; se scrie cu cratimă, rostindu-se împreună cu auxiliarul verbului; pe mine = complement (pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul acuzativ, forma accentuată); ți = complement (persoana a II-a, numărul singular, cazul dativ, forma neaccentuată, se scrie cu cratimă — pron. — pron. într-o silabă); -l = complement (pronume personal, persoana a III-a, numărul sin-
--	---	--

		gular, cazul acuzativ, forma neaccentuată); eu = subiect (pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul nominativ, forma accentuată); i- = complement (pronume personal, persoana a III-a, numărul plural, cazul acuzativ, forma neaccentuată). mi- = complement (pronume personal persoana I, numărul singular, cazul dativ (etic), forma neaccentuată; dar, în general, nu are funcție sintactică, ci numai un rol stilistic); I- = complement (pronume personal persoana a III-a, numărul singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată; pron. + auxiliar); m- = complement (pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată); pron. + auxiliar; îmi = complement (pronume personal, persoana I, numărul singular, cazul acuzativ, neaccentuată); -l = complement (pronume personal persoana a III-a, numărul singular, cazul acuzativ, forma neaccentuată); Elevii continuă rezolvarea exercițiilor conform modelului de mai sus, după care se verifică prin sondaj.	
Asigurarea retenției și a transferului	Se continuă exercițiile propuse după modelul dat (scris). Notez trei elevi care au răspuns mai bine. Acasă se va rezolva exercițiul nr. 4 pagina 143. Dau următoarele indicații: "Vi-i dau vii pe toți". Vi = pronume -i = pronume vii = adjectiv	Coincidență fonetică	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul lecției: Pronume și adjective pronominale

Tipul lecției: Recapitulare și sistematizare a cunoștințelor

Obiectiv fundamental: sistematizarea și aprofundarea cunoștințelor despre pronume și adjective pronominale; înțelegerea diferenței dintre pronume și adjective pronominale; consolidarea deprinderii de a analiza corect aceste părți de vorbire; stimularea interesului pentru studiul limbii române; dezvoltarea deprinderilor de exprimare corectă orală și scrisă.

Obiective operaționale:

a) Cognitive

O₁: să recunoască pronumele și adjectivele pronominale în textele date;

O₂: să le clasifice în pronume și adjective pronominale cu forme personale și fără forme personale;

O₃: să redea corect categoriile gramaticale ale fiecărui tip de pronume și adjectiv pronominal;

O₄: să precizeze diferența dintre pronume (înlocuiesc substantive) și adjective pronominale (însoțesc substantive, acordându-se cu ele în gen, număr și caz);

O₅: să realizeze corect acordul adjectivului pronominal de întărire cu substantivul sau pronumele determinat;

O₆: să construiască enunțuri în care cuvintele date să fie, pe rând, pronume și adjective pronominale.

O₇: să construiască enunțuri în care pronumele să îndeplinească anumite funcții sintactice.

b) Afective

O₈: să participe cu interes la lecție;

O₉: să manifeste grijă pentru felul în care își construiesc răspunsurile orale, precum și pentru felul în care scriu.

Strategii didactice:

— de tip dialogat;

— bazată pe activitatea individuală a elevilor (exercițiu);

Metode și procedee: conversația de sintetizare și de sistematizare a cunoștințelor; exercițiul de recunoaștere, de diferențiere, de exemplificare; analiza gramaticală.

Material didactic:

a) din dotare: manualul;

b) confectionat: planșe cu toate tipurile de pronume și adjective pronominale, însoțite de exemple selectate din operele literare; fișe de evaluare;

Evaluare: scrisă

Scenariul didactic

Evenimen- tul instruc- țional	Obiec- tive	Conținutul învățării	Strategia didactică	Durata
Captarea atenției	O ₅ O ₈ O ₉	Însuși mama mia cumpărat un palton al cărei culoare numi pace. Însăși mama mi-a cum- părat un palton a cărui culoare nu-mi place	Citiți textul scris pe tablă: Copiați-l în caiete corectînd gre- șelile! Se va scrie apoi și la tablă și se vor expli- ca erorile strecurate în textul inițial.	3 min.
Reactuali- zare a su- biectului		Pronume și adjective pronominale — reca- pitulare	Se notează pe tablă și în caietele elevilor titlul temei și se precizează obiectivele urmărite.	2 min.
Recapitu- larea și sis- tematizarea cunoștințelor	O ₁ O ₂ O ₃ O ₄ O ₈ O ₉	Pronume cu forme personale: 1. eu — subiect expri- mat prin pronume pers., pers. I, nr. sg., cazul N; 2. pe dumneavoastră — compl. direct exprimat prin pron. de politețe, pers. a II-a, nr. pl., ca- zul Ac., prec. de prep. simplă "pe"; 3. de sine — atrib. pron. prep. exprimat prin pron. reflexiv, pers. a III-a nr. sg., cazul Ac., prec. de prep. s. "de"; 4. însuși — subiect exprimat prin pron. de întărire, pers. a II-a, masc., sg., N; 5. ai noștri — subiect exprimat prin pron. po- sesiv, indică mai multe obiecte posedate de genul masc. și mai mulți posesori de pers. I; Adj. pron. cu forme personale 1. însuși — atr. adj. expri- mat prin adj. pron. de întărire, pers. a III-a, masc., sg., Ac., (se acordă în pers., nr. și caz cu pron. "sine"; 2. meu — atr. adj. exprimat prin adj. pron.	Strategie de tip dialo- gat îmbinată cu cea bazată pe activitatea individuală a elevilor. Se împarte tabla în do- uă părți egale (elevii procedează la fel în caiete lor). Într-o parte se notea- ză tipurile de pronume, iar în cealaltă adjective- le pronominale. Se fo- lolesc planșele atașa- te la proiect. Fiecare enunț se copiază în ca- iete și pe tablă, se se- lectează pronumele sau adjectivul pronominal și se analizează sintactic și morfologic. Se menți- onează de fiecare dată deosebirile dintre ele. Metode și procedee: Exercițiul de recunoaș- tere și argumentare, analiza gramaticală, con- versația de sintetizare și de sistematizare; Se va insista pe observa- rea faptului că pron. înlo- cuiesc subst., iar adj. pron. însoțesc subst. cu	25 min.

		posesiv, neutru, sg., Ac. (se acordă cubst. "neamul"), indică un posesor de pers. I; Pronume fără forme personale 1. aceea — nume pred. exprimat prin pron. dem. de depărtare, fem., sg., N; 2. altceva — compl. direct exprimat prin pron. nehotărît, sg., Ac.; 3. pe care — compl. direct exprimat prin pron. relativ, înlocuiește în prop. subord. subst. "florile", fem., pl., Ac. prec. de prep. s. "pe"; 5. nimic — subiect exprimat prin pron. negativ, sg., cazul N.; Adj. pron. fără forme personale 1. acelaia — atrib. adj. exprimat prin adj. pron. dem. de depărtare, masc., sg., G (se acordă cu subst. "omului"); 2. alte — atrib. adj. exprimat prin adj. pron. nehotărît, neutru, pl., Ac. (se acordă cu subst. "suflete"); 3. ce — atrib. adj. exprimat prin adj. pron. interogativ invariabil, fem., sg., Ac., (se acordă cu subst. "săgeată"); 4. câte — atrib. adj. exprimat prin adj. pron. relativ, neutru, pl., Ac., (se acordă cu subst. "pămînturi"); 5. nici o — atrib. adj. exprimat prin adj. pron. negativ, fem., sg., N, (se acordă cu subst. "pasăre");	care se acordă în gen, nr. și caz.	
Obținerea performanței	O₁ O₄	1. 1. a) A dat copiilor altora mingea. 2. a) Mama lui I-a înțeleș.	Recunoașteți pron. și adj. din enunțurile următoare, argumentînd, de fiecare dată, răspunsul (exercițiu de recunoaștere și argumentare).	10 min.

	O₅ II. M-a primit ea..... Cu ea..... am vorbit. Vina este a ei..... I-am explicat ei — Mario, cartea îți trebuie ție..... ? O₆ III. Băiatul acesta este fratele meu. Acesta este fratele meu.	b) Mama sa l-a înțeles. 3. a) Nici unul nu știa răspunsul. b) Nu se vedea nici unul pe cer. Completați spațiile punctate cu adj. pron. de întărire potrivite, realizând corect acordul (exercițiu de completare). Alcătuți prop. în care cuvântul "acesta" să fie, pe rînd, pronume și adj. pronominal.	
Evaluare	O₁ O₃ O₅ O₆ O₇	Fișa de evaluare se atașează la proiect. Strategie bazată pe activitatea individuală a elevilor. Se realizează evaluarea scrisă. Fișele vor conține exerciții de completare, de recunoaștere și de alcătuire de enunțuri. Se vor reține ca obiective minimale O₁, O₃, O₅.	10 min.
Concluzii	O₈ O₉	Se fac aprecieri asupra activității desfășurate și li se dau recomandări elevilor pentru activitatea viitoare.	2 min.
Asigurarea reținerii și a transferului		Tema pentru acasă. Analizați morfologic și sintactic pronumele și adjectivele pronominale din textul de la ex. 15, pagina 63 (din manual). <i>Mie mi-e drag românul și știu a prețui bunătățile cu care l-a dăruit natura. Mi-e drag să-l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui; căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său.</i> (Vasile Alecsandri)	3 min.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Limba română

Capitolul: Pronume și adjective pronominale

Numele și pronumele elevului:

Data:

FIȘA DE EVALUARE

I. Completați spațiile punctate cu adjectivele pronominale de întărire potrivite:

Mircea se afla în fruntea armatei sale.

Mi-au promis ei că mă ajută.

Prietenei mele i-am dat cartea.

— Ana, ție îți dăruiesc tabloul.

II. Completați spațiile punctate cu pronumele relativ "care", folosind forma cerută de context:

Am citit o carte autor este Mihail Sadoveanu.

Am citit cartea mi-ai recomandat-o.

Am citit un roman personaje erau ireale.

Voi vizita expoziția organizatori sînteți voi.

III. Analizați morfosintactic pronumele și adjectivele pronominale din enunțurile:

Nici unuia nu i-a mărturisit secretul.

Faptele nici unui luptător nu vor fi uitate.

IV. Alcătuiți enunțuri în care cuvintele "fiecare" și "aceștia" să fie, pe rînd, pronume și adjective pronominale.

V. Alcătuiți propoziții în care pronumele demonstrativ "aceia" să fie complement indirect în genitiv, în dativ și în acuzativ.

BAREM: I. 1p.; II. 1p.; III. 3 p.; IV. 2p.; V. 2p.

NOTA: 1p. se acordă din oficiu.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Limba română

Capitolul: Morfologia

Lecția: Verbul, reactualizarea cunoștințelor din clasele primare.

Scopuri:

a) informative	— dobîndirea cunoștințelor despre verb: timp, număr, persoană;
b) formative	— formarea deprinderilor de scriere corectă a diferitelor ortograme ce conțin forme neaccentuate ale pronumelui personal;
	— dezvoltarea priceperilor de a introduce o parte de vorbire studiată în construcții noi;
c) educative	— înțelegerea necesității de a învăța să vorbească și să scrie corect românește.

Obiective operaționale: O₁ — să definească verbul;

- O_2 — să clasifice verbele care arată acțiunea, starea, existența;
 O_3 — să identifice verbul în diferite texte;
 O_4 — să construiască enunțuri cu verbe la diferite timpuri, persoane, numere;
 O_5 — să identifice sinonimele și antonimele unor verbe date;
 O_6 — să formeze cuvinte derivate (substantive) pornind de la verb;
 O_7 — să manifeste interes pentru lecție.

Tipul lecției: Lecție cumulativă de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor.

Resurse materiale: texte, fișe de lucru, planșe, manual.

Strategii didactice: a. semidirijată;
 b. metode și procedee: conversația, exercițiul, lucrul cu fișe, descoperirea, problematizarea.

Evaluarea rezultatelor: pentru testarea cunoștințelor și evaluarea deprinderilor se vor folosi fișe de lucru cu cerințe multiple.

Scenariul didactic

Evenimentul instrucțional	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
1. Organizarea clasei	Se recomandă elevilor pregătirea instrumentelor de lucru necesare pentru ora de gramatică.	Elevii vor pregăti caietele cu tema efectuată acasă, pix, cartea etc.
2. Verificarea temei	Profesorul va controla frontal temele, făcând observații asupra corectitudinii și esteticii scrisului.	Un elev va citi cu voce tare rezolvarea exercițiilor, iar ceilalți vor corecta greșelile.
3. Reactualizarea cunoștințelor anterioare	— Voi verifica cunoștințele despre pronume cu ajutorul unui set de planșe. Voi prezenta prima planșă cu următoarele cerințe: a. Specificați cazul și funcția sintactică a pronumelor: — <i>Ne-a spus adevărul.</i> — <i>Ne-a văzut la film.</i> — <i>Vă dau răspunsul imediat</i> — <i>Vă invit la cinema.</i> — <i>I-a întâlnit în parc.</i> — <i>I-a ascultat sfatul.</i> — <i>V-a arătat albumul.</i> — <i>V-a văzut în excursie.</i> b. Alcătuiți propoziții cu pronumele de	Elevii notează exemple pe caiet, subliniază pronumele și rezolvă cerințele. Vor scrie pe caie-

	politețe: "dumnealui" și "dumnealor" în D și G. c. Alcătuiți propoziții în care pronumele personale "ele" să aibă funcțiile sintactice de: subiect, atribut, complement, nume predicativ. d. Folosiți în enunțuri următoarele construcții: <i>adu-mi, cere-li-le, ascultă-ne, mie mi-oferă, ție ți-aduce, lui i-arată.</i> e. Alcătuiți propoziții cu ortogramele: <i>săi, să-i, mii, mi-i, vii, vi-i, neam, ne-am, ții, ți-i, ție, ți-e.</i> f. Introduceți în propoziții câte două valori ale cuvintelor "nouă" și "noi".	te exemple date de colegi. Vor da exemple pe care le vor scrie pe caiete. Dau exemple și le scriu în caiete. Dau exemple și explică cele două valori morfologice.																					
4. Enunțarea temei noi și a obiectivelor urmărite	Anunț subiectul și scriu titlul pe tablă. Enumer și scriu obiectivele.	Scriu titlul pe caiete și obiectivele operaționale. Își mobilizează atenția în vederea receptării noilor cunoștințe.																					
5. Prezentarea noului conținut. Dirijarea învățării.	Împart copiilor un set de fișe cu diferite exerciții, cu cerințe diverse. <i>Stau în casă. Privesc pe geam. Afară sînt mulți copii. Se joacă cu zăpadă sau se dau cu săniile. Sar și aleargă voioși. Eu îi admir și mă bucur.</i> Cerințe: a. Să sublinieze verbele. b. Să le grupeze pe trei coloane: acțiunea, starea, existența. b) Se trece la fișa nr. 2. Întreb câte timpuri are verbul. <table border="1"> <thead> <tr> <th></th><th>Trecut</th><th>Viitor</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Eu scriu</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr> <td>Tu citești</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr> <td>Ea privește</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr> <td>Noi învățăm</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr> <td>Voi plecați</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> <tr> <td>Ei se joacă</td><td>.....</td><td>.....</td></tr> </tbody> </table> c) Alcătuiți propoziții în care verbul "a pregăti" să fie la viitor, la toate persoanele, singular și plural. d) Alcătuiți propoziții cu verbele de mai jos, respectînd indicațiile din paranteză: — <i>a desena</i> (trecut, pers. a III-a, sg.)		Trecut	Viitor	Eu scriu			Tu citești			Ea privește			Noi învățăm			Voi plecați			Ei se joacă			Citesc verbul, subliniază verbele. Un elev spune definiția verbului: Partea de vorbire care arată acțiunea, starea sau existența. Un elev citește cerința și răspunde. Citesc exemplele și le rezolvă. Vor da exemple cerute, le vor scrie în caiete, subliniind verbul. Dau exemple și le scriu în caiete.
	Trecut	Viitor																					
Eu scriu																							
Tu citești																							
Ea privește																							
Noi învățăm																							
Voi plecați																							
Ei se joacă																							

	— <i>a rezolva</i> (viitor, pers. a II-a, pl.) — <i>a controla</i> (prezent, pers. I, sg.) — <i>a studia</i> (trecut, pers. a III-a, pl.) — <i>a petrece</i> (prezent, pers. a II-a, sg.) e) Derivați de la următoarele verbe cite două substantive: — <i>a citi/</i> <i>a mîncal/</i> — <i>a învăța/</i> <i>a petrece/</i> f) Găsiți sinonimele și antonimele verbelor de mai jos: — <i>a vorbi/</i> — <i>a merge/</i> — <i>a iubi/</i>	Vor spune ce sînt cuvintele derivate, ce sînt sufixele și vor rezolva cerința. Vor spune ce sînt sinonimele și antonimele și vor efectua cerința.
6. Fixarea cunoștințelor	Voi cere elevilor să spună ce este verbul și cum se schimbă acesta după timp, persoană și număr.	Repetă definiția și exemplifică modificările după timp, persoană și număr.
7. Tema pentru acasă	Exercițiile 1 și 5, pagina 150 din manual.	Elevii notează tema.

Clasa a V-a

FIȘA nr. 1

VERBUL

Se dă textul:

1. "Stau în casă. Privesc pe geam. Afară sînt mulți copii. Se joacă cu zăpadă sau se dau cu săniile. Sar și aleargă voioși. Eu îi admir și mă bucur."

a. — Subliniați verbele.

b. — Grupați verbele pe cele trei coloane:

acțiunea	starea	existența
.....		
.....		
.....		

2.

	Trecut	Viitor
Eu scriu		
Tu citești		
Ea privește		
Noi învățăm		
Voi plecați		

FIȘA nr. 2**VERBUL**

3. Alcătuiți propoziții în care verbul "a pregăti" să fie la viitor, la toate persoanele, singular și plural:

.....

.....

.....

.....

.....

4. Alcătuiți propoziții cu verbele de mai jos, respectînd indicațiile din paranteză:

— a desena (trecut, persoana a III-a, singular)

— a rezolva (viitor, persoana a II-a, plural)

— a controla (prezent, persoana I, singular)

— a cîștiga (viitor, persoana I, plural)

— a petrece (prezent, persoana a II-a, singular)

— a studia (viitor, persoana a III-a, plural)

.....

FIȘA nr. 3**VERBUL**

5. Derivați de la următoarele verbe cîte două substantive:

— a citi:	—
	—
— a învăța:	—
	—
— a mânca:	—
	—
— a petrece:	—
	—

6. Găsiți sinonimele și antonimele verbelor de mai jos:

— a vorbi:	— sinonim
	— antonim
— a merge:	— sinonim
	— antonim
— a iubi:	— sinonim
	— antonim

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Propoziția subordonată subiectivă

Tipul lecției: Dobândire de noi cunoștințe

I. Obiective operaționale

1. Cognitive

La sfârșitul lecției elevii trebuie:

O₁: să motiveze că propoziția subiectivă îndeplinește funcția de subiect;

O₂: să știe care sînt grupurile de verbe reflexive impersonale care cer propoziția subiectivă;

O₃: să știe care sînt verbele pasive impersonale care cer propoziția subiectivă;

O₄: să știe care sînt adverbele cu valoare de predicat care cer propoziția subiectivă;

O₅: să știe să recunoască expresiile verbale impersonale care cer propoziția subiectivă;

O₆: să știe că verbe ca **trebuie, îmi place, îmi vine** cer subiectiva;

O₇: să știe să transforme subiectul în subiectivă și să contragă subiectiva în subiect.

2. Afective

La sfârșitul lecției, elevii:

O₈: vor fi dispuși să asimileze informațiile noi;

O₉: vor fi dispuși să rezolve sarcinile de învățare prezentate;

O₁₀: vor aprecia noile informații ca relevante și folositoare pentru înțelegerea propoziției subiective;

O₁₁: vor integra noile cunoștințe în propriul sistem de valori;

O₁₂: vor reține noile cunoștințe, considerîndu-le folositoare.

II. Resurse educaționale — conținut

C (O₁): Propoziția subiectivă îndeplinește funcția de subiect și răspunde la întrebările **cine?, ce?**

C (O₂): Verbele reflexive care cer subiectiva sînt: **se zice, se spune, se cuvine, se știe** etc.

"Se zice/ că vine."/

C (O₃): Elevii trebuie să rețină verbele de tipul **a fost hotărît, a fost știut**:

"A fost hotărît/ să pleci mîine."/

C (O₄): Adverbele cu valoare de predicat sînt: **sigur, desigur, firește, probabil, pesemne** etc.

C (O₅): Expresiile verbale impersonale sînt: **este bine, este greu, este plăcut, este necesar** etc.

C (O₆): Verbul **trebuie** este impersonal și cere subiectivă, ca și **îmi vine, îmi place** etc.

"Îmi place/ să desenez."/

C (O₇): Subiectul se transformă din parte de propoziție în propoziție, iar subiectiva se contrage în parte de propoziție.

"Cine se scoală de dimineață/ departe ajunge."/

"Harnicul departe ajunge."

III. Strategii didactice

- S (O₁): — învățare frontală pe grupe;
 — stabilirea timpului și a tipului de activitate;
 — relații afective, fișe;
 — relații profesor—elev;
 — mijloace: euristica, observația, problematizarea, exercițiul.
- S (O₂): Toate grupele de elevi:
 — să citească și să încercuiască elementele de legătură din fraze; conjuncții (**că, să, dacă**), adverbe relative (**unde, când, cum**);
 — să rețină verbele reflexive.
- S (O₃): Toate grupele de elevi:
 — să sublinieze predicatele;
 — să încercuiască elementele de relație;
 — să delimiteze în propoziții, arătând subiectiva introdusă prin diferite elemente de relație.
- S (O₄): Pe fișe, toate grupele de elevi vor încerca, prin problematizare și observație, să identifice adverbele cu valoare de predicat care cer subiectivă.
- S (O₅): Toate grupele vor încerca, pe fișe, să recunoască expresiile verbale impersonale și să arate care sînt propozițiile subiective.
- S (O₆): Toate grupele vor recunoaște în text subiectivele cerute de verbul **trebuie**.
- S (O₇): Toate grupele de elevi vor rezolva teste în care vor transforma subiectiva în parte de propoziție subiectivă și invers, subiectul în propoziție subiectivă.

IV. Evaluarea formativă

- I (O₁): — aprecierea randamentului elevilor prin notare, verificare;
 — reușita elevilor în realizarea obiectivelor;
 — calitatea activității față de rezultatele așteptate;
 — analiza cazuală: ce au vrut și ce au realizat.
- I (O₂): Să se completeze spațiile punctate:
 A fost spus că
- I (O₃): Să se completeze spațiile punctate:
 Se zice
 Cine se scoală.....
- I (O₄): Să se completeze spațiile punctate:
 Sigur că
 Pesemne că
- I (O₅): Să se completeze spațiile punctate:
 Este ușor să
 ce ai învățat.
- I (O₆): Să se completeze spațiile punctate:
 Trebuie să
 să ajungi acolo.
- I (O₇): Să se transforme subiectul în propoziție subiectivă:
 "Leneșul mai mult aleargă."
 Să se contragă subiectiva:
 "Cine nu greșește nu plătește."

Scenariul didactic

Experimen- tul instrucți- onal	Durata	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
1. Captarea atenției ele- vilor	2'	Profesorul spune că vor începe să învețe felul propozițiilor subordonate, respectiv, sintaxa frazei, în cadrul căreia se efectuează operațiile: — sublinierea predicatelor; — încercuirea elementelor de legătură; — delimitarea frazei; — stabilirea felului propozițiilor; — schema frazei.	— se liniștesc — se pregătesc — se autocontro- lează — ascultă
2. Enunțul obiectivelor cognitive și afective	2'	Ca în proiectul didactic.	— ascultă — acceptă — se mobilizea- ză
3. Actualiza- rea cunoștin- țelor învăța- te anterior	5'	Profesorul pune întrebări: Care sînt părțile de propoziție? Ce este subiectul? În ce caz stă subiectul? La ce întrebări răspunde subiec- tul? Dați exemple.	— răspund — observă — compară — deduc — reactualizea- ză — explică — exemplifică
4. Prezen- tarea conți- nutului învă- țării	2'	Astăzi vom vorbi despre propo- ziția subordonată subiectivă. 1. Definiție. 2. Întrebări: cine? ce?	— receptează — analizează — formulează
5. Prezen- tarea sarci- nilor de în- vățare și dirijarea în- vățării	20'	După 15' - 20' de activitate pe grupe, prin conversație frontală, elevii dirijați de profesor vor ajunge la cîteva concluzii: — verbele reflexive impersonale care cer subiectivă: se zice, se spune, se aude, se crede, se cuvine etc. — verbe pasive impersonale ca- re cer subiectivă: a fost hotărît, a fost anunțat etc. — adverbe cu valoare de predi- cat: sigur, firește, probabil, pe- semne, negreșit, adevărat . — expresii verbale impersonale care cer subiectivă: bine, este greu, este plăcut, este necesar etc. — verbele trebuie, îmi place,	— observă — corelează — propun — explică — completează — discută — compară — rețin — notează

6. Evaluarea performanței	15'	îmi vine cer subiectivă. Profesorul precizează sarcinile de lucru, indică modul de rezolvare, precizează timpul, sprijină rezolvarea, precizează rezultatele așteptate, sintetizează și notează pe tablă care sînt elementele de relație ce introduc subiectiva: — conjuncții (că, să, dacă); — pronume relative (care, cine, ce); — adverbe relative (unde, cînd). <i>Dacă înveți la timp/ înseamnă/ că vei reuși la examen./</i> PP 2 Contragem subiectiva: <i>Învățatul la timp înseamnă că vei reuși la examen.</i> Test: 1. Completați punctele de suspensie cu propozițiile corespunzătoare: <i>Nu este sigur care</i> <i>Este bine să</i> <i>Nu se știe cînd</i> <i>A fost hotărît că</i> <i>Firește că</i> <i>Cine întreabă</i> <i>Nu-i place să</i>	
5. Asigurarea retenției și a transferului	5'	Temă pentru acasă: ex. 1/127	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a XI-a (profil pedagogic)

Obiectul: Limba română

Subiectul: Acordul predicatului cu subiectul

Tipul de lecție: Formarea priceperilor și deprinderilor

Obiectivul general: Perfecționarea deprinderilor de exprimare corectă, orală și scrisă, prin:

- aplicarea regulilor cu privire la acordul predicatului cu subiectul;
- dezvoltarea capacității de autocontrol;
- dezvoltarea sentimentului de dragoste față de limba română.

Obiective operaționale:

Toți elevii vor fi capabili:

- O₁ — să-și reamintească regulile acordului predicatului cu subiectul;
 O₂ — să schimbe forma unor verbe predicative date (la infinitiv) în funcție de natura subiectului;
 O₃ — să facă acordul corect al numelui predicativ și al verbului la participiu (din predicatul verbal — diateza pasivă) cu subiectul;
 O₄ — să identifice și să corecteze greșelile de acord dintr-un text dat.

Strategia didactică: Algoritmă

Metode și procedee: Exercițiul, conversația, demonstrația, explicația, comparația, problematizarea.

Mijloace de învățămînt: Planșa "Acordul predicatului cu subiectul", fișe de exerciții și control, fișe și teste de evaluare.

Forme de organizare: — activitatea frontală
 — activitatea independentă individuală.

Scenariul didactic

Evenimen- tele instru- irii	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
Captarea atenției	Profesorul propune elevilor să comenteze următorul anunț, scris pe o folie și proiectat: "Nu mai este portocale. Se vinde smochine." Profesorul subliniază ideea că exprimarea corectă trebuie să îndeplinească și cerința concordanței între cuvintele care formează un grup de părți de propoziție. Această concordanță (potrivire) se numește <i>acord gramatical</i> .	Elevii ascultă și rețin sarcinile didactice, obiectivele enunțate.
Enunțarea scopului și a obiecti- velor	Informează în continuare elevii cu privire la conținutul lecției. Proiectează folia pe care sînt scrise următoarele tipuri de exerciții: 1) Citiți exemplele, explicați acordul corecți: a) <i>Fiecărui tînăr îi revin sarcini importante în cadrul colectivului.</i> b) <i>În viața omului o mare importanță o are munca, condiție de bază pentru afirmarea sa în viața societății.</i> c) <i>Maria sau Adrian scrie mai frumos?</i> d) <i>"În lume-i veselie, amor, sperare, viață"</i> (V. Alecsandri) e) <i>Eu, tu și Ileana merge la spectacol.</i> 2) Cum este corect? a) <i>Nici unul dintre sportivi n-a/ n-au reușit o performanță atît de mare.</i>	Elevii explică și corectează cu roșu greșelile. Găsesc subiectul și predicatul verbal, motivînd acordul în persoană și număr al predicatului cu subiectul. Elevii aleg și motivează ortograma corectă.

	b) O mulțime de elevi s-a/ s-au adunat în curtea școlii. c) Nici Vasile, nici Elena n-a/ n-au răspuns fără greșală. 3) Alcătuiți 3 propoziții în care acordul predicatului cu subiectul propoziției să se facă după înțeles. 4) Scrieți numele predicative potrivite cu subiectul propoziției: <i>Elevii și elevele sînt</i> (silitor). <i>Muntele și dealurile sînt</i> (frumos). <i>Maria și Ionel par</i> (nemulțumit) 5). Formați predicatul din verbele date: a) <i>Ghiocelii</i> (a înflori) <i>primăvara de timpuriu</i>. b) <i>La lecții, elevele</i> (a fi întrebat) <i>de profesor</i>. c) <i>Tinerilor</i> (a place) <i>muzica</i>. d) <i>Lui Marian nu-i</i> (a conveni) <i>locurile date</i>. 6). Completați spațiile punctate cu predicatul potrivit, exprimat prin locuțiunile următoare: <i>a ține seama, a-și aduce aminte, a bate cîmpii</i>: a) <i>Elevii de sfaturile dirigintei</i>. b) <i>Dacă nu știe răspunsul, Vasile vorbește dar</i> c) <i>Toți de o excursie așa frumoasă</i>. Profesorul verifică munca independentă și trage concluzii parțiale.	Elevii formulează propoziții pe caiete. Înlocuiesc parantezele cu numele predicative potrivite. Formează predicatele, acordându-le cu subiectele propozițiilor date. Completează spațiile punctate cu locuțiuni corespunzătoare, făcînd acordul verbului în număr și persoană cu subiectul fiecărei propoziții.
Concluzii	Trage concluzii asupra modului cum s-a desfășurat activitatea evidențiind lipsurile, făcînd precizări sau trimiteri la manuale ori la alte surse bibliografice.	
Temă pentru acasă.	Să se selecteze din operele literare studiate 10 propoziții cu subiecte multiple exprimate prin substantive de genuri diferite și pronume personale de persoane diferite și să se explice cum s-a realizat acordul subiectului cu predicatul.	Elevii își notează tema.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul lecției: Sintaxa frazei. Exerciții

Tipul lecției: De consolidare a cunoștințelor și deprinderilor de analiză a frazei

Obiectiv fundamental : Înțelegerea etapelor necesare a fi parcurse în analiza frazei și transformarea cunoștințelor teoretice în deprinderi de lucru; cunoașterea modalităților de recunoaștere a diferitelor subordonate; dezvoltarea operațiilor gîndirii; cultivarea interesului pentru studiul limbii române;

Obiective operaționale:

a) Cognitive:

O₁: să recunoască predicatele în textele date;

O₂: să recunoască subiectele;

O₃: să recunoască elementele de relație în frază și să precizeze rolul lor;

O₄: să delimiteze corect propozițiile unor fraze date și să precizeze felul lor;

O₅: să alcătuiască schema rațională a frazelor analizate;

O₆: să alcătuiască fraze în care anumite elemente subordonate să introducă, pe rînd, SB, PR, AT;

O₇: să dezvolte părți de propoziție în subordonate corespunzătoare;

O₈: să contragă propoziții subordonate în părțile corespunzătoare de propoziție;

O₉: să alcătuiască fraze în care un anume element regent să fie urmat de subordonate diferite.

b) Afective:

O₁₀: să participe cu interes la lecție;

O₁₁: să manifeste interes pentru studiul limbii române.

Strategii didactice:

— de tip dialogat;

— bazată pe activitatea individuală a elevilor.

Metode și procedee:

— conversația de verificare, exercițiul de alcătuire de enunțuri cu anumite cerințe, analiza gramaticală.

Material didactic: manualul, culegeri de exerciții gramaticale.

Resurse educaționale:

a) Elevi: — Activitate frontală;

b) Conținuturi:

C (O₁, O₂, O₃, O₄, O₅):

1) Încă din copilărie mi s-a spus de mii de ori că viața este o luptă acerbă în care indivizii sînt în stare de orice, dar părerea mea este că oamenii pot trăi în bună înțelegere unii cu alții.

2) Nu se știe dacă prietenul nostru care a învățat zi și noapte, fără a se

cruța nici un pic, va reuși la concurs, dar datoria noastră este să-l așteptăm la locul stabilit.

C (O₆):

Alcătuiești fraze în care pronumele relativ "care", conjuncția subordonatoare "că" și adverbul relativ "unde" să introducă, pe rînd, subordonate subiective, predicative și atributive.

C (O₇):

Dezvoltați toate părțile de propoziție posibile, în subordonate corespunzătoare:

A învâța înseamnă a reuși. (Să înveți înseamnă să reușești.)

Omul fără patrie e ca privighetoarea fără cîntec.

(Cine e om care nu are patrie e cum ar fi privighetoarea care nu are cîntec.)

C (O₈):

a) Contrageți subordonata subiectivă și pe cea atributivă din următorul text:

"Aveam avantajul că știam precis ce trebuie să fac."

(C. Giurescu, **Amintiri**)

b) Contrageți subordonata predicativă din următorul text:

"Codru-i verde și-nfrunzit,

Mie-mi pare că-i cernit (.....)"

(Folclor)

C (O₉): Construiți două fraze în care verbul "a rămîne" să fie, pe rînd, element regent pentru o SB și o PR.

(Rămîne să mai discutăm.)

(Rămîne cine dorește.)

(El rămîne cum îl știm.)

Scenariul didactic

I. Pregătirea clasei pentru lecție.

II. Verificarea temei: Ex. 1,2,3, pagina 46, manualul clasei a VIII-a.

III. Anunțarea temei: Li se comunică elevilor că vor efectua exerciții de consolidare a subordonatelor studiate. Li se comunică obiectivele urmărite.

IV. Verificarea cunoștințelor: se vor trece în revistă principalele noțiuni de teorie necesare în analiza frazei.

V. Consolidarea cunoștințelor: Se vor rezolva exercițiile prevăzute în proiect.

Se vor reține ca obiective minimale O₁, O₂, O₃, O₄, O₅, ce vor fi realizate de toți elevii. Avînd în vedere că nivelul clasei e mai scăzut, celelalte obiective cognitive sînt momentan considerate obiective maxime, urmînd ca ulterior să se ajungă la realizarea lor de către toți elevii.

VI. Evaluare: orală, pe tot parcursul orei.

VII. Aprecieri asupra felului în care a decurs ora: Se vor trage concluziile necesare pentru activitatea ulterioară.

VIII. Asigurarea retenției și a transferului:

Tema pentru acasă: Alcătuiești fraze în care subordonatele învățate să fie introduse prin pronumele relativ "cine", adverbul relativ "cum" și conjuncția subordonatoare "dacă".

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Propoziția subordonată circumstanțială de cauză

Tipul lecției: Mixtă

Obiective operaționale: Cognitive

Elevii vor dovedi că știu:

- O_1 — să aplice cunoștințele despre *complementul circumstanțial de cauză* și să înțeleagă echivalența *propoziției subordonate circumstanțiale de cauză* cu *complementul circumstanțial de cauză*;
- O_2 — să construiască propoziții cu *complemente circumstanțiale de cauză* și să analizeze aceste complemente exprimate prin părți de vorbire diferite și cu regenți diferiți;
- O_3 — să transforme propozițiile în fraze, pentru a realiza *propoziții subordonate circumstanțiale de cauză* cu topica și punctuația specifică;
- O_4 — să recunoască în textele date *subordonatele circumstanțiale de cauză* și să le contragă în *complemente circumstanțiale de cauză*;
- O_5 — să explice și să dovedească, prin enunțuri, importanța contextului în utilizarea elementelor introductive.

Resurse educaționale:

a) Conținut:

- $C(O_1)$: — *complementul circumstanțial de cauză* este complementul care arată cauza unei acțiuni, a unei însușiri; pe planul frazei îi corespunde *propoziția subordonată circumstanțială de cauză*; ea arată cauza unei acțiuni sau a unei însușiri din propoziția regentă.
- $C(O_2)$: — *complementul circumstanțial de cauză* se exprimă prin:
 - a) *substantive sau locuțiuni substantive* precedate de *prepoziții* sau *locuțiuni prepoziționale*;
 - b) *pronume*;
 - c) *numerale cu valoare substantivală*;
 - d) *adjective*;
 - e) *adverbe*;
 - f) *verbe*.
- $C(O_3)$: — *propoziția subordonată circumstanțială de cauză* determină:
 - un *verb*;
 - un *adjectiv*;
 - o *interjecție*.
- $C(O_4)$: — *propozițiile subordonate circumstanțiale de cauză* pot fi contrase în *complemente circumstanțiale de cauză*.
- $C(O_5)$: — *propozițiile subordonate circumstanțiale de cauză* se introduc prin:
 - *conjunții*;
 - *locuțiuni conjuncționale*;
 - *adverbe relative*.

b) Strategii didactice:

- $S(O_1)$: — analizați *complementele circumstanțiale de cauză* și transformați aceste complemente în *propoziții circumstanțiale de cauză*;
- $S(O_2)$: — analizați *complementele circumstanțiale de cauză* și arătați părțile de vorbire prin care sînt exprimate aceste complemente;
- $S(O_3)$: — dați exemple de *propoziții subordonate circumstanțiale de cauză* care să determine:

- un verb;
- un adverb;
- un adjectiv;
- o interjecție.

S (O₄): — dați exemple de două fraze în care să aveți *propoziții subordonate circumstanțiale de cauză* și apoi să le contrațegați în *complemente circumstanțiale de cauză*;

S (O₅): — alcătuiți fraze în care *propozițiile subordonate circumstanțiale de cauză* să fie introduse prin: *conjunții, locuțiuni conjuncționale, adverbe relative*.

Evaluarea formativă:

Fișe: — Completați frazele date cu *propoziții circumstanțiale de cauză*;

- Identificați felul propozițiilor subordonate subliniate;
- Identificați cauzalele din text și contrațegați-le;
- Analizați frazele și întocmiți schemele sintactice;
- Construiți fraze după schemele sintactice;
- Dați exemple de fraze din textele literare studiate.

Scenariul didactic

Evenimen-tele instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
Captarea atenției	În analiza sintactică a frazei, identificarea propozițiilor subordonate circumstanțiale de cauză necesită o atenție deosebită, pentru că în multe situații ea este confundată cu alte subordonate.	
Enunțul obiectivelor și a scopului	Profesorul anunță subiectul, informează elevii despre scopul lecției și despre obiectivele urmărite.	
Prezentarea sarcinilor de învățare și dirijarea învățării	Se vor scrie la tablă câteva propoziții cu complemente circumstanțiale de cauză, se analizează aceste complemente și se transformă în propoziții subordonate circumstanțiale de cauză: "Plîngeam de ciudă deoarece îmi era ciudă". Necitind textul nu cunoșteam conținutul. Cum nu citisem textul....." Se analizează și alte fraze: "Bătrîna era supărată¹/ că fiul o părăsise.²/ Hai acasă¹/ căci am terminat lucrul.²/ Pentru că întîrziase¹/, de aceea a fost pedepsită.²/ Unde n-a avut bani¹/, n-a venit la spectacol.²/" Pe baza analizei frazelor (a prop. cauzale) se întocmește o schemă sinoptică: 1) Definiție: <i>Propoziția cauzală arată cauza acțiunii unui verb sau a însușirii unui adjectiv.</i>	Elevii rețin sarcina de lucru. Elevii transformă compl. de cauză în propoziții cauzale. Elevii analizează prop. cauzale.

	2) Întrebări: — <i>din ce cauză?</i> — <i>din ce pricină?</i> 3) Cuvîntul regent: — <i>verb</i> — <i>adjectiv</i> — <i>interjecție</i> 4) Cuvinte relaționale: — <i>conjuncții: căci, că, fiindcă, deoarece, întrucît;</i> — <i>locuț. conjuncț.: pentru că, din cauză că, din moment ce, de vreme ce, o dată ce;</i> — <i>adverbe relative: cum, unde, cînd.</i> 5) Cuvinte corelative: <i>de aceea, pentru aceea</i> Topica: propoziția cauzală poate sta înainte sau după regentă. Punctuația: <i>în general, se desparte prin virgulă de regentă.</i> Se arată că există propoziții cauzale juxtapuse.	
Obținerea performanțelor și asigurarea feed-back-ului	Se vor proiecta, cu ajutorul retroproiectorului, cîteva fraze în care se vor analiza subordonate circumstanțiale de cauză. <i>Stai că mai ai și cu mine oleacă de treabă.</i> (I. Creangă) <i>Dă-mi bani pe cal</i> <i>Că sînt sărac.</i> (G. Coșbuc) <i>Maică, mulți te-au dușmănit</i> <i>Că ești neam blagoslovit</i> (T. Arghezi) <i>A pierit ucis de buzduhan mișelesc, pentru că s-a ridicat pentru drepturile și ocinile noastre.</i> (M. Sadoveanu) <i>Blînd tainele ni le desface</i> <i>Din sinu-i milostiva glie,</i> <i>Căci toată floarea vă cunoaște</i> <i>Și toată frunza ei vă știe.</i> (O. Goga) Se cer exemple de fraze, din textele studiate, cu propoziții subordonate cauzale.	Elevii citesc frazele și analizează propozițiile cauzale. Elevii dau exemple de propoziții cauzale din operele literare studiate.
Evaluarea performanțelor	Se rezolvă sarcinile cuprinse în test: I. Completați frazele următoare cu propoziții circumstanțiale potrivite: 1. S-a supărat pe mine fiindcă..... 2. Trenul a întârziat din pricină că..... II. Identificați felul subordonatelor subliniate: <i>Cum ei mergînd alături se ceartă și se-ntreabă,</i> <i>Nu văd în fundul nopții o umbră de roșeață.</i> III. Identificați cauzala din text și contrașteinați-o:	Elevii primesc testele și le completează.

	<i>Dar eu rîd fiindcă mi-am adus aminte de un prieten care mi-a spus multe snoave.</i> — Analizați fraza și întocmiți schema IV. Construiți fraze în care propoziția: "că a întîrziat" să devină, pe rînd: — subiectivă, — completivă directă, — cauzală.	
Asigurarea atenției și a transferului	Să întocmească o compunere gramaticală în care elevii să justifice motivele pentru care n-au participat la aniversarea unui coleg, utilizînd complemente circumstanțiale de cauză și propoziții cauzale.	Elevii își notează tema.

PROIECT DIDACTIC

Obiectul: Literatura română

Subiectul: **Morometii**, de Marin Preda

Clasa: a XII-a

Tipul lecției: Dobîndire de noi cunoștințe

Scopul lecției: Elevii să înțeleagă conținutul romanului citit deja de ei, așa fel încît aceștia să devină capabili...

Obiective operaționale:

a) cognitive:

- O₁ — să sesizeze modul deosebit al scriitorului de a privi lumea satului;
- O₂ — să descopere organizarea compozițională a romanului;
- O₃ — să sesizeze conflictele care sfîșie familia lui Ilie Moromete;
- O₄ — să știe să prezinte noul univers rural din opera lui Marin Preda;
- O₅ — să caracterizeze principalele personaje ale romanului;
- O₆ — să ilustreze pe baza unor fragmente selectate din text, comportamentul personajelor principale;
- O₇ — să recunoască particularitățile artistice în evocarea satului și țăranului în opera lui Marin Preda;
- O₈ — să arate mentalitatea lui Ilie Moromete în ceea ce privește problema pămîntului.

b) afective: — Elevii:

- O₉ — să fie dispuși să recepteze informațiile noi;
- O₁₀ — să stăpînească aceste informații spre a le putea utiliza în analiza lucrării;
- O₁₁ — vor aprecia informațiile ca relevante și folositoare înțelegerii problematicei estetice a romanului;
- * O₁₂ — vor interioriza noile cunoștințe în sistemul propriu de valori estetice.

Metode: Conversația, problematizarea.

Mijloace de învățămînt: Stand de carte **Marin Preda**, fișe de idei, decupaje din presă, manualul.

Scenariul didactic

Evenimentul instrucțional	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
Captarea atenției asupra personalității și operei lui Marin Preda.	Se precizează că în literatura română de azi, Moromeții reprezintă o carte fundamentală de referință, operă clasică prin excelență. De la Ion al lui Rebreanu nu s-a mai scris un roman atât de puternic despre lumea rurală. Valoarea de excepție a Moromeților constă în densitatea epică, în adâncimea psihologică și în problematica inedită ce transformă romanul într-o monografie artistică a satului românesc ante- și postbelic, surprins la răspîntia dintre două orînduiri sociale.	Receptarea enunțurilor verbale. Un elev ia pe rînd și prezintă cărțile lui M. Preda: volumul de nuvele Întîlnirea din pămînturi ; Moromeții ; Intrusul ; Risipitorii ; Marele singuratic ; Delirul ; Cel mai iubit dintre pămînteni și cîteva aprecieri asupra lui M. Preda din volumul Marin Preda interpretat de...
Enunțarea scopului și a obiectivelor	Profesorul informează elevii despre scopul final al lecției și obiectivele ce vor fi urmărite.	
Asigurarea unei prime conexiuni inverse prin solicitarea unor păreri și aprecieri despre romanul citit	Prin întrebări, stimulează elevii să-și exprime propriile păreri despre romanul Moromeții . Sînt reținute cele adecvate.	Elevii formulează mai multe păreri: Apărut în 1955 (vol. I), romanul este nu numai un punct de reper în proza postbelică, dar și cea mai reprezentativă continuare a "universului moromețian" pe care l-a proiectat scriitorul. Continuînd tradiția romanului românesc de inspirație rurală (Rebreanu, Slavici, Sadoveanu), M. Preda a creat un roman original, cu o viziune modernă asupra lumii rurale. Scriitorul își fundamentează romanul din perspectiva relației omului cu "timpul", a umanității cu istoria, Moromeții poate fi considerat romanul unei familii, în prim-planul nara-

		țiunii aflându-se familia țăranului Ilie Moromete.
Reactualizarea narațiunii	Cine ar putea rezuma romanul Moromeții precizând ce i-a plăcut în mod deosebit în acest roman?	Elevii povestesc romanul lui M. Preda punctînd principalele momente ale aceluia
	Ce rezultă din felul în care a narat colegul vostru ? Ce se poate spune despre compoziția romanului?	Structura narativă a romanului dezvăluie o maturitate artistică ieșită din comun. Acțiunea se desfășoară în anul 1937, de la "începutul verii" pînă spre sfîrșitul aceluiași anotimp. Tot acest spațiu temporal este absorbit de trei mari secvențe epice. Cea dintîi începe într-o sîmbătă seara, continuă în noaptea spre duminică pînă după amiază: — cuplul Polina—Bircă; — foamea de avere a lui Tudor Bălosu și a fiului său Victor; — țăranul bolnav de ftizie Vasile Boțoghina ș. a. A doua secvență epică surprinde satul în febra secerișului. Ultima secvență înfățișează conflictul direct dintre Ilie Moromete și fiii săi. Tot acum sînt prezentate și personajele romanului.
	Care dintre ele este cel mai realizat?	Caracter dominant, personajul simbolic al unei lumi de pe un anumit meridian geografic, Ilie Moromete este filozof, naiv, actor, inocent, disimulat, atribute ce se adaugă concentric eroului de-a lungul anilor.

	Caracterizați pe Ilie Moromete. Citați câteva scene de disimulare. Puneți în discuție și alte trăsături de caracter ale lui Moromete.	Actor, Moromete își joacă rolul fără cusur. El își exprimă uimirea, nedumerirea sau supărarea, calculînd efectul fiecărui cuvînt, modelîndu-și intensitatea vocii, cău-tînd clipa potrivită pentru aruncarea replicii. Disimularea este de asemenea reală. Constant, Moromete își disociază gîndurile și procesele voliți-onale de vorbe. Scena în care hotărâște vînzarea salcîmului; — scena în care-l înfruntă pe agentul fiscal etc. Ilie Moromete este un pater familias, anacronic întîrziat în epoca contemporană. Stăpîn neînduplecat, vocea lui răsună într-o variată tonalitate, de la finețea ironică la sarcasmul ucigător. Nimic nu se întîmplă în gospodărie fără prealabila sa încuviințare. El decide începutul și sfîrșitul acțiunii, cu aprobarea lui se face cutare sau cutare lucru. Este un țaran contemplativ care petrecea seri lungi cu prietenul său Cocosîlă.
Conexiunea inversă	Ce puteți spune despre problema pămîntului în mentalitatea lui Ilie Moromete?	Moromete nu e un setos de pămînt, averea nu reprezintă pentru el un scop, ci numai un mijloc de a trăi în oarecare tihnă, cu iluzia independenței. Moromete nu prevede latura comercială

		a produselor. El ar dori să satisfacă numai nevoile familiei, nu să vîndă produsele.
	Ține Ilie Moromete la copiii săi?	Moromete își iubește copiii și le vrea binele, dar își cenzurează orice înduioșare față de ei. Serbarea școlară la care Niculae ia premiul întâi îi provoacă pentru prima dată nevoia de a-și transmite afecțiunea în mod direct și atunci el nu găsește gesturile cuvenite.
	Care sînt cauzele conflictului în romanul Moromeții ?	Un triplu conflict sfîșie familia lui Ilie Moromete. Mai întâi, dezacordul dintre tată și fiii săi din prima căsătorie. Dezacordul izvorăște dintr-un mod diferit de a înțelege lumea, Moromete nu se gîndea la nimic altceva decît cum să-și păstreze integral locul obținut la reformă.
	Citați din roman fragmentul respectiv.	"De ani de zile mă zbat să nu vînd din el — va izbucni Moromete în final — să plătesc fonciirea fără să vînd, să vă rămînă vouă întreg, orbilor și sălbaticilor, n-am vîndut nici o brazdă... Pămîntul întreg, Paraschive, smintitule, acolo e munca voastră! Bolnavule după avere!..." Achim, Paraschiv și Nilă au un sentiment de neliniște în fața soartei de țaran. Fără să știe, cei trei acționau în spiritul vechiului, în concordanță cu noile forme ale realităților de producție.

		Două mentalități diferite, două moduri de a înțelege existența se înfruntă ireconciliabil.
	Care este celălalt conflict ce izbucnește în familia Moromete?	Al doilea conflict izbucnește între Moromete și Catrina, soția sa. Catrina primise la reforma agrară un lot de opt pogoaane. La puțină vreme, din cauza foametei, Moromete vînduse un pogon din lotul soției, promițînd în schimb trecerea casei pe numele ei. Dar nu se ținuse de cuvînt. Catrina pretindea tot mai insistent pogonul vîndut. Ultimul conflict familial, mai ascuns, se desfășoară între Moromete și sora sa, Guica.
	Ce puteți spune despre imaginea satului din Cîmpia Dunării oglindit în roman?	Este vizibilă intenția romancierului de a realiza în Moromeții o imagine monografică a lumii rurale. Personajele romanului sînt angrenate în toate evenimentele timpului. Satul românesc din deceniul al patrulea nu poate fi imaginat fără corvoada premilităriei. Pagini memorabile realizează romancierul prin secvențele din cancelaria școlii. Serbarea școlară de sfîrșit de an polarizează atenția întregului sat. Marin Preda a fost atras și de spiritualitatea ancestrală a clasei țărănești. Arhetipurile mitice pîlpîie pentru ultima oară în primul volum și la începutul

	Ce aduce nou Marin Preda privind satul dunărean?	tul celui de-al doilea. Jocul călușului constituie o pagină de epos autentic. Spre deosebire de cei mai mulți dintre autorii de dinaintea sa, care au văzut satul din Cîmpia Dunării zbuciumat, cuprins de convulsii, angajat adesea în acțiuni disperate, Preda descrie un sat în care nu se petrec drame zguduitoare, nu clocotește răzvrătirea neînfrînată. — Dispariția țăraniei tradiționale, mișcarea satului țăranesc către alte experiențe existențiale aduse de zguduitorile istoriei, un sat total restructurat; — inima adevărată a satului este Poiana lui locan.
Evaluarea formativă	Enunțați câteva din particularitățile artistice în evocarea satului și țăranului în opera lui M. Preda	— umorul; — ironia; — comentarea unor știri și evenimente; — disimularea; — realismul; — stilul direct, stilul indirect liber etc. Umorul: — premeditarea; — prînzul familiei Moromete la cîmp; — discursul directorului Toderici rostit la serbarea școlară.
Asigurarea retenției și a transferului	Tema pentru acasă: 1. Interpretați aceste cuvinte din finalul romanului: "Moromete nu mai fu auzit răspunzînd cu multe cuvinte la salut. Nu mai fu auzit povestind". 2. Comentați propoziția cu care se încheie opera: "timpul nu mai avea răbdare"	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a XI-a

Obiectul: Literatura română

Subiectul: **Umbra lui Mircea. La Cozia** de Gr. Alexandrescu

Tipul lecției: Dobândire de noi cunoștințe

Obiectivele operaționale:

a) Cognitive

La sfârșitul activității toți elevii vor fi capabili:

O₁ — să recunoască cel puțin 5 trăsături romantice în configurația poeziei, ilustrându-le cu exemple;

O₂ — să recunoască elemente clasic-iluministe în configurația poeziei;

O₃ — să descopere cel puțin 5 din principalele procedee artistice care dau expresivitate poeziei;

O₄ — să analizeze elementele de meditație și reflecție, consemnând și alți scriitori care au cultivat acest procedeu în literatura română;

O₅ — să alcătuiască planul unei lucrări originale cu titlul: "Elemente romantice în **Umbra lui Mircea. La Cozia**."

b) Afective

Elevii:

O₆ — să fie dispuși să recepteze informațiile noi;

O₇ — vor dori să "stăpânească" informațiile spre a le putea utiliza în analiza lucrării;

O₈ — vor aprecia informațiile ca relevante și folositoare înțelegerii problematicei estetice a poeziei;

O₉ — vor interioriza noile cunoștințe în sistemul propriu de valori estetice și social-politice.

a. Conținut

C (O₁) — antiteza, hiperbola, grandilocvența retorică; decor nocturn; evadarea din timp și spațiu ș.a.;

C (O₂) — înțelegerea mersului istoriei; idealul de pace; raționalism; ideea de progres socio-cultural ș.a.

C (O₃) — invocația și interogația retorică; aliterarea; personificarea; hiperbola; comparația;

C (O₄) — sensul istoriei; specificul epocilor; pace; personalitatea istorică;

C (O₅) — natura, istoria, meditația romantică, retorismul ș.a.

b. Elevii

3 grupe eterogene (ritmurile de învățare sînt foarte apropiate).

Strategii didactice "focalizate" asupra obiectivelor:

S (O₁) — toate grupele: citiți încă o dată întregul text al poeziei; identificați (descoperiți) cel puțin 5 trăsături romantice în configurația poeziei; subliniați versurile cele mai semnificative pentru fiecare element.

S (O₂) — toate grupele: idem cu S (O₁), dar cu privire la elementele clasic-iluministe.

S (O₃) — toate grupele: descoperiți principalele procedee artistice utilizate în poem (cel puțin 5); ilustrați-le cu exemple.

S (O₄) — toate grupele: regăsiți în textul poeziei elementele de meditație și reflecție; comentați-le; indicați alți autori din literatura română și universală care au folosit aceste procedee.

S (O₅) — Alcătuiți planul de idei al unei lucrări cu titlul "Elemente romantice și originale în **Umbra lui Mircea. La Cozia**", folosind cele reținute în urma rezolvării sarcinilor precedente.

Evaluarea formativă (itemul testului)

I. (O_1) — Subliniați dintre expresiile de mai jos numai pe cele care denumesc trăsături romantice în **Umbra lui Mircea. La Cozia**: 1. antiteza; 2. umorul; 3. tragismul; 4. sincretismul; 5. grandilocvența; 6. decorul nocturn; 7. satira; 8. evadarea din timp și spațiu; 9. narațiunea; 10. hiperbola.

II. (O_2) — Numiți cel puțin 3 elemente clasic iluministe în **Umbra lui Mircea. La Cozia**:

1.
2.
3.

III (O_3) — Indicați procedeul artistic utilizat în fragmentele următoare:

a) b) c) d) (alese de profesor).

IV. (O_4) — Completați tabelul de mai jos:

Text	Elementul de meditație	Scriitor preocupat de aceeași problemă
a)	a)	a)
b)	b)	b)
c)	c)	c)

V. (O_5) — Refaceți planul (schița de idei) a lucrării cu titlul: "Elemente romantice în **Umbra lui Mircea. La Cozia**."

Scenariul didactic

Evenimentul instrucțional	Activitatea de învățare	Durata
Captarea atenției elevilor	Se audiază discul cu melodia Eroi au fost, eroi sînt încă ; se expune tabloul lui Mircea (fresca de la Argeș); se proiectează diapozitive ilustrînd bătălia de la Rovine, scene din viața Țării Românești în timpul lui Mircea cel Bătrîn. Profesorul vorbește despre fascinația produsă asupra scriitorilor pașoptiști de către marile figuri istorice ale poporului român (Mihai Viteazul asupra lui Bălcescu; Ștefan cel Mare asupra lui Bolintineanu și Alecsandri; Mircea cel Bătrîn asupra lui Grigore Alexandrescu ș.a.)	3'-4'
Enunțul obiectivelor	Ne vom opri asupra unei asemenea "fascinații": Umbra lui Mircea. La Cozia de Grigore Alexandrescu. La sfîrșitul activității veți fi capabili... (Urmează expunerea obiectivelor apropiat de formularea din proiect.)	1'-2'
Actualizarea celor învățate anterior	Idei și capacități "ancora": trăsăturile romantice ale literaturii.	2'-3'
Prezentarea noului conținut	Organizarea clasei pentru rezolvarea sarcinilor cu "întă" pe obiective.	

și a sarcinilor de învățare; dirijarea învățării și obținerea performanțelor	Informații suplimentare privind activitatea lui Grigore Alexandrescu. Prezentarea și rezolvarea S (O ₁) (activitatea în grup).	10'
	Prezentarea și rezolvarea S (O ₂); munca în grup și feed-back privind rezolvarea sarcinii. S (O ₃); activitatea în grupuri urmată de dezbateri în plen; feed-back privind rezolvarea sarcinii.	5'
	S (O ₄); activitatea în grupuri urmată de dezbateri în plen; informații noi din partea profesorului privind autori din literatura română și universală care "meditează" în spirit iluminist; feed-back.	5'-6'
	S (O ₅); activitatea în grupuri eterogene; feed-back.	4'-5'
Evaluarea performanței	Prezentarea și rezolvarea individuală a testului formativ; comunicarea rezultatelor.	3'-5'
Asigurarea retenției și transferului	Temă pentru acasă: Reluați S (O ₅) și ultimul item din testul formativ. Alcătuiți pe această bază o lucrare originală cu titlul indicat.	1'

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a XI-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: Romanul **Ion** de Liviu Rebreanu, compoziție, structură, subiect.

Tipul lecției: Dobândire de noi cunoștințe

Scopul lecției: Cunoașterea contribuțiilor lui L. Rebreanu la dezvoltarea romanului social românesc, consolidarea priceperilor și deprinderilor elevilor de a elabora comentarii literare.

Obiectivele cognitive:

O₁ — să cunoască universul social-uman al satului transilvănean;

O₂ — să distingă notele originale ale viziunii lui L. Rebreanu, pentru a fixa locul romanului **Ion** în literatura română.

Obiectivele afective:

O₃ — să interiorizeze "pulsția vieții" satului;

O₃ — să disocieze faptele, întâmplările, personajele prin prisma normelor morale exemplare.

Conținutul informativ: — problemele principale și adiacente din proiectul didactic al capitolului.

Condițiile inițiale ale clasei:

Clasa este neomogenă, majoritatea elevilor au mediile 6-7. Din sondajul anterior, a reieșit că 11 elevi au citit integral romanul, dar numai 7 elevi au mapa de fișe cu citate din operă. Cei mai mulți au citit fragmentele din manual.

În ceea ce privește deprinderea de a investiga universul unei opere

literare, elevii reușesc să desprindă notele definitorii sub îndrumarea permanentă a profesorului.

Strategia didactică: euristica.

Metode: conversația, lectura explicativă, problematizarea, expunerea.

Forme de organizare: frontal, individual.

Evaluare: continuă.

Scenariul didactic

Evenimentele instruirii	Activitatea elevilor și a profesorului
I. Organizarea colectivului de elevi. Captarea atenției.	— absențe, asigurarea climatului de lucru; — profesorul incită curiozitatea elevilor, precizînd că Liviu Rebreanu este ctitorul romanului românesc modern, iar împreună, de-a lungul a mai multor ore, vor trebui să descopere argumentele care să susțină această afirmație.
II. Anunțarea obiectivelor capitolului pe secvențe	— conform proiectului. Romanul Ion de Liviu Rebreanu: geneză, compoziție, structură, subiect.
III. Reactualizarea cunoștințelor prin conversație frontală, explicație. — Care sînt primele încercări literare ale scriitorului? — În ce constă conflictul din Răfuiala ? — Există vreo legătură între nuvelele acestea și romanul Ion ? — Încadrați romanul Ion în literatura română. Indicați romane sociale.	— Nuvelele și schițele lui L. Rebreanu — exerciții în vederea elaborării marilor opere epice Ion, Răscoala, Pădurea spînzuraților . — Nuvelele Proștii, Răfuiala înfățișează întâmplări dramatice din lumea satului. — Drama unei căsnicii într-o lume în care zestrea și nu dragostea sînt temelia. — Romanul reconstituie drama căsnicii lui Ion, proiectată pe fundalul vieții întregului sat. — Romanul înregistrează momente importante: N. Filimon Ciocoii vechi și noi I. Slavici Mara D. Zamfirescu Viața la țară, Tănase Scatiu ; I. Agârbiceanu Arhanghelii M. Sadoveanu Neamul Șoimăreștilor
IV. Conducerea învățării. Prezentarea noului conținut. Prin expunerea de către profesor se fac aprecieri asupra genezei romanului, climatului literar al anilor 1920. Întrucît elevii au avut ca sarcină anterioară lectura romanului, sînt angajați în dezbateră	Se alcătuieste schema tablei. — fapte autobiografice care stau la baza elaborării romanului. — confruntarea dintre semănătoriști și poporaniști. — Rebreanu — prozator realist, obiectiv. Compoziția: 1) "Glasul pămîntului", 6 capitole. 2) "Glasul iubirii", 7 capitole. Subiectul: Planurile paralele ale acțiunii: destinul țării.

subiectului romanului prin conversație frontală, explicație, lectură frontală, explicație. — Precizați locul și timpul acțiunii, personajele. Ce concluzie se desprinde din analiza structurii acțiunii? În ce ipostază se dezvoltă personajele? Selectați scene din roman.	romanului sărac Ion Pop al Glanetașului integrat în viața comunității satului Pripas, reprezentată prin familia învățătorului Zaharia Herdelea și a preotului Belciug. Planuri secundare: — lupta lui Vasile Baciuc pentru a-și păstra pământul; — strădania preotului Belciug pentru a zidi o biserică; — lupta fetelor pentru o partidă avantajoasă; — lupta pentru locul de deputat în dieta de la Budapesta. Romanul are o structură arhitectonică complexă, amintind de romanele lui Tolstoi, Balzac. Personajele sînt surprinse: a) în cadrul obișnuit al existenței zilnice, cînd își dezvoltă nestingherit firea — Ion sărută pământul; b) în momente solemne din viața satului: hora, înmormîntarea, nunta, botezul. Acțiunea romanului este complexă; autorul se detașează de lumea pe care o înfățișează.
V. Obținerea performanței și asigurarea feed-back-ului VI. Evaluarea performanței romanului Ion este o monografie a vieții satului ardelean. Motivați cu scene din roman.	— viziunea realistă, obiectivă — tipicitatea personajelor, complexitatea relațiilor sociale — încadrați romanul într-una din orientările: a) poporanism b) semănătorism c) realism (scurtă compoziție pentru acasă, în scris)

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Literatura română

Subiectul: **Pașa Hassan** de George Coșbuc

Antiteza. Hiperbola

Caracterizarea în antiteză a lui Mihai Viteazul și a lui Pașa

Hassan.

Tipul lecției: de comunicare de noi cunoștințe.

Scopul: însușirea cunoștințelor privitoare la antiteză și hiperbolă ca procedee artistice;

— dezvoltarea exprimării orale și scrise;

— cunoașterea unei poezii reprezentative, prin mesajul și mijloacele artistice folosite, din lirica lui George Coșbuc; cultivarea sentimentelor patriotice.

Obiective operaționale:

a) cognitive. Elevii trebuie să știe:

O₁ — să definească antiteza și hiperbola;

O₂ — să precizeze definiția cu exemple din literatură;

O₃ — să precizeze locul și rolul personajelor în acțiune, natura relațiilor în care se află, condiția socială, trăsăturile fizice, psihice și caracterologice;

O₄ — să precizeze gradul realizării literare a portretelor celor două

personaje și modalitatea realizării portretelor;

O₅ — să precizeze procedeele artistice folosite de autor (antiteza și hiperbola) în prezentarea celor două personaje;

b) afective

Elevii:

O₆ — să fie dispuși să recepteze informațiile noi;

O₇ — vor dori să stăpânească informațiile spre a le putea utiliza în comentarea operei;

O₈ — vor aprecia informațiile ca relevante și folosirea înțelegerii problematicii estetice a poeziei;

O₉ — vor interioriza noile cunoștințe în sistemul propriu de valori estetice și istorice.

Resurse

a) Conținut — **Pașa Hassan** de G. Coșbuc;

C (O₁) — Antiteza este figura de stil care constă în opoziția dintre doi termeni (cuvinte, idei, fapte, personaje, situații) cu scopul de a se reliefa reciproc;

C (O₁) — Hiperbola este figura de stil care constă în exagerarea intenționată a unor fapte, idei, trăsături, evenimente etc., pentru a impresiona pe cititori.

C (O₂) — Mircea și Baiazid din **Scrisoarea a III** de M. Eminescu.

C (O_{3,4,5}) — Caracterizarea lui Mihai Viteazul și a lui Pașa Hassan evidențiind procedeul de bază folosit; antiteza și hiperbola.

b) Posibilități de învățare: medii.

c) Condiții: sala de specialitate.

Strategii didactice

Metode: conversația, problematizarea, lectura, exercițiul de expresivitate, povestirea, învățarea prin descoperire.

Mijloace: manualul, volumul **Cîntece de vitejie** de G. Coșbuc.

Scenariul didactic

Evenimentul lecției	Activitatea de învățare	Tehnici de instruire	Activitate specifică elevilor
Captarea atenției	Pe tablă sînt scrise cuvintele și expresiile: a veni, furtună, sălbatic, crunt, gigantic, munte, ger, vitejie, a fugi, curajos. — Se cere să se scrie rapid în dreptul fiecăruia cîte un antonim.	exercițiul lexical activitate frontală	Elevii scriu cuvintele de pe tablă și completează cu antonimele (oral, apoi scris)
Enunțarea obiectivelor	Se scrie titlul pe tablă, se anunță subiectul și obiectivele lecției.		
Reactualizarea celor învățate anterior	Încadrarea în lectura creației lui G. Coșbuc (volumul Cîntece de vitejie) Prezentarea pe scurt a conținutului	conversația povestirea	

Dirijarea noii învățări	tului baladei. Situarea în timp. — Explicarea titlului și evidențierea structurală a operei. — Analiza complexă a primei părți (trei strofe).	Conversația, exercițiul de expresivitate, exercițiul lexical	Elevii consultă manualul și scriu pe caiete.
	— Stabilirea modului de expunere predominant și al tipului de operă (narațiunea, descrierea, balada cultă). — Precizarea personajelor și a locului lor în operă. Sînt scrise pe tablă, în paralel, trăsăturile fizice ale celor două personaje. — Vodă ("Sălbaticul vodă e-n zale și fier", "Gigantică poart-o cupolă pe frunte", "vorba-i e tunet, răsufletul — ger", "barda-i din stînga-i ajunge la cer", "Și vodă-i un munte"). — Pașa Hassan ("cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi", "îi dîrdîie dinții și-i galben perit"). Se cere elevilor să observe în ce raport se găsesc cele două personaje (opозиție).	conversația	
	— Profesorul le explică elevilor că această opозиție între personaje și între trăsăturile lor se numește antiteză. Definiția este realizată de elevi prin deducție și este scrisă de aceștia pe caiete. Profesorul subliniază pe tablă cuvintele: "un munte", "cupolă", "ger", "tunet", "barda-i ajunge la cer". Se cere elevilor să spună ce sensuri au aceste cuvinte și ce raport este între ele (exagerare). Se explică apoi că acest procedeu se numește hiperbolă. Se scrie definiția pe caiete.	conversația	
	Cu ajutorul clasei se stabilesc și celelalte trăsături (morale, caracterologice) tot în antiteză.	conversația, problematizarea, exercițiul	
Feed-back-ul	— Pașa Hassan ("cu ochii de sînge, cu barba vîlvoi", "îi dîrdîie dinții și-i galben perit"). Se cere elevilor să observe în ce raport se găsesc cele două personaje (opозиție).	problematicizarea, învățarea prin descoperire, lucrul cu manualul	Elevii scriu pe caiete.
	— Profesorul le explică elevilor că această opозиție între personaje și între trăsăturile lor se numește antiteză. Definiția este realizată de elevi prin deducție și este scrisă de aceștia pe caiete. Profesorul subliniază pe tablă cuvintele: "un munte", "cupolă", "ger", "tunet", "barda-i ajunge la cer". Se cere elevilor să spună ce sensuri au aceste cuvinte și ce raport este între ele (exagerare). Se explică apoi că acest procedeu se numește hiperbolă. Se scrie definiția pe caiete.	problematicizarea, învățarea prin descoperire	
Obținerea performanței	Se subliniază necesitatea caracterizării personajelor prin procedeu antitezei.	lucrul cu manualul, conversația	
	Elevii stabilesc hiperbole în antiteză care sugerează trăsături	activitate independentă, algo-	

Evaluarea performanței	ale celor două personaje. Sînt apreciate răspunsurile elevilor. Se notează.	ritmizare	
Asigurarea transferului	Se aplică algoritmul la balada Toma Alimoș	activitate independentă, lucrul cu manualul.	Elevii lucrează cu manualul
Asigurarea retenției	Temă — Caracterizarea în antiteză a lui Mihai Viteazul și a lui Pașa Hassan de G. Coșbuc.		

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VI-a

Subiectul: **D-I Goe.....** de I.L. Caragiale (schită).

Tipul lecției: Comunicare și însușire de noi cunoștințe.

Scopul lecției: dezvoltarea priceperii de a transforma un text din vorbire directă în vorbire indirectă și invers.

Obiective operaționale:

- O₁ — să citească cursiv și expresiv pe roluri în text;
- O₂ — să transforme textul în vorbire indirectă;
- O₃ — să stabilească elementele specifice acestei lecții;
- O₄ — să-și însușească definiția schiței.

Strategia didactică

1. Metode și procedee: conversația, lectura pe roluri, munca independentă, explicația.
2. Resurse materiale: manualul, vol. **Momente și schițe**; resurse umane: elevi cu un nivel mediu de dezvoltare;
3. Forme de organizare: activitate frontală cu clasa.

Scenariul didactic

Obiective operaționale	Evenimentele lecției	Unități de conținut	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
O ₁	Reactualizarea structurilor învățate	— captarea atenției — citirea pe roluri	— Care a fost lectura pe care ați pregătit-o? Ce anume ați avut de pregătit? — Ce procedeu s-a folosit?	Vor răspunde: Lectura D-I Goe... de I.L. Caragiale Elevii citesc pe roluri. Vor răspunde: dialogul.
O ₂	Munca independentă	— munca independentă	— Transformați dialogul în vorbire indi-	Vor transforma dialogul citit în

	Dirijarea învățării	— discuție pregătitoare	rectă. — Care este modalitatea de expunere? — Cum este lectura ca înțindere? — Care sînt personajele?	vorbire îndirectă. Narațiune în proză. Scurtă, cuprinde un moment din viața personajelor, și anume călătoria la București Personajele sînt: Goe, mamița, tanti Mița, mam' mare, conducătorul, urîtul.
O ₃		— Schema de pe tablă	Schița DI Goe... este — o operă epică în proză cu acțiune restrînsă, care înfățișează un moment din viața unui nr. mic de personaje.	Elevii fac în caiet schema de pe tablă
O ₄	Încheierea lecției	Conexiunea învățării Tema	Deci, să formulăm definiția schiței Pornind de la definiție, să dovedim că lectura Vizită (sau altă lectură) este o schiță.	Elevii vor formula și vor nota apoi în caiete definiția.

FIȘA DE EVALUARE
D-I Goe... de I.L. Caragiale

Numele și prenumele _____

Clasa a VI-a

1. Explicați înțelesul următoarelor sintagme:

- este foarte impacient
- a face hațîrul
- zice cu pică
- e ceva de speriat
- umblă forfota.

2. Găsiți în text cuvinte derivate cu prefixe și sufixe și formulați cu fiecare câte o propoziție.

3. Stabiliți un fragment în care întâlniți folosită vorbirea indirectă.

4. Pornind de la definiția schiței, dovediți că **D-I Goe...** este o schiță.

Barem: 1. - 1 p; 2. -2 p; 3. - 3 p; 4. - 3 p.

Din oficiu: 1 p.

Nota și semnătura profesorului.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a X-a

Subiectul: Proza lui Caragiale — prezentarea generală

Tipul lecției: Comunicare și însușire de cunoștințe

Scopul lecției:

- reactualizarea cunoștințelor despre proza lui Caragiale (schițele);
- familiarizarea și dobândirea de cunoștințe despre nuvele și povestiri;
- descoperirea de noi valențe ale prozei lui Caragiale care să sublinieze și să sensibilizeze gustul pentru lectura operei marelui prozator.

Obiective operaționale:

- O₁ — reactualizarea cunoștințelor dobândite în anii anteriori;
- O₂ — clasificarea pe teme;
- O₃ — cuprinderea unui tablou complet al prozei lui Caragiale.

Strategia didactică

1. Metode și procedee: conversația, explicația, descoperirea.
2. Resurse: — materiale: Vol. **Nuvele și povestiri**, tablou sinoptic;
- umane: elevi cu nivel mediu de dezvoltare.

Forma de organizare: activitate frontală

Scenariul didactic

Obiective operaționale	Evenimentele lecției	Unități de conținut	Activitatea	
			profesorului	elevului
O ₁	1. Reactualizarea structurilor învățate 2. Dirijarea învățării	— captarea atenției — discuție pregătitoare	— Care sînt cei trei corifei ai literaturii române? — Ce cuprinde opera lui Caragiale? Ce cuprinde proza și ce ați studiat pînă acum din proza lui Caragiale?	— Elevii răspund la întrebările puse.
O ₂		— predarea noilor cunoștințe	— Proza cuprinde deci: — schițe	

			— nuvele — povestiri — exemplificații	Pe baza lecturii suplimentare elevii vor stabili temele fiecărei nuvele, încercând o clasificare.
O ₃		schema	— Se realizează schema pe baza tabloului sinoptic: Proza lui Caragiale — satirico-moralistă: Momente și schițe — analitică: — de influență naturalistă: În vreme de război, O făclie de paște, Păcat, — fantastică: La Hanul lui Minjoală, Kir-lanulea, Calul dracului. — între tragic și comic: Două loturi, Inspecțiune	— Elevii notează în caiete schema de pe tablă.
3	Închiderea lecției	Tema	Să-și însușească cunoștințele dobândite. Să citească cu atenție În vreme de război.	Elevii își notează tema.

Fișă de muncă individuală
În vreme de război de I.L. Caragiale

Numele și prenumele _____
 Clasa: a X-a

- Găsiți fragmentele cu care să dovedeți influența naturalistă în nuvelă:
 - ereditatea
 - stările patologice
 - preferințele pentru investigarea stărilor psihologice
- Urmărind pe text fragmentul, punctați momentele evoluției stărilor

psihologice ale hangiului Stavrache la întâlnirea reală cu fratele său.

3. Caragiale nu face descrieri de natură, dar în nuvelă natura se subordonează unui sentiment sau unei senzații. Găsiți în textul nuvelei astfel de fragment.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a XII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: *Caracterizarea Vitoriei Lipan din romanul **Baltagul** de Mihail Sadoveanu*

Tipul de lecție: Formare de priceperi și deprinderi;

Obiectivele generale: O₁ — fixarea figurii personajului central;

O₂ — formarea de deprinderi în vederea desprinderii trăsăturilor caracterologice ale personajului principal.

Metode și procedee: Conversația, expunerea.

Mijloace de învățământ: — Romanul **Baltagul** de M. Sadoveanu.

Scenariul didactic

Evenimentele instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
Verificarea cunoștințelor	Conținutul romanului Baltagul : — Așteptarea lui Nechifor Lipan — Drumul Vitoriei: Tarcău — Borca — Vatra Dornei — Cercetările pe care le face Vitoria — Găsirea soțului ucis — Pedepsirea ucigașilor — Preocupările ei	Elevii răspund la temele propuse.
Anunțarea subiectului lecției noi	Prezentarea personajelor romanului: — Vitoria — personajul principal; — Gheorghită — personajul principal pe alt plan; — celelalte — personaje secundare. Caracterizarea personajului principal <i>Vitoria Lipan</i>: — Vitoria — portret fizic: ochii căprui, în care se răsfrîngea lumina castanie a părului; — Ochii sînt aprigi și încă tineri. — Se ocupă cu treburile gospodărești, dar gîndurile ei sînt departe, așa încît parcă-și aude soțul. — Este înzestrată cu o inteligență nativă. — Își iubește nespus soțul. — Este o femeie care nu știe carte, așa cum era soarta femeii. — Înainte de a pleca de acasă, Vitoria își organizează gospodăria.	Elevii ascultă cu atenție expunerea făcută de profesor. Elevii își notează punctele esențiale pe baza cărora vor caracteriza personajul <i>Vitoria Lipan</i>.

	— La plecare îl ia pe Gheorghiță pentru ca unul să acționeze cu capul, celălalt cu brațul. — Știe să intre în vorbă cu oamenii. — Este prudentă. — Are bun-simț, arătat prin participarea ei la o nuntă și un botez. — Despică vorba fiecărui om, caută să afle amănunte. — Înțelege îndemnul cîinelui. — Conduce discuțiile, nu plînge și nu se vaietă. — Respectă datinile. — Este duioasă. — Se preocupă în continuare de treburile gospodărești.	
Evaluarea cunoștințelor	Se va face sub caracterizarea personajului.	Elevii vor răspunde la întrebări.
Tema pentru acasă.	Caracterizarea <i>Vitoriei Lipan</i> din romanul Baltagul de M. Sadoveanu.	Elevii notează tema

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Limba română

Subiectul: *Caracterizarea personajelor din poemul: Dan, căpitan de plai de Vasile Alecsandri*

Tipul lecției: Fixare și consolidare

Scopul: — aprofundarea studierii unor aspecte referitoare la caracterizarea personajelor; ilustrarea lor cu versuri din poem;

— receptarea valorilor estetice din poem;

— îmbogățirea, activizarea și nuanțarea vocabularului elevilor;

— sensibilitatea elevilor față de personajele poemului;

Obiective operaționale: Toți elevii vor fi capabili:

O₁ — să-și însușească principalele trăsături fizice și morale ale personajelor;

O₂ — să cunoască sentimentele nobile de care sînt animate personajele;

O₃ — să argumenteze cu versuri anumite trăsături întruchipate de personaje;

O₄ — să arate locul lui Vasile Alecsandri în literatură și să motiveze cu citate aprecieri ale scriitorilor sau criticilor referitoare la opera bardului de la Mircești;

O₅ — să aprecieze limba folosită de poet.

Strategia didactică: Semidirijată.

a) Metode și procedee: Exercițiul, conversația, analiza stilistică.

b) Mijloace de învățămînt: Manualul, ciclul **Legende**, retroprolector, folii cu citate din Eminescu, Vlahuță, Nicolaescu.

c) Forme de organizare: — activitatea frontală;

— activitatea independentă individuală.

Bibliografie: V. Alecsandri: **Legende**
M. Eminescu: **Poezii**

Scenariul didactic

Evenimentele instruirii	Activitatea profesorului	Activitatea elevului
Captarea atenției	Profesorul arată că Alecsandri are vocația începuturilor, încetățenește genuri noi în toate formele literare. Se dă citatul prin care marele nostru poet național M. Eminescu îl caracterizează pe bardul de la Mircești.	
Enunțarea scopului și a obiectivelor	Vom relua principalele trăsături fizice și morale ale personajelor, motivînd cu versuri, folosind fișa cu citate, dar caracterizarea o vom face într-o nouă formă, și anume vom prezenta trăsăturile personajelor așa cum apar în ordinea derulării faptelor.	
Dirijarea consolidării	Cu ajutorul conversației euristice se prezintă principalele trăsături fizice și morale ale personajelor, așa cum apar în ordinea narării faptelor și împlîrilor, pe capitole (pe părți). În partea I se subliniază trăsăturile bătrînului Dan, vechi și viteaz căpitan de plai, înțelept, solitar, credincios patriei. Se reliefează mijloacele artistice care subliniază trăsăturile de caracter ale personajelor. Se poartă discuții pe marginea tuturor capitolelor și se evidențiază trăsăturile morale ale personajelor. Dan și Ursan; se urmăresc mai întîi calitățile bătrînului Dan, așa cum reies din capitolele următoare. Capitolul al II-lea arată că Dan află despre năvălirea tătarilor și se hotărăște să pornească la luptă. Se arată ce alte trăsături se desprind din acest capitol și care vin să completeze portretul personajului principal: înfrățit cu natura, hotărît să lupte pentru distrugerea tuturor dușmanilor. Partea a III-a prezintă pe Ursan și reia o altă trăsătură a bătrînului Dan — comuniunea cu natura. Partea a IV-a prezintă pe Fulga, fiica viteazului Ursan. Partea a V-a descrie călătoria celor doi prieteni spre locul bătăliei.	Elevii subliniază trăsăturile de caracter ale personajului, motivînd cu versuri. Mijloacele artistice sînt exemplificate cu versuri. Elevii explică folosirea repetiției, arătînd că prin aceasta poetul subliniază dezastrul năvălirii tătare. Un elev prezintă această trăsătură, exemplificînd cu versuri.

	Partea a VI-a zugrăvește lupta cu tătarii, poetul prezentînd personajele în mișcare, în acțiune. Sînt reliefate calitățile de luptător ale bătrînului Dan: vitejie, curaj, la care se adaugă altă trăsătură de caracter — devotamentul față de prietenul său. Partea a VII-a este cea mai densă în prezentarea însușirilor întruchipate de personaj, creînd o imagine completă asupra bătrînului Dan: măreție, demnitate, curaj, înțelept, viteaz, nu acceptă compromisuri, patriot înflăcărat, nu renunță la credința străbună, la legea creștină. <i>Bătrînul Dan este un personaj complex care întruchipează cele mai alese trăsături morale ale poporului nostru.</i> Este caracterizat și cel de-al doilea personaj al poemului, Ursan: patriot înflăcărat, viteaz, curajos. Se subliniază asemănările și deosebirile dintre cele două personaje.	Elevii prezintă calitățile de luptător ale personajului principal. Folosind fișa de citate, elevii motivează fiecare trăsătură a eroului cu versuri din poem. Elevii își notează ideea. Elevii subliniază calitățile personajului cu versurile din poem. Elevii arată asemănările și deosebiriile dintre cele două personaje.
Concluzii	Cei doi eroi sînt însuflețiți de sentimente nobile, și întruchipează pe toți luptătorii români care, cu prețul vieții, și-au apărat glia strămoșească. Se subliniază sentimentele autorului față de acești eroi. Se relevă importanța poemului; se arată că acest poem de inspirație folclorică este una din cele mai izbutite poezii ale lui Alecsandri, menite să reînvie chipuri legendare de viteji ai pămîntului strămoșesc.	Elevii arată ce sentimente exprimă poetul față de acești eroi legendari și care sînt propriile lor sentimente față de aceste personaje.

	În acest sens se dă un citat de C.G. Nicolaescu care se proiectează la tablă: Dan, căpitan de plai este un strălucit epos le-gendar în care se îmbină cu inegalabilă artă, is-toria cu folclorul, realitatea cu fantasticul.	Elevii își no-tează citatul în caiete.
Tema pentru acasă	Să se întocmească o compunere cu tema: <i>Dra-gostea față de patrie, față de credința străbună, față de legea creștinească — trăsături specifice poporului român, oglindite în operele studiate: Sobieski și românii de C. Negruzzi Scrisoarea III de M. Eminescu Dan, căpitan de plai de V. Alecsandri.</i>	Elevii își no-tează tema.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Lectură literară

Subiectul: **Vara** de George Coșbuc

Tipul lecției: de formare a priceperilor; de comentare a unui text liric.

Scopul: cultivarea sensibilității elevilor; cunoașterea unuia dintre pasteurile lui George Coșbuc; formarea deprinderilor de comentare a unui text liric.

Obiective operaționale:

a) Cognitive:

La sfârșitul activității elevii vor fi capabili:

- O₁ — să încadreze poeziile în creația lui G. Coșbuc;
- O₂ — să explice titlul poeziei;
- O₃ — să încadreze poezia în specia literară corespunzătoare;
- O₄ — să pună în valoare prezența celor trei tablouri ale poeziei;
- O₅ — să pună în valoare relația om—natură și să evidențieze elementele comunicării om—natură;
- O₆ — să sesizeze asemănările cu alte opere literare în ceea ce privește comuniunea om—natură;
- O₇ — să releve valoarea conotativă a cuvintelor;
- O₈ — să selecteze cuvintele și expresiile-cheie și să determine semnificația lor filozofică.

b) Afective

- O₉ — să fie dispuși să recepteze informațiile noi;
- O₁₀ — să dorească să stăpânească informațiile spre a le folosi în comentarea unui text;
- O₁₁ — să interiorizeze noile cunoștințe în sistemul propriu de valori estetice.

Metode: lectura expresivă, dialogul, problematizarea, comentariul pe text, exercițiul lexical, expunerea.

Resurse: conținut — **Vara** de G. Coșbuc — structura compozițională.

- posibilități de învățare: medii;
- condiții: sala de specialitate.

Scenariul didactic

Evenimentul lecției	Activitatea de învățare	Tehnici de instruire	Activitate specifică elevilor
Captarea atenției	Se citește un fragment din Noapte de vară și unul din poezia În miezul verii . Se cere elevilor să recunoască cui aparțin aceste poezii luându-se în considerație particularitățile stilistice.	lectură expresivă activitatea frontală	Elevii răspund după puterea lor de apreciere.
Enunțarea obiectivelor	Se scrie textul pe tablă și se anunță obiectivele lecției.		
Reactualizarea celor învățate anterior	Recitarea artistică a versurilor. Încadrarea poeziei în volumul de versuri Balade și idile . Demonstrarea că Vara este un pastel. Elevii trebuie să enunțe definiția pastelului și să găsească cel puțin cinci elemente de pastel. Profesorul citește afirmația lui G. Ibrăileanu: " Vara este triumful soarelui în poezia lui Coșbuc și în poezia românească."	exercițiu de expresivitate lucrul cu manualul activitatea independentă	Elevii recită pe rând câte o strofă din poezie. Elevii lucrează independent. Elevii citească tema.
Dirijarea noii învățări	Profesorul cere elevilor să spună — din câte strofe este alcătuită poezia; — care sînt ideile poetice generale ale fiecărei strofe Răspunsuri: a) Strofa I. Un admirabil tablou în care domină imaginea statică a Ceahlăului (spațiul cosmic). b) Strofa a II-a — Imaginea unei zile de vară; — Un tablou în mișcare. c) Strofa a III-a Confesiune lirică; — Comuniunea om—natură. Profesorul propune elevilor să aplice modelul operațional al comentariului unei opere lirice anterioare și să comenteze primul tablou. Se cer:	Comentariul	Elevii expun oral rezolvarea sarcinii de lucru.

	— ideea poetică; — cuvinte și expresii-cheie; — semnificația acestora; — mesajul operei; Se procedează la fel cu cel de al doilea și cel de al treilea tablou.		
Obținerea performanței	Se cere elevilor să precizeze în care opere au întâlnit ideea comuniunii om—natură și care este deosebirea punctelor de vedere a celor trei autori ai operelor: Miorița, Mai am un singur dor , de M. Eminescu și Vara de G. Coșbuc.	activitatea independentă, algoritmizarea	Elevii scriu pe caiete.
Evaluarea performanței	Sînt apreciate răspunsurile elevilor și se notează.		
Asigurarea transferului	Ideea morții în Vara lui G. Coșbuc (compunere).		

PROIECT DIDACTIC

Obiectul: Literatura română

Subiectul: Camil Petrescu, **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** (caracterizarea personajului principal, Ștefan Gheorghidiu)

Tipul lecției: Activitatea didactică-formativă — comentariu literar

Obiective operaționale:

La sfîrșitul activității elevii vor fi capabili:

Cognitive:

- O₁ — să înțeleagă drama intelectualului cîstit nevoit să trăiască în condițiile necinstite ale lumii burgheze;
- O₂ — să se interpreteze corect drama trăită de poporul nostru în legătură cu nedreapta participare la primul război mondial;
- O₃ — să demonstreze cum în preocuparea autorului pentru autenticitatea personajului creat, acesta a recurs la tehnica modernă de construcție a romanului, ca "dosar de existență", ca jurnal intim al personajului principal, care-și rememorează amintirile la modul subiectiv, timpul prezent, persoana întîi, prin așa-zisa "introspecție", ca formă a autoanalizei, cînd conștiința se cercetează pe ea însăși, cînd personajul Ștefan Gheorghidiu este lăsat să se introspecteze fără ca autorul să intervină, comentînd sau corectînd observațiile eroului;
- O₄ — să ilustreze cu exemple din operă trei situații mai semnificative privind drama sentimentală a personajului și trei privind drama sa în legătură cu participarea la război;
- O₅ — să demonstreze unitatea celor două părți ale romanului, determinată de prezența aceleiași conștiințe, cum drama primei părți se rezolvă în partea a doua;
- O₆ — să-l raporteze pe Ștefan Gheorghidiu la ceilalți intelectuali cinstiți ai creației sale, ai creației altor scriitori români (Cezar Petrescu) sau străini (Stendhal).

Afective:

- O₇ — să fie dispuși să recepteze informațiile noi;

- O₈ — vor dori să stăpânească informațiile spre a le putea utiliza în caracterizarea personajului;
- O₉ — vor aprecia informațiile ca relevante și folositoare înțelegerii personajului;
- O₁₀ — vor interioriza noile cunoștințe în sistemul propriu de valori;
- O₁₁ — vor manifesta atitudine pozitivă față de personajul principal, intelectualul cinstit Ștefan Gheorghidiu, și atitudini de respingere a celorlalte personaje (Ela, Nae Gheorghidiu, Tănase Vasilescu, Lumînăraru);
- O₁₂ — vor interioriza valoarea personajului prin raportare la alte personaje aparținând scriitorului;
- O₁₃ — vor condamna nepăsarea cu care guvernul din 1916 a aruncat România într-un război nedrept, făcînd din tineretul român "carne de tun" pentru agresorii germani.

Metode: conversația euristică; dezbateră, studiul de caz, problematizarea.

Mijloace de învățămînt:

- Volumul **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**;
- Ov. I. Crohmălniceanu, **Literatura română între cele două războaie mondiale**, Ed. Minerva, București, 1973, Vol. I.
- E. Simion, **Scriitorii români de azi**, Vol. II, Ed. Cartea Românească, București, 1976.
- **Camil Petrescu, interpretat de...**, Ed. Eminescu, București, 1972.

Scenariul didactic Captarea atenției elevilor

După ce în prima oră a comentariului literar au fost stabilite elementele care au asigurat unitatea compozițională a romanului, în sensul că el nu se constituie din două părți care se alătură cronologic, sudarea lor nu este o simplă juxtapunere, ci una organică, în care problema primei părți se rezolvă prin experiența din a doua parte.

Această unitate compozițională o relevă titlul romanului, care subliniază că ultima noapte de dragoste este și întâia noapte de război (e noaptea punctului de sudură care unifică conștănțial cele două părți).

Unitatea compoziției este susținută și de unitatea stilistică și mai ales de faptul că scriitorul prezintă aceeași conștiință care este cea a personajului principal și care își derulează parcă propria-i experiență, propria-i dramă.

— Enunțul obiectivelor cognitive.

— Actualizarea celor învățate anterior de către elevi:

Prin discuție frontală cu clasa voi sublinia noua viziune asupra omului și lumii adusă de romanele Hortensiei Papadat Bengescu și ale lui Camil Petrescu. Aceștia aduc o nouă imagine a societății românești, prezentată mai ales sub raport psihologic, zugrăvind lumea conștiinței cu modalitățile ei specifice și uneori deosebite de acelea sociale. Camil Petrescu se consacră problematicei intelectualului în conflict cu mediul strîmt și pragmatic al lumii capitaliste. Din acest punct de vedere cazul lui Ștefan Gheorghidiu este cel mai convingător.

— Prezentarea noului conținut și a sarcinilor de învățămînt.

— Dirijarea învățării și obținerea performanțelor.

Performanța maximă și minimă acceptabilă la care trebuie să ajungă elevii:
Maximă:

— să ilustreze modul cum se oglindește în realizarea personajului Ștefan Gheorghidiu tehnica modernă de construcție a personajului proprie lui Camil Petrescu;

— să stabilească locul personajului în lumea eroilor camilpetrescieni;

— să urmărească drumul parcurs de erou de la aspirația spre dragoste

absolută, la gelozia chinuitoare și mai apoi participarea la război ca o soluție care rezolvă drama intimă;

Minimă:

- să stabilească locul ocupat de personaj în acțiunea operei;
- să identifice câteva din principalele trăsături de caracter ale lui Ștefan Gheorghidiu și să ilustreze cu textele din manual;
- să motiveze atitudinea pozitivă față de Gheorghidiu și cea negativă față de Ela, Nae G., Tănase V.
- să relateze pe scurt câteva din scenele de război la care eroul a fost martor.

Prezentarea sarcinilor de învățare:

S (O₁) — Elevii vor relata în scris, pe scurt, de ce Ștefan Gheorghidiu — intelectual instruit — trăiește o dramă socială (moștenirea, războiul);
 S (O₂) — Să relateze aspecte privitoare la nepăsarea cu care guvernul a aruncat țara în război (discuția din parlament, din tren). Să relateze realități de pe front, pierderile suferite de armata noastră și cât de scump a plătit poporul român această aventură (cap. "Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu");

S (O₃) — Să urmărească analiza psihologică a personajului raportată la tehnica modernă a introspecției. Cum motivați faptul că scriitorul a adoptat această tehnică? — pentru a conferi mai multă autenticitate personajului său și, pe de altă parte, pentru a ne convinge pe noi ca cititori de adevărul celor relatate;

S (O₄) — Să ilustreze cu exemple situații în care drama sentimentală a personajului se transformă în dramă de cunoaștere. Sfârșitul romanului ni-l prezintă pe Ștefan Gheorghidiu nu ca un învins (așa cum sîntem obișnuiți la personajele lui C. Petrescu), ci ca un învingător. (Războiul l-a fortificat sufletește, asigurîndu-i tăria pentru a depăși gelozia.);

S (O₅) — Să demonstreze unitatea celor două părți ale romanului, care sînt elementele care o asigură (titlul, stilul) insistînd asupra aceleiași conștiințe.

Dirijarea învățării:

După 15 minute de activitate pe grupe, prin conversație frontală, elevii dirijați de profesor vor ajunge la câteva concluzii posibile în legătură cu Ștefan Gheorghidiu:

— eroul principal al romanului este un intelectual preocupat, în primul rînd, numai de probleme de conștiință;

— este un intelectual fin, care și-a făcut din speculațiile filozofice mediul fundamental, în care se mișcă cu dexteritate, ceea ce-l situează de la început într-un alt plan, opus marii majorități;

— personaj complex, natură reflexivă, își dezvăluie viața sufletească pe calea analizei sau prin confesiune;

— lumea idelor îi procură o plăcere spirituală, pe care o dorește unică și netulburată. În această lume vrea să o ridice și pe soția sa Ela, pentru a trăi împreună o dragoste care să fie numai a lor, eliberată de contingențele comune ale vieții sociale.

— este stăpînit de sentimentul iubirii absolute pentru soția sa Ela. De aceea este necesară, i se subjugă și n-o poate rupe din ființa lui. Acesta este și izvorul geloziei sale, cînd comportarea soției îi înfinge înroșite semne de întrebare, care-l fac să se zbată între certitudini și îndoieli;

— sub luciditatea conștiinței sale, ca sub o luptă măritoare, sînt examinate faptele Elei și frămîntările din propria-i conștiință;

— el analizează lucid fiecare gest al său și al celorlalți;

— el trăiește o dramă generată de aplicarea absolutului la un sentiment efemer, înregistrând totul prin simțurile lui care se zbat din nevoie de certitudine;

— după cum singur mărturisește, “nu a fost nici o secundă gelos”, ci a suferit din iubire. Acceptînd-o pe Ela la început din milă, apoi din obișnuință, sfîrșește prin a o iubi cu pasiune, topind în ea idealul lui, aspirația către puritate, adevăr, perfecțiune. Înstrăinarea Elei face să se rupă, să se prăbușească axa lui suflătoare, încrederea în puterea de deosebire și de alegere, în vigoarea și eficacitatea inteligenței. Ceea ce-l frămîntă pînă la disperare este nu atît incertitudinea în care se zbate, cît faptul că s-a înșelat, că nu a putut intui de la început adevărul constatat ulterior cu o “uimire dureroasă... eu descopeream acum, treptat, sub o madonă crezută autentică, originalul: un peisaj și un cap străin și vulgar”;

— incapabil să facă compromisuri cu sine și cu cei din jur, Gheorghidiu parcurge drumul dramei erotice dimensionate corect numai în urma celeilalte experiențe copleșitoare, a războiului;

— tehnicii introspecției psihologice îi ia locul acum cea a jurnalului construit pe fapte, impresii, reflecții, urmărind să lumineze “viața interioară a insului, pentru care războiul este «drama» personalității”;

— Gheorghidiu rămîne intelectualul onest, străin de fanfaronada patriotică a politicienilor. Confruntat cu realitatea frontului, el nu rămîne un observator al acestuia, notîndu-și constatările, ci trăiește intens o experiență consumată în întregul ei, o experiență esențială;

— dacă soția sa Ela se adaptează perfect moralei burgheze, pe Ștefan Gheorghidiu moștenirea nu l-a integrat în societatea burgheză a timpului, față de acesta a rămas un inadaptat. Dar el nu este un învins, el se desparte de soția sa, lăsîndu-i tot trecutul. Face aceasta cu suprema convingere că nu poate aparține unei asemenea lumi. Moralicește, eroul nu este un învins, el a învins gelozia, care-l dezumanizase. Într-un cuvînt, și-a învins trecutul și și-a salvat astfel personalitatea morală;

— eroul a reușit să-și depășească criza sentimentală numai prin participarea la front, unde a avut prilejul să cunoască prețul adevăratei suferințe umane.

Evaluarea performanțelor:

— prezentarea și rezolvarea individuală a unui sat formativ (2—5 minute);

1) Reliefați arta lui Camil Petrescu privitoare la tehnica modernă de realizare a personajului literar Ștefan Gheorghidiu.

2) Reliefați concepția realistă a lui Camil Petrescu așa cum ni se evidențiază din prezentarea personajului — purtător al acestei concepții.

Asigurarea retenției și a transferului

Temă pentru acasă:

1. Confruntarea dramatică a intelectualului în societatea burgheză (compunere);

2. Viziunea războiului în romanul interbelic.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a V-a

Obiectul: Literatură

Subiectul lecției: Noțiuni de teorie literară studiate

Tipul lecției: Recapitularea și sistematizarea cunoștințelor

Obiectivul fundamental: sistematizarea și aprofundarea cunoștințelor de teoria literară prin selectarea, ordonarea și compararea lor; stabilirea corelațiilor

necesare între noțiunile teoretice și textele literare studiate; recunoașterea în texte noi a procedeele artistice învățate; stimularea interesului pentru studiul literaturii văzute ca artă a cuvîntului;

Obiective operaționale:

a) cognitive:

O₁ — să definească opera literară;

O₂ — să diferențieze un text literar de unul științific pe baza unor citate din opere corespunzătoare nestudiate;

O₃ — să definească opera epică, susținînd definiția cu exemple din materia parcursă;

O₄ — să definească opera lirică și să precizeze deosebirile dintre acestea și cea epică, folosindu-se de textele literare **Darul lui moș Miron** de Ion Agârbiceanu și **Țara mea** de Ioan Nenițescu;

O₅ — să definească narațiunea și să demonstreze că lectura **Puiul** este o narațiune;

O₆ — să dea definiția dialogului și să numească opere literare în care e folosit;

O₇ — să definească personificarea și să exemplifice cu citate din operele literare studiate;

O₈ — să definească epitetul și să dea exemple din operele literare studiate;

O₉ — să recunoască epitele și personificările din texte date (la prima vedere);

O₁₀ — să construiască enunțuri în care să folosească epitete și personificări;

O₁₁ — să definească ritmul, rima și măsura versurilor;

O₁₂ — să stabilească ritmul, rima și măsura unor versuri date (altele decît cele studiate).;

b) afective

O₁₃ — să manifeste interes pentru studiul literaturii;

O₁₄ — să recepteze corect mesajele operelor literare și să le interiorizeze, transformîndu-le în atitudini și sentimente pozitive.

Strategii didactice:

— de tip dialogat;

— bazată pe activitatea individuală a elevilor.

Metode și procedee: conversația de sintetizare și de sistematizare a cunoștințelor; exercițiul de recunoaștere, de diferențiere, de completare, jocul didactic.

Material didactic:

a) din dotare: manualul, volumul din creația scriitorilor studiați;

b) confecționate: fișe cu citate, fișe conținînd un aritmogrif realizat pe baza noțiunilor recapitulative; planșă cu planul recapitulării.

Evaluare: — orală (pe tot parcursul orei);

— scrisă (pe baza fișelor de lucru).

Observație: se vor reține ca obiective minimale (ce vor fi realizate de toți elevii) O₁, O₂, O₃, O₅, O₆, O₇, O₈, O₁₁. Celelalte sînt considerate obiective maxime și se adresează elevilor cu un ritm de învățare foarte bun, urmînd ca ulterior să fie îndeplinite de toți elevii clasei. În proiectarea lecției se are în vedere și faptul că nivelul clasei, analizat pe baza unor evaluări sistematice, este bun (media a fost de fiecare dată peste 8,20).

Resurse educaționale:

a) conținut

C (O₁) — Opera literară este o lucrare prin care se trezesc emoții și sentimente;

C (O₂) — “Apa este un lichid prin excelență biologic. Ea nu este numai un vehicul inert, ci poate stabili legături cu alți constituenți ai materiei vii.” (Edouard Bonnefous. **Omul sau natura?**, Ed. Politică, București, 1976, p. 207).

“Acum vuietul conținește. Biruitoare, apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miazănoapte înălțimile învăluite în codru. Cîteva stînci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească o dată la potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a stat împotrivă.” (Alexandru Vlahuță, **România pitorească — Porțile de Fier**)

C (O₃) — Opera literară în care ideile, sentimentele și gîndurile sînt exprimate cu ajutorul personajelor și al acțiunii este o *operă epică*. Opere epice studiate: **Darul lui moș Miron, Puilul, Senin de august, Domnu Trandafir**.

C (O₄) — Opera literară în care ideile și sentimentele sînt transmise în mod direct se numește operă lirică. Opere lirice studiate: **Cîntec sfînt, Țara mea, Fiind băiet păduri cutreieram**.

Darul lui moș Miron și **Țara mea** sînt opere literare din care reiese sentimentul dragostei de țară. În povestirea lui Ion Agârbiceanu acesta este comunicat prin relatarea gestului prin care un bătrîn ajută cu modestele sale mijloace armata română angajată în lupta pentru libertatea națională, pe cînd poetul Ioan Nenițescu transmite în mod direct atașamentul pentru țara sa.

C (O₅) — Opera literară în care sînt povestite întîmplări într-o anumită ordine se numește narațiune.

În opera literară **Puilul** se povestesc mai multe întîmplări: o prepeliță scoate pui; puilul cel mare este prins de un flăcău; mama își învață puil să zboare; un vîntător rănește un pui; prepelița pleacă în țările calde cu puil sănătos; puilul rănit moare.

C (O₆) — Convorbirea dintre două sau mai multe persoane se numește dialog. Dialogul e folosit în lecturile **Darul lui moș Miron, Puilul, Domnu Trandafir**. El are rolul de a pune în evidență anumite trăsături ale personajelor.

C (O₇) — Atribuirea unor însușiri omenești ființelor necuvîntătoare, lucrurilor sau fenomenelor naturii se numește personificare.

Exemplu: “— *Nu vă mișcați, le șoptește prepelița*.”

“*Puilul strigă cu deznădejde*.”

C (O₈) — Cuvintele care exprimă însușiri deosebite ale obiectelor, prezentîndu-le într-o lumină nouă, aparte, se numesc epitete. Ele se adresează imaginației și sensibilității cititorului.

Exemple: “*Pe cîmpii un val de argintie ceață...*”

“*Un buciom cîntă tainic cu dulceață...*”

C (O₉) — Se va folosi textul de la C (O₁). Se vor reține ca epitete cuvintele “biruitoare”, “potolită”, “netedă”, “învălite”, “curioase”, “pleșuve”, “călător”, iar ca personificări: “biruitoare apa s-așază”, “potolită”, “Carpații își împing”, “Cîteva stînci, curioase, își mai ridică (...) capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească...”.

C (O₁₀) — Alcătuiți scurte comunicări în care cuvintele următoare să fie epitete: cenușiu, ușor, tainic, liniștit.

— Alcătuiți scurte enunțuri în care cuvintele “bînd”, “posomorît”, “dojenește” să reprezinte personificări.

C (O₁₁) — Repetarea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate se

numește ritm. Numărul de silabe dintr-un vers se numește măsură. Potrivirea ultimelor sunete de la finalul versurilor începînd cu vocala accentuată se numește rimă.

C (O₁₂) — *Astăzi chiar de m-aș întoarce*

A-nțelege n-o mai pot...

Unde ești, copilărie.

Cu pădurea ta cu tot? (Mihai Eminescu, **O, rămii**)

Rima versurilor este încrucișată, măsura de 7—8 silabe, iar ritmul trohaic.

- b) Elevii: — activitatea frontală;
— activitatea individuală.

Strategii didactice:

S (O₁) — Ce este opera literară?

S (O₂) — Citiți cu atenție cele două fragmente din fișele voastre.

Prin ce se aseamănă? Prin ce se diferențiază? Ce fel de texte sînt?

S (O₃) — Definiți opera epică: Care dintre lecturile studiate sînt opere epice?

S (O₄) — Definiți opera lirică: Care dintre operele literare studiate sînt lirice? Cărui sentiment îi dau glas în operele lor scriitorii Ion Agârbiceanu și Ioan Nenițescu? Cum este el comunicat cititorilor în fiecare din cele două lecturi literare?

S (O₅) — Ce este narațiunea? Argumentați că lectura **Puiul** este o narațiune.

S (O₆) — Ce este dialogul? În ce opere literare este folosită? Ce rol are?

S (O₇) — Definiți personificarea. Dați exemple de personificare din lectura **Puiul**.

S (O₈) — Ce sînt epitetele? Dați exemple de epitete din poezia **Fiind băiet păduri cutreieram**. Ce rol au epitetele în textele literare?

S (O₉) — Scrieți în caiete, pe două coloane, epitetele și personificările folosite de Alexandru Vlahuță în fragmentul citat în fișa din fața voastră.

S (O₁₀) — Conform C (O₁₁).

S (O₁₁) — Definiți ritmul. Ce este rima? Dar măsura versului?

S (O₁₂) — Copiați în caiete versurile următoare și stabiliți măsura, ritmul și rima lor.

Scenariul didactic

Evenimentul instructiv	Activitatea de învățare	Durata
Captarea atenției	Ora se va deschide cu intonarea colindului O, ce veste minunată!	2 min.
Reamintirea subiectului și a planului recapitulării	Se anunță tema și planul dezbaterii conform proiectului didactic.	2 min.
Recapitularea și sistematizarea cunoștințelor	Se prezintă și se rezolvă C (O ₁₋₁₂), folosindu-se strategiile indicate în proiect. Activitatea frontală se îmbină cu cea individuală.	25 min.
Obținerea	Fiecare elev va primi o fișă în care va avea de	10 min.

performanțelor	completat un aritmograf. Vor fi lăsați să rezolve singuri, după care se va rezolva și la tablă. Își vor acorda singuri note. (1p. pentru fiecare definiție corectă.)	
Aprecieri asupra activității	Se vor evidenția elevii care au răspuns cel mai bine, acordându-se și câteva note. Se vor trage concluziile necesare în legătură cu activitatea viitoare.	3 min.
Asigurarea retenției și a transferului	Tema pentru acasă: Alcătuiți o compunere despre iarnă în care să folosiți epitete și personificări.	3 min.

FIȘA DE EVALUARE

Clasa: a V-a

Tema: Noțiuni de teorie literară studiate (recapitulare trimestrială)

1. Citiți cu atenție textele următoare:

a) *Apa este un lichid prin excelență biologic. Ea nu este numai un vehicul inert, ci poate stabili legături cu alți constituenți ai materiei vii.*
(Edouard Bonnefous, **Omul sau natura?**)

b) *Acum vuietul contenește. Biruitoare, apa s-așază între maluri, potolită, netedă ca o oglindă. Carpații își împing spre miază-noapte înălțimile învelite în codru. Câteva stînci, curioase, își mai ridică, din desișul verde, capetele pleșuve, ca și cum ar vrea să mai privească o dată la potopul acesta călător, căruia nimic nu i-a stat împotrivă.*

(Alexandru Vlahuță, **România pitorească**)

Se cere:

- stabiliți cel puțin o asemănare între cele două texte;
- prin ce se deosebesc?
- recunoașteți epitetele și personificările din textul de la punctul b) și scrieți-le pe două coloane.

II. Stabiliți: ritmul, rima, și măsura următoarelor versuri:

Astăzi chiar de m-aș întoarce

A-nțelege n-o mai pot...

Unde ești, copilărie,

Cu pădurea ta cu tot?

(Mihai Eminescu, **O, rămii**)

JOC DIDACTIC

Completați desenul de mai jos cu termenii ale căror definiții vă sînt date după cum urmează:

- Convorbire dintre două sau mai multe persoane.
- Potrivirea ultimelor sunete de la sfîrșitul versurilor începînd cu vocala accentuată.
- Repetarea regulată a silabelor accentuate și neaccentuate dintr-un vers.
- Atribuirea unor însușiri omenești ființelor necuvîntătoare, lucrurilor sau fenomenelor naturii.
- Operă literară în care autorul transmite propriile gînduri și sentimente în mod direct.
- Operă literară în care sînt povestite întîmplări într-o anumită ordine.
- Procedeu artistic prin care se atribuie însușirii deosebite obiectelor,

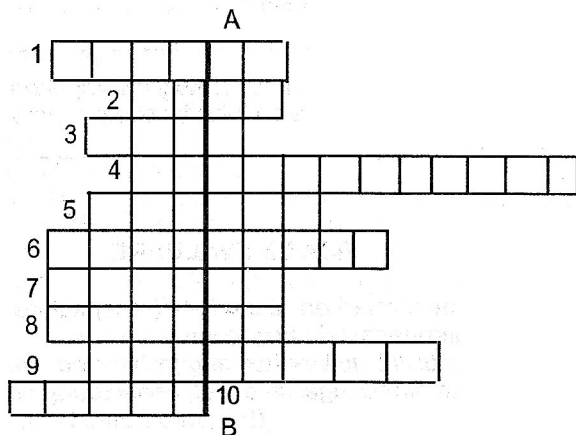
prezentându-le într-o lumină nouă.

8. Numărul de silabe dintr-un vers.

9. Fiecare dintre persoanele care figurează într-o operă literară

10. Operă literară în care autorul transmite ideile, sentimentele și gândurile cu ajutorul personajelor și al acțiunii.

Dacă ați completat corect, pe verticală, de la **A** la **B**, veți obține numele artei cuvîntului.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Lecturi literare

Subiectul: Tradiția istorică de luptă a poporului nostru

Tipul lecției: Recapitularea și sistematizarea cunoștințelor

Obiective operaționale:

La sfîrșitul activității elevii vor fi capabili:

O_1 — să explice caracterul angajant al lecturilor literare studiate;

O_2 — să identifice și să caracterizeze momentele istorice cuprinse în operele literare istorice studiate;

O_3 — să caracterizeze personajele literare, modele de conduită;

O_4 — să caracterizeze literatura inspirată din trecutul istoric al neamului nostru.

Resurse educaționale:

a) Conținut:

$C(O_1)$ — scriitori care au oglindit în creațiile lor momente din istoria neamului nostru: George Coșbuc, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Costache Negruzzi, Ion Agârbiceanu;

— istoria națională, izvor de inspirație pentru scriitori

— scriitori în rîndul luptătorilor activi (Vasile Alecsandri și George Coșbuc), participanți la evenimentele istorice ale neamului.

$C(O_2)$ — momente istorice surprinse în textele literare de la epoca lui Mircea cel Bătrîn (lupta de la Rovine) la epoca modernă;

— personaje și momente importante ale istoriei noastre: Mihai Viteazul și lupta de la Călugăreni, Dan căpitan de plai și luptele cu tătarii.

$C(O_3)$ — personajele literare și trăsăturile lor definitorii

— modalități de caracterizare.

$C(O_4)$ — opere literare prin care sînt glorificate faptele eroice ale neamului românesc.

b) Elevii: clasa este formată din elevi cu ritmuri de învățare apropiate.

Strategii didactice:

Metode și procedee de instruire: conversația, povestirea, exercițiul literar, recitarea.

Materiale didactice: fișe, planșe, volume cu operele studiate.

Scenariul didactic

Evenimentul instrucțional	Activitatea de învățare	Durata
Organizarea clasei	Prezența, pregătirea materialelor, stabilirea unui climat favorabil de lucru.	2 min.
Reamintirea subiectului și a planului recapitulării	Se anunță tema și planul de dezbatere conform obiectivelor urmărite: a) Scriitorii care au oglindit în operele lor evenimentele istorice ale neamului nostru. b) Momente istorice surprinse în textele literare studiate. c) Personajele literare și trăsăturile lor definitorii; modalități de caracterizare. d) Opere literare prin care sînt glorificate faptele eroice ale românilor.	5 min.
Recapitularea și sistematizarea	Prezentarea și rezolvarea sarcinilor pe obiective. Elevii care au avut planul pentru acasă răspund pe rînd la fiecare sarcină. Scriitorii studiați care au abordat teme istorice: Mihai Eminescu, Ion Agârbiceanu, D.R. Popescu, Vasile Alecsandri, George Coșbuc. Momente istorice surprinse: lupta împotriva turcilor, lupta împotriva tătarilor, lupta pentru cîștigarea independenței (1877) și războaiele mondiale. Mircea cel Bătrîn, Dan, căpitan de plai, Mihai Viteazul, Peneș Curcanul, moș Miron. Caracterizarea personajelor: 1. Pașa Hassan de George Coșbuc; 2. Dan, căpitan de plai de V. Alecsandri; 3. Peneș Curcanul de Vasile Alecsandri; 4. Scrisoarea III de Mihai Eminescu; 5. Senin de august de D.R. Popescu; 6. Darul lui moș Miron de Ion Agârbiceanu.	30 min.
Aprecierea asupra obținerii performanței	Profesorul apreciază răspunsurile, nivelul de pregătire de către elevi a temei; notează cîțiva elevi care s-au remarcat prin pregătire.	5 min.
Asigurarea transferului	Temă: Alcătuirea unei compuneri cu titlul celei dezbătute în clasă. Se anunță tema de recapitulare pentru ora viitoare și se dă planul de dezbatere.	8 min.

PROIECT DIDACTIC

Obiectul: Literatura română

Clasa: a XI-a

Tema: Teatrul lui Mihail Sebastian în contextul literaturii române interbelice.

Scopul: Recunoașterea importanței și a valorii teatrului lui Sebastian.

Tipul lecției: Sinteză

Obiective cognitive:

- O₁ — să evalueze valoarea literaturii interbelice;
- O₂ — să compare creația dramatică cu proza și poezia din epocă;
- O₃ — să numească figurile reprezentative ale literaturii române interbelice;
- O₄ — să identifice și să analizeze particularitățile artistice ale pieselor în discuție;
- O₅ — să sublinieze elementele de originalitate ale comediiilor analizate.

Obiective afective:

- O₆ — să îndrăgească creația dramatică în general și pe cea a lui Sebastian în special;
- O₇ — să dezbată și să compare, apreciind sau nu, comportamentul personajelor.

Metode:

- analiza;
- conversația;
- explicația;
- descoperirea;
- demonstrația.

Mijloace de învățămînt:

- Mihail Sebastian, **Opere alese**, E.P.L., București, 1962 (sau orice alt volum cuprinzînd piesele analizate);
- Ov. S. Crohmălniceanu, **Literatura română, între cele două războaie mondiale**, vol. III, Ed. Minerva, București, 1975;
- Fișele de lectură ale elevilor.

Scenariul didactic

Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
1. Captarea și orientarea atenției — Care sînt cele trei genuri literare și care sînt trăsăturile fundamentale ale fiecăruia dintre ele? — Conduce discuția cerînd răspunsuri mai multor elevi.	— Genul epic cuprinde creații în proză sau în versuri, în care modalitatea de bază este nararea unor întrebări. — Genul liric implică subiectivitatea și afectivitatea cititorului. — Genul dramatic își pune în valoare virtuțile prin reprezentarea scenică, apelînd și la alți factori artistici (pictura, arhitectura, sculptura, muzica, coregrafia).
2. Enunțarea scopului și a obiectivelor urmărite — Enunță obiectivele și scopul	— Le rețin și se mobilizează pentru obținerea lor.

3. Reactualizarea structurilor învățate anterior — Sînt reprezentate cele trei genuri în creațiile unor mari scriitori? — Oferiți exemple reprezentative pentru poezia, proza și dramaturgia din această perioadă. — Considerați că proza și poezia au făcut progrese mai mari decît dramaturgia în această perioadă?	— Perioada interbelică este una de înflorire fără precedent a literaturii române. — Poezia își află valoroși reprezentanți în Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Barbu. — Proza de valoare este ilustrată de Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, George Călinescu etc. — Dramaturgia e îmbogățită de V.I. Popa, G.M. Zamfirescu, Mircea Ștefănescu, Al. Kirițescu, Tudor Mușatescu, George Ciprian. — Fără îndoială că poezia și proza iau un avînt deosebit atingînd înalte valori artistice, dar și creația dramatică ajunge la un nivel neatins pînă atunci.
— Completează:	Rețin:
S-a considerat uneori că dramaturgia românească interbelică este inferioară prozei sau poeziei. Se credea că a compara două sau mai multe valori — fie materiale, fie spirituale — care aparțin unor categorii diferite este o acțiune irelevantă din punct de vedere estetic.	
4. Prezentarea optimă a conținutului	
5. Dirijarea învățării — Propune alcătuirea unei schițe cu dramaturgii epocii, operele lor reprezentative și cîteva date relevante pentru fiecare. — Corectează răspunsurile și notează pe tablă:	— Folosesc fișele de lectură, manualele, volumele de critică. Răspund și apoi notează.
Camil Petrescu — Jocul ielelor, Act venețian, Danton, Suflete tari.	
Promovează teatrul de idei. Personajele lui, reale sau imaginare, trăiesc drame ireale și se află în căutarea absolutului opus convențiilor și compromisurilor. "Cîtă luciditate, atîta existență și deci atîta dramă" — acesta pare a fi moto-ul lor.	

Lucian Blaga — Zarnolxe, Tulburarea apelor, Daria, Meşterul Manole, Avram Iancu.

Poet și filozof al culturii, Blaga apelează la mituri, pe care le transpune artistic, utilizând tehnici ale teatrului modern, ale unor curente cum ar fi expresionismul.

Victor Ion Popa — **Ciuta, Take, lanke și Cadîr; Mușcata din fereastră.**

Prezintă universul cotidian cu o viață trăită sub semnul tradiției și în care noutatea pare blasfemie. Omul a privit cu înțelegere și delicatete.

George Mihail Zamfirescu — **Domnișoara Nastasia, Idolul și Ion Anapoda.**

Privește viața mahalalei dintr-un punct de vedere original (opus celui al lui Caragiale), relevîndu-i aspectele de "comedie amară" și chiar pe cele tragice.

Al. Kirîțescu — **Gaițele**.

Se situează între comicul pur și drama în adevăratul sens al cuvîntului.

G. Ciprian — **Omul cu mîrtoaga; Capul de rățoi**.

Sentimentalismul (neexagerat) se împletește cu umorul care ia toate aspectele, de la naiv la burlesc.

Tudor Mușatescu — ... **Escu, Visul unei nopți de iarnă, Titanic vals**.

Promovează un comic de calitate, mergînd, cu ironie și sarcasm, pe urmele lui Caragiale.

— Alcătuiți un tabel cronologic al activității lui Mihail Sebastian	— Elevii răspund și notează pe cîiete
Notează pe tablă: 1907 — Se naște la Brăila Iosef M. Hechter. 1925 — Susține bacalaureatul și e remarcat de profesorul Nae Tomescu. 1927 — Scrie eseuri, cronici, proză, traduceri în publicațiile vremii: <i>Cuvîntul, Universul literar, Azi, România literară, Reporter, Revista Fundațiilor regale, Vremea, Viața Românească</i>. 1929 — Își ia licența în drept la București. 1930—1931 — Se află la Paris pentru pregătirea doctoratului. 1932 — Fragmente dintr-un carnet găsit. 1933 — Femei. 1934 — De două mii de ani. 1935 — Cum am devenit huligan; Orașul cu salcîmi. 1936 — Jocul de-a vacanța. 1941—1942 — Activitate didactică. 1943 — Steaua fără nume. 1945 — Ultima oră; Insula.	
6. Asigurarea conexiunii inverse — Care sînt principalele lucrări dramatice ale lui Sebastian? — Care sînt punctele comune ale acestora (caracteristice teatrului lui Sebastian)?	— Principalele sale lucrări dramatice sînt: — Jocul de-a vacanța — Steaua fără nume — Ultima oră — Răspund și notează:
a) Sînt numite "comedii" și ilustrează teatrul liric. b) Au aceeași structură: sînt alcătuite din cîte trei acte. c) Titlurile lor sînt simbolice, demonstrînd tendința spre metaforă a autorului. d) Tema lor este căutarea fericirii prin joc, vis sau iluzie. e) Personajele preferate sînt visătorii care se vîd față în față cu cele mai prozaice aspecte ale vieții. f) Ca și evenimentele din viață, cele relatate în opere propun un final deschis. Nu se poate considera nici că au un happy-end, nici că sîrșitul acțiunii îi lasă receptorului un gust amar. Cîțitorului sau spectatorului, aidoma personajelor pe care le analizează, îi revine posibilitatea de "a continua povestea" conform aspirațiilor și structurii sale sufletești. g) Personajele feminine sînt puternice, iar acțiunea pieselor gravitează în jurul lor. h) Prin tema, ideea și subiectele propuse, prin indicațiile de regie, oferă	

o mare libertate diferitelor viziuni regizorale, diverselor modalități de interpretare pe care un actor sau altul le poate propune. i) Transmit un mesaj umanist bazat pe dragoste și înțelegere.	
7. Fixarea cunoștințelor — Cum și prin ce devine original Sebastian atît ca teoretician cît și ca autor dramatic? — Folosiți citate din articolele pe care el le semnează ca teoretician și critic de teatru. — Care sînt mijloacele prin care personajele sale caută să își găsească fericirea? — Puteți oferi cîteva referințe critice privind activitatea și opera lui Sebastian? — Completează citatele elevilor:	— Are o viziune originală: "Uităm cu prea mare ușurință că teatrul este înainte de orice spectacol, adică miraj, adică artificiu, adică joc. Obsesia realității face numai prostii, în teatru, ca și în roman. Să nu ducem prea departe exigențele adevărului teatral. Teatrul e iluzie și de asta e teatru." (Ceva despre teatrul lui Giraudoux) — Ele apelează la iluzie și vis și publicul sau cititorul sînt invitați să le imite: "nu e lucru ușor ca, aflîndu-te în fața unei cortine, să te eliberezi de toate ticurile și certitudinile tale zilnice, să evadezi din cercul strîns al traiului tău cunoscut și să accepți o altă lume, să crezi în ea, să primești lecția ei de relativitate, imaginea ei care nu se va mai repeta niciodată, în nici un fel" (Farsa, gen superior de artă). — Citesc (din fișe persoanele) și notează, selectiv, cîteva citate din lucrări critice.
— Opera lui Sebastian dovedește un "sensualism rece, lucid, cultivat cu exactități de geometrie". (George Călinescu) — "Nu ne domină prin masivitatea operei sale, căci nu-i un creator fecund, dar ne împresoară cu unda ei poetică și ne farmecă. Nu ne convinge, căci adesea greșește, dar nu ne lasă niciodată indiferenți, fiindcă-și trăiește ideile și sentimentele cu o intensitate aparte." (B. Elvin) — "Lirismul pastelat, umorul cu scilipiri ironice, solidaritatea de o clipă a unui grup uman într-o evaziune de anume noblețe spirituală dau farmec lucrării și atrag, desigur, actorii, disponibili întotdeauna pentru un joc cu măști ale iluziei." (Valentin Silvestru) — "De structură realistă, teatrul lui Mihail Sebastian e, fără să apară, o tribună, dialog pe teme grave." (C. Ciopraga) — "În Mihail Sebastian sînt doi intelectuali: unul frămîntat de radicalitatea unor soluții existențiale și estetice, asimilînd forme noi de gîndire și participînd la drama intelectuală a epocii, altul visător și sentimental incurabil, crezînd încă într-o ordine ideală a vieții, dar neîndrăznind pentru ca altceva decît tristețea orgolioasă și încrederea în valorile spirituale, umane." (Dana Dumitriu)	
8. Aprecierea rezultatelor — Face observații privitoare la calitatea lecției.	— Rețin observațiile.
9. Se notează tema pentru acasă: Alcătuți o compunere cu titlul "Contribuția lui Mihail Sebastian la dezvoltarea dramaturgiei românești."	— Rețin observațiile.

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VIII-a

Obiectul: Limba și literatura română — compunere

Subiectul: Real și imaginar în basmul popular. Elemente de literatură științifico-fantastică cu originea în basm.

Tipul lecției: Dobândire de cunoștințe.

Scopul:

- Îmbogățirea cunoștințelor legate de basmul popular și de literatura științifico-fantastică;
- dezvoltarea priceperilor și deprinderilor de a observa esențialul în opera literară, de a analiza, de a compara, de a sintetiza cunoștințele acumulate;
- formarea priceperii de a formula păreri proprii, judecăți de valoare și de a le comunica în discuții deschise, într-un limbaj adecvat, cât mai îngrijit, fluent și corect.

Obiective operaționale:

- O₁ — să cunoască bogăția tematică a creației populare;
- O₂ — să știe să discearnă realul și imaginarul din basm;
- O₃ — să formuleze pe baza cunoașterii unui minim de literatură științifico-fantastică, păreri privind asemănările de personaje, situații, întâmplări din cele două tipuri de opere;
- O₄ — să creeze texte în care, folosindu-se de informația culeasă din cele două tipuri de literatură, să îmbine realul cu imaginarul, astfel încât să demonstreze înțelegerea corectă a celor două concepte, stăpânirea tehnicii compoziționale și un vocabular suficient, corect, nuanțat.

Metode: conversația, lectura model, tehnica cititului, problematizarea, expunerea.

Mijloace: vol. **Basmele românilor**, I. Asimov — **Civilizații extraterestre**, alte volume de literatură științifico-fantastică.

Scenariul didactic

Momentele lecției	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
1. Captarea atenției	Profesorul propune elevilor să aleagă dintre cuvintele următoare două care îi vor ajuta să intre în lecție: <i>apă, soare, om, tribună, poveste, linie, cântec, frate, leagăn, bunic, floare</i> . "Ce personaje comune par a avea toate poveștile?" (Făt-Frumos, Zmeul). "Cu care ați ținut sau cu cine țineți? Cu Făt-Frumos sau cu Zmeul? Argumentați." Profesorul acceptă și păreri originale, chiar dacă argumentele nu sînt foarte bune.	Elevii participă la discuții libere.
2. Anunțarea temei lecției	Profesorul expune pe tablă un plan de dezbatere. 1. Literatura populară — expresie artistică prin limbaj a unei experiențe de via-	Elevii își notează planul pe caiete.

	ță, a concepției și filozofiei unui popor. 2. Basmul ca specie reprezentativă pentru capacitatea de creație a unui popor, pentru puterea de imaginație creatoare, de transpunere a realului într-un plan imaginar. 3. Real și imaginar în basm. Suprauman și supranatural. Efecte în plan artistic. 4. Elemente de literatură științifico-fantastică în basm: a) viteza de deplasare, modalități de deplasare; b) celălalt tărâm; c) "Zmeii" și "tărîmul lor"; d) Teoria relativității — comprimarea sau dilatarea timpului și a spațiului; e) Monștrii fură luna de pe cer... 5. Întîmplări din alte lumi — compunere liberă, între basm și literatura științifico-fantastică.	Elevii alcătuiesc o compunere liberă.
3. Discuții dirijate pe marginea problemelor propuse	Profesorul propune discuțiile pornind de la literatura populară — expresie a experienței de viață: — naștere, — nuntă, — muncă, — moarte; — expresie a concepției de viață: — binele învinge răul, — nu există răul absolut (și zmeii, gheonoaica, balaurii au sentimente), — credința în destin, dar și încrederea în forța omului care are scopuri nobile, — omul este capabil să-și realizeze idealurile, printr-un efort considerabil, dar și prin păstrarea unor trăsături sufletești de excepție: bunătate, omenie, cinste, corectitudine. — Basmul popular. Profesorul propune discuțiile despre basm pornind de la strofa corespunzătoare din poezia Plugarii de O. Goga. — Real și imaginar — elemente reale și imaginare — într-o prezentare sintetică. — Diferența dintre suprauman și supranatural. — Efecte în plan artistic — personificarea, metafora, comparația, antiteza, hiperbola, alegoria, formele introductive, mediane și finale, planul narativ în general linear. — Elemente de literatură științifico-fantastică:	Elevii participă activ la discuțiile libere. Elevii își notează strofa pe caiet. Cu ajutorul acestor sugestii compoziționale, elevii realizează o compunere liberă.

	"iute ca gîndul" — viteza de deplasare; "celălalt tărîm" — alte lumi, lumi paralele, alte planete; "zmeii" — personaje cu trăsături ciudate — care îi apropie de mașini; "teritoriile lor" — locuri cu trăsături specifice; "dilatarea timpului" — "tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte".	
--	---	--

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VI-a

Obiectul: Literatura română. Compunere

Subiectul: Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă și a vorbirii indirecte în vorbire directă

Tipul lecției: Dobîndirea de cunoștințe

Scenariul didactic

Obiective	Resurse (conținut)	Strategii (metode și materiale)	Evaluare
O ₁ — însușirea noțiunilor de <i>vorbire directă</i> și de <i>vorbire indirectă</i>	C (O₁) — definirea celor două regimuri de redare a unui text. Vorbirea directă este modalitatea de a reda un text și e caracterizată prin: — folosirea verbelor declarative: a spune, a zice, a declara, a afirma; — la persoana I și a II-a — verbele din text; — folosirea unor semne de punctuație specifice: — linia de dialog — semnul exclamării — semnul întrebării — virgula — puncte de suspensie — folosirea substantivelor în vocativ și a interjecțiilor. Vorbirea indirectă se caracterizează prin: — folosirea verbelor declarative; — folosirea verbelor din text la persoana a III-a; — absența semnelor de punctuație necesare vorbirii directe; — absența substantivelor în vocativ și a interjecțiilor.	explicația demonstrația	1. Recunoașterea modurilor de expunere folosite în schița D-I Goe , de I.L. Caragiale
O ₂ — deprinderea	C (O ₂) — în trecerea de la vorbirea directă la vorbirea indirectă	demonstrația	2. Transformați în vor-

de a transforma vorbirea directă în vorbire indirectă precum și procesul invers	vor fi folosite indicațiile din C (O ₁)		bire indirectă dialogul cuprins în fragmentul "Vezi ce bine-i șade lui — zi-ce mam-mare..." pînă la "Dar nu e vreme de discuții filologice".
---	---	--	--

Evenimentul instructiv	Activitatea de învățare	Durata
1. Captarea atenției	Citirea unor fragmente în care elevii să identifice diferite tipuri de expunere	5 min.
2. Expunerea obiectivelor	La sfîrșitul lecției toți elevii vor fi capabili: O ₁ — să recunoască și să distingă tipurile de expunere învățate; O ₂ — să transforme un text din vorbire directă în vorbire indirectă.	1 min.
3. Reactualizarea celor învățate	Se solicită elevilor să-și amintească și alte tipuri de expunere	5 min.
4. Prezentarea noului conținut și a sarcinilor de învățare	C (O ₁) - evidențierea valorilor stilistice C (O ₂)	
5. Evaluarea performanței	O ₁ — 3 grupe O ₂ — toată clasa	
6. Asigurarea retenției și a transferului	Alcătuirea unui dialog și transformarea acestuia în vorbire indirectă.	

PROIECT DIDACTIC

Clasa: a VII-a

Obiectul: Limba și literatura română — compunere

Subiectul: Portretul

Tipul lecției: Formare de priceperi și deprinderi

Scopul: — familiarizarea elevilor cu cerințele, normele și tehnicile unei compuneri după un model literar;
— formarea priceperilor și deprinderilor de a elabora compuneri.

Obiective operaționale:

O₁ — să identifice o compunere "portret";

O₂ — să stabilească structura unei astfel de compuneri;

O₃ — să respecte cerințele unei compuneri "portret";

O₄ — să identifice portretele literare în textele studiate sau în lectura suplimentară;

O₅ — să elaboreze singuri o compunere "portret";

O₆ — să aprecieze lucrările colegilor și pe cele proprii.

Resurse: imagini, fapte, întâmplări, atitudini semnificative care definesc fizionomia unei persoane sau a unui personaj literar.

Nivelul inițial: mediu; clasa eterogenă.

Strategia didactică: euristică.

Metode: conversația, demonstrația, modelarea, expunerea, portretizarea, exercițiul creator.

Mijloace de învățământ: manualul, **Poezii** de O. Goga, **Românii supt Mihai Voievod Viteazul** de N. Bălcescu.

Forme de organizare: frontală și independent-individuală.

Evaluare: de tip formativ-predicativ; orală; evaluare scrisă pe baza temelor.

Scenariul didactic

Momentele lecției	Activitatea profesorului	Activitatea elevilor
1. Captarea atenției	Citirea expresivă a unor fragmente din poeziile Apostolul , Dăscălița , Plugarii de O. Goga și a portretului lui Mihai din Românii supt Mihai Voievod Viteazul de N. Bălcescu. Discuții libere.	Elevii își reactualizează portretele prezentate și sesizează câteva reguli în realizarea portretului.
2. Enunțarea obiectivelor	Anunțarea temei și a obiectivelor lecției	
3. Dirijarea învățării	Reactualizarea cunoștințelor legate de tehnica întocmirii unei compuneri pe baza conversației asupra portretelor literare prezentate și folosind și manualul (p. 65). — Se stabilesc, în scris, cerințele care trebuie respectate în elaborarea compunerii "portret", folosind și planul oferit de manual; — În funcție de timp, unii elevi pot dezvolta oral unele puncte din plan, conform tehnicii propuse.	— Elevii vor conștientiza faptul că trebuie respectate tehnicile învățate anterior la care se adaugă o serie de cerințe specifice fiecărui tip de compunere. — Elevii învață să întocmească planul compunerii ca moment obligatoriu în elaborarea unei compuneri. — Elevii exersează oral.
4. Feedback-ul	— Se fac aprecieri și se subliniază importanța însușirii deprinderii de a compune pentru învățarea ulterioară.	— Elevii conștientizează de ce trebuie să realizeze acest tip de compunere.
5. Asigurarea retenției și a transferului.	Tema: să alcătuiască, pornind de la planul întocmit în clasă, o compunere "portret".	Elevii utilizează cunoștințele într-o situație de comunicare dată.

XI. BIBLIOGRAFIE

● Apostol, Pavel, *Progresul în metodologia procesului de învățămînt, în Studii de metodică a limbii și literaturii române* (coord. Al. Bojin), EDP, București, 1974.

● Bărboi, Constanța (coord): *Metodica predării limbii și literaturii române în liceu*, EDP, București, 1983.

● Beldescu, G., *Ortografia în școală*, EDP, București, 1973.

● Cerghit, I., *Metode de învățămînt*, EDP, București, 1976;
Reevaluarea metodelor de învățămînt din perspectiva actualelor cerințe de dezvoltare a științei și tehnicii, în "Revista de pedagogie", nr. 6/ 1976.

● Chiriac, Marilena, Iancu, Marin, *Vocabular. Teorie și teste*, Ed. Recif, 1995.

● Ciuchindel, C., *Predarea problematizată a literaturii românești. Aspecte și probleme metodologice*, Univ. București, Fac. de Limba și Literatura Română, 1984.

● Drăguleț, Marin, *Problematizarea și valoarea ei formativă*, în "Revista de pedagogie", nr. 4/ 1970.

● Găvenea, Alexandru, *Cunoașterea prin descoperire în învățămînt*, EDP, București, 1975.

● Ghinescu, Florente, Cristofor, Eugen, *Metodica predării limbii și literaturii române — curs*, Univ. București, Fac. de Limba și Literatura Română, 1980.

● Grünberg, C., *Metodica predării filosofiei în liceu*, EDP, București, 1983.

● D'Hainaut, Louis, *Programe de învățămînt și educație permanentă* (trad.), EDP, București, 1981.

● Iltu, Iustina, *Funcția formativă a orelor de literatură*, EDP, București, 1981.

● Ivănuș, Dumitru, *Cabinetul de limba și literatura română. Organizare, dotare, punctualitate. Metodologia desfășurării lecțiilor în aceste condiții*, în seria "Prelegeri pentru perfecționare", Craiova, 1989.

● Ivănuș, Dumitru, *Problematizarea în predarea-învățarea limbii române în ciclurile gimnazial și liceal*, în seria "Prelegeri pentru perfecționare", Craiova, 1992.

● Ivănuș, Dumitru, *Metodica predării limbii și literaturii române în școală — curs pentru studenți și profesori*, Univ. din Craiova, Fac. de Filologie, Craiova, 1988.

● Jinga, I., *Educația permanentă*, București, 1979.

● Jinga, Ion, Negreț, Ion, *Predarea și învățarea eficientă*, în "Revista de pedagogie", nr. 1-6/ 1982.

● Kravetz, M., *Projet de recherche sur l'évaluation des résultats des systèmes d'enseignement* (Etude exploratoire), UNESCO, IIEP, Paris, 1970.

● De Landsheere, G.: *Evaluarea continuă a elevilor și examenele*, EDP, București, 1975.

● De Landsheere, G. — De Landsheere, V., *Definirea obiectivelor educaționale*, EDP, București, 1979.

● Lăudat, I. (coord.), *Metodica predării limbii și literaturii române în școala generală și liceu*, EDP, București, 1973.

● Mager, R.F., *Preparing Instructional Objectives*, Palo Alto, Fearon, 1962.

- Neștian, Valeriu, *Metodica predării textului literar în liceu*, EDP, București, 1982.
- Okon, W., *Didactica generală*, EDP, București, 1974.
- Oros, Valeriu, *Contribuții experimentale la optimizarea testării și evaluării cunoștințelor gramaticale*, EDP, București, 1980.
- Parfene, C., *Literatura în școală*, EDP, București, 1977.
- Răduică, Elena, Trandafir, Maria, *Limba română. Culegere de exerciții și teste pentru examenele de admitere la facultăți, colegii, licee*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
- Rădulescu, Ștefan, *Instruirea programată la limba română*, EDP, București, 1974.
- Stoica, Marin, *Pedagogie școlară pentru cadrele didactice înscrise la definitivat, gradul al II-lea, gradul I și la perfecționare*, Ed. Gheorghe Cîrțu-Alexandru, 1995; *Caiet de practică pedagogică*, Univ. Craiova, 1988.
- Wellek, René, Warren, Austin, *Teoria literaturii*, ELU, București, 1967.
- M.Î., *Limba română — Curriculum școlar pentru clasa a VIII-a*, București, 1996.
- M.Î., *Programa de limba și literatura română pentru gimnaziu*, 1995/1996.
- M.Î., *Programa de limba și literatura română pentru învățământul liceal, școlile normale de învățători și educatoare, școlile profesionale și complementare sau de ucenici*, EDP, 1994.
- M.Î.Ș., *Programa de limba română pentru clasele V—VIII*, București, 1991.
- M.E.I., *Bareme obligatorii de cunoștințe și deprinderi pentru clasa a VIII-a*, EDP, București, 1982.
- xxx, *Mic dicționar enciclopedic*, București, Editura Enciclopedică Română, 1972.

**ÎN COLECȚIA "BIBLIOTECA REVISTEI LIMBA ROMÂNĂ"
AU APĂRUT:**

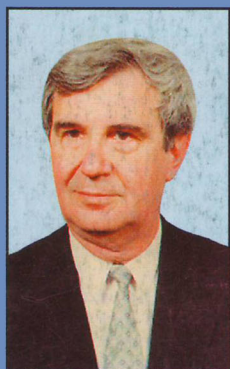
- Nicolae Corlăteanu, **Răspîntii**, 1995, 184 p.
- Ștefan Tudor, **Pomul fermecat**, 1995, 16 p.
- **Cugetări eminesciene**, Selecție și prefață de Vasile Melnic, 1995, 72 p.
- Nicolae Mățcaș, **De la grotesc la sublim**, 1995, 216 p.
- Anatol Eremia, Viorica Răzvanț, Lilia Stratu, **Nomenclatorul localităților din Republica Moldova**, 1996, 144 p.
- **Comoara înțelepciunii latine**, Selecție și cuvînt înainte de Vasile Melnic, 1996, 100 p.
- **Limba română este patria mea. Studii. Comentarii. Documente. Antologie de texte publicate în revista "Limba Română" (Chișinău), 1991-1996**, Selecție și prefață de Alexandru Bantoș, 1996, 344 p.
- Constantin Șchiopu, Tamara Cristei, **Comentarii literare. Ghid pentru examenele de bacalaureat și admitere**, 1996, 104 p.
- Ion Melniciuc, **Limba română. Ortografie, punctuație, expunere, programe. Îndrumar metodic pentru examenul scris la limba română**, 1996, 60 p.
- Eugen Holban, **Contribuția Basarabiei la cultura românească. Toponimie și identitate națională**, 1997, 234 p.
- Valeriu Rusu, Romanița Mattei-Rusu, **Limba română. Cuvinte și imagini**, 1997, 228 p.
- Valeriu Rusu, **Limba română. Limbă, literatură, civilizație**, 1997, 212 p.
- Ion Ciocanu, **Literatura română din Republica Moldova (scriitori incluși în programele de învățămînt)** // "Limba Română", nr. 5, 1997, 168 p.
- Nicolae Corlăteanu, **Nandrișii. Povestea unui neam bucovinean**, 1998, 96 p.
- Alexandru Husar, Gheorghe Gonța, Silvia Dimitriu-Chicu, **Cetăți de pe Nistru. Hotin, Soroca, Tighina, Cetatea Albă**, 1998, 212 p.
- Nicolae Mățcaș, **Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul**, 1998, 252 p.

DIN AGENDA CASEI LIMBII ROMÂNE

Inaugurată la 31 august 1998, într-o atmosferă spirituală de zile mari, Casa Limbii Române a fost concepută, din start, ca o instituție menită să regăsească formele vieții noastre filologice, literare, culturale și să le favorizeze. Astfel, deschis în permanență în fața inițiativelor culturale axate pe comunicare și dialog și pe dorința de integrare într-un circuit valoric mai amplu, acest Centru de Cultură și Asistență Didactică, în colaborare cu revista "Limba Română" a organizat o serie de acțiuni cu un pronunțat caracter cultural, științific și pedagogic: colocvii și întruniri ale oamenilor de cultură și știință, lansări de carte, expoziții de carte și de pictură, cenaclul revistei "Limba Română", cursuri permanente de limba română etc.

În continuare prezentăm, în ordine cronologică, o parte din palmaresul acestei noi instituții, menite să contribuie la consolidarea verticalității naționale și spirituale a românilor din stînga Prutului:

- 31.08.'98 ✧ Inaugurarea Casei Limbii Române, Centru de Cultură și Asistență Didactică.
 ✧ Expoziția de carte "Limba română — istorie și actualitate".
 ✧ Lansarea antologiei bilingve **Échos poétiques de Bessarabie**, realizată, sub conducerea lui Valeriu Rusu, de Seminarul de traduceri "Mihai Eminescu" de la Universitatea din Provence. Coordonator: Alexandru Bantoiș, Editura Știința, Chișinău, 1998.
 ✧ Expoziție de pictură: Stela Garștea-Filip.
- 29.09.'98 ✧ O masă rotundă cu Eugeniu Coșeriu și participanții la Conferința Științifică "Lecturi coșeriene".
- 19.10.'98 ✧ Întîlnire cu participanții la Conferința Națională de Filologie: *Limba Română — azi*, ediția a VII-a.
 ✧ Lansarea cărților:
Antologia literaturii și artei din comunitățile românești, volumul I — *Banatul iugoslav*;
Voivodina în patru prieteni, casetă bibliofilă cuprinzînd volumele: *Metagalaxia minoritară* de Slavco Almăjan, *Cămașa de rigoare* de Ioan Baba, *Europoeme* de Pavel Gătăianțu și *În zodia bordeiului* de Vasile Barbu;
Les mots d'or roumain de Cătălin Bordeianu
 apărute la Editura Institutului Național pentru Societatea și Cultura Română (Iași);
Atelier de Ioan Sabin Ștefănuță, Editura Fiat Lux, București.
 ✧ Discuții pe marginea nr. 3, 1998, al revistei *Limba Română* (Chișinău).
 ✧ Vernisaj: miniaturi românești de Ioan Sabin Ștefănuță (Germania).
- 30.11.'98 ✧ Reuniune academică: "Revista de Lingvistică și Știință Literară" la 40 de ani de existență. Lansarea celui de-al 40-lea număr al revistei "Limba Română".
 ✧ Prezentarea **Atlasului lingvistic român pe regiuni. Basarabia, Nordul Bucovinei, Transnistria**, vol. II, de Vasile Pavel.
 ✧ Itinerare spirituale ieșene: tablouri de Valentina Brîncoveanu.
- 11.12.'98 ✧ Întîlnire cu poetul și cineastul Anatol Codru. În discuție: volumul **Întîmplarea mirării**, Editura Arc, Chișinău, 1998.
- 6.01.'99 ✧ Lansarea cărții **Român mi-e neamul, românesc mi-e graiul** de Nicolae Mățaș, Editura "Grai și Suflet", Revista "Limba Română", 1998.
- 15.01.'99 ✧ Inaugurarea cenaclului revistei *Limba Română*.
 ✧ Premierea laureaților Concursului de creație al revistei *Limba Română*.
 ✧ O seară împreună cu ex-premierul Mircea Druc și Viorel Patrichi, autorul volumului **Mircea Druc sau lupta cu ultimul imperiu**.
- 26.01.'99 ✧ Festivitatea de deschidere a Cursurilor de limba română pentru alolingvi.
- 5.02.'99 ✧ Vernisarea expoziției de pictură **Pesaje din Bucovina și Basarabia** de Cezar Secrieru (Suceava).

Dumitru
IVĂNUȘ

Profesor, șef al Catedrei de Limba Română a Facultății de Litere și Istorie a Universității din Craiova.

Născut la 3 iunie 1939 în localitatea Bordei-Craiova, Dolj. Își face studiile la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1961-1966), urmînd specialitățile: limba română și metodică predării limbii și literaturii române. În 1986 susține teza *Topica propozițiilor subordonate circumstanțiale în limba română contemporană* (conducător științific: dr. Mioara Avram).

Activitatea de cercetare științifică a prof. D.Ivănuș este axată în domeniile limbii române contemporane, a dialectologiei, toponimiei etc.

A publicat peste 70 de lucrări științifice, inclusiv 21 de cărți și monografii:

Limba română. Compendiu. Grile, vol. I, *Fonetică. Vocabular. Gramatică*, vol. II, *Ortografie. Ortoeple. Punctuație*, Editura Avrămeanca, Craiova, 1996 (în colaborare cu E.Șoșa, C.Căpățînă, F.Ionilă, I.Marinescu, E.Petre);

Limba română. Manual preparator pentru bacalaureat, admitere în licee și facultăți, Editura Niculescu, București, 2 vol. (coautor Ion Toma); *Proiecte didactice. Caiet de exerciții gramaticale*, Universitatea din Craiova, 1994 (coautor Silvia Pitiriciu);

Limba română. Admitere în liceu, 1978-1997, Editura Niculescu, București, 1998 (coautor Ion Toma);

Limba română. Admitere în facultate, 1990-1997, Editura Niculescu, 1998 (coautor Ion Toma) ș.a.

METODICA

PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE ÎN GIMNAZIU ȘI LICEU

EDITIE
SPECIALĂ

LIMBA ROMÂNĂ